

RAPORT

O STANIE GMINY BRZUZE W 2021 ROKU

Raport o stanie gminy Brzuze w 2021 r.

Opracowano na podstawie danych własnych oraz przygotowanych przez pracowników jednostek organizacyjnych Gminy Brzuze
Wykorzystano fragmenty publikacji „Przyroda gminy Brzuze i okolic” za zgodą autora

Wójt Gminy Brzuze
87-517 Brzuze

www.brzuze.pl
e-mail: gmina@brzuze.pl

Brzuze, 31 maja 2022

Spis treści

1. Charakterystyka gminy

- 1.1. Historia i położenie
- 1.2. Ludność
- 1.3. Aktywność gospodarcza
- 1.4. Jednostki organizacyjne

2. Przyrodniczo-kulturowe uwarunkowania rozwoju gminy

- 2.1. Klimat
- 2.2. Krajobrazy aktualne gminy
 - 2.2.1. Rzeźba terenu i pokrywa glebowa
 - 2.2.2. Wody powierzchniowe
 - 2.2.3. Lasy
 - 2.2.4. Świat zwierząt
 - 2.2.5. Ślady osadnictwa historycznego
 - 2.2.6. Obszary rolnicze
 - 2.2.7. Zagrożenia na obszarach rolniczych
 - 2.2.8. Obiekty użyteczności publicznej

3. Finanse gminy

- 3.1. Wykonanie budżetu – dane ogólne
- 3.2. Wykonanie budżetu – dochody i wydatki
- 3.3. Poziom zadłużenia gminy
- 3.4. Stan środków na rachunkach bankowych
- 3.5. Stan mienia komunalnego

4. Realizacja zadań gminy

- 4.1. Fundusz sołecki
- 4.2. Gospodarka odpadami
 - 4.2.1. Odbiór odpadów komunalnych
 - 4.2.2. Unieszkodliwianie azbestu i folii rolniczej
- 4.3. Gospodarka wodno-ściekowa
- 4.4. Budowa dróg, chodników i ścieżek rowerowych
 - 4.4.1. Drogi
 - 4.4.2. Chodniki
 - 4.4.3. Ścieżki rowerowe
- 4.5. Obiekty kubaturowe i tereny gminne
- 4.6. Rewitalizacja
- 4.7. Gospodarka przestrzenna
- 4.8. Ochrona przyrody
 - 4.8.1. Formy ochrony przyrody
 - 4.8.2. Wycinka drzew
- 4.9. Kultura
 - 4.9.1. Biblioteki
 - 4.9.2. Gminna Kolekcja Dóbr Kultury
 - 4.9.3. Prace konserwatorskie, ochrona zabytków
 - 4.9.4. Obiekty kultury
- 4.10. Rekreacja, sport i turystyka
- 4.11. Polityka społeczna
 - 4.11.1. Realizacja ustawy o pomocy społecznej
 - 4.11.2. System zabezpieczenia społecznego
 - 4.11.3. Pozostała działalność GOPS
- 4.12. Edukacja
- 4.13. Ochrona przeciwpożarowa

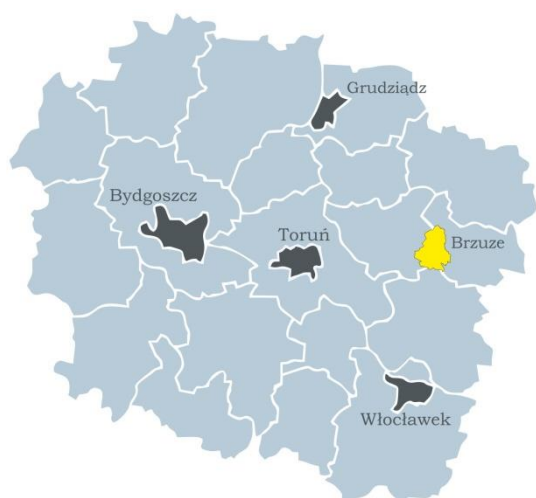
5. Organizacje pozarządowe w gminie

6. Wydarzenia w 2021 r.

1. Charakterystyka gminy

1.1. Historia i położenie

Gmina Brzuze powołana została 1 stycznia 1973 r. w ówczesnym powiecie rypińskim, w województwie bydgoskim, jako jednostka administracji rządowej. W wyniku przeprowadzonej reformy administracyjnej kraju, po likwidacji powiatów w 1975 r., Gmina Brzuze stała się częścią województwa wrocławskiego, a w 1990 r. została przekształcona w jednostkę samorządu terytorialnego. W wyniku wprowadzenia w 1999 r. kolejnej reformy administracyjnej, gmina jest obecnie częścią powiatu rypińskiego w województwie kujawsko-pomorskim. Gminę tworzy 17 sołectw o łącznej powierzchni 8625 ha, w których zamieszkuje obecnie około 5300 osób. Graniczy z gminami Wąpielsk, Rypin i Rogowo w powiecie rypińskim, Chrostkowo w powiecie lipnowskim oraz Zbójno i Radomin w powiecie golubsko-dobrzyńskim. Jest częścią regionu historycznego ziemi dobrzyńskiej. W podziale fizycznogeograficznym Polski położona jest w mezoregionie Pojezierza Dobrzyńskiego. Od 2006 r. gmina wchodzi w skład promocyjnego obszaru *Zielone Płuca Polski*. Z uwagi na zróżnicowane środowisko przyrodnicze, unikalny i rolniczy charakter krajobrazu, samorząd prowadzi prace nad rozwojem własnych promocyjnych marek, podejmuje działania w trosce o unikalny krajobraz, składniki przyrodnicze i kulturowe.

Rys. 1. Położenie gminy Brzuze w województwie kujawsko-pomorskim

Część naturalnych granic gminy wyznaczają jeziora. Gmina Brzuze położona jest pomiędzy Jeziorem Żalskim, największym jeziorem Pojezierza Dobrzyńskiego i pasem moren czołowych od południa a jeziorem Długie, o najwyższym współczynniku wydłużenia w Polsce, od północnego wschodu. Zajmująca tę przestrzeń wysoczyzna morenowa poprzecinana jest rynnymi subglacjalnymi, z zagłębieniami wypełnionymi wodą kilkunastu urokliwych jezior. Dzięki temu obszar charakteryzuje się największą jeziornością wśród gmin ziemi dobrzyńskiej. Zagłębienia wypełniają również mokradła i małe zbiorniki wodne, spośród których wyróżniają się przekształcone osadniki cukrowni w Ostrowitem, z bogactwem ptaków wodnych i wodno-błotnych. W otoczeniu pól uprawnych zwraca uwagę fascynująca przyroda, z pięknie usytuowanymi w krajobrazie buczynami i innymi enklawami lasów.

Ten niezwykle krajobraz uzupełniają obiekty kulturowe. Wyróżnia się między nimi słynąca cudami Studzianka, niezwykle piękne miejsce, z cudownym źródłem o uzdrawiających właściwościach wody. Równie ciekawe są pozostałe miejsca krajobrazu sakralnego. Wśród nich kościoły parafialne w Żale, Ostrowitem i Trąbinie oraz krzyże i figurki przydrożne. Ważne miejsce zajmują grodziska średniowieczne, cenne parki krajobrazu rolniczego i przemysłowego z licznymi pomnikami przyrody.

Wszystkie osobliwości sprawiają, że krajobraz jest bardzo urozmaicony, a różnorodność siedlisk wiąże się z bogactwem przyrody ożywionej i nieożywionej.

Tab. 1. Brzuze i gminy sąsiednie w 2017 r.

Lp.	Gmina	Powierzchnia (ha)	Ludność	Gęstość zaludnienia	Liczba sołectw	Liczba miejscowości	Lesistość (%)	Użytki rolne (ha)
1	Brzuze	8625	5424	63	17	21	6,3	6988
2	Chrostkowo	7408	2972	40	16	16	11,8	6032
3	Radomin	8081	3925	49	16	20	9,4	6905
4	Rogowo	14101	4858	34	22	38	33,8	8266
5	Rypin	13208	7422	56	24	30	8,8	11123
6	Wąpielsk	9321	4091	44	16	20	21,2	6513
7	Zbójno	8432	4416	52	16	23	2,8	7302

Rys. 2. Położenie gminy Brzuze w regionie historycznym ziemi dobrzyńskiej

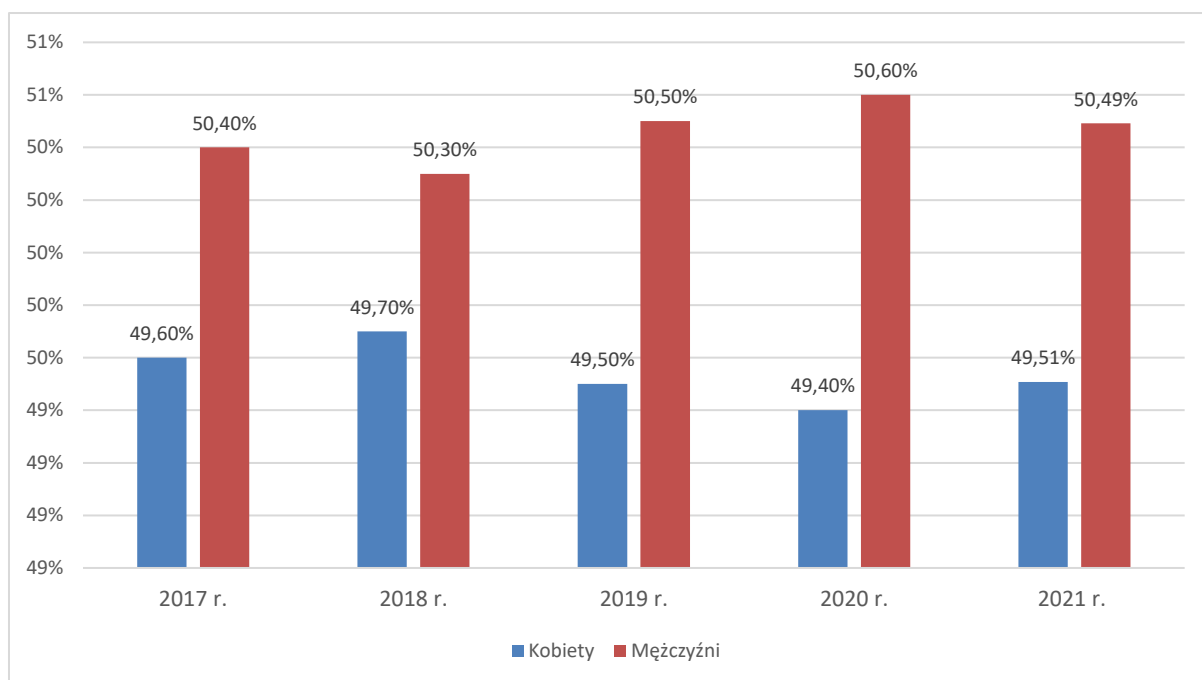
Rys. 3. Podział gminy na sołectwa

1.2. Ludność

Zgodnie ze stanem na 31.12.2021 r. liczba mieszkańców gminy Brzuze wynosiła 5288 osób. Jest to o 46 osób mniej niż w poprzednim 2020 r. oraz 85 osób mniej niż w roku 2019. W porównaniu do roku 2020, zaobserwować można, zatem spadek liczby ludności o 1%. W 2021 r., tak jak w poprzednich analizowanych latach, liczba mężczyzn była większa od liczby kobiet. Mężczyźni w 2021 r. stanowili 50,49% wszystkich mieszkańców, natomiast kobiety 49,51%, co przełożyło się na 52-osobową różnicę pomiędzy liczbą osób obu płci.

Tab. 2. Mieszkańcy gminy Brzuze z podziałem na płeć w latach 2017-2021

	2017	2018	2019	2020	2021
Kobiety	2704	2696	2658	2636	2618
Mężczyźni	2747	2725	2715	2698	2670
Razem:	5451	5421	5373	5334	5288

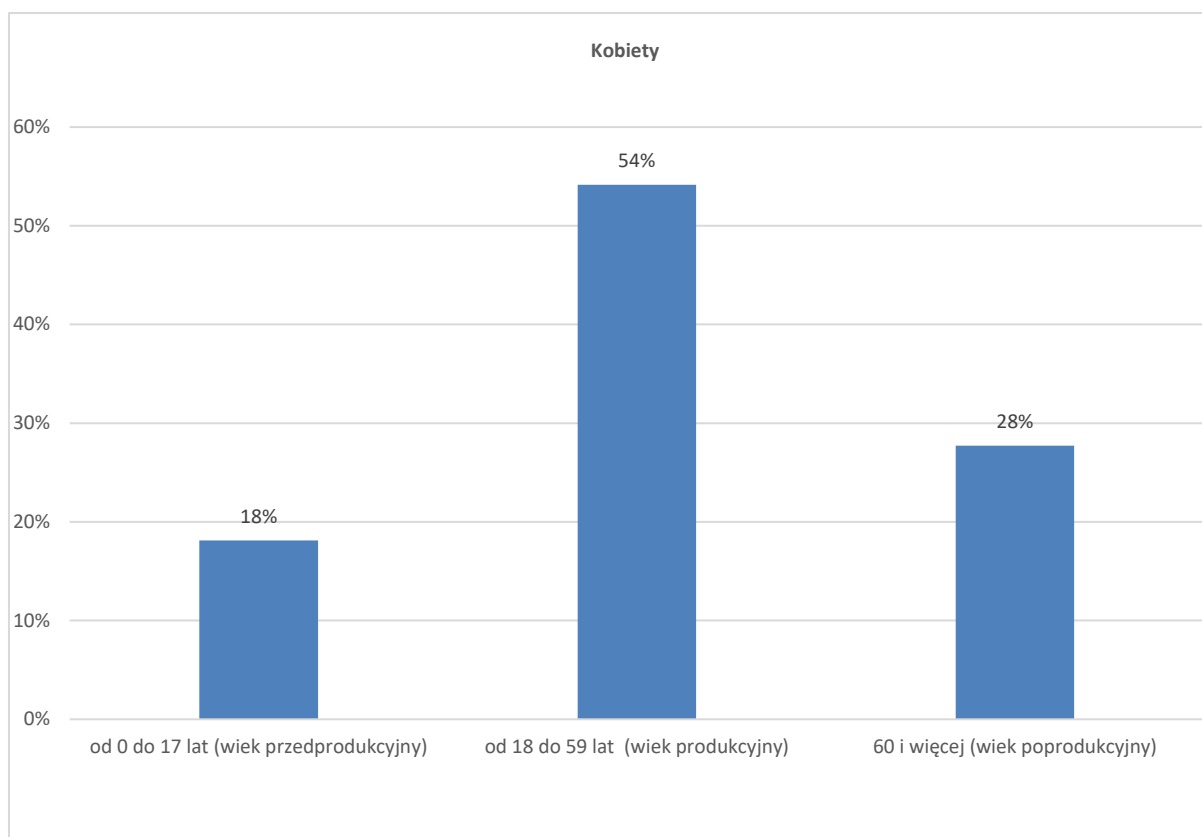

Rys. 4. Udział kobiet i mężczyzn w ogólnej liczbie mieszkańców gminy Brzuze w latach 2017-2021

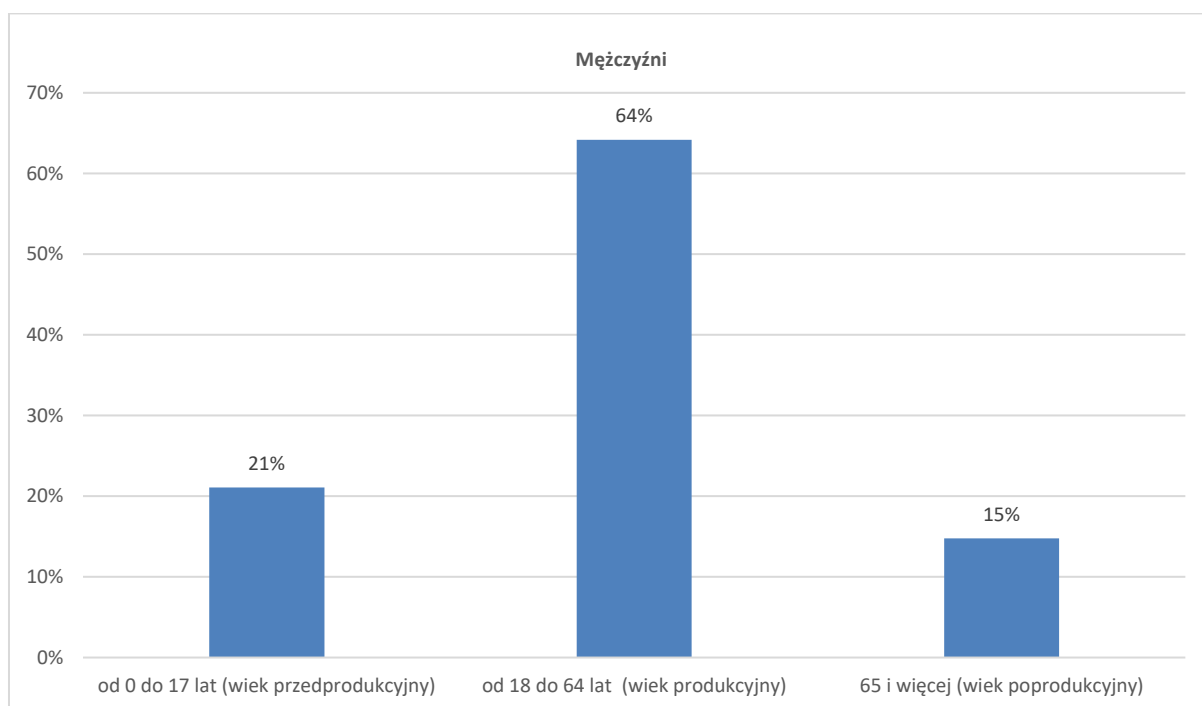
Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym w gminie Brzuze w 2021 r. wynosiła 1037, z czego 474 osoby stanowiły kobiety, natomiast 563 mężczyźni. Wiek produkcyjny dla kobiet i mężczyzn zawiera się w innych przedziałach, które wyodrębniono w poniższej tabeli i w roku 2021 do tej grupy zaliczały się 1418 kobiet i 1713 mężczyzn. Zaobserwować tutaj można znaczną różnicę pomiędzy liczbą kobiet i mężczyzn jednakże wynika ona ze wspomnianej rozbieżności wiekowej określającej tę grupę. Jednocześnie w wieku poprodukcyjnym liczba kobiet (726) znacznie przewyższa liczbę mężczyzn (394). Po przełożeniu na udział procentowy widać, że liczba kobiet w wieku produkcyjnym w gminie Brzuze stanowi 54% ogólnej liczby kobiet, natomiast liczba mężczyzn w tym wieku stanowi 64% ogólnej liczby mężczyzn.

Tab. 3. Mieszkańcy gminy Brzuze z podziałem na płeć w poszczególnych przedziałach wiekowych w 2021 r.

Wiek mieszkańców gminy Brzuze	Kobiety	Mężczyźni
od 0 do 17 lat (wiek przedprodukcyjny)	474	563
od 18 do 59 lat (wiek produkcyjny)	1418	-
od 18 do 64 lat (wiek produkcyjny)	-	1713
60 i więcej (wiek poprodukcyjny)	726	-
65 i więcej (wiek poprodukcyjny)	-	394
Suma:	2618	2670

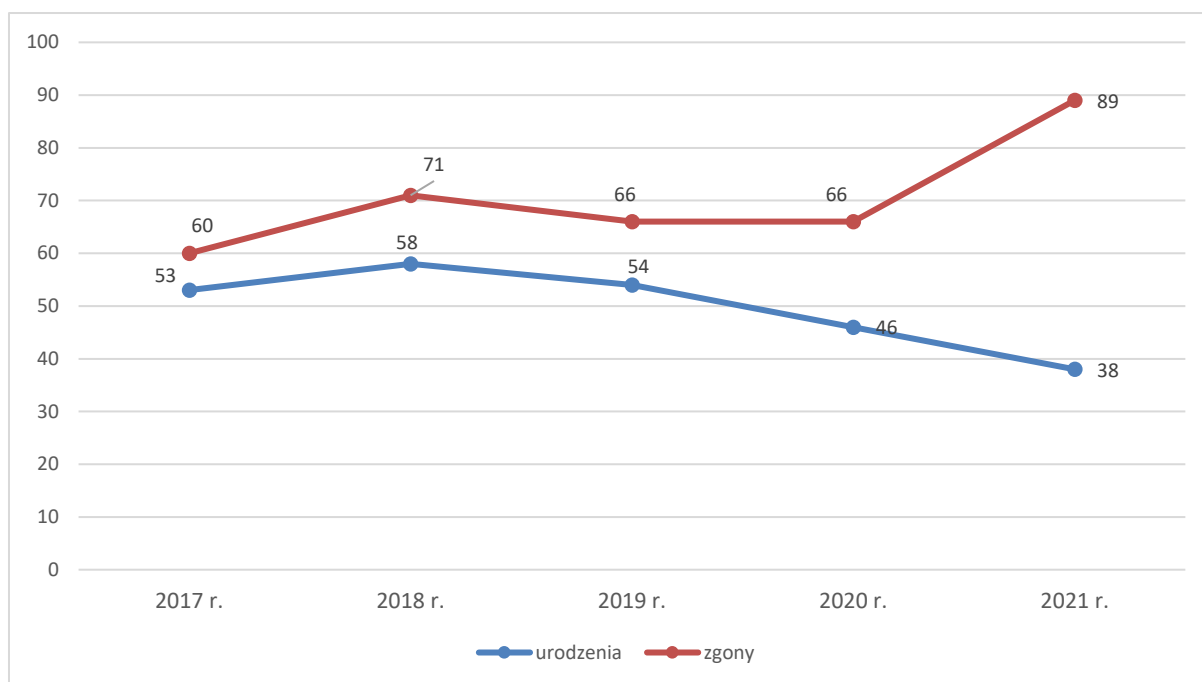

Rys. 5. Struktura wiekowa kobiet w 2021 r.

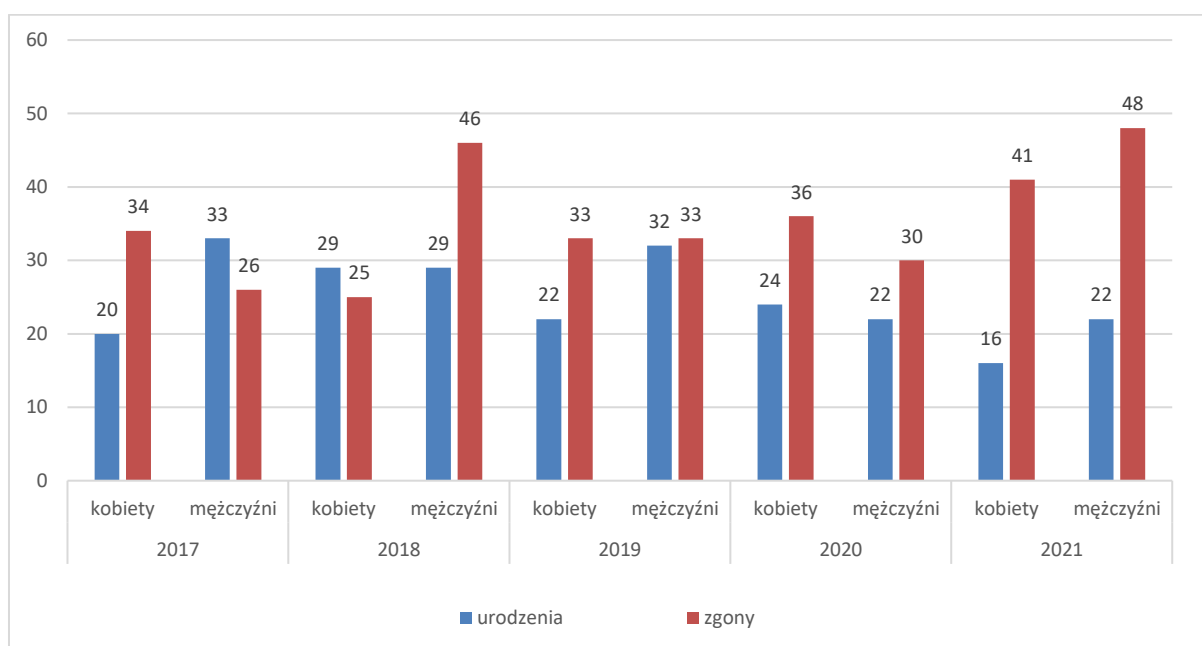
Rys. 6. Struktura wiekowa mężczyzn w 2021 r.

W analizowanych latach obserwuje się niekorzystną tendencję demograficzną, czyli przewagę liczby zgonów nad liczbą urodzeń zwaną ubytkiem demograficznym. W 2021 r. różnica ta wynosiła 51 osób. Współczynnik przyrostu naturalnego na 1000 mieszkańców dla gminy Brzuze wyniósł – 9,7 w stosunku do – 3,74 w 2020 roku. Dla porównania, w 2021 r. współczynnik krajowy wyniósł -5,5, a dla samej wsi -4,5 (Dane GUS).

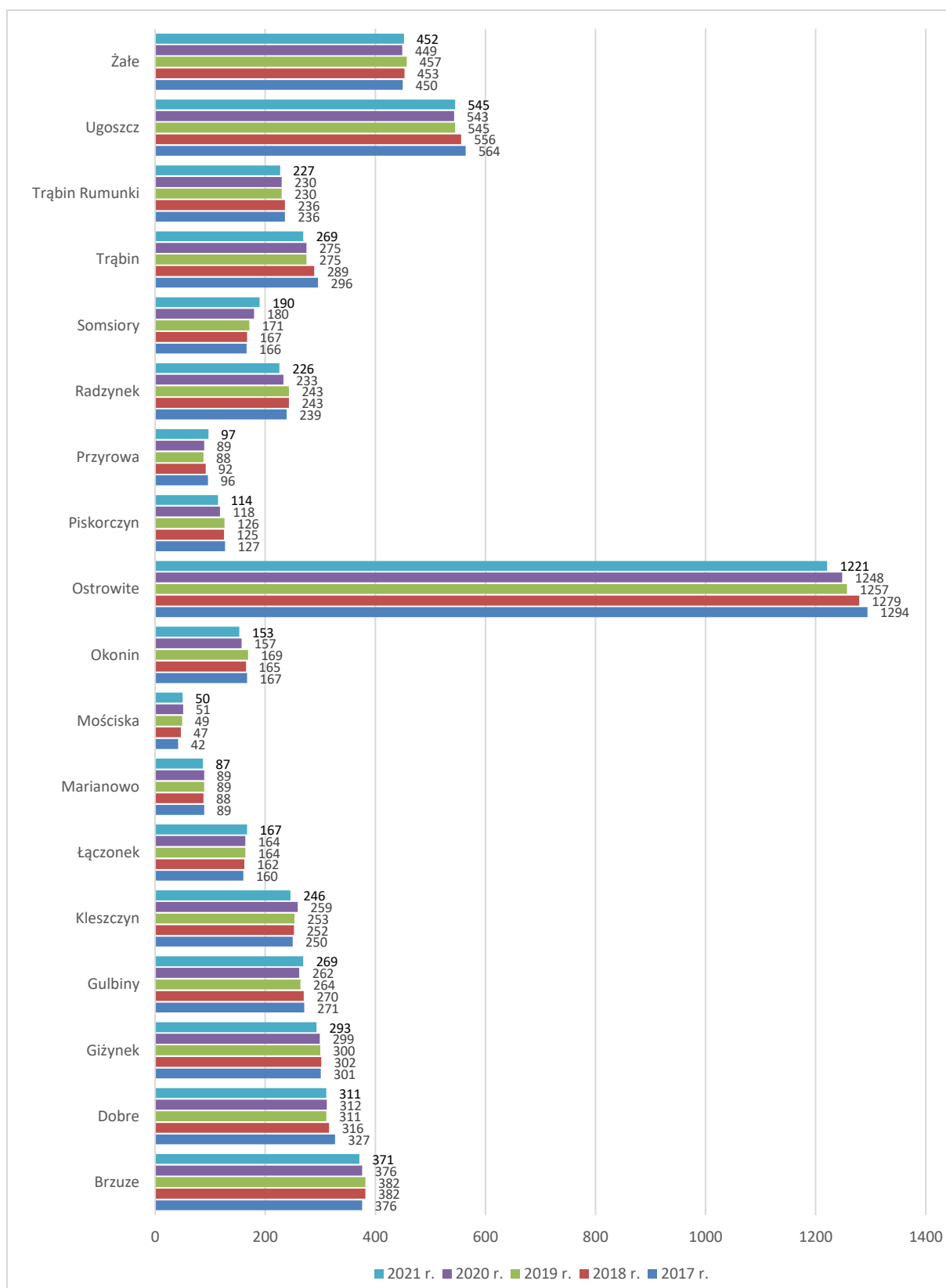
Rys. 7. Urodzenia i zgony w gminie Brzuze w latach 2017-2021

Z analizy urodzeń i zgonów z podziałem na płeć wynika, że największą liczbę zgonów odnotowano wśród mężczyzn jak i kobiet w 2021 r., natomiast najmniejszą w roku 2018 dla kobiet i w 2017 r. dla mężczyzn. Największą różnicę pomiędzy urodzeniami a zgonami zaobserwowano w 2021 r.

Rys. 8. Urodzenia i zgony w gminie Brzuze z podziałem na płeć w latach 2017-2021

Poniższa tabela przedstawia liczbę mieszkańców gminy Brzuze w latach 2017-2021, z podziałem na miejscowości. Najwięcej osób zamieszkuje w Ostrowitem, a najmniej we wsi Mościska. Liczba mieszkańców w ostatnich latach uległa zmniejszeniu w większości miejscowości za wyjątkiem Mościsk, gdzie wzrosła w latach 2017-2021 o 19%, Somsior, gdzie zwiększyła się o 13,9% oraz Łączonka, gdzie wzrosła o 4,4%. Największy przyrost liczby mieszkańców w porównaniu do 2020 r. można było zaobserwować w Somsiorach, a także w Przyrowie oraz Gulbinach. W odniesieniu do 2020 r. największy spadek liczby mieszkańców odnotowano w Ostrowitem, Radzynku, Trąbinie, Giżynku i w Brzuzem. Spadki oraz wzrosty liczby mieszkańców wiążą się zarówno z przyrostem naturalnym jak i migracją mieszkańców.

Rys. 9. Liczba mieszkańców w miejscowościach gminy Brzuze w latach 2017-2021

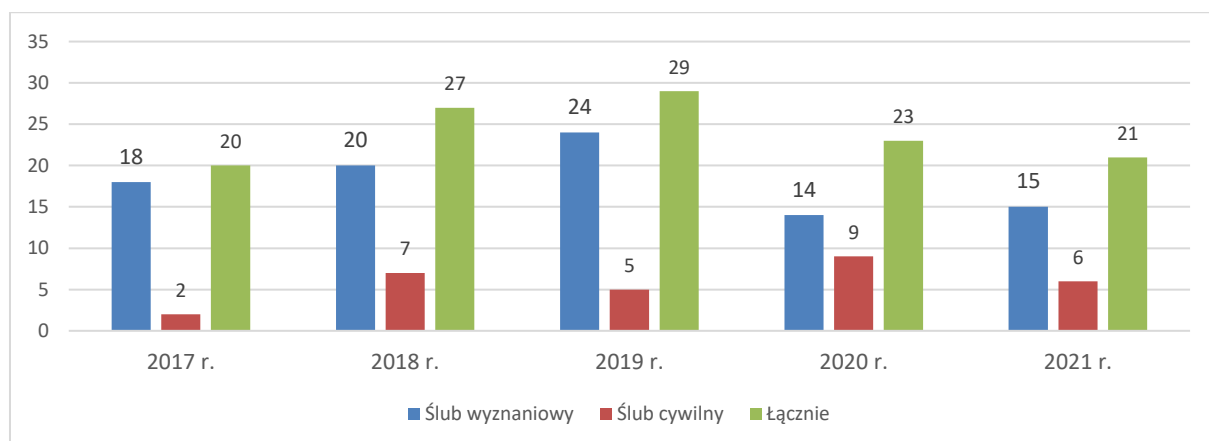
Analizując przyrost naturalny z podziałem na miejscowości można zauważyć, że najwięcej zgonów odnotowano w 2021 r. w Ostrowitem, co wynika z dużej liczby mieszkańców tej wsi. Nieproporcjonalną do urodzeń liczbę zgonów obserwuje się w Ugoszczu. Jest to wynik zlokalizowania Domu Pomocy Społecznej na terenie tej wsi. W Piskorzynie i Kleszczynie można zaobserwować ujemny przyrost naturalny, a na 0 urodzeń przypadły 2 zgony. W 2021 r. pozytywną tendencję, czyli więcej urodzeń niż zgonów odnotowaliśmy w Brzuzem, Gulbinach, Łączonku, Mościskach oraz w Somsiarach.

Tab. 4. Urodzenia i zgony w miejscowościach gminy Brzuze w latach 2017-2021

Miejscowość	2017		2018		2019		2020		2021	
	Urodzenia	Zgony	Urodzenia	Zgony	Urodzenia	Zgony	Urodzenia	Zgony	Urodzenia	Zgony
Brzuze	5	7	6	2	4	1	5	8	6	4
Dobre	3	1	3	7	3	7	2	3	3	6
Giżynek	3	7	4	3	3	0	1	3	6	6
Gulbiny	1	2	2	2	0	6	5	3	5	3
Kleszczyn	3	2	4	4	3	1	3	2	0	2
Łączonek	2	2	1	0	0	0	1	1	2	1
Marianowo	1	1	0	2	1	2	1	0	0	0
Mościska	1	2	2	0	2	0	1	0	1	0
Okonin	1	4	3	0	5	2	0	0	1	4
Ostrowite	16	12	9	22	11	16	12	19	1	19
Piskorzyn	2	1	1	4	2	2	0	4	0	2
Przyrowa	0	0	1	0	1	1	1	0	1	2
Radzynek	0	1	0	2	3	1	0	5	1	6
Somsiory	4	1	3	2	3	1	4	2	3	0
Trąbin	6	3	4	5	3	5	2	1	2	6
Trąbin Rumunki	1	3	2	3	3	3	1	0	1	3
Ugoszcz	4	10	4	13	3	13	6	12	3	15
Żałe	4	2	8	5	2	5	1	3	2	10
Razem	57	61	57	76	54	66	46	66	38	89

Związki małżeńskie

W 2021 r. w gminie Brzuze zawarto 21 związków małżeńskich, z czego prawie 71% stanowiły śluby wyznaniowe. Obserwuje się spadek liczby małżeństw, gdyż w porównaniu z rokiem 2020 zawarto ich o 2 mniej, a z rokiem 2019 o 8 mniej. Przypuszcza się, iż na spadek liczby małżeństw wpłynęła aktualna sytuacja epidemiczna i związane z nią restrykcje. Współczynnik małżeństw na 1000 osób w 2021 r. wyniósł w gminie Brzuze 4,0 i spadł o 0,3 w stosunku do roku poprzedniego, gdzie jego wartość wynosiła 4,3. Dla porównania, według danych GUS, w 2020 r. wartość tego współczynnika dla Polski wynosiła 3,8. W 2021 r. odnotowano 11 rozwodów. Współczynnik rozwodów na 1000 osób w gminie Brzuze wyniósł, zatem 2,1 i jest taki sam jak w ubiegłym roku. Według danych GUS, w 2020 r. wartość tego współczynnika dla Polski wynosiła 1,3.

Rys. 10. Związki małżeńskie w gminie Brzuze zawarte w latach 2017-2021

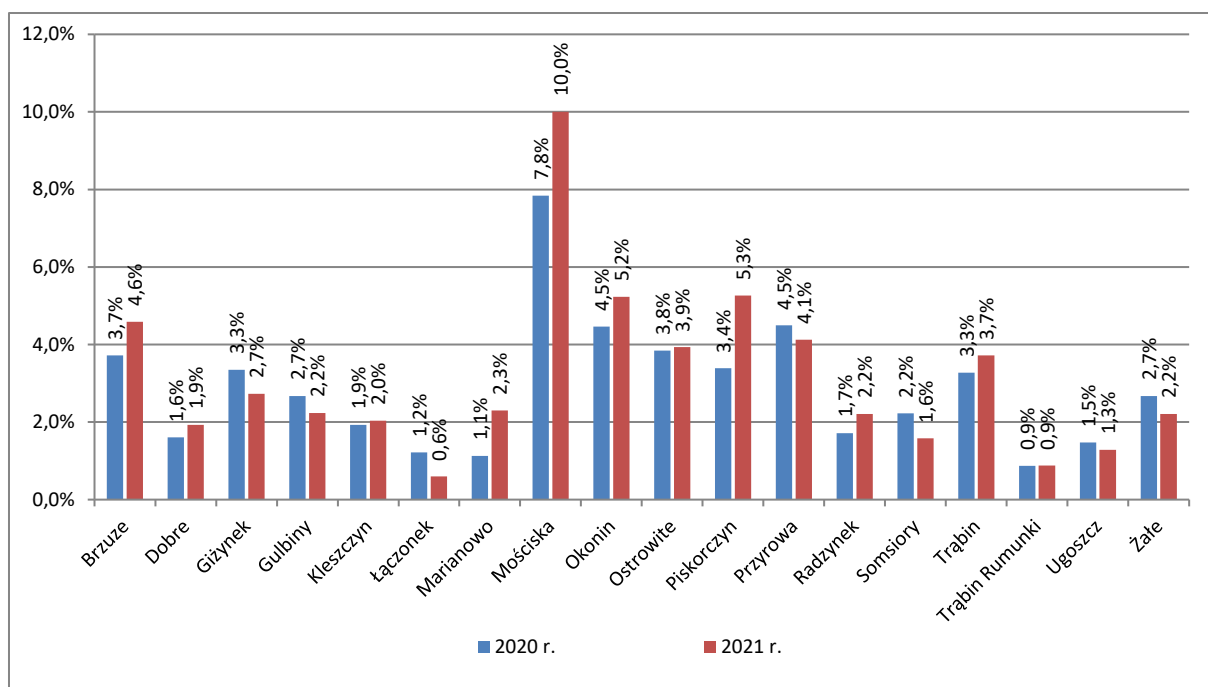
1.3. Aktywność gospodarcza

Zgodnie z danymi Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej CEIDG na dzień 31.12.2021 r., ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w gminie Brzuze wynosiła 153. Najbardziej popularne rodzaje branż w gminie mają charakter działalności rolniczej, budowlanej, transportowej, sprzedaży detalicznej, stolarskiej oraz naprawy i konserwacji samochodowej.

Tab. 5. Podmioty prowadzące działalność gospodarczą w miejscowościach gminy Brzuze

Miejscowość	Liczba podmiotów prowadzących działalność gospodarczą	
	2020 r.	2021 r.
Brzuze	14	17
Dobre	5	6
Giżynek	10	8
Gulbiny	7	6
Kleszczyn	5	5
Łązonek	2	1
Marianowo	1	2
Mościska	4	5
Okonin	7	8
Ostrowite	48	48
Piskorzyn	4	6
Przyrowa	4	4
Radzynek	4	5
Somsiory	4	3
Trąbin	9	10
Trąbin Rumunki	2	2
Ugoszcz	8	7
Żałe	12	10
Razem	150	153

Najwięcej podmiotów gospodarczych zarejestrowanych jest w Ostrowitem i Brzuzem. Są to miejscowości z dużą liczbą mieszkańców w skali gminy. Na rysunku 11 przedstawiono udział podmiotów prowadzących działalność w ogólnej liczbie mieszkańców danej miejscowości. Wynika z tego, że najwięcej przedsiębiorców jest w Mościskach, Okoninie, Brzuzem i Przyrowie. Najmniej podmiotów gospodarczych w stosunku do liczby mieszkańców w 2021 r. odnotowano w Łąconku, Trąbinie Rumunkach i Ugoszczu.

Rys. 11. Podmioty prowadzące działalność gospodarczą w stosunku do liczby mieszkańców poszczególnych miejscowości w 2020 r. i 2021 r. [%]

W ostatnich latach dużym zmianom podlega działalność rolnicza. Dotyczy to zarówno liczby gospodarstw rolnych, ich powierzchni, rodzaju prowadzonej produkcji zwierzęcej i struktury zasiewów. Obserwowany jest duży obrót ziemią. Część gruntów rolniczych przeznaczanych jest na cele rekreacyjne, niektóre gospodarstwa zaprzestają działalności rolniczej, grunty oddawane są w dzierżawę lub odsprzedawane na powiększenie pozostających na rynku gospodarstw.

Według danych GUS udział zarejestrowanych bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym w 2021 r. w gminie Brzuze stanowił 6,36%. Udział zarejestrowanych bezrobotnych kobiet w gminie Brzuze w ogólnej liczbie mieszkańców stanowił 4,60% (144 kobiety), a mężczyzn 1,76% (55 mężczyzn).

1.4. Jednostki organizacyjne

Tab. 6. Jednostki organizacyjne gminy w 2021 r.

Lp.	Nazwa jednostki	Forma organizacyjno-prawna	INFORMACJA O STATUCIE	OBSŁUGA FINANSOWO - KSIĘGOWA
1	Urząd Gminy Brzuze	jednostka budżetowa 000531542	Uchwała Rady Gminy Brzuze Nr X/56/03 z dnia 31 lipca 2003 r. w sprawie uchwalenia Statutu Gminy Brzuze stanowiącego załącznik Nr 1 do niniejszej uchwały.	własna
2	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Brzuzem	jednostka budżetowa 000531542-00044	Uchwała Rady Gminy Brzuze Nr III/20/90 z dnia 17 lipca 1990 roku w sprawie powołania Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Brzuzem, oraz Statutu Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej Brzuzem stanowiący Załącznik Nr 1 do w/w uchwały Nr XXII/174/09 z dnia 4 grudnia 2009 r. oraz uchwały Nr XXXIV/197/10 z dnia 9 lutego 2010 r.	własna
3	Gminny Zespół Ekonomiczno-Administracyjny do spraw Oświaty w Brzuzem	jednostka budżetowa 910228256	Uchwała Rady Gminy Brzuze nr XVII/99/96 z dnia 18 kwietnia 1996r. w sprawie nadania Statutu Gminnemu Zespołowi Ekonomiczno-Administracyjnemu ds. Oświaty w Ostrowitem, Uchwała Nr XXIV/130/97 z dnia 25 lipca 1997r. zmieniająca uchwałę Nr XVII/99/06 z dnia 18 kwietnia 1996 r. w sprawie nadania Statutu Gminnemu Zespołowi Ekonomiczno-Administracyjnemu ds. Oświaty w Ostrowitem, Uchwała Nr XXIX/158/98 z dnia 16 kwietnia 1998r. w sprawie zmiany w statucie Gminnego Zespołu Ekonomiczno-Administracyjnego ds. Oświaty w Brzuzem, Uchwała Nr XXII/133/2016 z dnia 14 października 2016 r. zmieniająca uchwałę w sprawie zmiany w statucie Gminnego Zespołu Ekonomiczno-Administracyjnego ds. Oświaty w Brzuzem. Uchwała Nr XXVI/142/2016 z dnia 29 listopada 2016 r. zmieniająca uchwałę w sprawie zmiany w statucie Gminnego Zespołu Ekonomiczno-Administracyjnego ds.	własna

			Oświaty w Brzuzem. Uchwała Nr XXII/134/2016 z dnia 14 października 2016 r. w sprawie określenia jednostki obsługującej, jednostek obsługiwanych oraz zakresu obowiązków powierzonych jednostce obsługującej w ramach wspólnej obsługi. Uchwała Nr XXIV/143/2016 z dnia 29 listopada 2016 r. zmieniająca uchwałę w sprawie określenia jednostki obsługującej, jednostek obsługiwanych oraz zakresu obowiązków powierzonych jednostce obsługującej w ramach wspólnej obsługi.	
4	Przedszkole Samorządowe w Ostrowitem	jednostka budżetowa 910038679	Uchwała Rady Gminy Brzuze Nr XVI/104/91 z 17 września 1991 r. w sprawie przekształcenia przedszkola z zakładu budżetowego na jednostkę budżetową. Statut przedszkola samorządowego w Ostrowitem.	Zespół Ekonomiczno-Administracyjny do spraw Oświaty w Brzuzem
5	Szkoła Podstawowa w Ostrowitem	jednostka budżetowa 000235507	Uchwała Rady Gminy Brzuze Nr V/30/99 z dnia 25 lutego 1999 roku w sprawie przekształcenia Szkoły Podstawowej w Ostrowitem, oraz Statut Szkoły Podstawowej w Ostrowitem stanowiący Załącznik Nr 1 do w/w uchwały. Uchwała Nr XXXV/211/2017 z 29 września 2017 r. w sprawie stwierdzenia przekształcenia sześciolletniej Szkoły Podstawowej w Ostrowitem w ośmioletnią Szkołę Podstawową w Ostrowitem.	Zespół Ekonomiczno-Administracyjny do spraw Oświaty w Brzuzem
6	Szkoła Podstawowa w Trąbinie	jednostka budżetowa 001170282	Uchwała Rady Gminy Brzuze Nr V/32/99 z dnia 25 lutego 1999 roku w sprawie przekształcenia Szkoły Podstawowej w Trąbinie, oraz Statut Szkoły Podstawowej w Trąbinie stanowiący Załącznik Nr 1 do w/w uchwały. Uchwała Nr XXXV/213/2017 29 września 2017 r. w sprawie stwierdzenia przekształcenia sześciolletniej Szkoły Podstawowej w Trąbinie w ośmioletnią Szkołę Podstawową w Trąbinie.	Zespół Ekonomiczno-Administracyjny do spraw Oświaty w Brzuzem
7	Szkoła Podstawowa w Ugoszczu	jednostka budżetowa 001170299	Uchwała Rady Gminy Brzuze Nr V/31/99 z dnia 25 lutego 1999 roku w sprawie przekształcenia Szkoły Podstawowej w Ugoszczu, oraz Statut Szkoły Podstawowej w Ugoszczu stanowiący Załącznik Nr 1 do w/w uchwały. Uchwała Nr XXXV/212/2017 z 29.09.2017 r. w sprawie stwierdzenia przekształcenia sześciolletniej Szkoły Podstawowej w Ugoszczu w ośmioletnią Szkołę Podstawową w Ugoszczu.	Zespół Ekonomiczno-Administracyjny do spraw Oświaty w Brzuzem
8	Szkoła Podstawowa w Radzynku	jednostka budżetowa 001170313	Uchwała Rady Gminy Brzuze Nr V/33/99 z dnia 25 lutego 1999 roku w sprawie przekształcenia Szkoły Podstawowej w Radzynku, oraz Statut Szkoły Podstawowej w Radzynku stanowiący Załącznik Nr 1 do w/w uchwały. Uchwała Nr XXXV/214/2017 z 29.09.2017 r. w sprawie stwierdzenia przekształcenia sześciolletniej Szkoły Podstawowej w Radzynku w ośmioletnią Szkołę Podstawową w Radzynku.	Zespół Ekonomiczno-Administracyjny do spraw Oświaty w Brzuzem
9	Gminna Biblioteka Publiczna w Brzuzem z/s w Ostrowitem	samorządowa instytucja kultury 340189244	Uchwała Rady Gminy Brzuze Nr XXXVIII/153/06 z dnia 27 kwietnia 2006 r. w sprawie powołania Gminnej Biblioteki Publicznej w Brzuzem i nadania jej statutu, Załącznik Nr 1: Akt o utworzeniu gminnej instytucji kultury pod nazwą: Gminna Biblioteka Publiczna w Brzuzem. Załącznik nr 2: Statut Gminnej Biblioteki Publicznej w Brzuzem	własna
10	Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej w Brzuzem	samorządowy zakład budżetowy 340865567	Uchwała Rady Gminy Brzuze Nr III/17/2011 z dnia 28 stycznia 2011 r. w sprawie utworzenia samorządowego zakładu budżetowego, Załącznik Nr 1: Statut Samorządowego Zakładu Budżetowego pn. Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej w Brzuzem	własna

2. Przyrodniczo-kulturowe uwarunkowania rozwoju gminy Brzuze

W regionalizacji fizycznogeograficznej kraju gmina Brzuze położona jest w mezoregionie Pojezierza Dobrzyńskiego. Jest to obszar młodoglacjalny, którego krajobraz naturalny ukształtowany został po ustąpieniu zlodowacenia północnopolskiego. Wyraźne urzeźbienie pochodzi z subfazy dobrzyńskiej zlodowacenia. Wzniesienia na obszarze gminy Brzuze osiągają wysokość ponad 140 m n.p.m. Najbardziej urozmaicony jest południowy obszar gminy w strefie moren czołowych. Lokalne różnice wzniesień przekraczają tu 50 m. Na pozostałym terenie płaska i falista wysoczyzna morenowa poprzecinana jest rynnami lodowcowymi, występują także zagłębienia wytopiskowe wypełnione wodą i mokradłami. Duże nagromadzenie tych form na całym terenie decyduje o urozmaiceniu i atrakcyjności krajobrazu. Do najdłuższych rynien należą doliny rzek, niekiedy o dużych spadkach i charakterze przetomowym. Do unikalnych należy ciąg rynien łączących

się w węzłach w okolicach Żałego, połączonych systemem dopływów Rużca i Rypienicy. Obniżenia terenu i głębokie rynny zajmują wody 16. jezior, w tym 2. o powierzchni większej od 100 ha (Żalskie, Długie).

W krajobrazie zwracają uwagę zespoły równoległych wałów. Chociaż za największe i najbardziej wykształcone uważane są formy zbójeńskie, sięgające po Okonin w gminie Brzuze, to również interesujące krajobrazowo są formy ugosko-żalskie. Unikalne ukształtowanie terenu w postaci wałów jest charakterystyczne głównie dla Ugoszcza, Piskorczyzna, Radzyna i Krystianowa. Równoległe wały przebiegają zgodnie z kierunkiem ruchu lodowca, obniżenia między nimi wypełniają mokradła. Decydują o wyjątkowym rytmie krajobrazu, wyróżniającym go zarówno od wzgórz moreny czołowej oraz płaskich i falistych wysoczyzn morenowych.

Gmina Brzuze, podobnie jak całe Pojezierze Dobrzyńskie, charakteryzuje się małą lesistością i rolniczym wykorzystaniem terenu. Użytki rolne w gminie Brzuze zajmują 81% powierzchni. Ukształtowanie terenu powoduje, że gleby w wielu miejscach i na dużych powierzchniach narażone są na erozję, co sprzyja spływom biogenów do rzek.

Rys. 12. Gmina Brzuze w mezoregionie fizycznogeograficznym Pojezierza Dobrzyńskiego

2.1. Klimat

Z uwagi na postępujące w ostatnich latach zmiany klimatu na świecie i w regionie, niezbędna jest dbałość o przyrodę w krajobrazie rolniczym, która może przyczynić się do zmniejszenia skutków środowiskowych i gospodarczych wynikających z ekstremalnych zjawisk pogodowych.

Do najważniejszych problemów klimatycznych w gminie należy narastanie deficytów wody. Wynika to ze zbyt niskiej ilości opadów (średnio ok. 500-550 mm/rok), parowania terenowego przewyższającego opady i niewystarczających możliwości retencyjnych. Rozwój rolnictwa wiązał się od stuleci z budową rowów melioracyjnych, które miały odprowadzać okresowy nadmiar wody i zmniejszać retencję. Obserwowany od wielu lat ujemny bilans wodny przyczynia się do obniżenia poziomu wód gruntowych, przesychania mokradeł i małych zbiorników wodnych. W ostatnich latach niedobory opadów były odczuwane nie tylko w sezonie wegetacyjnym, kiedy zapotrzebowanie na wodę było największe, ale także w pozostałych porach roku. Brak dopływu wód wpływał również na obniżenie poziomu lustra wody w jeziorach. Rok 2017 był odmienny od kilku poprzednich, suchych lat. W wyniku większej ilości opadów, część przesuszonych wcześniej mokradeł i małych zbiorników została wypełniona wodą. Na wielu polach uprawnych odczuwalny był również brak zniszczonych wcześniej rowów melioracyjnych i mokradeł śródpolnych retencjonujących okresowe nadmiary wody opadowej. Występujące deszcze nawałne uruchamiały procesy denudacyjne i powodowały znaczne straty w uprawach polowych. Susza, przymrozki i deszcze nawałne były powodem złożenia kilkuset wniosków rolników o pomoc.

W 2019 r. opady ukształtowały się na poziomie ok. 586 mm. Nie były równomiernie rozłożone w ciągu roku. Szczególnie dotkliwa była susza kwietniowa, kiedy spadło tylko ok. 8 mm deszczu. Miało to konsekwencje m.in. w utrudnionych wschodach zbóż jarych. W południowej części gminy klęską suszy objęte zostały uprawy kukurydzy. Najbardziej deszczowy był maj, kiedy spadło ponad 110 mm wody deszczowej, co zrekompensowało częściowo kwietniowe niedobory. Kolejnym bardzo suchym okresem był IV kwartał. W okresie niedoborów wody skierowane zostały apele do użytkowników przyłączy wodociągowych o oszczędne gospodarowanie wodą i zaniechanie podlewania ogrodów przydomowych.

Skutkiem jesiennych i zimowych niedoborów opadów sezonu 2019/2020 oraz braku pokrywy śniegowej była susza wiosenna 2020 r. oraz niski poziom wód w jeziorach i ciekach. Najmniej, zaledwie 2 mm deszczu, spadło w kwietniu, co skutkowało nierównomiernymi wschodami roślin jarych. Niewielką ilość opadów odnotowano również w marcu oraz w listopadzie i grudniu. Najwięcej deszczu spadło w czerwcu, lipcu i we wrześniu. W efekcie roczna suma opadów była wyższa niż w wieloleciu i wyniosła ok. 720 mm. Wodą napełniły się, suche w ostatnich latach, zagłębienia terenowe. Duża ilość opadów w pierwszych miesiącach 2021 r. wpłynęła na utrzymanie wysokiego poziomu wód powierzchniowych.

Suma opadów w 2021 r. była wyższa niż w średnia wieloletnia i wyniosła 649 mm. Opady były bardziej równomiernie rozłożone w poszczególnych miesiącach (od 23 mm w marcu do 120 mm w lipcu) w porównaniu do roku poprzedniego (od 2 mm w kwietniu do 140 w lipcu). Nie odnotowano tak dużych wiosennych niedoborów opadów, jednak szczególnie w marcu i kwietniu ich ilość była

niewystarczająca. Niedobory wiosenne powtarzają się od wielu lat, nawet mimo zimowej retencji. Przykładem bezdeszczowej pogody jest okres od 25 lutego do 4 kwietnia 2022 r.

Aktualnie z punktu widzenia rozwoju rolnictwa na terenie gminy, priorytetem jest zatrzymanie i dystrybucja wody opadowej, co w dużym stopniu zależy od zagospodarowania terenu. W przeciwdziałaniu skutków niedoborów i okresowych nadmiarów opadów ważne jest utrzymanie optymalnej ilości użytków przyrodniczych sprzyjających gromadzeniu wody w środowisku, jak mokradła i zadrzewienia, na co zwraca uwagę samorząd gminy w działaniach promujących ochronę przyrody i krajobrazu. W 2021 r. nie odnotowano znaczących inwestycji mogących zatrzymać odpływ wody opadowej poprzez jej zgromadzenie w zbiornikach retencyjnych. Ich brak rekompensowała większa od przeciętnej suma opadów w sezonie wegetacyjnym.

2.2. Krajobrazy aktualne gminy

Krajobraz gminy Brzuze ukształtowany został w procesie historycznym w określonych warunkach przyrodniczych. O jego wyrazistości i niepowtarzalności zdecydowały dobrej jakości gleby, ukształtowanie terenu i występowanie wód. Wyróżniające cechy krajobrazu możemy traktować jako dziedzictwo mieszkańców poszczególnych miejscowości gminy Brzuze, kształtowane przez ponad tysiąc lat. W przeszłości każdej miejscowości gminy znajdowało się przynajmniej jedno jezioro, a większość terenu pokryta była lasami. Na postępujące zmiany wpływ miały procesy osadnicze i gospodarcze, w szczególności rozwój rolnictwa. Obecnie wobec rosnącej presji gospodarczej i osadniczej krajobraz wymaga szczególnej pielęgnacji z myślą o przyszłych pokoleniach.

Mimo że z przeważających powierzchni średniowiecznych lasów w miejscowościach gminy Brzuze pozostały niewielkie enklawy, są niezwykle cennym składnikiem krajobrazu wymagającym ochrony. Zachowała się natomiast większość jezior, co ma wpływ na szczególne miejsce gminy Brzuze w krajobrazie ziemi dobrzyńskiej i powiatu rypińskiego.

2.2.1. Rzeźba terenu i pokrywa glebowa

Osady i formy morfologiczne w gminie Brzuze związane są z subfazą dobrzyńską zlodowacenia północnopolskiego (vistuliańskiego). Od południa granica gminy dochodzi do głównej osi morfologicznej Pojezierza Dobrzyńskiego – pasa wzniesień moren czołowych subfazy dobrzyńskiej zlodowacenia vistuliańskiego Chrostkowo-Nadróż-Górno. Spiętrzenie moren świadczy o oscylacjach krawędzi lądolodu w czasie recesji. W górnej części moren zalegają piaski zwałowe i żwiry, co sprzyja działalności górniczej, o czym świadczą liczne, najczęściej nieeksploatowane obecnie wyrobiska. Na zapleczu moren czołowych subfazy dobrzyńskiej znajduje się wiele interesujących, rzadko spotykanych w innych regionach Polski, form subglacialnych o różnej genezie. Należą do nich: płaska i falista morena denna, różne typy rynien subglacialnych, a przede wszystkim formy wałowe ukształtowania terenu.

Płaska i falista morena denna wznosi się w gminie Brzuze do wysokości ponad 140 m n.p.m., zbudowana jest z dwóch lub trzech warstw glin. Urozmaicają ją rynny subglacialne, łączące się w wielu miejscach w węzły, np. w Żałem i Studziance. Jeziora i mniejsze zbiorniki wodne wypełniające niecki podkreślają młodoglacialny charakter rzeźby terenu. Rynny wyróżniają się krętym przebiegiem i głębokością wcięcia, przekraczającą często 15 m. Część zagłębień rynien wypełniają mokradła. Osobliwością jest zespół ugosko-żańskich form wałowych. Ich regularne kształty i równoległe ułożone linie grzbietowe i zagłębienia nadają szczególny rytm całej okolicy.

Pokrywa glebowa gminy Brzuze wykazuje wyraźny związek z budową geologiczną i rzeźbą terenu. Wysoczyzny morenowe pokrywają głównie gleby płowe wytworzone z powierzchniowo spiaszczonych i odwapnionych glin oraz gleby brunatne wytworzone z glin lekkich i średnich, często marglistych (z dodatkiem węgla wapnia). Zalicza się je do gleb żyznych, co potwierdza intensywne wykorzystanie rolnicze. Uprawiane są na nich nawet najbardziej wymagające gatunki roślin.

Większe i głębsze obniżenia terenowe wypełniają złoża torfu niskiego. Większość takich torfowisk została wyeksploatowana w celu pozyskania torfu na opał i obecnie znajdują się w ich miejscu mokradła i zbiorniki wodne (potorfia). Niektóre z nich zostały osuszone i zagospodarowane na cele rolnicze. Jest to przyczyną przekształcenia powierzchniowej warstwy torfu w mursz i powstania gleb torfowo-murszowych.

2.2.2. Wody powierzchniowe

Wody powierzchniowe zajmują ponad 5% powierzchni gminy Brzuze. Należą do najcenniejszych składników krajobrazu przyrodniczego, wymagają dużo uwagi, promocji i ochrony. Fizyczno-chemiczne właściwości wody sprawiają, że zbiorniki nią wypełnione stwarzają stabilne środowisko życia, buforujące zmiany czynników środowiskowych.

Woda odgrywa ważną rolę w różnicowaniu środowiska przyrodniczego, które związane jest przede wszystkim z dystrybucją i gromadzeniem wody opadowej na powierzchni gminy. Do najbardziej wartościowych zasobów młodoglacialnego krajobrazu gminy Brzuze należą rzeki, jeziora, mokradła, małe zbiorniki wodne i źródła.

Dopływ z jeziora Brzuze

Płynie z mokradła, utworzonego z będącego w ostatniej fazie zaniku, jeziora Pełko, położonego na pograniczu Brzuzego, Dobrego i Duszot. Przepływa przez jezioro Brzuze, następnie przez pola uprawne i podmokłe łąki *Pokrzywnia* kieruje się do jeziora Ugoszcz. W tym miejscu przecina zespół interesujących krajobrazowo i geomorfologicznie wałowych form ugosko-żańskich (uważanych wcześniej za ugosko-żańskie pole drumlinowe) i przyjmuje wody z okolic Dąbrówki i Malitun oraz Julianowa i Dubieli. Dalej przepływa przez mokradła powstałe po jeziorze Giżynek, łączy się z ciekami płynącymi od Dąbrówki i Piórkowa, następnie głęboką rynną kieruje się na południe do Rużca powyżej Ruża w gminie Zbójno.

Dopływ z jeziora Okonin

Wody zbierające się w okolicach Paprot przepływają przez jezioro Okonin. Następnie płyną głęboką, częściowo zalesioną rynną w Pęcherku w kierunku Rużca w Wojnowie.

Dopływ z jeziora Kocioł

Z jeziora Kocioł przepływa do jeziora Parowa, następnie przez teren leśny kieruje się do Obór i Jeziora Ruduskiego w gminie Zbójno.

Dopływ z Somsior

Zbiera wody z południowo-wschodniej części Radzynka, następnie płynie przez mokradła w Somsiorach i kieruje się do Rużca poniżej jeziora Ruda.

Dopływ z Jeziórka

Wody z Nowin płyną do Jeziórka, znajdującego się w głębokiej rynnie na przedłużeniu Jeziora Żalskiego. Następnie, zasilane okresowo wodami cieku z mokradła w Krystianowie, kierują się do Jeziora Żalskiego, przez które przepływa Ruziec.

Dopływ z jeziora Głęboć

Wody z okolic *Jutrzenki* i *Kresów* płyną do jeziora Głęboć, następnie przez mokradła po zarośniętym jeziorze Niestoniec i jezioro Nadród kierują się do Rużca.

Rynka

Jeden z większych lewobrzeżnych dopływów Rypienicy, uchodzący w Strzygach (gmina Osiek), płynie z gminy Brzuze. Ciek ten odprowadza wody jezior: Czarownica, Łączonek, Trąbińskie i Długie. Pomiedzy jeziorami Czarownica, Łączonek i Trąbin ciek płynie w głębokiej rynnie subglacialnej. Poniżej Jeziora Długie łączy się ze Strugą Dunaj i Strugą Warpalicką, następnie kieruje się do Rypienicy.

Jeziora

Są najważniejszymi i najbardziej wartościowymi obiektami hydrograficznymi w gminie Brzuze, gdzie zajmują ponad 415 ha powierzchni. W granicach gminy znajduje się 14 jezior, które zajmują powyżej 4,8% terytorium. Ponadto na północno-wschodniej granicy gminy położone są jeziora: Długie (gmina Wąpielsk) i Czarownica (gmina Rypin).

Jeziora położone w gminie Brzuze mają wiele cech wyróżniających je w mezoregionie fizycznogeograficznym i w kraju. Np. Jezioro Żalskie zajmuje największą powierzchnię na Pojezierzu Dobrzyńskim. Usytuowanie jezior i przebieg długich, zabagnionych rynien ma wpływ na kształtowanie układu komunikacyjnego gminy.

Jeziora osiągają głębokość nie przekraczającą 18 m. Niektóre z nich cechuje duża, w stosunku do powierzchni, głębokość maksymalna. Jezioro Kocioł o powierzchni ok. 1,2 ha (kocioł eworsyjny) osiąga głębokość 12,2 m. Wszystkie zbiorniki należą do typu przepływowego, jednak z uwagi na wysokie położenie w zlewni, większość cieków ma charakter okresowy. Strumienie te mają niewielki wpływ na ustrój hydrologiczny jezior, a wymiana wody w ciągu roku kształtuje się najczęściej na poziomie kilkudziesięciu procent (np. jeziora: Długie, Żalskie). W związku ze zróżnicowanym ukształtowaniem terenu, warto podkreślić różnice wysokości zwierciadła wód jezior, przekraczające 21 m, z których najwyższe położone jest Brzuskie (116,5 m n.p.m.), a najniższe Żalskie (95 m n.p.m.). Otaczająca zbiorniki wodne wysoczyzna morenowa położona jest nawet 25 m wyżej.

Obecnie jeziora w gminie są podstawą rozwoju rekreacji i turystyki. Może powodować to zagrożenia dla środowiska. Na nowopowstających terenach rekreacyjnych prowadzone są niekontrolowane prace ziemne mające *uatrakcyjnić* teren zgodnie z wyobrażeniem właściciela. Zmienia się krajobraz, stosunki wodne, likwidowane są cenne siedliska. Granice jezior w gminie osiągają łączną długość ponad 40 km, stąd ich duże znaczenie środowiskowe. Kolejną wyróżniającą cechą jezior jest rolniczy sposób zagospodarowania ich zlewni bezpośrednich, który w przypadku likwidacji szerokich skarp, pełniących funkcje ekotonów, wzmacnia naturalny proces zarastania. Również działania powodujące osuszanie terenu mogą prowadzić do szybkiego zaniku jezior.

Bobrowiec

Jezioro w dolinie Rużca między Studzianką a Żalem o powierzchni 5 ha i maksymalnej głębokości 6,5 m. Ma wybitne walory krajobrazowe i przyrodnicze. Przyjmuje wodę z Jeziora Kleszczyńskiego, odprowadza do jeziora Kopiec. Występuje w nim lin, szczupak, wzdręga, płoc, okoń, leszcz i karp.

Brzuze

Zajmuje powierzchnię 17,4 ha i jest jednym z najwyższych położonych jezior na ziemi dobrzyńskiej (116,5 m n.p.m.). Rolnicza zlewnia w ostatnich latach została zmieniona w strefie przybrzeżnej na rekreacyjną. Powstały m.in.: kąpielisko gminne, boiska do siatkówki plażowej, plac zabaw, pomost, siłownie plenerowe, działki rekreacyjne wykorzystywane na wydarzenia gminne i sołeckie. W pobliżu znajduje się świetlica, park podworski i siedziba Urzędu Gminy Brzuze. Jezioro ma duże walory krajobrazowe. Przepływa przez nie ciek z mokradeł w Dobrem i Duszotach w kierunku jeziora Ugoszcz. Brak dopływu w okresach suszy powoduje obniżenie poziomu lustra wody o ponad 1 m. W jeziorze występuje lin, szczupak, okoń, płoć, karaś złocisty, węgorz i leszcz.

Czarownica (Borzymińskie)

Jezioro w zlewni Rypienicy o powierzchni 22,5 ha, położone w głębokiej rynnie na terenie wsi Borzymin, w gminie Rypin, przy granicy Przyrowy w gminie Brzuze. Wyróżnia się znacznymi walorami krajobrazowymi, które sprzyjają rozwojowi terenów rekreacyjnych. Rozwija się tu wędkarstwo. W pobliżu znajduje się wczesnośredniowieczne grodzisko (lokalna nazwa *Czarownica*). Wy pływa stąd ciek w kierunku jeziora Łązonek. W zlewni dominują użytki rolne, wypierane w przybrzeżnej części przez obszary pełniące funkcje rekreacyjne.

Długie

Położone jest w gminie Wąpielsk, w zlewni Rypienicy. Graniczy z gminą Brzuze (Łązonek, Gulbiny, Marianowo) i gminą Rypin (Cetki, Rakowo). Zajmuje powierzchnię 108,6 ha, maksymalna głębokość osiąga 18 m. Jezioro wyróżnia największy w Polsce współczynnik wydłużenia (25,6), będący stosunkiem długości jeziora do jego maksymalnej szerokości. Na wysokim brzegu jeziora Długie od zachodu położone są Gulbiny, z parkim dworskim, będącym w części własnością gminy, w którym przebywał Fryderyk Chopin. Jest jeziorem użytkowanym wędkarsko. Na terenie przylegającym ostatnio miejsce pól zajmują częściowo tereny rekreacyjne. Pobudowany został również pomost gminny, który wykorzystywany jest przez sołectwo Gulbiny do organizacji imprez środowiskowych.

Głęboćek

Jezioro rynnowe położone na granicy Żałego i Nadroża o powierzchni 13 ha i maksymalnej głębokości 13,8 ha. Przepływa przez nie niewielki ciek z okolic Jutrzenki, następnie kieruje się przez mokradła *Niestoniec* i jezioro Nadróż do Rużca.

Jeziórko (Krzywiec)

Zarastający zbiornik wodny o lokalnej nazwie *Jeziórko*, położony jest w południowej części miejscowości Krystianowo, w sołectwie Kleszczyn na granicy z Radzynkiem. Powierzchnia lustra wody określona podczas własnych badań terenowych w 2006 r. wynosi 1,2766 ha, a maksymalna głębokość – 3,60 m. Według danych z ewidencji gruntów mokradła wokół jeziora zajmują 4,37 ha i są jednymi z najbardziej zróżnicowanych florystycznie w gminie Brzuze.

Kleszczyńskie

Drugie pod względem powierzchni jezioro na terenie gminy. Położone jest w Kleszczynie, od północy graniczy z Brzuzem i Mościskami. Jest jeziorem morenowym, zajmuje 72,2 ha, maksymalna głębokość wynosi 10,8 m, a średnia – 5,3 m. Przyjmuje wodę Rużca z Jeziora Ostrowskiego i odprowadza ją w kierunku Bobrowca. Jezioro Kleszczyńskie charakteryzuje się dużymi walorami krajobrazowymi i kulturowymi. Jest zbiornikiem typu sandaczowego. Występują w nim płoć, leszcz, krąp, sandacz, węgorz, ukleja, szczupak, okoń, lin, tołpyga i wzdręga. Na wyspie znajduje się grodzisko późnośredniowieczne, w pobliżu jest też sanktuarium w Studziance. Wokół rozwija się zabudowa rekreacyjna. W gospodarstwie agroturystycznym nad Jeziorem Kleszczyńskim w 2018 r. odbył się cykliczny *Piknik Seniora* oraz *Brzuze Kajak Tour*.

Kocioł

Jezioro położone jest w sołectwie Somsiori, na terenie administrowanym przez Nadleśnictwo Skrwilno. Zajmuje powierzchnię ponad 1,2 ha. Zbiornik ma znaczną głębokość maksymalną, stwierdzoną podczas własnych badań terenowych (12,2 m), co w połączeniu z jego położeniem w rzeźbie terenu wskazuje, że pod względem genezy masy jest to kocioł eworsyjny. Od wschodu wznoszą się pozostałości założonego we wczesnym średniowieczu grodu (grodzisko *Szaniec*). Północną część zlewni zajmują użytki rolne, a południową lasy. Jezioro jest mało przekształcone, występują tylko niewielkie zatopione enklawy, zwłaszcza przy wylocie cieku, dopływu Rużca, odprowadzającego wodę w kierunku jeziora Parowa.

Kopiec

Jezioro rynnowe położone na północ od wczesnośredniowiecznego grodziska *Kopiec* w Żałem. Zajmuje powierzchnię 15,3 ha, maksymalna głębokość sięga 8,8 m. Przepływa przez nie Ruziec z jeziora Bobrowiec do Żalskiego. Otoczenie rolnicze zastąpione zostało rekreacyjnym. Gmina Brzuze zainwestowała w pomost rekreacyjny. W jeziorze żyją: szczupak, lin, leszcz, węgorz, sum, karp, leszcz i płoć.

Łązonek

Zajmuje ok. 4 ha i jest jednym z mniejszych oraz zarastających jezior w gminie o maksymalnej głębokości 4,1 m. Przyjmuje wody płynące z jeziora Czarownica i odprowadza do jeziora Trąbin w zlewni Rypienicy. Położone jest w zlewni rolniczej, jednak od północnej strony w kierunku trąbińskiej buczyny rozwinęła się zabudowa rekreacyjna. Jest zbiornikiem typu linowo-szczupakowego z przewagą lina, ponadto występują w nim szczupak, płoć, okoń i wzdręga.

Okonin

Należy do najczystszych jezior na Pojezierzu Dobrzyńskim. Wykorzystywane jest przez wędkarzy. Zajmuje 8 ha i osiąga 15 m głębokości. Zlewnię odwadnia ciek płynący przez Pęcherek do Rużca w Wojnowie. Teren gminny położony przy zachodnim brzegu jeziora udostępniony jest m.in. na rekreację wędkarską.

Ostrowite

Jest zbiornikiem zaporowym o nieregularnym, wydłużonym kształcie, przypominającym literę „S”. Powierzchnia lustra wody ma 46,3 ha, maksymalna głębokość osiąga 12,7 m, a średnia głębokość 5,8 m. Jest pierwszym jeziorem, przez które przepływa Ruziec.

Od chwili uruchomienia cukrowni w 1900 r. było najintensywniej wykorzystywanym gospodarczo jeziorem, nie tylko w gminie Brzuze, ale również na ziemi dobrzyńskiej. Początkowo cukrownia miała prawo do korzystania z wód z wyłączeniem połowu ryb i raków. Mogła również odprowadzać do niego ścieki fabryczne i nieczystości. Wywołało to zmiany jakości wód Jeziora Ostrowickiego oraz częściowo Jeziora Kleszczyńskiego. Z tego względu od lat osiemdziesiątych XX w. zbiorniki te wzbudzały duże zainteresowanie służb ochrony środowiska. W wyniku oddania do użytku w 1987 r. oczyszczalni ścieków socjalno-bytowych i napowietrzania wód nastąpiła stopniowa redukcja ładunku zanieczyszczeń. Zaistniały warunki do życia ryb i rozwoju rekreacji wędkarskiej. Jezioro Ostrowickie jest akwenem typu karasiowego, występują w nim głównie płoć i lin, a ponadto karp, karaś srebrzysty, karaś pospolity, okoń, szczupak, węgorz, sandacz i sum. Po likwidacji cukrowni, producent cukru nie został zobowiązany przez służby ochrony środowiska do przywrócenia dobrej jakości wód

Nad Jeziorem Ostrowickim rozwinęło się osadnictwo, czego śladem było do 1960 r. wczesnośredniowieczne grodzisko w Mościskach i osada *Babia Góra* o późniejszej genezie. Na północnym krańcu jeziora położone jest Ostrowite, miejscowość z największą liczbą mieszkańców w gminie Brzuze, co wynika z rozwijającej się w latach 1900-2007 działalności przemysłowej. Na początku XX w. założony został park cukrowni, w którym występuje ponad 50 gatunków drzew i krzewów. Dwie topole białe zostały uznane za pomniki przyrody. W sąsiedztwie południowej części jeziora znajduje się kompleks mokradeł, pozostałość po osadnikach cukrowni, które są miejscem bytowania i rozrodu wielu gatunków ptaków. Na jego północnym brzegu zachowały się pozostałości parku dworskiego, w pobliżu którego w 2018 r. Gmina Brzuze pobudowała pomost rekreacyjny. Na lata 2018-2020 przewidziane jest zagospodarowanie terenu na cele rekreacyjne i udostępnienie mieszkańcom. Działka po dawnym grodzisku wczesnośredniowiecznym w Mościskach, pozyskana przez gminę od Agencji Nieruchomości Rolnych przeznaczona jest pod zagospodarowanie turystyczne, wymaga jednak zgody na zagospodarowanie państwowych służb ochrony zabytków.

Parowa

Jezioro położone jest w Radzinku przy granicy z gminą Chrostkowo. Zajmuje 6 ha i osiąga głębokość 5 m. Występuje w nim m.in. okoń, szczupak, lin i leszcz. Otoczone głównie lasami, tylko wschodni skrawek jeziora sąsiaduje z użytkami rolnymi. Przyjmuje wodę z jeziora Kocioł i odprowadza przez Obory i Rochal do Rużca w okolicach Ruduska. W okolicy jeziora Parowa odbywają się cykliczne zawody sportowe, m.in. *Maraton Trzeźwości i Rowerowy Cross*.

Trąbińskie

Jezioro rynnowe o powierzchni 44,6 ha i maksymalnej głębokości 16 m. Wokół położone są Łączonek, Gulbiny, Trąbin, Marianowo. Przyjmuje wody płynące z jeziora Łączonek i Czarownica oraz z okolic Szczutowa, a odprowadza do Jeziora Długie. Mimo przewagi terenów rolniczych, charakteryzuje się wysoką czystością wód. Jest zbiornikiem typu leszczowego. Występuje w nim płoć, leszcz, krąp, okoń, lin, szczupak, węgorz, ukleja i wzdręga. W 2018 r. Gmina Brzuze wybudowała w Trąbinie pomost rekreacyjny z dostępem z działki gminnej. Na Jeziorze Trąbińskim zainaugurowano w 2016 i 2017 ogólnopolskie zawody sportowe *Brzuze Triathlon*.

Ugoskie

Położone jest w krajobrazie wałowych form ukształtowania terenu. Zajmuje powierzchnię 24,4 ha, jest bardzo płytkie, osiąga maksymalną głębokość 4,2 m. Występuje w nim szczupak, lin, okoń, płoć i karaś złocisty. Po północnej stronie jeziora znajduje się park dworski, w którym znajduje się wiele pomnikowych okazów drzew. Obecnie użytkowany jest przez Dom Pomocy Społecznej w Ugoszczu. Park chroniony jest na podstawie przepisów ustawy o ochronie zabytków. W latach 1824 i 1825 przebywał w tym miejscu Fryderyk Chopin.

Żalskie (Wielgie)

Ma największą powierzchnię wśród jezior mezoregionu fizycznogeograficznego Pojezierza Dobrzyńskiego (162,5 ha). Cechuje się bogactwem przyrodniczym i dużymi walorami krajobrazowymi. Przepływa przez nie Ruziec i dopływ z Jeziórka (*Krzywiec*). Na północnym brzegu rozciąga się Żałe, jedna z najstarszych miejscowości w regionie, na południowym – Ruda Żalska. Od zachodu z jeziorem sąsiadują Somsiorzy, Radzynek i Kleszczyn. Do niedawna otoczone głównie przez pola uprawne i lasy. Obecnie rozwija się zabudowa rekreacyjna i mieszkaniowa. Występują w nim płoć, szczupak, węgorz, okoń, leszcz, lin, karaś złocisty, karaś srebrzysty, karp oraz w niewielkiej ilości sum, sieja i sielawa.

Tab. 7. Jeziora położone w granicach gminy Brzuze

Lp	Jezioro	Zlewnia	Powierzchnia [ha]	Głębokość maksymalna [m]
1	Bobrówiec	Ruziec	5,00	6,5
2	Brzuze	Ruziec	17,40	7,9
3	Głęboćek	Ruziec	13,00	13,8

4	Jeziórko	Ruziec	1,28	3,6
5	Kleszczyn	Ruziec	72,20	10,8
6	Kocioł	Ruziec	1,24	12,2
7	Kopiec	Ruziec	15,30	8,8
8	Łączonek	Rypienica	4,00	4,1
9	Okonin	Ruziec	8,50	15,0
10	Ostrowickie	Ruziec	46,30	12,7
11	Parowa	Ruziec	6,00	5,0
12	Trąbińskie	Rypienica	44,60	16,0
13	Ugoszcz	Ruziec	24,40	4,2
14	Żalskie (Wielgie)	Ruziec	156,40	17,0

Tab. 8. Jeziora graniczące z gminą Brzuze

Lp	Jezioro	Zlewnia	Powierzchnia [ha]	Głębokość maksymalna [m]
1	Czarownica	Rypienica	22,50	14,7
2	Długie	Rypienica	108,60	18,0

Mokradła i małe zbiorniki wodne

Mokradła charakteryzują się dużą bioróżnorodnością i są ważną częścią bogactwa przyrodniczo-krajobrazowego gminy Brzuze. Występują w nich organizmy przystosowane do życia w specyficznych warunkach siedliskowych. Woda oddziałuje również na tereny przylegające do mokradeł, gdzie w warunkach dużej wilgotności, gromadzą się utwory organiczne. Dzięki temu wzrasta bioróżnorodność na terenach rolniczych, które zajmują ok. 81% powierzchni gminy.

Wśród środowisk podmokłych istotną rolę w młodogłacjalnym krajobrazie gminy Brzuze odgrywają małe zbiorniki wodne o powierzchni do 1 ha, czyli mniejszej od umownie przyjmowanej dla jezior. Należą do nich zbiorniki wodne powstałe w wyniku intensywnej eksploatacji torfu niskiego (potorfia). Wszystkie narażone są na spływy powierzchniowe i często ulegają eutrofizacji. W gminie Brzuze są elementem zanikającym od kilkuset lat, również obecnie. Tym bardziej należy podkreślić ich duże znaczenie w zachowaniu różnorodności biologicznej i krajobrazowej na obszarach rolniczych gminy. Są środowiskiem życia licznych gatunków zwierząt bezkręgowych i kręgowych, m.in. są miejscem rozrodu wielu gatunków ptaków.

Niepoddawane presji intensywnego rolnictwa, zachowane dotychczas mokradła i małe zbiorniki wodne, służą przetrwaniu różnorodności biologicznej lepiej niż podlegające ciągłym zmianom pola uprawne. Mają wpływ na zachowanie równowagi ekologicznej, dlatego wymagają działań ochronnych.

Mokradła śródpolne i w dolinach rzek mogą być traktowane jak przeszkoda w uprawach polowych. Im większe powierzchnie godpodarstw i bardziej wydajny sprzęt, tym większe może być zainteresowanie tworzeniem dużych pól. Ze względu na liczebność niewielkich śródpolnych mokradeł i ich znaczenie przyrodnicze, środowiskowe i krajobrazowe, niezbędne jest przeciwdziałanie zasypywaniu, odwadnianiu i składowaniu zanieczyszczeń w małych zbiornikach wodnych i mokradłach. W 2020 r. zrehabilitowany został mały zbiornik wodny na działce gminnej w Kleszczynie. W latach 2020-2021 prowadzone były badania hydrologiczne.

Źródła

Są interesującymi i nieznacznie przekształconymi obiektami hydrograficznymi w krajobrazie przyrodniczym gminy Brzuze. W przeszłości wykorzystywane były częściej, chociaż obecnie również ich wody używane są do celów spożywczych, gospodarczych (np. Bobrowiec, Żałe) i leczniczych (Studzianka). Obecnie woda ze źródeł w Studziance, uznawana tradycyjnie jako lecznicza, czerpana jest przez pielgrzymów.

2.2.3. Lasy

Na żyznych glebach wysoczyzny morenowej, zajętych przez uprawy rolnicze, zachowały się tylko niewielkie powierzchnie leśne. Obecnie lasy zajmują ok. 6,3% powierzchni gminy Brzuze. Dla porównania lesistość ziemi dobrzyńskiej kształtuje się na poziomie 23%, a gmin sąsiednich: Chrostkowo – 11,8%, Radomin – 9,4%, Rogowo – 33,8%, Rypin – 8,8%, Wąpielsk – 21,2%, Zbójno – 2,8%. Charakterystyczną cechą jest rozdrobnienie i rozproszenie lasów. Wyłesienia są łatwo zauważalne w krajobrazie i wywołują skutki środowiskowe, jak zmniejszenie retencyjności, zwiększenie siły wiatru, erozji wietrznej i wodnej, a także niekorzystne zmiany mikroklimatu.

Mimo niewielkiej powierzchni lasów, charakterystyczne dla gminy Brzuze są leśne osobliwości przyrodnicze i krajobrazowe. Występują fragmenty o charakterze naturalnym. Szczególnie wyróżniają się niżowe żyzne buczyny na granicy zasięgu występowania buka pospolitego. Największe powierzchnie występują w Trąbinie Rumunkach, gdzie są dobrze wyeksponowane w krajobrazie. Buczyny trąbińskie należą do najpiękniejszych lasów w regionie. Urozmaicają krajobraz gminy w ciągu całego roku. Rytmika sezonowa powoduje, że szczególnie wyróżniają się wiosną. Kwitnie w tym czasie wiele gatunków runa. Rośliny te wegetują, dopóki liście buków nie zacięnią dna lasu. Jesienią, kiedy liście się przebarwiają, wyróżniają buczynę wśród przygotowanych do zimy pól. W trąbińskiej buczynie znajduje się kilkanaście okazów buków ustanowionych przez samorząd gminy Brzuze pomnikami przyrody.

W 2019 r. wycięty został las świerkowy w Parowie, o naturalnym charakterze, posiadający predyspozycje do ochrony. Rozpoczęto również wycinkę trąbińskiej buczyny. W 2020 r. wycinka była kontynuowana.

2.2.4. Świat zwierząt

Stan fauny gminy Brzuze został tylko fragmentarycznie rozpoznany i udokumentowany. Z uwagi na duży udział rolniczej przestrzeni produkcyjnej w powierzchni gminy, eksponowane są głównie zwierzęta krajobrazu rolniczego.

Wśród najważniejszych bezkręgowych z punktu widzenia przyrodniczego, jak i gospodarczego są pszczoły. Występują dziko i w pasiekach, w krajobrazach przyrodniczych i przyrodniczo-kulturowych. Do najważniejszych czynników zagrażających pszczołom należy chemizacja rolnictwa i niszczenie siedlisk roślin entomofilnych. Gmina Brzuze przystąpiła do programu *Z Kujawskim Pomagamy Pszczołom* i otrzymała tytuł *Gminy Przyjaznej Pszczołom*. Ilość stref sprzyjających pszczołom jest trudna do zliczenia i zidentyfikowania, ale niektóre z nich zostały oznaczone w latach 2018-2020 w ramach akcji promocyjnej gminy *Miejsce przyjazne pszczołom*.

W gminie występują zwierzęta kręgowce. Należą do nich gatunki o dużym znaczeniu dla bioróżnorodności i gospodarki, a także objęte różnymi formami ochrony prawnej. W środowisku wodnym i podmokłym występują ważne dla gospodarki ryby. Powszechne są również płazy. Najwięcej uwagi zwracają występujące licznie ptaki, które zajmują szczególne miejsce w krajobrazie. Z reguły mają zdolność szybkiego przemieszczania, niektóre przybývają nawet z odległych kontynentów, sezonowo wzbogacając krajobraz. Chociaż tylko część gatunków osiąga sukces lęgowy, warto zwrócić na nie uwagę, gdyż świadczą nie tylko o przydatności siedlisk, ale podnoszą walory estetyczne i prestiż gminy. Często są rozpoznawane i odgrywają ważną rolę w edukacji ekologicznej społeczeństwa. Wiele gatunków pełni pożyteczne funkcje w krajobrazie rolniczym.

Na obszarach rolniczych, do których zalicza się gmina Brzuze, zwracają uwagę ptaki krajobrazu rolniczego, charakterystyczne dla zagród, pól uprawnych, zadrzewień i siedlisk marginalnych. Prowadzony państwowy monitoring ptaków, wykorzystywany do oceny stanu środowiska rolniczego i różnorodności biologicznej na terenach wiejskich, wskazuje na zagrożenie występowania niektórych gatunków. Z uwagi na to, że ptaki zajmują szczytowe pozycje w lokalnych łańcuchach pokarmowych, ich występowanie świadczy o stanie różnorodności gatunkowej na niższych poziomach troficznych.

Do oceny obecności w środowisku służy wskaźnik pospolitych ptaków krajobrazu rolniczego (*Farmland Bird Index*), który obejmuje w Polsce 22 gatunki (bocian biały, pustułka, czajka, rycyk, dudek, turkawka, dzierlatka, skowronek, dymówka, pliszka żółta, świergotek łąkowy, pokląskwa, kłaskawka, cierniówka, gąsiorek, szpak, mazurek, makolągwa, kulczyk, trznadel, ortolan i potrzuszczy). Informacje o liczebności pospolitych ptaków gromadzona jest przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska. Wśród nich są również gatunki (tzw. *sztandarowe*), którym przypisuje się strategiczne znaczenie dla zachowania światowej populacji ptaków typowych dla krajobrazu rolniczego (m.in. bocian biały, skowronek, pokląskwa).

Z uwagi na występowanie w gminie znacznych powierzchni lustra wód jezior, małych zbiorników wodnych, roślinności szuwarowej i mokradeł istotne znaczenie mają ptaki wodne i mokradłowe, w tym: łabędź niemy, perkoz dwuczuby, perkoz, krzyżówka, głowienka, czernica, płaskonos, cyranka, cyraneczka, łyska, kokoszka wodna, śmieszka, rybitwa rzeczna, zausznik, gęgawa, gęś zbożowa, bernikla białolica, batalion, łęczak, kszyc, brodziec zmienny i brodziec śniady. Notowane są również ptaki rzadkie, wśród nich zalatujący do gminy Brzuze łabędź krzykliwy.

Na obszarze gminy Brzuze występują również ssaki. Należą do nich niektóre gatunki nietoperzy. Dość liczną grupę stanowią gryzonie. Do większych i bardziej znanych należy wiewiórka. Do rzędu zajęczaków należy charakterystyczny dla łąk i pól zajęcz szarak. Ssaki drapieżne są reprezentowane przez borsuki, tchórze, wydry i kunę domową. Wśród ssaków kopytnych są sarna, daniel, łos oraz dzik, który wyrządza ostatnio największą szkodę w rolnictwie.

Wiele gatunków zwierząt objętych jest ścisłą ochroną gatunkową. Oprócz wymienionych wyżej są to m.in.: łabędź niemy, gągoł, krakwa, kukułka, kropiatka, żuraw, czajka, rycyk, kwokacz, czapla biała, błotniak łąkowy, błotniak stawowy, krogulec, puszczyk, gąsiorek, sójka, wróbel, mazurek, zięba, gil, szczygieł, potrzos, wąsatka, skowronek, makolągwa, trzcinia, oknówka, brzegówka, kowalik, szpak, kwiczoł, pokląskwa. Część z nich podlega ochronie czynnej (np. rybitwa rzeczna, bocian biały, błotniak stawowy, błotniak łąkowy, dudek, wróbel, rzekotka drzewna). Do gatunków objętych ochroną częściową należą: wiewiórka, czapla siwa, kormoran, padalec zwyczajny, jaszczurka zwinka i żaba wodna.

Rozpoczęte zostały prace przygotowawcze mające na celu ustanowienie formy obszarowej ochrony przyrody na osadnikach w Mościskach w celu ochrony ptaków siewkowych, szczególnie występującej licznie mewy śmieszki. W 2020 r. organizacja, która stała się właścicielem terenu, przeprowadziła prace mające w założeniu poprawić warunki bytowania śmieszki. Ścięte zostały m.in. suche szuwały pałki na torfowych wyspach. Podobnie przed sezonem 2021. Czy te działania mogły być bezpośrednią przyczyną znacznego zmniejszenia populacji tego charakterystycznego dla Mościsk gatunku? Na to pytanie nie ma jeszcze odpowiedzi.

Zbiorniki wodne będące własnością Gminy Brzuze w Dobrem i Trąbinie zostały zrehabilitowane i są miejscem rozrodu nielicznych gatunków ptaków wodnych, np.: krzyżówki, kokoszki wodnej, łyski. Na działce przy remizie w Trąbinie staraniem sołectwa, jednostki OSP i Gminy Brzuze, przygotowana została platforma pod bocianie gniazdo, które wiosną 2020 i 2021 r. zostało zasiedlone.

Pięknie położony, otoczony drzewami mały zbiornik wodny na działce gminnej w Kleszczynie został zrehabilitowany w ramach jednego z projektów w 2020 r.

2.2.5. Ślady osadnictwa historycznego

Od 2017 r. Gmina Brzuze jest właścicielem działki o powierzchni 0,42 ha, położonej w Mościskach, przy brzegu Jeziora Ostrowickiego, na której znajduje się pozostałość po średniowiecznym grodzie. Istniejące do końca lat pięćdziesiątych XX w. grodzisko zostało zniszczone przy okazji budowy osadników Cukrowni Ostrowite. Aby zaplanować działania inwestycyjne polegające na rewitalizacji zdewastowanego terenu, w 2021 r. gmina rozpoczęła badania archeologiczne uzgodnione z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Tab. 9. Zabytki gminy w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków

L.p.	Obiekt funkcja pierwotna	Zakres ochrony	Wpis do rejestru		Datowanie	Miejsce położenia zabytku
			Data	Numer decyzji		
1	Park dworski	Rejestr Zabytków	31.05.2000	A/24	1 połowa XIX w.	Gulbiny
2	Zespół cukrowni	Rejestr Zabytków	20.01.1992	A/1326		Ostrowite
	Park krajobrazowy przy cukrowni (w zespole cukrowni)	Rejestr Zabytków	20.01.1992	A/1326	1909 r.	Ostrowite
	Budynek zarządu -pałac (w zespole cukrowni)	Rejestr Zabytków	20.01.1992	A/1326	1909 r.	Ostrowite
	Budynek gospodarczy-przy pałacu (w zespole cukrowni)	Rejestr Zabytków	20.01.1992	A/1326	1925 r.	Ostrowite
3	Kaplica drewniana pw. Matki Boskiej Studziannej	Rejestr Zabytków	31.08.1927	A/459	1704 lub 1720 r.	Studzianka
4	Zespół pałacowo-parkowy	Rejestr Zabytków	17.09.1985	A/1502		Ugoszcz
	Pałac (w zespole pałacowo- parkowym)	Rejestr Zabytków	17.09.1985	A/1502	2 połowa XIX w. (1875,1904 r.)	Ugoszcz
	Park pałacowy (w zespole pałacowo-parkowym)	Rejestr Zabytków	17.09.1985	A/1502	2 połowa XIX w. (1914 r.)	Ugoszcz
	Oficyna (w zespole pałacowo- parkowym)	Rejestr Zabytków	17.09.1985	A/1502	koniec XIX w.	Ugoszcz
	Ogrodzenie z bramą (w zespole pałacowo-parkowym)	Rejestr Zabytków	17.09.1985	A/1502	2 połowa XIX w.	Ugoszcz
	Spichlerz (w zespole pałacowo- parkowym)	Rejestr Zabytków	17.09.1985	A/1502	koniec XIX w.	Ugoszcz
	Obora (w zespole pałacowo- parkowym)	Rejestr Zabytków	17.09.1985	A/1502	koniec XIX w.	Ugoszcz
5	Zespół kościoła parafialnego rzym.-kat. pw. św. Anny	Rejestr Zabytków	03.12.2003	A/113		Żałe
	Kościół rzym.-kat. pw. św. Anny (w zespole kościoła parafialnego)	Rejestr Zabytków	03.12.2003	A/116	1930 r.-1937 r.	Żałe
	Brama i ogrodzenie (w zespole kościół parafialnego)	Rejestr Zabytków	03.12.2003	A/116	1937 r.	Żałe
	Drzewostan (w zespole kościoła parafialnego)	Rejestr Zabytków	03.12.2003	A/116	1937 r.	Żałe
	Cmentarz przykościelny (w zespole kościoła parafialnego)	Rejestr Zabytków	03.12.2003	A/116	1937 r.	Żałe
6	Grodzisko	Rejestr Zabytków	24.11.1969	C/103	późnośredniowieczne – nowożytność XIV/XV w.	Kleszczyn
7	Grodzisko	Rejestr Zabytków	29.09.1965 20.10.1948	108/39/C B - 1	wczesnośredniowieczne XII/XIII w.	Mościska
8	Grodzisko	Rejestr Zabytków	24.11.1969	C/104	wczesnośredniowieczne XII/XIII w. – późnośredniowieczne/ nowożytność XV/XVI w.	Somsiory
9	Grodzisko	Rejestr Zabytków	15.09.1965	C/19	wczesnośredniowieczne XI w.	Żałe
10	Park dworski	WEZ			2 połowa XIX w.	Brzuze
11	Dom (1922 r.)	WEZ			1922 r.	Gulbiny
12	Dom (1924 r.)	WEZ			1924 r.	Gulbiny
13	Dom nr 24	WEZ			1924 r.	Gulbiny
14	Dom nr 28	WEZ			1915 r.	Gulbiny
15	Dom nr 29	WEZ			1914 r.	Gulbiny
16	Dom nr 30	WEZ			1914 r.	Gulbiny
17	Dom nr 35	WEZ			1 ćw. XX w.	Gulbiny
18	Dom nr 37	WEZ			1926 r.	Gulbiny
19	Dom nr 41	WEZ			1925 r.	Gulbiny
20	Dom nr 43	WEZ			1923 r.	Gulbiny
21	Krzyż przydrożny	WEZ			1919 r.	Gulbiny
22	Cmentarz ewangelicki	WEZ			koniec XIX w.	Kleszczyn
23	Krzyż przydrożny	WEZ			1936 r.	Marianowo
24	Cmentarz ewangelicki	WEZ			XVIII w.	Mościska

25	Zespół kościoła rzym.-kat. pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa	WEZ			1923-1930 r.	Ostrowite
	Kaplica rzym.-kat. pw. NSPJ (zespół kościoła rzym.-kat.)	WEZ			1930 r.	Ostrowite
	Starodrzew (zespół kościoła rzym.-kat. p.w. NSPJ)	WEZ			od ok. 1923 r.	Ostrowite
26	Zespół dworsko-parkowy	WEZ			1900 r.	Ostrowite
	Dwór (w zespole dworsko-parkowym)	WEZ			1900 r.	Ostrowite
	Park dworski (w zespole dworsko-parkowym)	WEZ			1923-1930 r.	Ostrowite
27	Zespół cukrowni Ostrowite	WEZ			ok. 1900 r.	Ostrowite
	Dom mieszkalny pracowników „Pańska murowanka” (w zespole cukrowni)	WEZ			1905 r.	Ostrowite
	Dom mieszkalny pracowników „Murowanka” (w zespole cukrowni)	WEZ			1905 r.	Ostrowite
	Dom mieszkalny nr 179 (w zespole cukrowni)	WEZ			1910 r.	Ostrowite
	Dom mieszkalny nr 180 (w zespole cukrowni)	WEZ			1910 r.	Ostrowite
	Dawna stajnia, obecnie dom nr 129 (w zespole cukrowni)	WEZ			1922 r.	Ostrowite
	Warsztaty (parowozownia) - (w zespole cukrowni)	WEZ			1905, przebudowa 1922 r.	Ostrowite
	Warsztaty, obecnie magazyn - (w zespole cukrowni)	WEZ			1909 r.	Ostrowite 190
	Ambulatorium (w zespole cukrowni)	WEZ			1922 r.	Ostrowite
28	Dom nr 48	WEZ			1936 r.	Ostrowite
29	Kapliczka przydrożna z figurą NMP	WEZ			1945 r.	Ostrowite
30	Krzyż przydrożny	WEZ			1907 r.	Ostrowite
31	Park dworski	WEZ			2 połowa XIX w.	Radzynek
32	Dwór	WEZ			2 połowa XIX w.	Somsyory
33	Kapliczka Kalwaria	WEZ			1907 r.	Studzianka
34	Starodrzew	WEZ				Studzianka
35	Zespół kościoła parafialnego	WEZ			1878 r.-1881 r.	Trąbin
	Kościół rzym.-kat. pw. św. Antoniego (w zespole kościoła parafialnego)	WEZ			1878 r.-1881 r.	Trąbin
	Dzwonnica (w zespole kościoła parafialnego)	WEZ			1891 r.	Trąbin
	Plebania (w zespole kościoła parafialnego)	WEZ			1910 r.	Trąbin
	Ogrodzenie (w zespole kościoła parafialnego)	WEZ			koniec XIX w.	Trąbin
	Cmentarz przykościelny (w zespole kościoła paraf.)	WEZ			koniec XIX w.	Trąbin
	Figura NMP (w zespole kościoła parafialnego)	WEZ			1950 r.	Trąbin
	Starodrzew (w zespole kościoła parafialnego)	WEZ				Trąbin
36	Cmentarz parafialny rzym.-kat.	WEZ			XIX w.	Trąbin
37	Brama i ogrodzenie cmentarza parafialnego	WEZ			2 połowa XIX w.	Trąbin
38	Cmentarz ewangelicki	WEZ			XIX w.	Trąbin Rumunki
39	Krzyż przydrożny	WEZ			1902 r.	Trąbin Rumunki
40	Cmentarz parafialny	WEZ			koniec XIX w.	Żałe
41	Brama i ogrodzenie cmentarza parafialnego	WEZ			koniec XIX w.	Żałe
42	Dom nr 24	WEZ			1920 r.	Żałe
43	Dom nr 27	WEZ			1940 r.	Żałe
44	Dom nr 39	WEZ			1850 r.	Żałe
45	Dom nr 41	WEZ			1850 r.	Żałe
46	Figura Matki Boskiej	WEZ			1904 r.	Żałe

Tab. 10. Zabytkowe krzyże i kapliczki w gminie Brzuze

L.p.	Miejscowość	Opis i lokalizacja	Datowanie
1	Brzuze	Kamienny cokół z metalowym krzyżem i wizerunkiem Chrystusa Ukrzyżowanego znajduje się przy skrzyżowaniu dróg Brzuze-Żałe i Brzuze-Piskorzyn	1901 r.
2	Brzuze	Murowana, dwukondygnacyjna kapliczka z figurą Matki Bożej stoi po prawej stronie drogi Brzuze-Ugoszcz	1904 r. Odnowiona w 2007 r.
3	Dobre	Figura Matki Bożej Skępskiej w przeszklonej szafce osadzonej na murowanej kolumnie usytuowana jest przy skrzyżowaniu DW 534 Rypin-Golub-Dobrzyń z drogą Brzuze-Trąbin	1905 r. Odbudowana po wojnie
4	Dobre	Krzyż na owalnym obelisku, na którym jest wyryta i pomalowana na białą data 1890 lub 1899. Stoi przy dawnej drodze Dobre-Trąbin	1890 r. lub 1899 r.
5	Dobre	Murowana, trzykondygnacyjna kapliczka z figurą Chrystusa Zmartwychwstałego w środkowej części i krzyżem w najwyższej, znajduje się po lewej stronie drogi z Dobrego do Piórkowa	1946 r.
6	Giżynek	Murowana z czerwonej cegły, czterokondygnacyjna figurka, której najwyższa część przykryta jest daszkiem i zwieńczona metalowym krzyżem. W części górnej nisza ostrołukowa, zdobiona portalem, w której znajduje się figura Matki Bożej, a w środkowej tabliczka z napisem „O Maryjo nie opuszczaj nas 1945”. Kapliczka znajduje się przy skrzyżowaniu DW 556 Ostrowite-Zbójno i drogi z Giżyńka do Okonina	Kapliczka istniała już przed II wojną światową. Jej murowana część uległa zniszczeniu w czasie wojny, a figurę Matki Boskiej ukryto. Odbudowana w 1959 r., wyremontowana w roku 2018
7	Gulbiny	Figurka kamienna znajduje się na niewielkim wzniesieniu, prowadzą do niej schodki. Jest to wysoki, nieregularny słup z gzymsami zwieńczony ok. czterdziestocentymetrowym, betonowym krzyżem - wcześniej krzyż był kamienny. W części środkowej nisza, a pod nią wyryta data 1919 r. Kapliczka wpisana do WEZ, stoi po prawej stronie drogi Gulbiny-Marianowo	1919 r. Zniszczona w czasie II wojny światowej przez okupantów. Poszczególne elementy figury były przez mieszkańców ukrywane. Wyremontowana w roku 2016
8	Kleszczyn Krystianowo	Wysoki na ok. pięćdziesiąt centymetrów obelisk na trójstopniowym postumencie, zwieńczony krzyżem z grubego, metalowego pręta usytuowany jest po lewej stronie drogi gminnej Żałe-Piskorzyn	1897 r. Figurka prawdopodobnie przebudowana
9	Kleszczyn	Trójkondygnacyjna kapliczka, murowana w formie słupa z wnęką na figurę Matki Bożej Różańcowej, namalowaną datą 1945 i zwieńczona metalowym krzyżem stoi po lewej stronie drogi powiatowej Brzuze-Żałe (na skrzyżowaniu z drogą polną)	1945 r.
10	Marianowo	Dwukondygnacyjna figurka zwieńczona betonowym krzyżem z wizerunkiem Chrystusa, w dolnej części wyrytym napisem „Jezu Chryste ukrzyżowany zmiłuj się nad nami 1936.” znajduje się po lewej stronie drogi z Gulbin do Ruskowa. Wpisana do WEZ	16.10.1936 r. W 2005 roku, w czasie remontu kapliczki odnaleziono list, w którym była zawarta informacja, że 1 listopada 1921 roku mieszkańcy ustawili w tym miejscu drewniany krzyż za ocalenie podczas działań pierwszej wojny światowej, piętnaście lat później krzyż został przewrócony przez wiatr i wówczas postanowiono ufundować nowy, betonowy
11	Ostrowite	Figurka zbudowana z czerwonej cegły, z krzyżem w zwieńczeniu i figurą Matki Boskiej w biało-niebieskiej szacie w środkowej części znajduje się w centrum wsi, po prawej stronie DW 534 Rypin-Golub-Dobrzyń. Wpisana do WEZ	1945 r. Wzniesiona na pamiątkę zakończenia II wojny św.
12	Ostrowite	Na wysokim, betonowym słupie, zwieńczonym około półmetrowym, metalowym krzyżem widnieje napis „Boże zmiłuj się nad nami. 1907 r”. Wpisany do WEZ przydrożny krzyż usytuowany jest po lewej stronie drogi Ostrowite-Trąbin	1907 r. W czasie II wojny św. figura została zniszczona, a jej poszczególne elementy zostały ukryte przez mieszkańców
13	Piskorzyn	Kapliczka murowana z czerwonej cegły, z figurą Matki Bożej Bolesnej w oszklonej gablocie oraz napisem po obu stronach cokołu „Mario Mario Matko Boża przyczyni się za nami” znajduje się w centrum wsi, przy świetlicy wiejskiej i drodze Brzuze-Radzynek	1945 r.
14	Piskorzyn	Trzykondygnacyjna, murowana z czerwonej cegły kapliczka, w której w górnej części za szkłem wzorowana na Piecie Oborskiej figura Matki Boskiej, a w dolnej części z napisem „Do Ciebie Matko wołam módl się za nami rok 1949” i posadowionym na górze metalowym krzyżem znajduje się przy drodze Piskorzyn - Radzynek (po prawej stronie)	1949 r. W 2019 r. uporządkowano istniejące zakrzewienia wokół kapliczki.
15	Przyrowa	Wysoka na ok. dwa metry podstawa murowana zwieńczona metalowym krzyżem (ok. 40 centymetrów) z Chrystusem Ukrzyżowanym i odkrytą niszą w dolnej części, w której prawdopodobnie stała figura świętka stoi w otoczeniu trzech świerków przy drodze Przyrowa-Żałe	ok. 1863 r.
16	Trąbin	Figurka wykonana z czerwonej cegły, trzykondygnacyjna, na postumencie i z	1945 r.

	Rumunki	napisem w środkowej części: „O Matko Boża Królowo Polski, módl się za nami”, a w górnej części figurą Matki Bożej i napisem poniżej: „Fundator Zofia i Ignacy Kowalscy 1945 r.” usytuowana jest przy drodze polnej w kierunku buczyny	
17	Trąbin Rumunki	Wysoki, dwustopniowy postument z napisem: „Na pamiątkę Wielkiego jubileuszu-Marcinkowsky 1902 r.” i z osadzonym na górze krzyżem stoi przy drodze Trąbin-Dobre	1902 r. Podczas działań II wojny św. figurka została zniszczona przez okupantów, a ocalał tylko krzyż
18	Ugoszcz Julianowo	Wysoki na ok. trzy metry cokół betonowy z wyrytym z tyłu napisem „Boże błogostaw nam, 1904r.”, zakończony metalowym krzyżem (ok. 70 cm) znajduje się po prawej stronie drogi z Ugoszcza do Okonina	1904 r.
19	Żałe	Murowana figurka o masywnym trójkondygnacyjnym postumencie zwieńczona krzyżem z wizerunkiem Chrystusa Ukrzyżowanego. W środkowej części pozostawiona nisza, w której prawdopodobnie stał świeć (ślady cementowej podstawy), w dolnej części wyryty napis: „Któryś za nas cierpiał rany, Jezu Chryste zmiłuj się nad nami. 1936” usytuowana jest po prawej stronie drogi z Żałego do Borzymina (Jutrzenka).	1936 r. W czasie okupacji figurka była prawdopodobnie ukryta pod żalskim mostem
20	Żałe	Około dwumetrowy postument, na którym stoi figura Matki Bożej Niepokalanej i znajdującym się na słupie wyrytym napisem: „Z Twoich darów Tobie Panie. Proboszcz ze swymi parafianami w 1904 roku”, w dolnej części napis: „Niepokalana módl się za nami”. Usytuowana naprzeciw kościoła p.w. św. Anny. Figurka wpisana do WEZ	1904 r. W czasie wojny figura była ukryta (wg różnych źródeł) na żalskich łąkach lub zakopana w miejscu, w którym obecnie się znajduje

2.2.6. Obszary rolnicze

Zagrody

Zagrody pełnią podobne funkcje jak dawne założenia dworskie. Ich podstawową rolą jest tworzenie warunków dla zamieszkującej je rodziny, miejsca do prowadzenia chowu zwierząt, przechowywania sprzętu rolniczego i składowania płodów rolnych. W gminie Brzuze spotkać można wiele wzorowo zagospodarowanych zagród z bogatym drzewostanem, dobrze utrzymanymi terenami zielonymi i małymi zbiornikami wodnymi. Wysokie drzewa wyraźnie wyznaczają zasięg wielu nich. Część zagród obecnie w mniejszym stopniu służy produkcji rolniczej, są jednak znakomitym miejscem zamieszkania gospodarzy, a także środowiskiem życia wielu gatunków roślin i zwierząt. Na terenie niektórych zachował się historyczny charakter zabudowy z bogactwem drzew i krzewów, usytuowane są też pomniki przyrody. Kilka z nich ustanowionych zostało na wniosek właścicieli, co świadczy o wielkiej trosce o rodzimą przyrodę.

Wśród zadrzewień wokół budynków gospodarskich istotne są stare drzewa owocowe, pełniące, obok funkcji rekreacyjnych, żywieniowych i krajobrazowych, rolę ważnego banku genów. Zdziczałe sady są również siedliskiem wielu gatunków zwierząt. Przykładem dbałości o zasoby genowe drzew owocowych jest sad będący własnością Gminy Brzuze położony przy Szkole Podstawowej w Radzynku.

Użytki rolne

Są częścią gospodarstw rolnych i nieodłącznym składnikiem krajobrazu gminy Brzuze. Z uwagi na zajmowaną powierzchnię są najbardziej powszechnym i widocznym elementem kulturowym. Pola uprawne są skutkiem działalności ludzi, jednak środowisko przyrodnicze, zarówno abiotyczne, jak i biotyczne odgrywa niezmiennie decydującą rolę. Użytki rolne są warsztatem pracy pod *gołym niebem*, w którym efekty pracy uzależnione są m.in. od klimatu, od mikroorganizmów glebowych, szkodników i chorób. Spośród form użytkowania przestrzeni zajmują największą powierzchnię. Zróżnicowane warunki glebowe i wodne oraz uwarunkowania historyczne decydują o przydatności do wykorzystania rolniczego i specjalizacji w poszczególnych wsiach. Coraz częściej zauważalne są na polach uprawnych deficyty wody, szczególnie w sezonie wegetacyjnym. W 2019 r. przy przeciętnej sumie opadów największy, dotkliwy dla upraw niedobór, zanotowany został w kwietniu oraz w czwartym kwartale.

Nieużytki podmokłe

Mokradła i małe zbiorniki wodne występują pospolicie w całej gminie na użytkowanych rolniczo terenach. Cechuje je duża różnorodność, urozmaicają krajobraz, pełnią rolę w krążeniu wody i biogenów, stanowią lokalne bariery biogeochemiczne zapobiegające przenikaniu składników pokarmowych do wód powierzchniowych i gruntowych. Zapobiegają eutrofizacji i degradacji wód. Oserwowane jest dalsze niszczenie cennych mokradeł wraz z zadrzewieniami. Wiele z istniejących jeszcze mokradeł śródpolnych jest obecnie mocno przesuszonych.

Nieużytki suche

Są ważnym dziedzictwem przyrodniczo-kulturowym związanym z miejscowościami gminy Brzuze, od którego zależy lokalna bioróżnorodność. Najczęściej wyłączane są od dłuższego czasu z produkcji rolniczej, spotykany jest tylko sporadyczny wypas zwierząt, który przy okazji zabezpiecza przed zarastaniem krzewami, co jest warunkiem zachowania wyspecjalizowanych gatunków roślin. Zajmują ważne miejsce w rolniczym krajobrazie, urozmaicają i wzbogacają wielobarwnością, zgodnie z cyklem pór roku. W siedliskach tych żyją rośliny odporne na suszę i ekstremalne warunki zimowe, miododajne o właściwościach leczniczych, przyciągające owady, wśród których szczególną uwagę zwracają kolorowe motyle, pracowite pszczoły i trzmiele. Niektóre skarpy zasiedlają przystosowane do warunków gatunki zwierząt.

Miedze

Stałym i jednocześnie zagrożonym elementem krajobrazu rolniczego gminy Brzuze są miedze, czyli wyłączone z uprawy, wąskie pasy gruntu, oddzielające użytki rolne należące do poszczególnych gospodarstw. Układ pól i miedz ukształtował się wraz z rozwojem rolnictwa. Wynika z uwarunkowań fizjograficznych oraz wielowiekowych procesów powstawania użytków rolnych. Miedze między polami ułożonymi prostopadłe do spadku zboczy stanowią barierę zatrzymującą cząsteczki gleby i przeciwdziałają denudacji i erozji wodnej. Często w wyniku prowadzenia działalności rolniczej, głównie orki w terenie o dużych deniwelacjach, powstają skarpy. Są jednocześnie miedzami o dużym skłonie, łączącymi pola uprawne położone na różnych poziomach. Miedza nie tylko wskazuje granicę pola, ale jest również siedliskiem wielu organizmów. Występują na nich gatunki roślin siedlisk suchych, odporne na ekstremalne warunki pogodowe, a także owady będące drapieżnikami szkodników roślin uprawnych oraz ptaki charakterystyczne dla krajobrazu otwartego. Likwidacji miedz sprzyja tworzenie dużych pól. Proces ten może prowadzić do zubożenia historycznie ukształtowanego krajobrazu gminy, zmniejszenia bioróżnorodności oraz nasilenia erozji gleb, powodującej niszczenie pokrywy glebowej i eutrofizacji wód. Z uwagi na powszechność występowania i różnorodność miedz, zagadnienia te wymagają szczególnej troski. Ich utrzymanie w naturalnym stanie decyduje o zachowaniu występujących na nich, przystosowanych do trudnych warunków gatunków.

Zadrzewienia śródpolne

Pośród pól uprawnych występują formy trwałej zieleni: aleje, szpalery, remizy śródpolne, zadrzewienia wokół jezior, cieków wodnych i mokradeł, parki i mniejsze formy przyzagrodowe, zieleni na miedzach, suchych skarpach i łubieźniach. Najczęściej spotykane są zadrzewienia śródpolne związane z mokradłami, ciekami, rowami melioracyjnymi. Dość powszechnie występują niewielkie zadrzewienia na stanowiskach suchych. Niektóre z nich powstały w wyniku zaniechania upraw rolniczych ze względu na duży skłon zboczy. Na polach wielkopowierzchniowych w Ugoszczu założono remizy śródpolne, które pełniły funkcje przyrodnicze i gospodarcze. Niektóre z nich do dziś nazywane są szkółkami, pełnią ważne funkcje przyrodnicze i są ostoją wielu gatunków roślin i zwierząt.

Zadrzewienia śródpolne mają nieocenione przyrodnicze znaczenie, zwłaszcza w bezleśnym krajobrazie rolniczym, z kolei udział użytków rolnych w powierzchni gminy Brzuze wydaje się być wystarczający. Wobec tego, dla zachowania równowagi ekologicznej i bogactwa przyrodniczego, potrzebna jest dbałość o zadrzewienia i przeciwdziałanie ich likwidacji na użytkach przyrodniczych.

Infrastruktura techniczna – skarpy i nasypy drogowe

Drogi, jako jeden z najstarszych i najważniejszych elementów środowiska antropogenicznego, mogą pełnić ważne funkcje przyrodnicze. Przebieg wielu dróg w krajobrazie gminy Brzuze wyznaczają zadrzewienia przydrożne, pełniące funkcje środowiskowe. Stare aleje są niezwykle malowniczym i cennym przyrodniczo elementem krajobrazu. Aleje przydrożne powinny być starannie pielęgnowane, a przede wszystkim uzupełniane o nowe nasadzenia.

Drogi w gminie Brzuze obsadzone są gatunkami liściastymi. Są to głównie jesiony, kasztanowce, klony, lipy, brzozy i jarzębiny. Topole są uznawane za mniej praktyczne przy drogach, chociaż w krajobrazie pełnią ważne funkcje. Jako drzewa osiągające duże rozmiary, kruche i niebezpieczne przy ruchliwych drogach w ostatnich latach zostały w gminie prawie wyeliminowane i zastąpione innymi gatunkami. Topole przy mniej uczęszczanych traktach wraz z zakrzaczeniami są siedliskiem wielu gatunków zwierząt. Przykład nasadzeń topolowych o znaczącej wartości przyrodniczej i krajobrazowej znajduje się przy gruntowej drodze Ugoszcz-Julianowo, stan sanitarny alei jest jednak w ostatnich latach z nieustalonych przyczyn zły.

Przykładami dobrze utrzymanych alei przy drogach gminnych są: Ugoszcz-Dąbrówka, Ugoszcz-Piskorzyn, Giżynek-Piórkowo. Na uwagę zasługują również zachowane zadrzewienia przy drogach powiatowych i wojewódzkich. Nowe nasadzenia przy drogach, poddawane presji rolniczej, nie zawsze się utrzymują.

2.2.7. Wybrane zagrożenia na obszarach rolniczych

Erozja wodna

Wzmógł się wpływ powierzchniowy w wyniku likwidacji zadarnienia, miedz i zadrzewień śródpolnych powoduje uruchomienie procesów denudacyjnych w przypadku nawałnic i szybkich roztopów wiosennych. Prowadzi to do degradacji gleb polegającej na zmniejszeniu zawartości materii organicznej w glebach oraz eutrofizacji wód.

Wzmógł się eutrofizacja wód

Jest podstawowym zagrożeniem dla jakości wód powierzchniowych, która wynika z zanieczyszczenia wód związkami azotu i fosforu, pochodzącymi z obszarów rolniczych. Przyczynia się do tego nawożenie mineralne i niewłaściwa gospodarka odchodami zwierzęcymi, które mogą powodować zanieczyszczenie wód azotem, chlorkami, potasem i sodem. Zapobieganie eutrofizacji wód możliwe jest poprzez właściwie zagospodarowane ekotony, czyli strefy wzdłuż cieków i wokół zbiorników wodnych porośnięte stałą roślinnością.

Masowe giniecie pszczół

Szacuje się, że zmniejsza się liczebność populacji pszczół dziko żyjących i trzmieli w skali kraju. Sprzyja temu intensywne rolnictwo, chemizacja, przemysł, urbanizacja i przekształcenia siedlisk. Na terenach rolniczych podkreśla się nieprawidłowości w stosowaniu

pestycydów. Groźne jest wypalanie traw, w suchych żdźbłach których zimują owady, a w norkach gryzoni zakładają gniazda trzmiele. Coraz większy udział obcych gatunków roślin inwazyjnych (np. niecierpka gruczołowatego w Trąbinie) jest również niekorzystny z uwagi na wypieranie rodzimych gatunków roślin, które są środowiskiem życia pożytecznych owadów.

Rozprzestrzenianie gatunków obcych

Do inwazyjnych gatunków obcych, których ekspansję można zaobserwować w gminie Brzuze, należą: kolczurka klapowana, niecierpek gruczołowaty i rdestowiec japoński. Zajmują najczęściej zarośla z drzewami i krzewami, ale mogą wychodzić również na pola uprawne. W środowisku zajmują miejsce gatunków rodzimych, które są środowiskiem życia pszczoł dziko żyjących. Ustawa o ochronie przyrody (2004) zakazuje wprowadzania do środowiska roślin inwazyjnych wymienionych w rozporządzeniu ministra środowiska z 2011 r.

Nadmierna eksploatacja zasobów przyrody

Gospodarka zasobami przyrodniczymi może prowadzić do ich nadmiernej eksploatacji i w efekcie do zubożenia krajobrazu. W jej wyniku w ciągu ostatnich kilkuset lat drastycznie zmniejszyła się powierzchnia lasów. Niepokój budzi również niewłaściwa gospodarka rybacka na jeziorach. W ostatnim roku nie ustaje również presja na małe mokradła i zadrzewienia śródpolne. Niektóre z nich, trwające w krajobrazie od kilku wieków, są całkowicie likwidowane przez właścicieli gruntów.

2.2.8. Obiekty użyteczności publicznej

Urząd Gminy Brzuze

Usytuowanie Urzędu Gminy Brzuze wyróżnia się otoczeniem przyrodniczym, m.in. parkiem dworskim. Mimo niewielkiej powierzchni parku występują w nim różne gatunki krzewów i drzew, w tym pomnikowe okazy. Zadrzewienie uzupełniane jest o nowe nasadzenia. Kwitnące drzewa i krzewy przyciągają pszczoły i trzmiele oraz inne gatunki pożytecznych owadów. W kompleksie z jeziorem i pobliskimi mokradłami park wzbogaca cenne zasoby przyrodnicze gminy. Jezioro jest uznanym miejscem rekreacji letniej. Oprócz pomostu, najczęściej wykorzystywane są boiska do piłki siatkowej plażowej oraz urządzone miejsca rekreacji dla dzieci i dorosłych. Dzięki różnorodności (park, jezioro, ogrody) wsi, Brzuze znakomicie się prezentuje w krajobrazie o różnych porach roku. Są tu dogodne warunki do obserwacji przyrody. Miejsce to jest wykorzystywane do edukacji przyrodniczej.

Szkoły

Lokalizacja szkół w gminie Brzuze z wykorzystaniem istniejącego otoczenia przyrodniczego z wysokimi drzewami sprawia, że wyróżniają się w krajobrazie. Najstarsze i najbardziej okazałe lipy drobnolistne rosną przy Szkole Podstawowej w Radzynku. Są pozostałością parku dworskiego i alei przydrożnych. Unikalny w skali regionu jest tu również sad przyszkolny założony w 1940 r. W urodzajnych latach stare odmiany jabłek są wykorzystywane przez szkolną stołówkę w żywieniu uczniów. Również szkoły w Ostrowitem, Trąbinie i Ugoszczu otoczone są różnymi gatunkami drzew i krzewów. W ostatnich latach podejmowane były prace pielęgnacyjne i nasadzenia w celu rozwoju zielonych obszarów wokół wszystkich szkół.

Świetlice

Obiekty kultury we wszystkich miejscowościach sprzyjają spotkaniom, działalności kulturalnej i rekreacyjnej. Stwarzają warunki do spędzania wolnego czasu i integracji mieszkańców. Mogą być też miejscem edukacji ekologicznej. Otoczenie przyrodnicze nie tylko wspomaga wszystkie cele działalności, ale wyróżnia wieś spośród innych. Większość sołectw ma dostęp do jezior. W 2021 r. jeszcze nie wszystkie miejscowości miały własne tereny o odpowiedniej powierzchni do założenia parku lub skweru wiejskiego. Do najbardziej rozwiniętych należą tereny w Brzuzem, Dobrem, Giżyńku, Gulbinach, Kleszczynie, Mościskach, Okoninie, Ostrowitem, Radzynku, Somsiorach, Trąbinie, Ugoszczu i Żałem. W otoczeniu historycznych parków znajduje się świetlica w Brzuzem i dom kultury w Ostrowitem. W Dobrem i Trąbinie na działkach w pobliżu świetlic znajdują się zadrzewienia i małe zbiorniki wodne, którymi opiekują się sołectwa wraz z samorządem gminy. Zbiorniki te są miejscem rozrodu nielicznych gatunków ptaków wodnych, np., łyska, krzyżówka, kokoszka wodna. W pobliżu stawu w Trąbinie, sołectwo i miejscowa OSP przygotowały platformę na bocianie gniazdo, odwiedzane przez bociany w 2019 r., a zasiedlone przez nie w 2020 i 2021 r. W Dobrem w pobliżu świetlicy znajduje się kasztanowiec, ustanowiony przez samorząd gminy pomnikiem przyrody, a w Trąbinie pięknie utrzymane wierzy głowiaste. W Kleszczynie została przeprowadzona rekultywacja stawu przy nowo wybudowanej świetlicy. Prace zaplanowane na 2021 r. zostały zrealizowane.

Parki

Oprócz parku położonego w otoczeniu Urzędu Gminy Brzuze znaczące walory przyrodnicze i krajobrazowe mają parki wpisane do rejestru zabytków województwa kujawsko-pomorskiego w Gulbinach, Ostrowitem i Ugoszczu. Park dworski w Ugoszczu użytkowany przez Dom Pomocy Społecznej *Kombatant* i park dawnej cukrowni, obecnie własność prywatna, wyróżniają się ponad pięćdziesięcioma gatunkami drzew i krzewów, w tym pomnikowymi okazami oraz malowniczym położeniem nad jeziorem. Park dworski w Gulbinach położony jest nad Jeziorem Długie. Część parku o powierzchni 1,82 ha jest własnością gminy Brzuze. Obszar parku charakteryzuje się dużą różnorodnością przyrodniczą. Występuje w nim 27 gatunków drzew i krzewów liściastych. W 2021 r. Rada Gminy Brzuze zaakceptowała propozycję wójta

gminy o zakupie gruntu o powierzchni ok. 2,2 ha, przylegającego do parku dworskiego. Obecnie obszar użytkowany przez gminę ma powierzchnię ok. 4 ha i służyć będzie mieszkańcom wsi i gminy oraz gościom licznie przybywającym do naszej gminy.

W niektórych miejscowościach zachowały się resztki dawnych założeń dworskich z zadrzewieniami. Są wśród nich okazy drzew o pomnikowych wymiarach w Ostrowitem wokół dworu, w Radzynku przy szkole i w Giżyńku obok dworu, gdzie pozostał samotny okazały jesion wyniosły.

Obiekty sakralne

W krajobrazie sakralnym gminy Brzuze występują miejsca o wyjątkowej wartości przyrodniczej. Obiekty kultu religijnego powstawały w pięknych miejscach, otoczone były zawsze wielką troską wiernych, stąd są najczęściej dobrze utrzymane. Należą do nich samotne, niewielkie figurki i krzyże, które znajdziemy w każdej wsi, a także kościoły parafialne i kaplice, które tworzą większe zespoły przyrodniczo-kulturowe z zabudowaniami parafialnymi, cmentarzami i ogrodami. Czynniki przyrodnicze współdecydowały często o wyborze terenu na cele religijne. Ważne miejsce w krajobrazie sakralnym gminy Brzuze zajmują kościoły parafialne i kaplice, które dostrzec można nawet z odległych stron. Szczególnie cenna jest kameralna, pełna uroku, drewniana kaplica w Studziance, zbudowana na początku XVIII w. Wszystkim obiektom towarzyszą wysokie drzewa. Podkreślenia wymaga wyeksponowanie cmentarzy w krajobrazie gminy Brzuze. Symbolikę architektury wzmacniają wysokie drzewa, współdecydując o tożsamości wsi i parafii, w których urządzone cmentarze trwają od wieków. Cmentarze w gminie Brzuze są ciągle przykładami dobrze zachowanej zieleni i bogactwa przyrody. Nekropolie rzymskokatolickie znajdują się w Ostrowitem, Trąbinie i Żałem, a ewangelickie w Kleszczynie, Mościskach i Trąbinie Rumunkach.

W każdej miejscowości gminy Brzuze, w centrum wsi lub przy drogach wśród pól uprawnych, znajdziemy przynajmniej jeden krzyż lub kapliczkę (łącznie 44). Najczęściej stanowią wspólne dobro części lub całej miejscowości i zgodnie z tradycją otoczone są przez mieszkańców szczególną troską. W ekspozycji ich walorów niezwykłą rolę odgrywa przestrzeń przyrodnicza. Zieleni, a szczególnie wysokie zadrzewienia przy figurkach wytwarzają niepowtarzalny klimat, są miejscem życia wielu organizmów. Drzewom i krzewom towarzyszą pracujące pszczoły, szum liści, śpiew ptaków i zapach kwiatów. Figurki i krzyże wraz z otoczeniem przyrodniczym decydują o tożsamości wsi.

Niektóre obiekty mają zabytkowy charakter, niepowtarzalne formy i materiały. W połączeniu z zadrzewieniem sprawia to, że miejsce staje się unikalne i wyróżnia wieś. Dzięki opiece mieszkańców wsi przetrwały wojny, okupację i okresy totalitaryzmu. Obecnie często są poddawane remontom. Zdarza się, że na skutek zabiegów pielęgnacyjnych, stare figurki tracą unikalną formę i zabytkowy charakter, co należy uznać za jedno z największych zagrożeń. Są również przykłady uzgodnionych przez sołectwa działań konserwatorskich przy zabytkowych figurkach, które przynoszą pozytywne efekty, np. w Giżyńku. Również zieleni przy tej małej architekturze sakralnej jest pielęgnowana i wyróżnia kapliczki w krajobrazie gminy i nawet prostym metalowym formom nadaje niepowtarzalnego charakteru. Ostatnie przykłady pielęgnacji zieleni można obserwować w Okoninie i Piskorczyźnie.

3. Finanse gminy

3.1. Wykonanie budżetu – dane ogólne

Polityka finansowa Gminy Brzuze realizowana jest w oparciu o uchwalaną corocznie przez Radę Gminy uchwałę budżetową, która określa źródła dochodów oraz kierunki wydatkowania środków.

Budżet Gminy Brzuze na rok 2021 został przyjęty uchwałą Rady Gminy Brzuze Nr XX/137/2020 z dnia 18 grudnia 2020 r. Po stronie dochodów przyjęto kwotę 26.626.842,60 zł (w tym dochody majątkowe 3.119.857 zł), a po stronie wydatków ustalono kwotę 29.495.136,79 zł (w tym wydatki majątkowe 7.699.570,56 zł). Zaplanowano deficyt budżetu w wysokości 2.868.294,19 zł, przychody 4.052.668,19 zł oraz rozchody 1.184.374,00 zł.

W ciągu 2021 r. budżet ulegał zmianom, których dokonano 7 uchwałami Rady Gminy i 12 zarządzeniami Wójta Gminy. Wprowadzone uchwałą Nr XXXI/194/2021 Rady Gminy Brzuze z dnia 29.12.2021 r. zmiany ukształtowały budżet na dzień 31.12.2021 r. w następujących wysokościach: planowane dochody 34.422.015,04 zł (w tym dochody majątkowe 7.146.117,44 zł), planowane wydatki 34.742.373,32 zł (w tym wydatki majątkowe 9.208.224,58 zł), planowany deficyt w wysokości 320.358,28 zł, przychody 4.241.097,28 zł oraz rozchody 3.920.739,00 zł.

W 2021 roku dochody budżetu gminy wykonano w kwocie 34.818.742,55 zł, tj. 101,15% planu rocznego (w tym dochody majątkowe 7.092.576,30 zł). Wydatki zostały zrealizowane w kwocie 32.058.306,95 zł, tj. 92,27% planu rocznego (w tym wydatki majątkowe 7.954.724,53 zł). Zaplanowany pierwotnie deficyt budżetu w wysokości 2.868.294,19 zł został zmniejszony w ciągu roku do kwoty 320.358,28 zł. W związku z tym, że otrzymane w 2021 roku środki na uzupełnienie subwencji ogólnej z przeznaczeniem na wsparcie finansowe inwestycji w zakresie kanalizacji w wysokości 1.968.334,00 zł nie były angażowane w 2021 roku i zostały wprowadzone po stronie dochodów i rozchodów w celu zaangażowania ich w latach 2022-2024, to rzeczywisty planowany deficyt budżetu wyniósł 2.288.692,28 zł, a źródło jego pokrycia to przychody pochodzące z zaciągniętych kredytów i pożyczek w wysokości 2.050.263,19 zł, wolne środki, o których mowa w art.217 ust.2 pkt 6 ustawy o finansach publicznych 124.070,63 zł oraz przychody z niewykorzystanych środków związanych ze szczególnymi zasadami wykonywania budżetu określonymi w odrębnych ustawach w wysokości 58.458,41 zł i przychody wynikające z rozliczenia środków określonych w art.5 ust.1 pkt2 ustawy na realizację zadań finansowanych z udziałem tych środków w wysokości – 55.900,05 zł. Na koniec roku deficyt budżetu nie wystąpił. Nadwyżka wyniosła 2.760.435,60 zł (w tym środki na uzupełnienie subwencji ogólnej z przeznaczeniem na wsparcie finansowe inwestycji w zakresie kanalizacji w wysokości 1.968.334,00 zł).

Zaplanowane w wysokości 4.241.097,28 zł przychody (wolne środki 424.070,63 zł, przychody z niewykorzystanych środków związanych ze szczególnymi zasadami wykonywania budżetu określonymi w odrębnych ustawach w wysokości 114.358,46 zł i planowane kredyty i pożyczki 3.702.668,19 zł) zostały wykonane w wysokości 2.213.440,09 zł i są to niewykorzystane środki pieniężne, o których mowa w art.217 ust.2 pkt 8 ustawy o finansach publicznych 114.358,46 zł, wolne środki, o których mowa w art. 217 ust.2 pkt 6 ustawy o finansach

publicznych, wprowadzone do budżetu uchwałą Nr XXV/153/2021 Rady Gminy Brzuze z dnia 19.05.2021 r. – 424.070,63 zł oraz zaciągnięta przez gminę w BGK pożyczka w wysokości 305.011,00 zł i kredyt w BS Skępe w wysokości 1.370.000,00 zł na wyprzedzające finansowanie kosztów kwalifikowanych zadań inwestycyjnych, realizowanych przy udziale środków unijnych. Wolne środki przeznaczone były na częściowe sfinansowanie planowanego deficytu budżetu 124.070,63 zł (bez wykorzystania w okresie sprawozdawczym) oraz na spłatę wcześniej zaciągniętych zobowiązań z tytułu zaciągniętych pożyczek i kredytów 300.000,00 zł (wykorzystanie 100%).

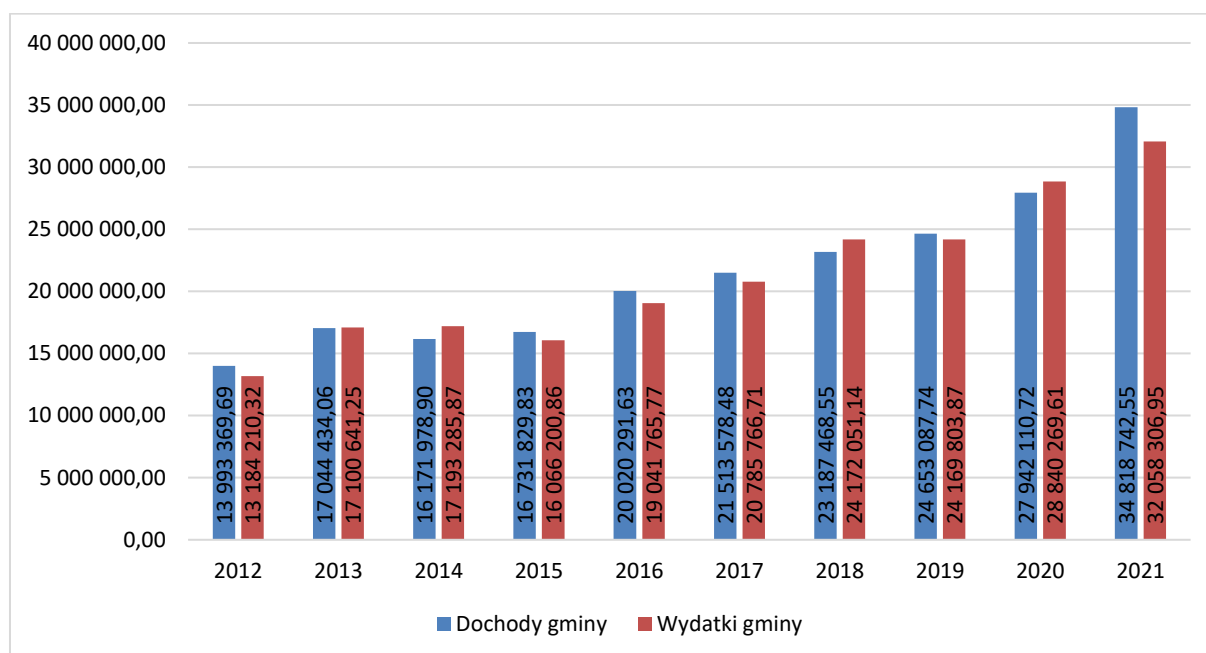
W 2021 r. zaplanowano rozchody w łącznej wysokości 3.920.739,00 zł, w tym przelewy na rachunki lokat 1.968.334,00 zł, spłaty kredytów i pożyczek 1.952.405,00 zł, w tym pożyczek z BGK w wysokości 1.652.405,00 zł zaciągniętych na wyprzedzające finansowanie kosztów kwalifikowanych zadań inwestycyjnych, realizowanych przy udziale środków unijnych, które podlegają spłacie w momencie otrzymania przez gminę zwrotu poniesionych nakładów. Rozchody w okresie sprawozdawczym wykonano w kwocie 3.615.728,00 zł, tj. 92,22% planu rocznego. Spłata pożyczki z BGK w wysokości 305.011,00 zł nastąpiła w I kwartale 2022 roku, tj. w momencie otrzymania przez gminę zwrotu poniesionych nakładów.

Szczegółowe dane na temat realizacji budżetu, prezentowane w postaci sprawozdań opisowych, zamieszczane są corocznie w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Gminy Brzuze pod adresem www.bip.brzuze.pl w zakładce FINANSE GMINY/BUDŻET. Od 2019 r. w biuletynie publikowane są również sprawozdania finansowe.

3.2. Wykonanie budżetu – dochody i wydatki

Gmina pozyskuje do budżetu środki finansowe, dzięki którym możliwa jest realizacja zadań nałożonych przez ustawę o samorządzie gminnym w taki sposób, aby jak najbardziej efektywnie zaspokoić potrzeby lokalnej społeczności.

Zestawienie dochodów i wydatków gminy w latach 2012-2021 ilustruje poniższy wykres.

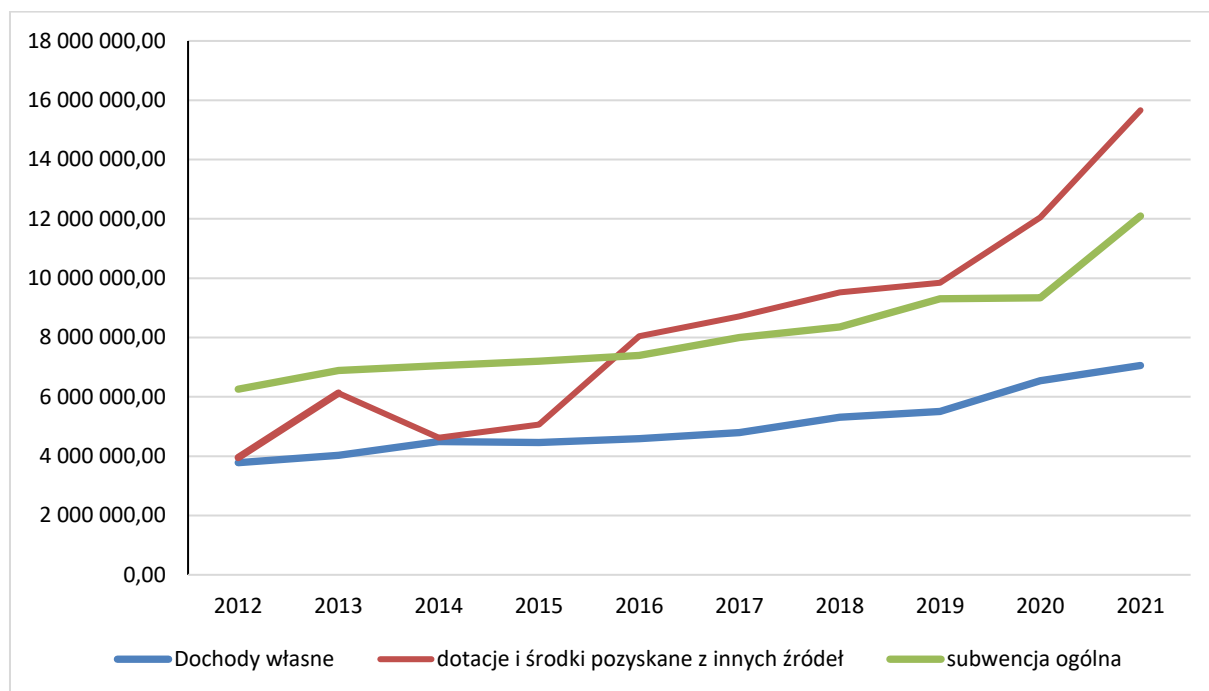
Rys. 14. Dochody i wydatki gminy w latach 2012–2021 [zł]

Wykonanie dochodów Gminy Brzuze na dzień 31.12.2021 r. przedstawiono w poniższej tabeli.

Tab. 11. Dochody gminy w 2021 r. [zł]

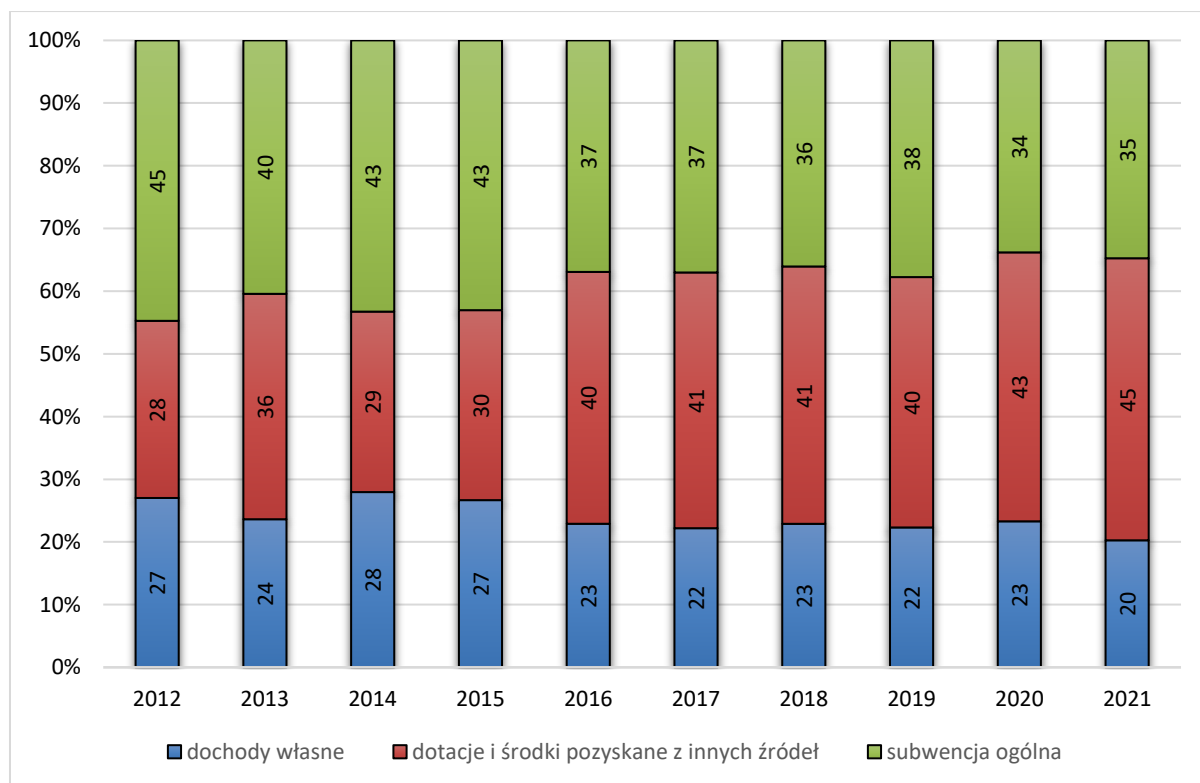
Dochody ogółem			34.818.742,55
z tego:	dochody bieżące		27.726.166,25
	w tym:	dochody własne	7.047.464,28
		dotacje i środki na cele bieżące pozyskane z innych źródeł	10.549.210,97
		subwencja ogólna	10.129.491,00
	dochody majątkowe		7.092.576,30
	w tym:	dochody własne (ze sprzedaży majątku)	9.787,45
		dotacje i środki na inwestycje pozyskane z innych źródeł	5.114.454,85
		uzupełnienie subwencji ogólnej	1.968.334,00

Poziom i zmiany dochodów budżetu Gminy Brzuze na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat, według źródeł ich powstawania, przedstawiono poniżej.

Rys. 15. Dochody Gminy Brzuze w latach 2012-2021 według źródeł powstawania [zł]

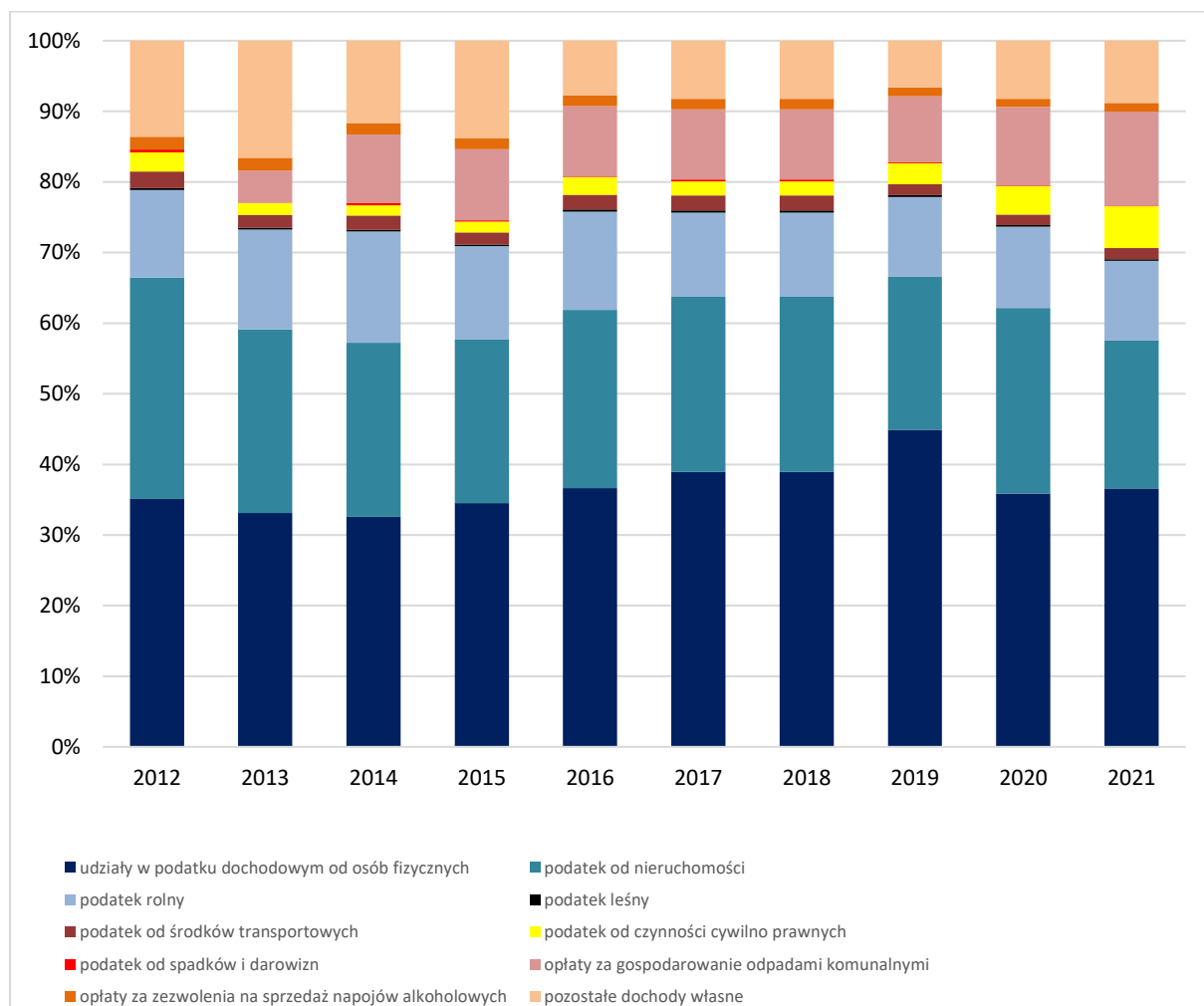
Strukturę dochodów, czyli udział poszczególnych składników w dochodach gminy ilustruje poniższy wykres.

Rys. 16. Struktura dochodów w latach 2012-2021 [%]

Pozycję finansową gminy określa poziom osiągniętych dochodów budżetowych. Dane prezentowane powyżej wskazują, że w ostatnich latach istotny udział w dochodach gminy stanowią dotacje i środki pozyskane na cele bieżące i inwestycyjne (45% w 2021 r.). Kolejne miejsce zajmuje subwencja ogólna (35% w 2021 r.) oraz dochody własne (20% w 2021 r.), obejmujące w szczególności podatki i opłaty lokalne. Widoczne na wykresie od 2016 r. wyraźne zmniejszenie procentowego udziału subwencji oraz dochodów własnych

w dochodach ogółem wiąże się ze znacznym wzrostem dotacji, głównie na skutek wprowadzenia świadczeń „500+”, a tym samym zwiększeniem dochodów ogółem. W ujęciu nominalnym dotacje wzrosły z kwoty 3.953.537,22 zł w roku 2012 do 15.663.665,82 zł w 2021 r., subwencja ogólna z 6.259.074,00 zł do 12.097.825,00 zł, natomiast dochody własne z 3.780.758,47 zł do 7.057.251,73 zł. Strukturę dochodów własnych przedstawiono poniżej.

Rys. 17. Struktura dochodów własnych w latach 2012-2021 [%]

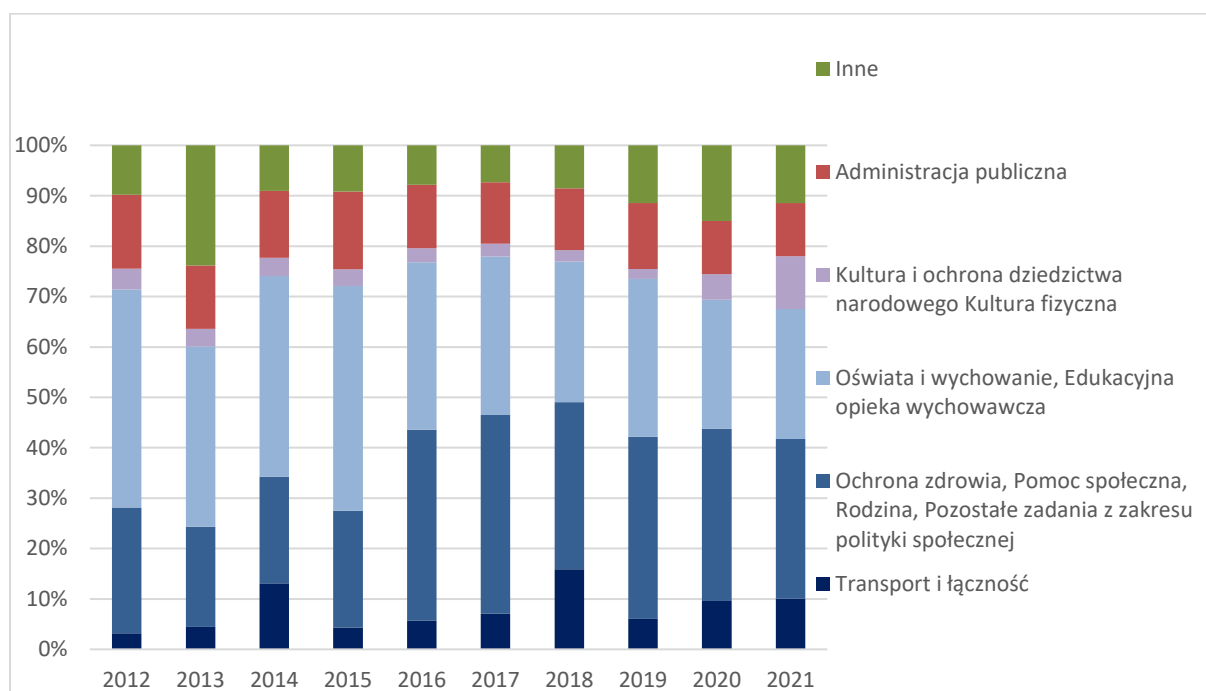
Istotne dla budżetu kwoty dochodów własnych uzyskuje się z udziałów we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych (2.581.692,00 zł w 2021 r.), podatku od nieruchomości (1.478.618,88 zł), podatku rolnego (798.752,58 zł). Zarówno podatki, jak i opłaty lokalne to jeden z instrumentów oddziaływania gminy na wielkość dochodów. W Gminie Brzuze utrzymywana jest zasada obniżania górnych stawek podatków w porównaniu do maksymalnie możliwych. Na skutek obniżenia górnych stawek podatku od nieruchomości i środków transportowych oraz obniżenia ceny skupu żyta, będącej podstawą obliczenia podatku rolnego, w 2021 roku uzyskano dochody niższe o 701.700,55 zł (podatek rolny 132.957,47 zł, podatek od nieruchomości 498.088,08 zł, podatek od środków transportowych 70.655,00 zł).

Wykonanie wydatków Gminy Brzuze na dzień 31.12.2021 r. przedstawiono w poniższej tabeli.

Tab. 12. Wydatki gminy w 2021 r. [zł]

Wydatki ogółem			32.058.306,95
w tym:	wydatki bieżące		24.103.582,42
	w tym:	na przedsięwzięcia realizowane w ramach Funduszu Sołeckiego	299.631,84
		na realizację zadań zleconych z zakresu administracji rządowej i innych zadań zleconych ustawami	9.040.750,15
	wydatki majątkowe		7.954.724,53
	w tym:	na przedsięwzięcia realizowane w ramach Funduszu Sołeckiego	66.979,95

Strukturę wydatków, według głównych kierunków wydatkowania środków, ilustruje poniższy wykres.

Rys. 18. Struktura wydatków Gminy Brzuze w latach 2012-2021 według głównych kierunków wydatkowania środków [%]

Gmina ponosi wydatki na realizację zadań, zgodnie z ustawą o samorządzie gminnym. Najwięcej środków w budżecie wydatkowanych jest na sferę społeczną, tj. zadania z zakresu pomocy społecznej (10.157.424,33 zł w 2021 r.) i zadania oświatowe (8.266.059,26 zł w 2021 r.). Kolejną pozycją wydatków jest administracja publiczna – 3.379.401,03 zł. Gmina dokłada wszelkich starań, by utrzymać w należytym stanie drogi publiczne. Każdego roku w budżecie zabezpieczane są znaczne środki na budowę, przebudowę i bieżące utrzymanie dróg lokalnych. W 2021 r. wydatkowano na ten cel 3.216.121,48 zł. Na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego oraz kulturę fizyczną wydatkowano 3.376.253,46 zł. Wydatki sklasyfikowane w pozostałych działach wyniosły 3.663.047,39 zł.

Bardzo znaczącą wielkością jest poziom realizowanych w gminie inwestycji. W 2021 r. łączne nakłady na inwestycje wyniosły 7.954.724,53 zł, tj. 24,82% ogółu wydatków. Działalność inwestycyjna ukierunkowana jest na rozbudowę zarówno infrastruktury technicznej, jak też infrastruktury społecznej. Bardziej kosztowne inwestycje realizowane są przede wszystkim dzięki pozyskiwaniu środków z Unii Europejskiej, dotacji z Budżetu Państwa, środków Rządowego Funduszu Rozwoju Dróg, Funduszu Przeciwdziałania COVID-19 oraz środków Budżetu Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

3.3. Poziom zadłużenia gminy

Zaciąganie kredytów czy pożyczek jest niezbędne do sfinansowania zamierzeń rozwojowych ujętych w załączniku inwestycyjnym do uchwały budżetowej. Wysokość zadłużenia jest planowana na bezpiecznym poziomie. Wynik operacyjny budżetu na koniec 2021 r. - traktowany jako różnica między dochodami bieżącymi i wydatkami bieżącymi – zamknął się nadwyżką operacyjną w wysokości 3.622.583,83 zł na plan 1.741.748,86 zł, a jego wysokość to jeden z podstawowych mierników kondycji finansowej gminy. Jest bardzo ważnym aspektem wieloletniego planowania finansowego. Im wyższa nadwyżka operacyjna budżetu, tym większe możliwości inwestycyjne, tym większa możliwość zwiększania wydatków bieżących i tym większe możliwości spłaty zaciągniętych zobowiązań (kredytów, pożyczek, itp.).

Wartość zobowiązań z tytułu zaciągniętych przez Gminę kredytów według stanu na dzień 31.12.2021 r. wynosi 1.975.011,00 zł, w tym:

- kredyt długoterminowy zaciągnięty w 2014 r. w Banku Pekao S.A. z przeznaczeniem na finansowanie planowanego deficytu budżetu oraz spłatę wcześniejszych zobowiązań – 300.000,00 zł,
- pożyczka na wyprzedzające finansowanie kosztów kwalifikowanych zadań inwestycyjnych, realizowanych przy udziale środków unijnych, zaciągnięta w 2021 r. w Banku Gospodarstwa Krajowego – 305.011,00 zł,
- kredyt na wyprzedzające finansowanie kosztów kwalifikowanych zadań inwestycyjnych, realizowanych przy udziale środków unijnych, zaciągnięty w 2021 r. w BS w Skępem – 1.370.000,00 zł.

Gmina Brzuze nie posiada żadnych zobowiązań z tytułu udzielonych poręczeń.

Wskaźnik planowanej łącznej kwoty spłaty zobowiązań, o której mowa w art. 243 ust. 1 ustawy o finansach publicznych w 2022 r. wynosi 2,11%, przy dopuszczalnym wskaźniku spłaty 17,43%. Informacja o spełnieniu przez gminę powyższego wskaźnika zawarta jest w Wieloletniej Prognozie Finansowej Gminy Brzuze na lata 2022-2028.

3.4. Stan środków na rachunkach bankowych

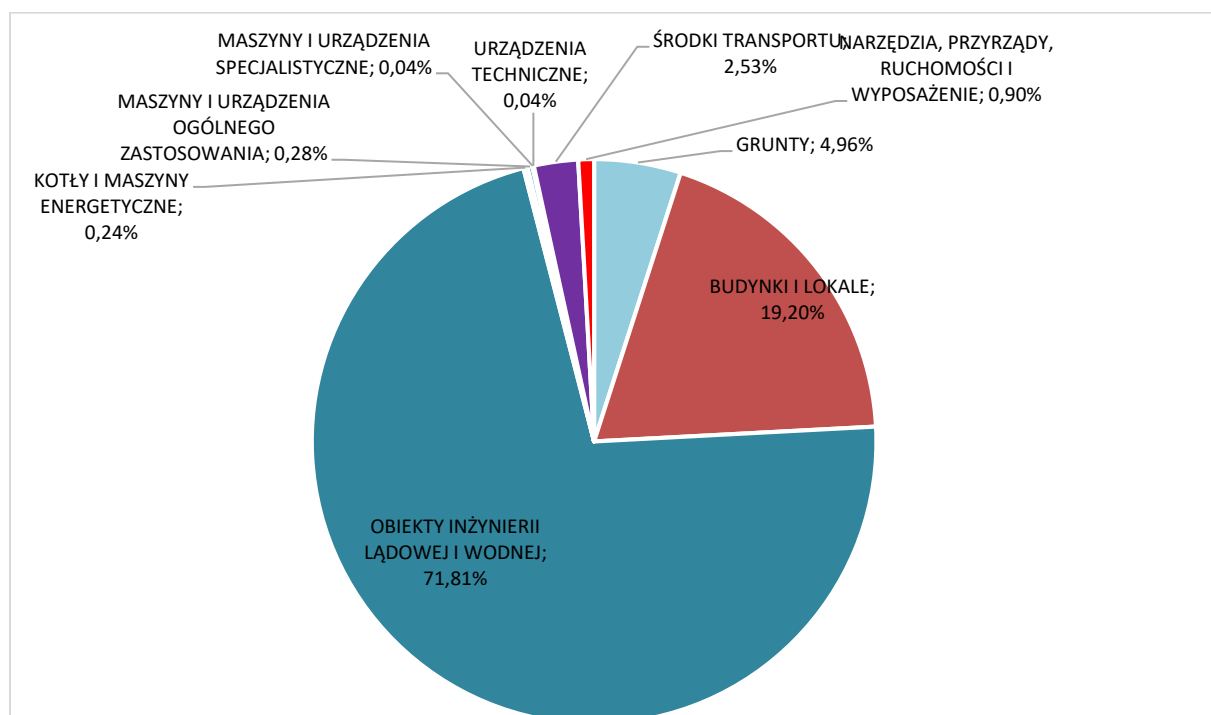
Stan środków na rachunkach bankowych na dzień 31 grudnia 2021 r. wynosił **4.471.398,73 zł**, w tym na rachunku podstawowym 3.523.366,08 zł, na rachunku odpadów komunalnych 61.103,84 zł, na rachunku środków własnych BGK 15,54 zł oraz środki na wydzielonych rachunkach na realizację zadań w ramach Funduszu Przeciwdziałania COVID-19 - 823.556,48 zł i z PFRON-u 63.356,79 zł.

3.5. Stan mienia komunalnego

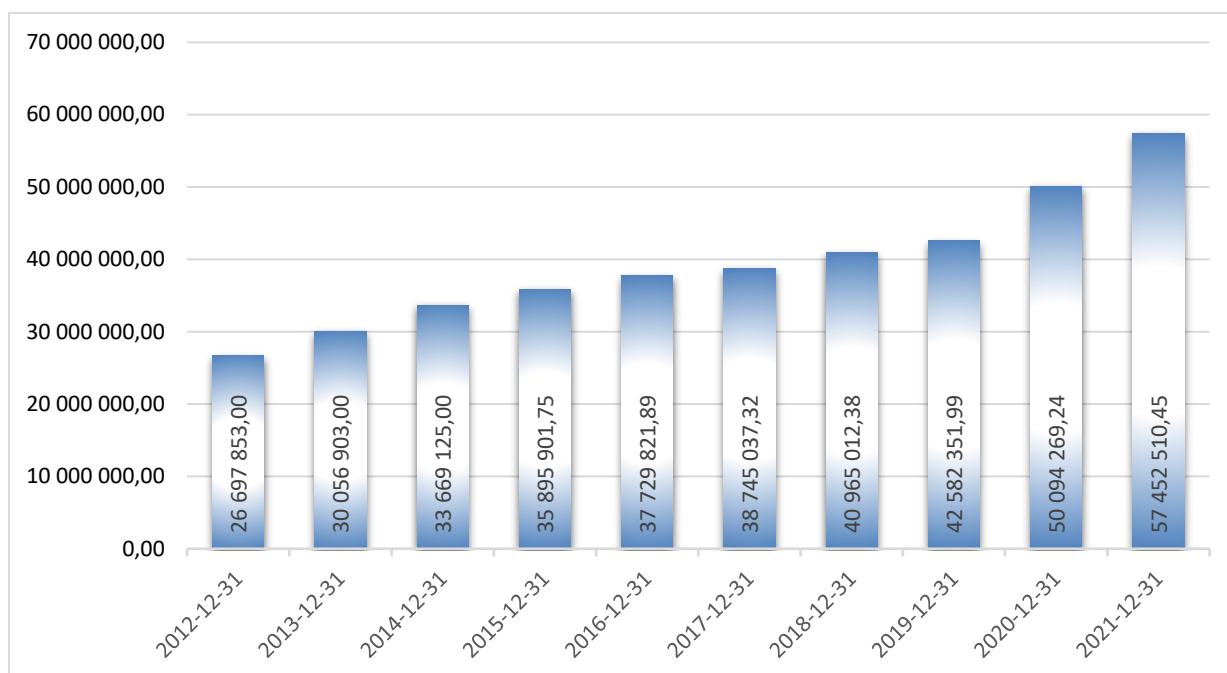
Wartość mienia komunalnego Gminy Brzuze na dzień 31 grudnia 2021 r. wzrosła w stosunku do roku 2020 o 14,69% i wyniosła 57.452.510,45 zł.

Tab. 13. Zestawienie zmian wartości środków trwałych wg grup rodzajowych [zł]

Lp.	Wyszczególnienie składników mienia komunalnego	Wartość brutto [zł]			
		Wartość na dzień 01.01.2021 r.	Przychody	Rozchody	Wartość na dzień 31.12.2021 r.
1	GRUNTY	2.022.669,66	825.016,41	-	2.847.686,07
2	BUDYNKI I LOKALE	7.517.734,30	3.518.638,49	3.663,00	11.032.709,79
3	OBIEKTY INŻYNIERII LĄDOWEJ I WODNEJ	38.510.989,99	2.747.220,10	-	41.258.210,09
4	KOTŁY I MASZyny ENERGETYCZNE	135.331,92	14.884,00	14.884,00	135.331,92
5	MASZyny I URZĄDZENIA OGÓLNEGO ZASTOSOWANIA	296.519,11	20.910,00	158.128,11	159.301,00
6	MASZyny I URZĄDZENIA SPECJALISTYCZNE	12.063,40	11.500,00	-	23.563,40
7	URZĄDZENIA TECHNICZNE	30.628,23	-	10.043,98	20.584,25
8	ŚRODKI TRANSPORTU	1.036.645,59	419.517,22	-	1.456.162,81
9	NARZĘDZIA, PRZYZRĄDY, RUCHOMOŚCI I WYPOSAŻENIE	531.687,04	-	12.725,92	518.961,12
RAZEM		50.094.269,24	7.557.686,22	199.445,01	57.452.510,45

Rys. 19. Struktura środków trwałych wg grup rodzajowych na dzień 31.12.2021 r. [%]

Rys. 20. Mienie komunalne w latach 2012-2021 [zł]

Gmina Brzuze posiada również udziały w Regionalnym Zakładzie Utylizacji Odpadów Komunalnych „Rypin” Sp. z o.o. w miejscowości Puszcza Miejska w ilości 894 sztuki, o wartości 500 zł jeden udział, co wynosi łącznie 447.000 zł.

Nieruchomości gminy

W roku 2021 zasób gminy obejmował zestawione poniżej budynki i budowle oraz grunty Samorząd gminy w ostatnich latach pozyskuje grunty i obiekty niezbędne w prowadzonej działalności. 31 sierpnia 2021 roku Gmina Brzuze nabyła w drodze darowizny od Krajowej Spółki Cukrowej S.A. 7 lokali mieszkalnych usytuowanych w miejscowości Ostrowite. Cztery lokale znajdują się w budynku wielorodzinnym oznaczonym numerem 181, pozostałe trzy w budynku wielorodzinnym oznaczonym nr 187.

Tab. 14. Zasób mieszkaniowy gminy

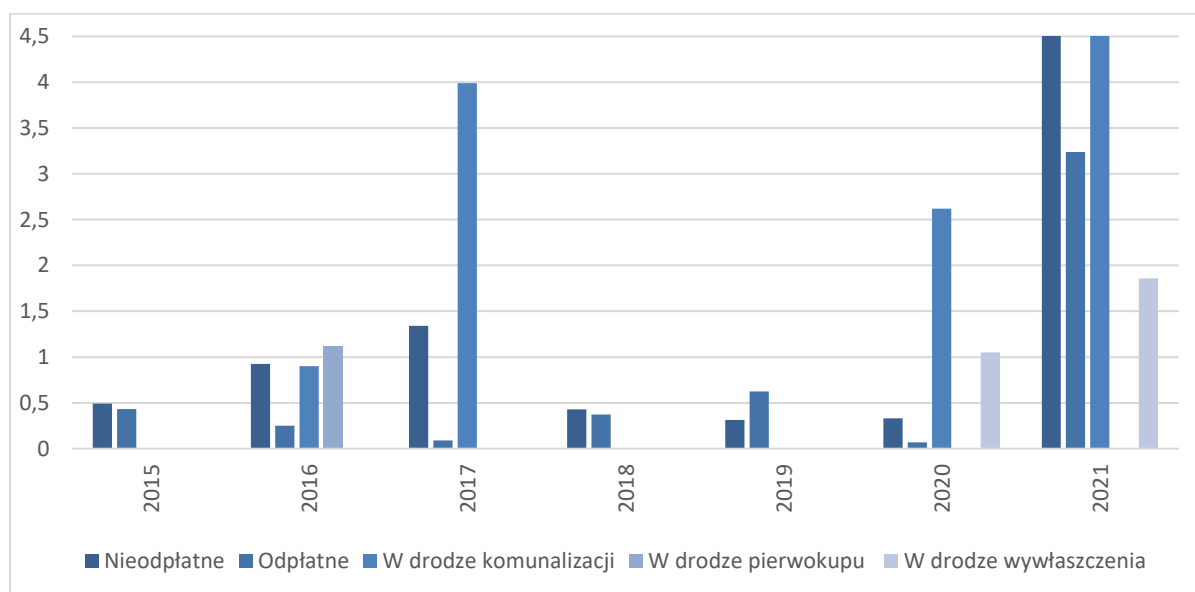
1.	Ugoszcz	Blok nr 41	1 lokal o pow. 51,95 m ²
2.	Ugoszcz	Budynek po byłej poczcie	2 lokale o łącznej pow. 62,41 m ²
3.	Ostrowite	Pałac	4 lokale o łącznej pow. 187,53 m ²
4.	Żałe	Dom Nauczyciela	1 lokal o pow. 40,94 m ²
5.	Ostrowite	Szkoła Podstawowa	1 lokal o pow. 59,00 m ²
6.	Ostrowite	Blok 181	4 lokale o pow. 134,41 m ²
7.	Ostrowite	Blok 185/7	1 lokal o pow. 53,52 m ²
8.	Ostrowite	Blok 183/8	1 lokal o pow. 40,26 m ²
9.	Ostrowite	Blok 183/15	1 lokal o pow. 27,74 m ²
10.	Ostrowite	Blok 187	3 lokale o pow. . 119,98 m ²

Tab. 15. Grunty nabyte przez Gminę Brzuze w latach 2014-2021 [ha]

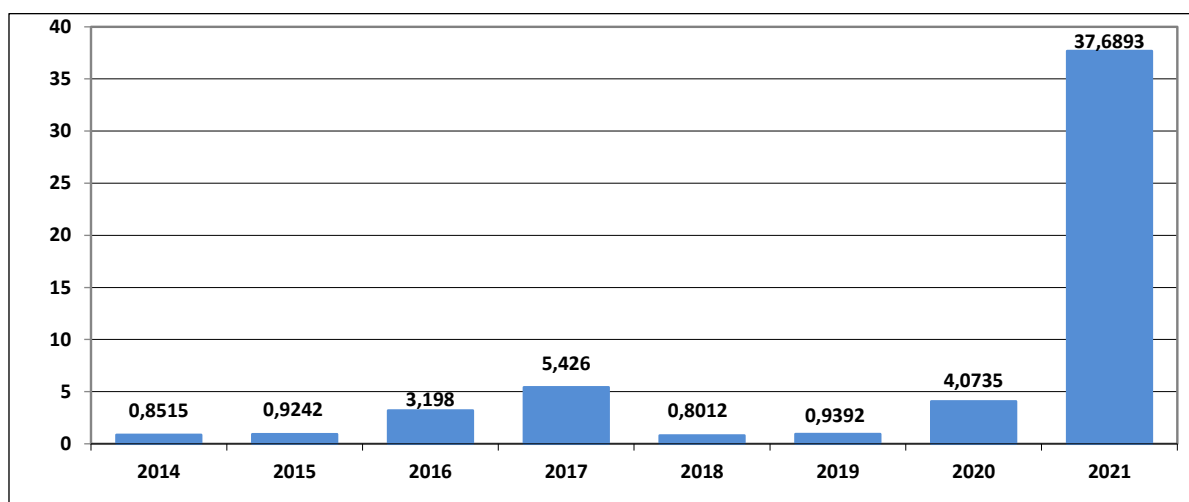
Rok	Forma	Powierzchnia przejętego gruntu	Łączna powierzchnia przejętych gruntów
2014	Nieodpłatnie	0,1947	0,8515
	Odpłatnie	0,6568	
2015	Nieodpłatnie	0,4905	0,9242
	Odpłatnie	0,4337	
2016	W drodze komunalizacji	0,9000	3,1982
	Nieodpłatnie	0,9268	
	Odpłatnie	0,2514	
	Odpłatnie w drodze pierwokupu	1,12	
2017	W drodze komunalizacji	3,9909	5,4226
	Nieodpłatnie	1,3400	
	Odpłatnie	0,0917	
2018	Nieodpłatnie	0,4298	0,8012
	Odpłatnie	0,3714	
2019	Nieodpłatnie	0,3131	0,9392
	Odpłatnie	0,6261	
2020	W drodze komunalizacji	2,62	4,0735
	Nieodpłatnie	0,3312	
	Odpłatnie	0,0707	
	W drodze wywłaszczenia	1,0516	
2021	W drodze komunalizacji	22,2717	37,6893
	W drodze zasiedzenia	0,0637	
	Nieodpłatnie	10,2572	
	Odpłatnie	3,2394	
	W drodze wywłaszczenia	1,8573	

W zasobie gminy znajdowało się 19 mieszkań. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania wynosiła 41 m². Na dzień 1 stycznia 2021 r. zaległości w opłatach za mieszkania będące w zasobie gminy wynosiły łącznie 7 309,61 zł, a płatności dotyczyły 6 mieszkań. Na dzień 31 grudnia 2021 r. dane te przedstawiały się następująco: zaległość w opłatach za mieszkanie łącznie wyniosła 7 925,00 zł a płatności dotyczyły 7 mieszkań.

W latach 2014-2021 roku gmina nabyła 16,21 ha. Dnia 31 sierpnia 2021 roku w drodze darowizny od Krajowej Spółki Cukrowej S.A. Gmina Brzuze nabyła prawo użytkowania wieczystego do władania gruntami zabudowanymi i niezabudowanymi o łącznej powierzchni 9,9155 ha położonymi w miejscowościach: Dobrze, Brzuze, Ostrowite, Trąbin Rumunki i Giżynek.

Rys. 21. Powierzchnia gruntów pozyskanych przez gminę odpłatnie i nieodpłatnie w latach 2014-2021 [ha]

Rys. 22. Powierzchnia pozyskanych przez gminę gruntów w latach 2014-2021 [ha]

4. Realizacja zadań gminy

4.1. Fundusz sołecki

W budżecie gminy na 2021 r. po raz kolejny wydzielony został fundusz sołecki, w ramach którego realizowane są wyłącznie zadania własne gminy w poszczególnych miejscowościach. Wśród nich ważne są wydatki na przedsięwzięcia służące podniesieniu jakości życia mieszkańców. Zasób środków do wykorzystania przez sołectwo w ramach funduszu uzależniony jest m.in. od liczby mieszkańców. Dlatego ilość środków do wykorzystania w poszczególnych sołectwach jest zróżnicowana. Dzięki uchwaleniu funduszu sołeckiego mieszkańcy gminy zyskali większą możliwość planowania zadań i aktywnego udziału w ich realizacji.

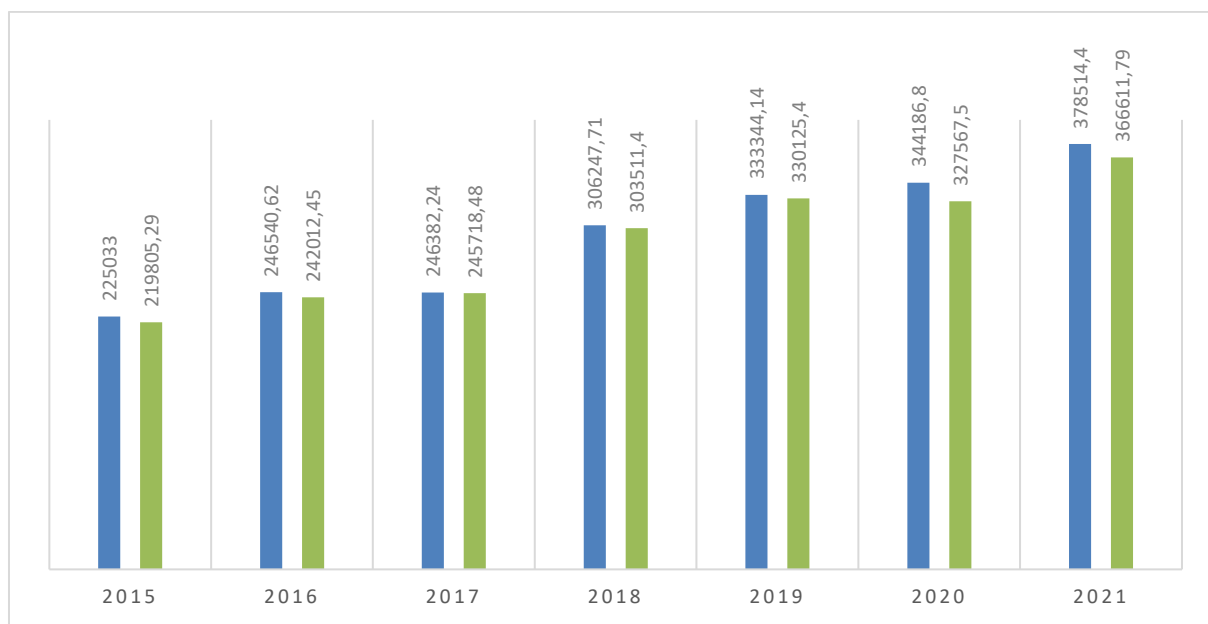
Tab. 16. Wydatki funduszu sołeckiego w 2021 r. [zł]

Sołectwo	Zadanie	Plan wydatków	Zrealizowane wydatki
Brzuze	Remont dróg gminnych na terenie sołectwa Brzuze	26.635,89	26.635,56
	Czyszczenie rowów melioracyjnych na działkach gminnych na terenie sołectwa		
	Budowa oświetlenia ulicznego w sołectwie Brzuze – kontynuacja zadania inwestycyjnego		
	Budowa chodnika w miejscowości Brzuze wzdłuż łącznika dróg		
	Działania w zakresie integracji społeczności wszystkich sołectw (zadanie wspólne)		
	Zakup nagród na rozgrywki sportowe w sołectwie		
Dobre	Remont dróg gminnych na terenie sołectwa Dobre	23.260,79	23.258,03
	Remont świetlicy wiejskiej		
	Działania w zakresie integracji społeczności wszystkich sołectw (zadanie wspólne)		
Giżynek	Remont dróg gminnych na terenie sołectwa Giżynek	22.759,09	22.722,73
	Czyszczenie rowów melioracyjnych na działkach gminnych na terenie sołectwa Giżynek		
	Zagospodarowanie działki przy świetlicy wiejskiej w Giżyńku		
	Zakup materiałów i wyposażenia do świetlicy wiejskiej w Giżyńku		
	Działania w zakresie integracji społeczności wszystkich sołectw (zadanie wspólne)		
	Zakup nagród na rozgrywki sportowe w sołectwie Giżynek		
Gulbiny	Remont dróg gminnych na terenie sołectwa Gulbiny	20.889,11	19.731,76
	Zakup ławek na działki gminne na terenie sołectwa		
	Zakup tablicy informacyjnej i tabliczek kierunkowych na terenie sołectwa		
	Zakup wyposażenia do świetlicy wiejskiej		
	Remont świetlicy wiejskiej		

	Działania w zakresie integracji społeczności wszystkich sołectw (zadania wspólne)		
	Zakup nagród w ramach rozgrywek sportowych połączonych ze spotkaniem integracyjnym mieszkańców sołectwa Gulbiny		
Kleszczyn	Bieżące remonty dróg gminnych na terenie sołectwa Kleszczyn	20.797,89	20.676,66
	Zakup wyposażenia do świetlicy wiejskiej		
Łązonek	Budowa nowych punktów oświetlenia ulicznego na terenie sołectwa Łązonek - I etap	16.693,04	12.471,08
	Zagospodarowanie działki gminnej przy świetlicy wiejskiej		
Marianowo	Remont dróg gminnych na terenie sołectwa Marianowo	13.135,51	12.114,62
	Zakup tabliczek kierunkowych		
	Remont świetlicy wiejskiej		
	Działania w zakresie integracji społeczności wszystkich sołectw (zadanie wspólne)		
	Zakup nagród w ramach rozgrywek sportowych połączonych ze spotkaniem integracyjnym mieszkańców		
Okonin	Remont dróg gminnych na terenie sołectwa Okonin	16.647,43	16.634,54
	Modernizacja oraz doposażenie świetlicy wiejskiej w Okoninie		
	Działanie w zakresie integracji społeczności wszystkich sołectw (zadanie wspólne)		
Ostrowite	Remont dróg gminnych na terenie sołectwa Ostrowite	45.609,40	45.598,49
	Rozbudowa oświetlenia na działce gminnej miejscowości Ostrowite		
	Zakup ławek w ramach zagospodarowania działek gminnych w sołectwie Ostrowite		
	Zakup materiałów do budowy chodnika ,zakup progów zwalniających i znaków na drogę od stacji CPN do Lasu Buczyzna		
	Utwardzenie kostką brukową części działki gminnej Nr 231/7 w sołectwie Ostrowite		
	Zagospodarowanie działki gminnej na terenie sołectwa Ostrowite		
	Rozbudowa placu zabaw w miejscowości Ostrowite		
	Rozgrywki sportowe – Żyj zdrowo i wesoło w sołectwie Ostrowite		
	Modernizacja świetlicy wiejskiej w Ostrowitem		
Piskorzyn	Remont dróg gminnych na terenie sołectwa Piskorzyn	14.503,79	14.395,47
	Modernizacja świetlicy oraz zagospodarowanie terenu wokół świetlicy wiejskiej w Piskorzynie (zakup materiałów)		
	Działania w zakresie integracji społeczności wszystkich sołectw (zadanie wspólne)		
	Zakup nagród na rozgrywki sportowe w sołectwie Piskorzyn		
Przyrowa-Mościska	Bieżące remonty dróg gminnych na terenie sołectwa Przyrowa-Mościska	15.507,20	14.693,88
	Modernizacja świetlicy oraz zagospodarowanie terenu wokół świetlicy wiejskiej w Przyrowie		
	Działanie w zakresie integracji społeczności wszystkich sołectw (zadanie wspólne)		
Radzynek	Remont dróg gminnych na terenie sołectwa Radzynek	20.250,57	20.246,68
	Utwardzenie działki gminnej w sołectwie Radzynek		
	Zakup lampy oświetleniowej do świetlicy wiejskiej w Radzynku		
Somsioły	Bieżące remonty dróg gminnych na terenie sołectwa Somsioły	16.921,09	16.764,92
	Przebudowa drogi gminnej Radzynek - Somsioły – etap II		
Trąbin	Bieżące remonty dróg gminnych na terenie sołectwa Trąbin	21.710,07	21.704,09
	Modernizacja, zakup wyposażenia do świetlicy wiejskiej w Trąbinie		
Trąbin Rumunki	Bieżące remonty dróg gminnych na terenie sołectwa Trąbin Rumunki	19.612,04	19.331,45
Ugoszcz	Remont dróg gminnych na terenie sołectwa Ugoszcz	34.070,22	30.486,77
	Zakup słupów montażowych do lamp na terenie sołectwa Ugoszcz		
	Rozbudowa oświetlenia ulicznego na terenie sołectwa Ugoszcz		
	Zakup kosy spalinowej do utrzymania terenów zielonych w sołectwie Ugoszcz		
	Zakup słupów oświetleniowych		

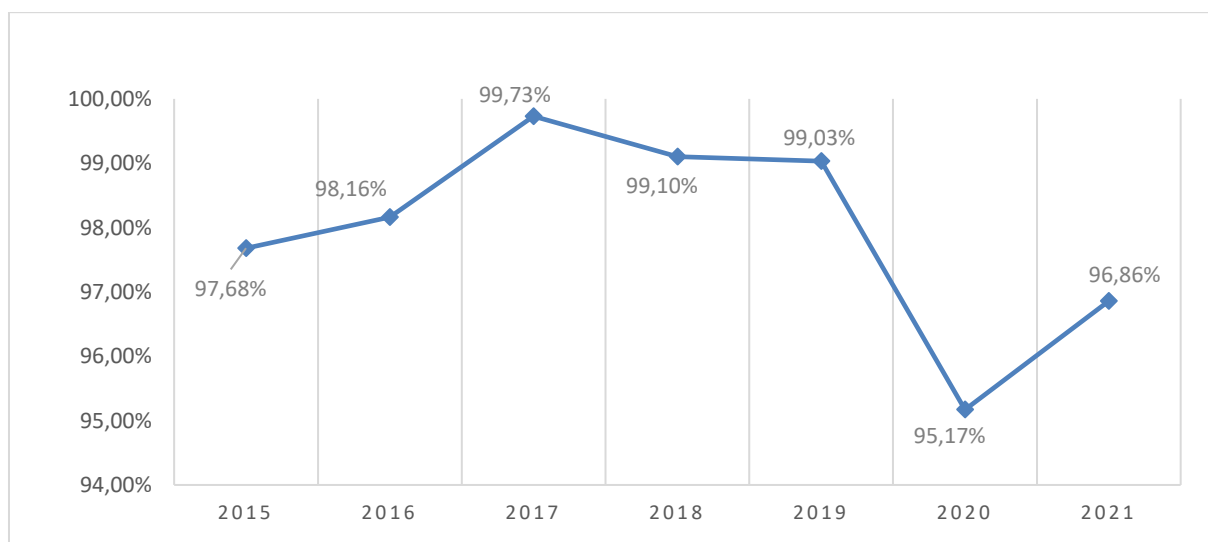
	Zakup projektora do świetlicy wiejskiej w Ugoszczu		
	Modernizacja świetlicy wiejskiej w Ugoszczu – kontynuacja zadania inwestycyjnego		
Żałe	Remont dróg gminnych na terenie sołectwa Żałe	29.509,28	29.145,06
	Przebudowa drogi dojazdowej w Żałem (dz.Nr22) – dokumentacja		
	Przebudowa drogi dojazdowej Żałe - Głębocek – dokumentacja		
	Zagospodarowanie działki gminnej przy świetlicy w Żałem		
	Remont świetlicy wiejskiej w Żałem		
Wydatki ogółem		378.514,40	366.611,79

W 2021 r. wysokość zaplanowanych do wydatkowania środków z funduszu sołeckiego wyniosła 378.514,80 zł i wzrosła w porównaniu do roku 2020 o 9,97%. Łącznie zrealizowano działania na kwotę 366.611,79 zł, co stanowiło 96,86% planu.

Rys. 23. Wydatki funduszu sołeckiego w latach 2015-2021 [zł]

Realizacja funduszu sołeckiego w gminie Brzuze utrzymuje się na poziomie powyżej 90% zaplanowanej kwoty. Wynika to m.in. z dbałości samorządów sołeckich o jak najlepsze wykonanie budżetu z korzyścią dla mieszkańców i pozyskanie dofinansowania na kolejne działania.

Rys. 24. Wykonanie wydatków funduszu sołeckiego w latach 2015-2021

4.2. Gospodarka odpadami

4.2.1. Odbiór odpadów komunalnych

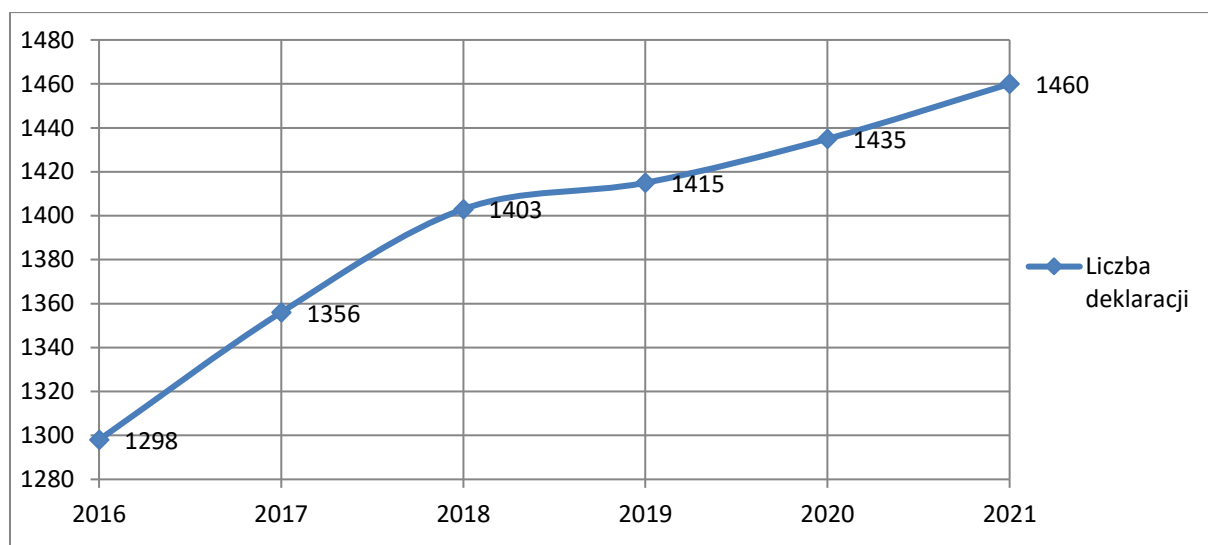
Obowiązująca od lipca 2013 r. ustawa o odpadach nałożyła na samorządy gminne obowiązek zbiórki oraz zagospodarowania odpadów komunalnych wytworzonych na nieruchomościach położonych na terenie gminy. Zgodnie z zasadami nowego systemu, opłaty pobierane od właścicieli nieruchomości muszą być w całości przeznaczone na pokrycie kosztów jego funkcjonowania. Dzięki wprowadzeniu nowych przepisów ograniczono pozbywanie się odpadów w sposób nielegalny, zwiększeniu ulega poziom odzysku surowców wtórnych oraz zmniejsza się ilość składowanych odpadów na wysypiskach.

W 2021 r. odbiór i zagospodarowanie odpadów komunalnych z terenu Gminy Brzuze prowadził Zakład Usługowo-Handlowy KARO. Firmie powierzono ten obowiązek w wyniku przeprowadzonego postępowania o udzielenie zamówienia publicznego w trybie przetargu nieograniczonego, zgodnie z przepisami Ustawy z dnia 11 września 2019 r.- Prawo zamówień publicznych. Gmina Brzuze współpracuje z tą firmą od lipca 2013 r.

Ogólna liczba deklaracji o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi od kilku lat, poczynając od roku 2016 cały czas wzrastała i w roku 2021 osiągnęła wartość 1460. Wzrost ogólnej liczby deklaracji o 25 w porównaniu do roku poprzedniego wiązać można z nowymi zabudowaniami powstałymi na terenie gminy jak i rozdziałem pokoleniowym rodzin.

Tab. 17. Liczba deklaracji o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi złożona w latach 2016-2021

Rok	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Liczba deklaracji	1298	1356	1403	1415	1435	1460

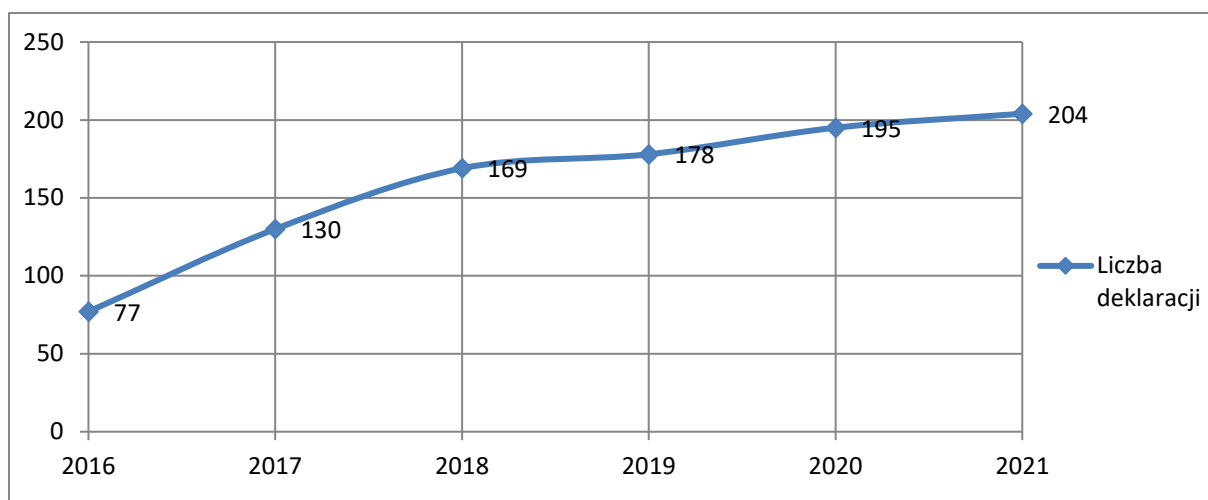

Rys. 25. Deklaracje w latach 2016-2021

Ogólna liczba deklaracji o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi dotycząca nieruchomości wykorzystywanych na cele rekreacyjno-wypoczynkowe od kilku lat, poczynając od roku 2016 cały czas wzrasta i roku 2021 osiągnęła wartość 204.

Tab. 18. Liczba deklaracji o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi dotycząca nieruchomości wykorzystywanych w celach rekreacyjno-wypoczynkowych w latach 2016-2021

Rok	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Liczba deklaracji	77	130	169	178	195	204

Rys. 26. Wzrost liczby deklaracji dotyczących nieruchomości rekreacyjno-wypoczynkowych w latach 2016-2021

Akty prawa miejscowego regulujące gospodarkę odpadami komunalnymi

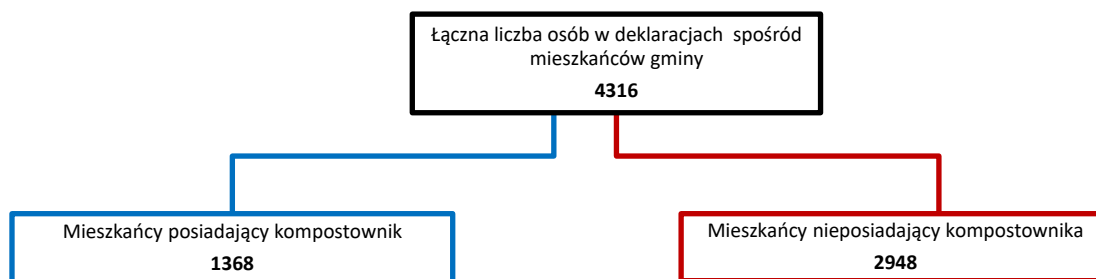
Uchwały obowiązujące na terenie gminy Brzuze dotyczące gospodarki odpadami to:

- Uchwała Nr XVIII/112/2016 Rady Gminy Brzuze z dnia 30 czerwca 2016 r. w sprawie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości, na których nie zamieszkują mieszkańcy a powstają odpady komunalne
- Uchwała Nr XVIII/117/2016 Rady Gminy Brzuze z dnia 30 czerwca 2016 r. w sprawie określenia terminu częstotliwości i trybu uiszczania opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi na terenie Gminy Brzuze
- Uchwała Nr V/36/2019 Rady Gminy Brzuze z dnia 25 marca 2019 r. w sprawie zarządzenia poboru opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi w drodze inkasa, wyznaczenia inkasentów oraz określenia wysokości wynagrodzenia za inkaso
- Uchwała Nr X/68/2019 Rady Gminy Brzuze z dnia 28 listopada 2019 r. w sprawie przyjęcia Regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Brzuze
- Uchwała Nr X/69/2019 Rady Gminy Brzuze z dnia 28 listopada 2019 r. w sprawie szczególnego sposobu i zakresu świadczenia usług w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości i zagospodarowania tych odpadów w zamian na uiszczoną przez właściciela nieruchomości opłatę za zagospodarowanie odpadami komunalnymi
- Uchwała Nr X/70/2019 Rady Gminy Brzuze z dnia 28 listopada 2019 r. w sprawie wyboru metody ustalenia opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi oraz ustalenia wysokości stawki tej opłaty na terenie Gminy Brzuze
- Uchwała Nr X/71/2019 Rady Gminy Brzuze z dnia 28 listopada 2019 r. w sprawie ustalenia ryczałtowej stawki opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi za rok od domku letniskowego lub innej nieruchomości wykorzystywanej na cele rekreacyjno- wypoczynkowe
- Uchwała Nr X/72/2019 Rady Gminy Brzuze z dnia 28 listopada 2019 r. w sprawie określenia wzoru deklaracji o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi składanej przez właścicieli nieruchomości obowiązującej na terenie Gminy Brzuze
- Uchwała Nr XXIII/150/2021 Rady Gminy Brzuze z dnia 30 kwietnia 2021 r. w sprawie wyboru metody ustalenia opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi oraz ustalenia wysokości stawki tej opłaty na terenie Gminy Brzuze

Instalacje, do których przekazywane były odpady komunalne pochodzące z terenu gminy Brzuze w 2021 r:

- Regionalny Zakład Utylizacji Odpadów Komunalnych Sp. z o.o., Puszcza Miejska 24, 87-500 Rypin
- P.P.H. HETMAN Sp. z o. o. Zakład Utylizacji Olszówka, ul. Florianów 24, 87-400 Golub-Dobrzyń
- Green Office Ecologic Sp.z o.o., Łomża ul. Spółdzielcza 6 c, 21-532 Łomża

W 2020 r. na deklaracjach o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi pojawiła się możliwość wskazania posiadania kompostownika i od tego uzależniona jest miesięczna wysokość ponoszonej opłaty od jednej osoby. Należy podkreślić, że możliwość wyboru dotyczy jedynie mieszkańców zabudowy jednorodzinnej. W trakcie 2021 roku wzrosła stawka opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi. Osoby posiadające kompostownik przed podwyżką wносили opłatę w wysokości 14,50 zł, a po podwyżce 19 zł natomiast przy braku kompostownika przed podwyżką stawka opłaty wynosiła 15 zł, a po podwyżce 20 zł. Posiadacze nieruchomości wykorzystywanych na cele rekreacyjno- wypoczynkowe są zobowiązani wnosić ujednoliconą opłatę roczną w wysokości 160 zł. Spośród mieszkańców gminy Brzuze, którzy uwzględnieni są w deklaracjach, jedynie 32 % zadeklarowało posiadanie kompostownika.

Rys. 27. Struktura osób w deklaracjach złożonych w gminie Brzuze wg stanu na dzień 31.12.2021 r.

Tab. 19. Wysokość opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi

Wysokość opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi w 2021 r.				
	Posiadający kompostownik		Nieposiadający kompostownika	
	Przed podwyżką	Po podwyżce	Przed podwyżką	Po podwyżce
Mieszkańcy gminy	14,50 zł za jedną osobę	19,00 zł za jedną osobę	15,00 zł za jedną osobę	20,00 zł za jedną osobę
Posiadacze nieruchomości wykorzystywanych na cele rekreacyjno- wypoczynkowe	160,00 zł za rok			

Frakcje odpadów komunalnych zbierane na terenie gminy w 2021 r.

Na terenie gminy Brzuze prowadzona była segregacja odpadów komunalnych z podziałem na pięć frakcji:

1. Papier (tekstura, odpady opakowanie z papieru, odpady opakowaniowe z tekstury)
2. Tworzywa sztuczne i metale (odpady opakowaniowe z metali, opady opakowaniowe z tworzyw sztucznych oraz odpady opakowaniowe wielomateriałowe)
3. Szkło (odpady opakowaniowe ze szkła)
4. Odpady ulegające biodegradacji (ze szczególnym uwzględnieniem bioodpadów w tym odpadów zielonych)
5. Zmieszane odpady komunalne

Zużyte baterie zbierane były w specjalnie do tego przeznaczonych pojemnikach w Urzędzie Gminy i placówkach oświatowych.

Odpady gromadzone były w kolorowych workach, na których znajdują się oznaczenia danych frakcji oraz w pojemnikach dostarczanych przez firmę odbierającą odpady.

Do punktu selektywnej zbiórki odpadów komunalnych PSZOK mieszczącego się na terenie byłego Kółka Rolniczego w Ostrowitem, mieszkańcy gminy w 2021 r. mogli dostarczać następujące rodzaje odpadów:

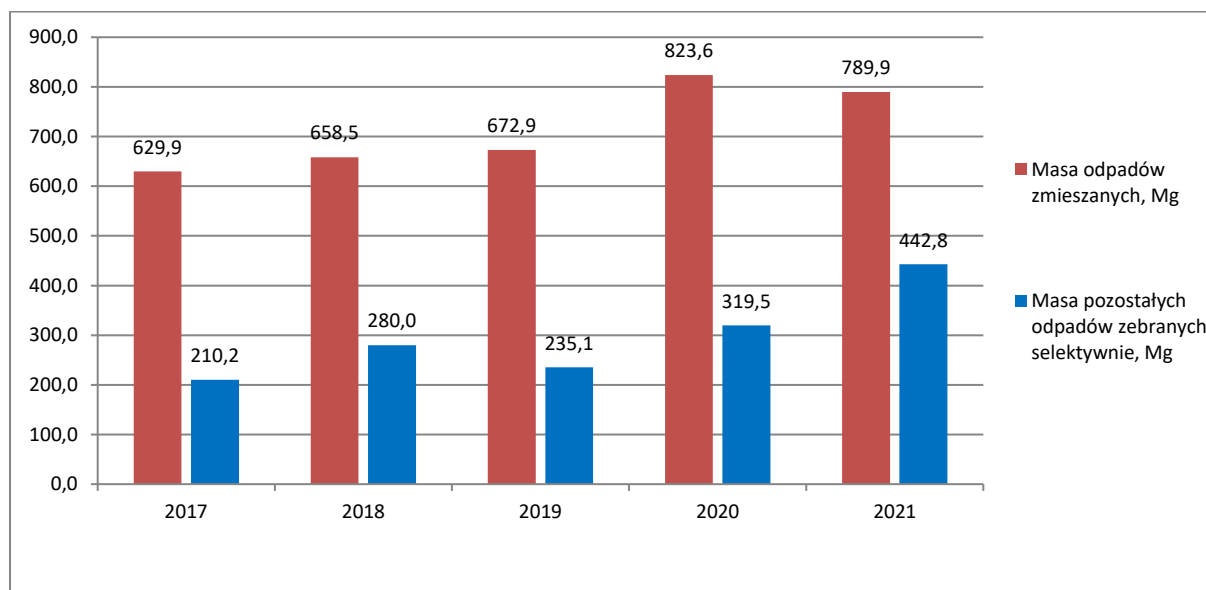
- a. papier i tekturę, opakowania z papieru i tektury;
- b. tworzywa sztuczne, opakowania z tworzyw sztucznych, opakowania wielomateriałowe, metal;
- c. szkło oraz opakowania ze szkła;
- d. przeterminowane leki;
- e. odpady niekwalifikujące się do odpadów medycznych, powstałe w gospodarstwie domowym, w szczególności igły i strzykawki;
- f. chemikalia, (w nieuszkodzonych, oryginalnych opakowaniach);
- g. zużyte baterie i akumulatory;
- h. zużyty sprzęt elektroniczny i elektryczny (kompletny- w całości);
- i. meble i inne odpady wielkobarytowe;
- j. odpady budowlane i rozbiórkowe (w ilości 1Mg z jednego gospodarstwa domowego na rok pochodzące wyłącznie z drobnych remontów, niewymagających zgłoszenia i pozwolenia na budowę, wykonywanych metodą gospodarczą przez właściciela nieruchomości) z podziałem na:
 - odpady betonu i gruzu betonowego;
 - odpady gruzu ceglanego;
 - odpady ceramiczne i elementy wyposażenia: np. sanitarne, armatura itp.;
 - drewno: np. ościeżnice, drzwi, ramy okienne, parkiety, boazerie itp.;
 - szkło np.: szyby okienne, lustra, lufy itp.;
 - tworzywa sztuczne np.: płytki PCV, instalacje PCV, panele ściennie itp.;
- k. zużyte opony (wyłącznie od rowerów, wózków, motorowerów i motocykli oraz pojazdów o masie całkowitej do 3,5 tony) - 4 szt. na rok z jednego gospodarstwa domowego;
- l. tekstylia i odzież;

Masa odpadów komunalnych wytworzonych na terenie gminy Brzuze

W 2021 r. na terenie gminy wytworzono o 89,588 Mg odpadów więcej niż w roku poprzednim i stanowi to wzrost o 7% w stosunku do roku 2020. Zgodnie z nowelizacją Ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach od 2020 r., każdy mieszkaniec i właściciel nieruchomości zobowiązany jest do selektywnego zbierania odpadów komunalnych z podziałem na kilka frakcji, wśród których znajduje się frakcja zmieszana, jednak należy tu umieszczać jedynie takie odpady, których nie można odzyskać w procesie recyklingu. Frakcja zmieszana w roku 2021 stanowiła 64% wszystkich odpadów i jest to spadek o 8 p.p. Masa odpadów zebrana selektywnie w porównaniu z rokiem poprzednim stanowiła 36% i jest to wzrost o 8 p.p. Wnioskować można, że wprowadzenie zmian przyczyniło się do wzrostu masy odpadów segregowanych.

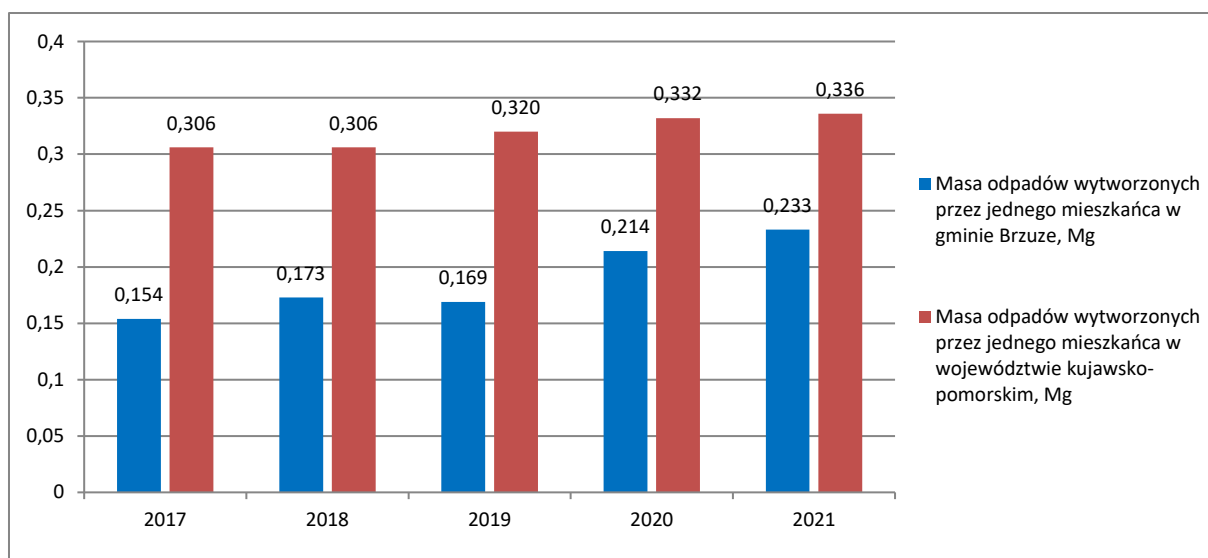
Tab. 20. Masa odpadów komunalnych odebranych od właścicieli nieruchomości

Masa odpadów komunalnych wytworzonych na terenie gminy Brzuze odebranych od właścicieli nieruchomości					
Rok	Masa odpadów zmieszanych, Mg	Masa pozostałych odpadów zebranych selektywnie, Mg	łącznie masa odpadów Mg	Masa odpadów zmieszanych w stosunku do łącznej masy odpadów, %	Masa pozostałych odpadów zebranych selektywnie w stosunku do łącznej masy odpadów, %
2017	629,900	210,228	840,145	75,0	25,0
2018	658,500	280,018	938,548	70,2	29,8
2019	672,930	235,120	908,050	74,1	25,9
2020	823,570	319,488	1143,058	72,0	28,0
2021	789,860	442,786	1232,646	64,0	36,0

Rys. 28. Masy odpadów odebranych z terenu gminy Brzuze w latach 2017-2021

W 2021 r. mieszkaniec gminy Brzuze wytworzył średnio 0,103 Mg mniej odpadów niż mieszkaniec województwa kujawsko-pomorskiego. Jest to 30-procentowa różnica w stosunku do danych wojewódzkich. Trend wytwarzania mniejszej ilości odpadów na korzyść gminy nieprzerwanie utrzymuje się od ostatnich kilku lat, jednak w roku 2017 była to znacznie wyższa bo około 49-procentowa różnica.

Rys. 29. Masa odpadów przypadających na jednego mieszkańca w gminie Brzuze i w województwie kujawsko-pomorskim w 2021 r.

Częstotliwość odbioru odpadów komunalnych

W 2021 r. frakcja odpadów zmieszanych niedających się posegregować odbierana była z gospodarstw domowych jednolokalowych oraz nieruchomości wykorzystywanych na cele rekreacyjno-wypoczynkowe w okresie od 1 kwietnia do 31 października dwa razy w miesiącu, natomiast od 1 listopada do 31 marca raz w miesiącu. W przypadku budynków wielolokalowych odbiór tej frakcji odpadów odbywał się raz w tygodniu przez cały rok.

Odpady takie jak tworzywa sztuczne, opakowania wielomateriałowe, metale, papier, tekstura oraz szkło odbierane były raz w miesiącu zarówno z budynków wielolokalowych, gospodarstw domowych jednorodzinnych jak i nieruchomości wykorzystywanych na cele rekreacyjno-wypoczynkowe.

Odpady ulegające biodegradacji w zabudowie jednolokalowej oraz nieruchomościach wykorzystywanych na cele rekreacyjno-wypoczynkowe odbierane były raz w miesiącu w okresie od 1 listopada do 31 marca, natomiast dwa razy w miesiącu w pozostałej części roku. W zabudowie wielolokalowej odpady ulegające biodegradacji zabierane były raz w miesiącu w okresie od 1 listopada do 31 marca, natomiast od 1 kwietnia do 31 października wywożone były raz w tygodniu.

Pozostawienie odpadów na terenie PSZOK było możliwe w każdy pierwszy roboczy poniedziałek miesiąca w godzinach 14:00-18:00 w okresie od 1 marca do 31 października oraz w godzinach 14:00-16:00 w okresie od 1 listopada do 28/29 lutego.

PSZOK w Ostrowitem

Obowiązkiem wynikającym z Ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach z dnia 13 września 1996 r. art. 3 ust. 2 pkt.6 jest stworzenie przez gminę punktu selektywnego zbierania odpadów komunalnych, w sposób umożliwiający łatwy dostęp dla wszystkich mieszkańców. W celu zrealizowania założeń w/w ustawy, w 2021 r. utworzono Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych na terenie byłego Kółka Rolniczego w Ostrowitem.

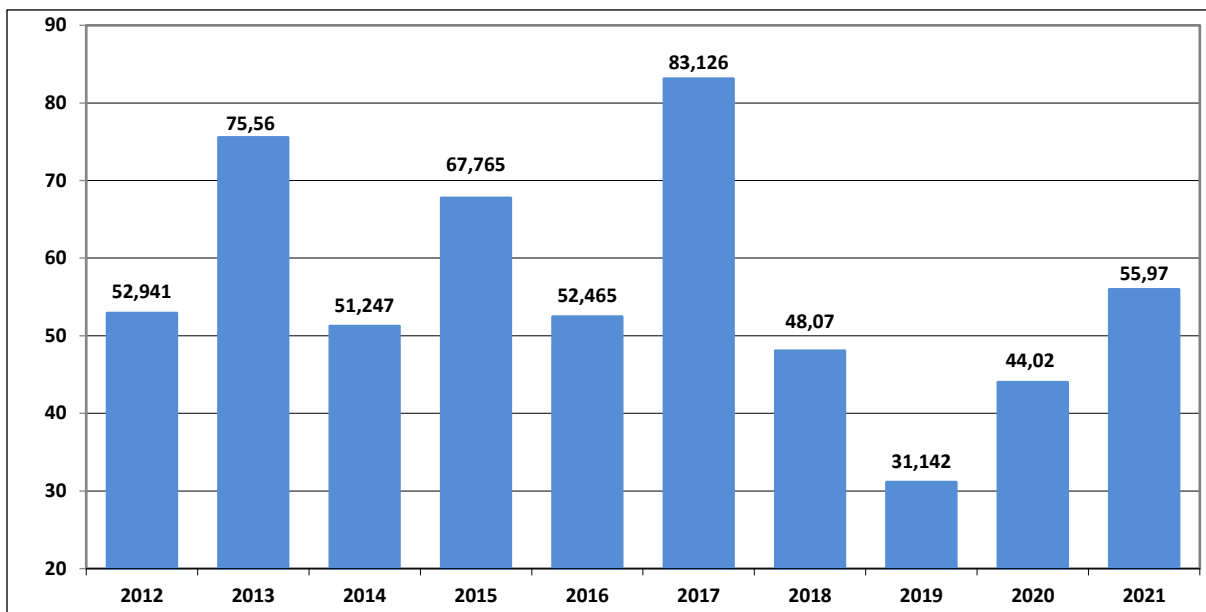
4.2.2. Unieszkodliwianie azbestu i folii rolniczej

Gmina Brzuze we współpracy z Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu, realizowała zadanie polegające na demontażu transporcie i unieszkodliwieniu wyrobów zawierających azbest. W 2021 r. złożono 31 wniosków o udzielenie dofinansowania, ostatecznie zadanie realizowało 25 wnioskodawców. Całkowity koszt przedsięwzięcia wyniósł 26 554,39 zł i był w stu procentach sfinansowany przez WFOŚiGW. Łącznie odebrano 55,97 Mg wyrobów zawierających azbest z dachów o powierzchni około 3719 m².

Tab. 21. Unieszkodliwianie azbestu w latach 2012-2021

Rok	Wnioski [szt.]	Odebrane wyroby zawierające azbest [Mg]	Dofinansowanie [zł]
2012	20	52,941	30 959,61
2013	27	75,560	30 749,44
2014	22	51,247	15 078,04
2015	26	67,765	19 945,61
2016	26	52,465	19 185,01
2017	37	83,126	17 492,93
2018	23	48,070	10 560,55
2019	19	31,142	12 145,38
2020	21	44,020	16 023,28

2021	31	55,970	26 554,39
łącznie	252	562,306	198 694,24

Rys. 30. Unieszkodliwianie wyrobów zawierających azbest w latach 2012-2021 [Mg]

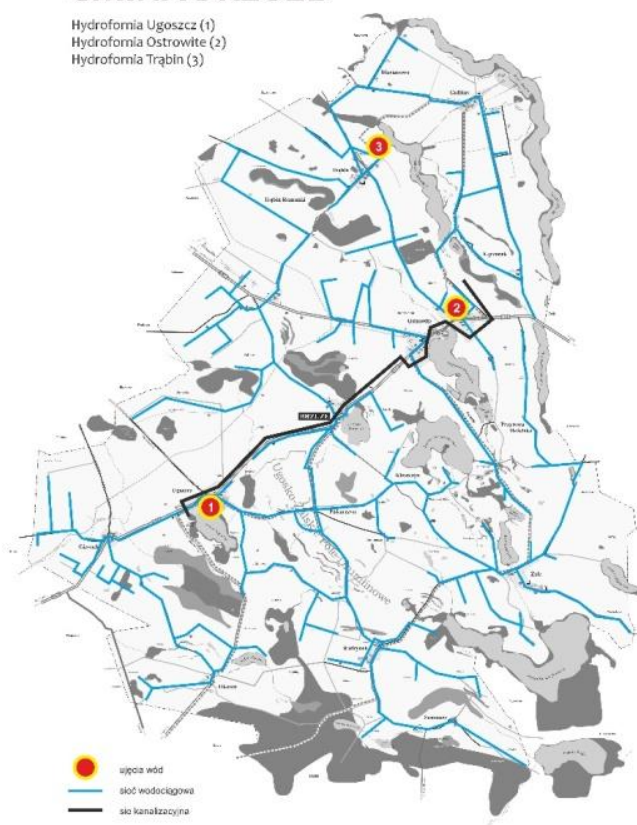
Gmina Brzuze w 2021 r. we współpracy z Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej zaczęła również realizację zadania pn.: „Usuwanie folii rolniczych i innych odpadów pochodzących z działalności rolniczej”. Zebrano 77 wniosków o odbiór odpadów rolniczych, łączna zadeklarowana masa odpadów do usunięcia wyniosła 121,952 Mg w tym folia rolnicza czarna – 50,890 Mg, folia rolnicza biała 27,980 Mg, siatka do owijania balotów 9,752 Mg, sznurek do owijania balotów 2,630 Mg, opakowania po nawozach 2,050 Mg, opakowania po nawozach typu Big-Bag 28,650 Mg. Przewidywany całkowity koszt realizacji przedsięwzięcia szacowany jest na 60 976,00 zł, a udział Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej na 49 574,00 zł. Zakończenie przedsięwzięcia nastąpi w 2022 roku.

4.3. Gospodarka wodno-ściekowa

Uchwałą Rady Gminy Brzuze nr III/17/2011 z dnia 28 stycznia 2011 roku utworzono z dniem 1 lutego 2011 roku samorządowy zakład budżetowy pod nazwą: Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej w Brzuzem. Przedmiotem działalności zakładu jest wykonywanie zadań o charakterze zbiorowego zaopatrzenia sprzedaży wody, zapewnienie właściwej eksploatacji i konserwacji obiektów, sieci wodociągowej wraz z uzbrojeniem. Aktualnie jednostka zatrudnia 4 osoby, w tym 1 osoba zatrudniona jest w wymiarze ¾ etatu. Wśród pracowników jest konserwator urządzeń wydobywczych, który sprawuje bieżący nadzór techniczny nad stacjami uzdatniania wody oraz siecią wodociągową. łączna długość głównej sieci wodociągowej w gminie na koniec 2020 roku, wyniosła 214.193,00 m.

GMINA BRZUZE

Hydrofornia Ugoszcz (1)
Hydrofornia Ostrowite (2)
Hydrofornia Trąbin (3)

Rys. 31. Schemat sieci wodociągowej w gminie Brzuze

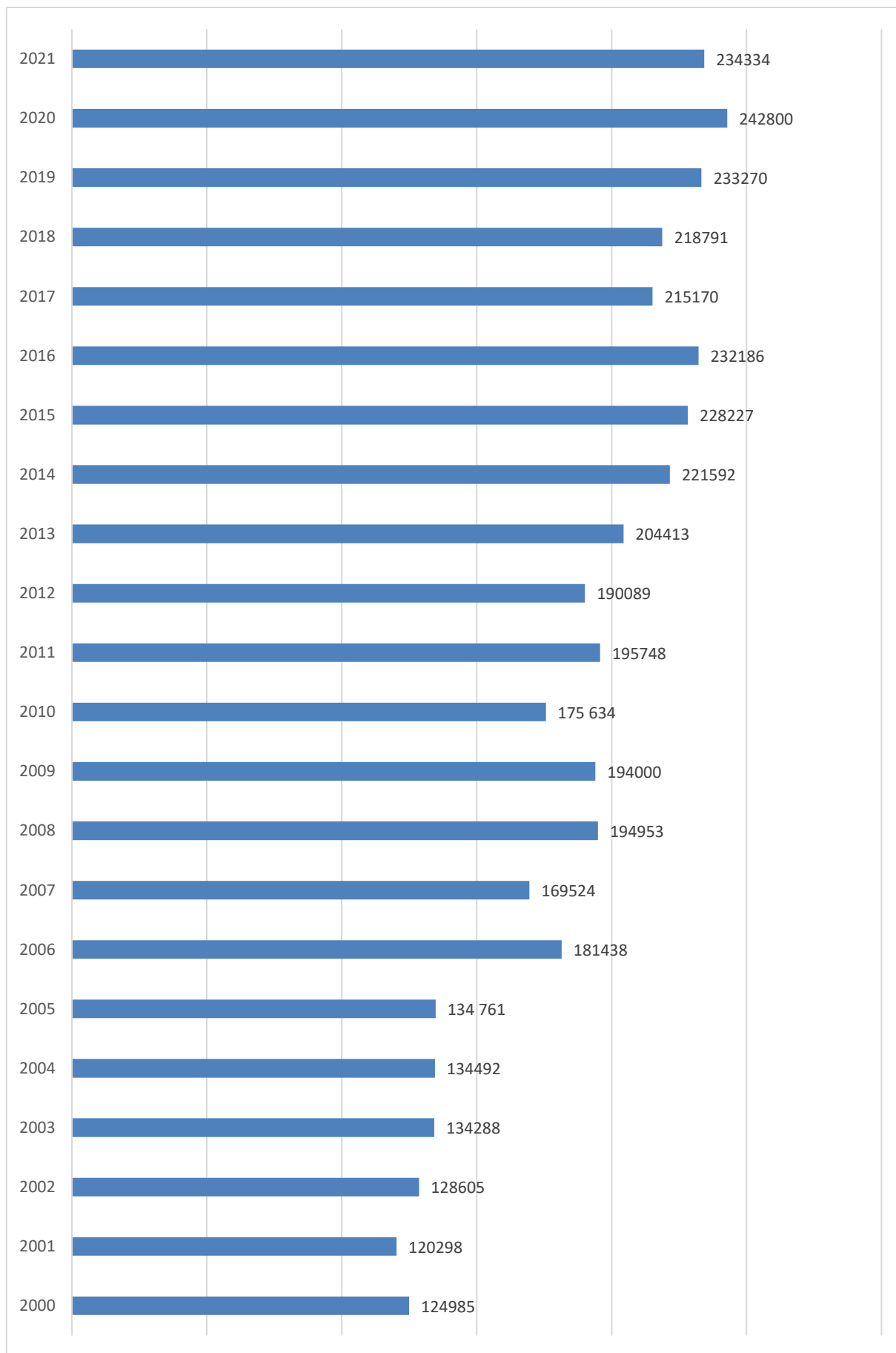
Na terenie gminy Brzuze eksploatowane są trzy ujęcia komunalne:

1. Stacja Uzdatniania Wody Ugoszcz
2. Stacja Uzdatniania Wody Ostrowite
3. Stacja Uzdatniania Wody Trąbin

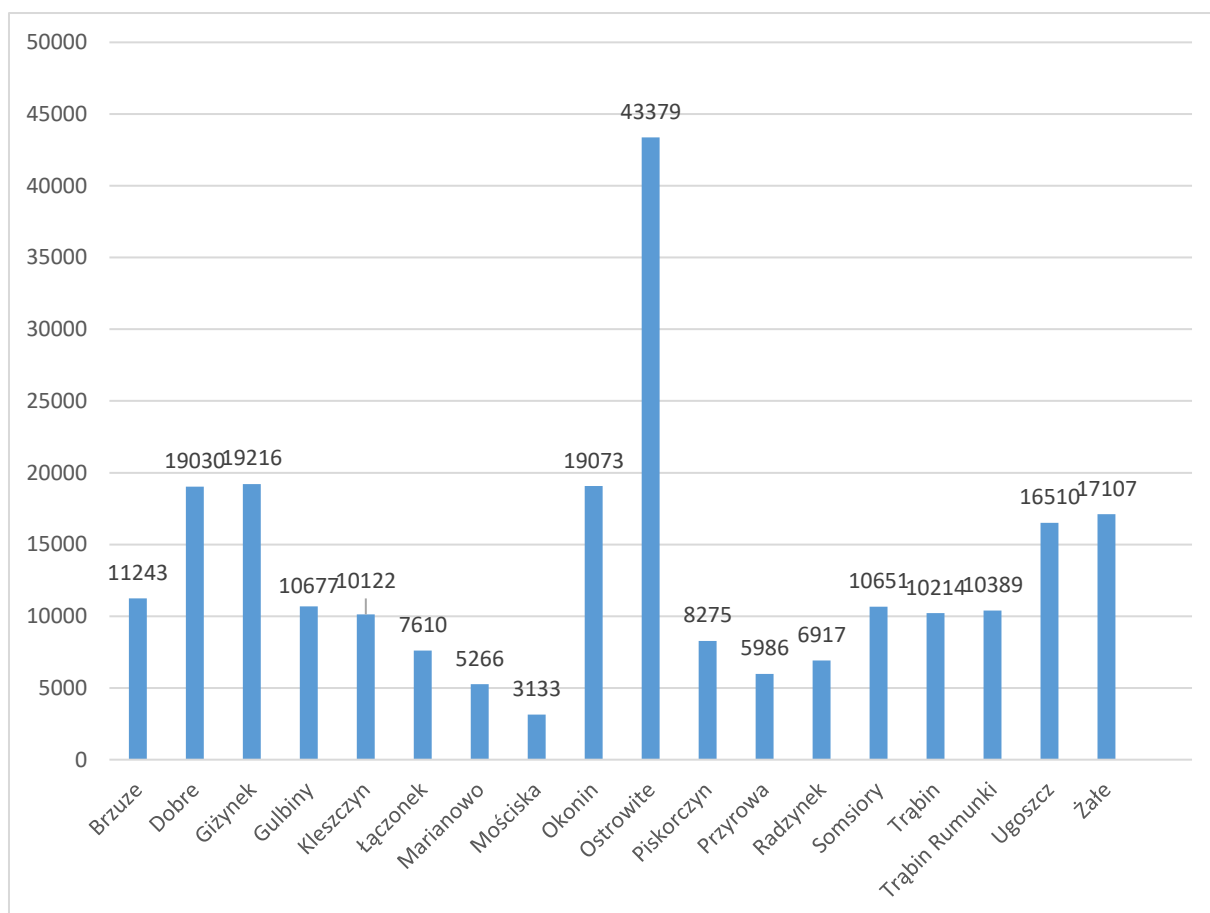
Studnie wiercone w obrębie ujęć ujmują wodę z utworów czwartorzędowych. Tereny ujęć położone są na wysoczyźnie morenowej. Pod względem hydrologicznym, obszar SUW Trąbin należy do zlewni Rypienicy będącej lewym dopływem Drwęcy, obszar SUW Ostrowite oraz SUW Ugoszcz leżą w dorzeczu rzeki Drwęcy w zlewni strugi Ruziec. Jako hydrograficzna jednostka bilansowa teren ten należy do regionu wodnego Dolnej Wisły, znajdującego się w obszarze działania Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gdańsku.

Woda pobrana z ujęć głębinowych charakteryzuje się podwyższoną zawartością jonów żelaza oraz jonów manganu. Stężenia te znacznie przekraczają maksymalne wartości dla wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi i wymagają uzdatnienia w procesie odżelazienia i odmanganienia. Wobec powyższego we wszystkich trzech stacjach, woda musi być poddawana tym zabiegom.

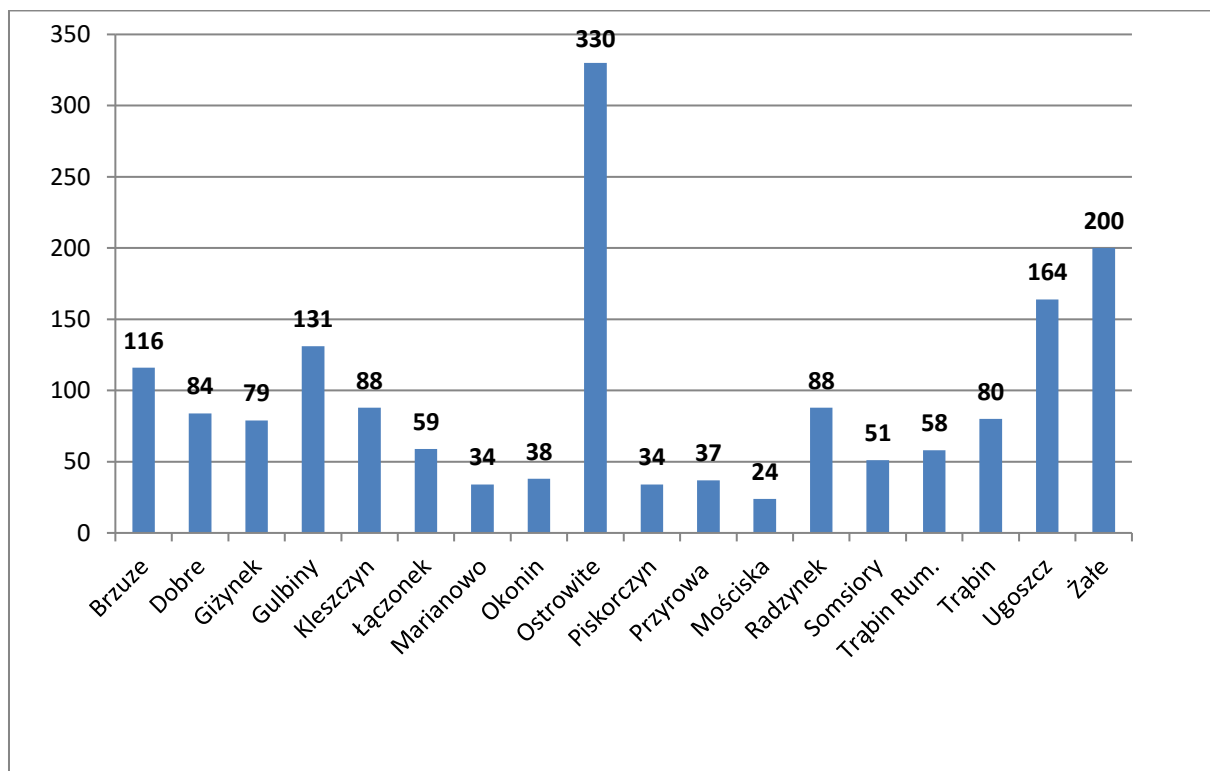
Od 1999 roku wzrasta ilość sprzedanej wody. Podyktowane jest to m.in. zwiększającą się ilością przyłączy. W grudniu 2021 r., dostęp do czynnej sieci wodociągowej posiadało 97% mieszkań. Do Gminnego Zakładu Gospodarki Komunalnej w 2021 r. wpłynęło 50 wniosków o określenie warunków technicznych przyłączenia nieruchomości do sieci wodociągowej. Po wydaniu warunków technicznych 37 przyłączy o łącznej długości 1.530,00 m zostało zainwentaryzowanych a z nowymi odbiorcami zostały podpisane umowy na dostawę wody.

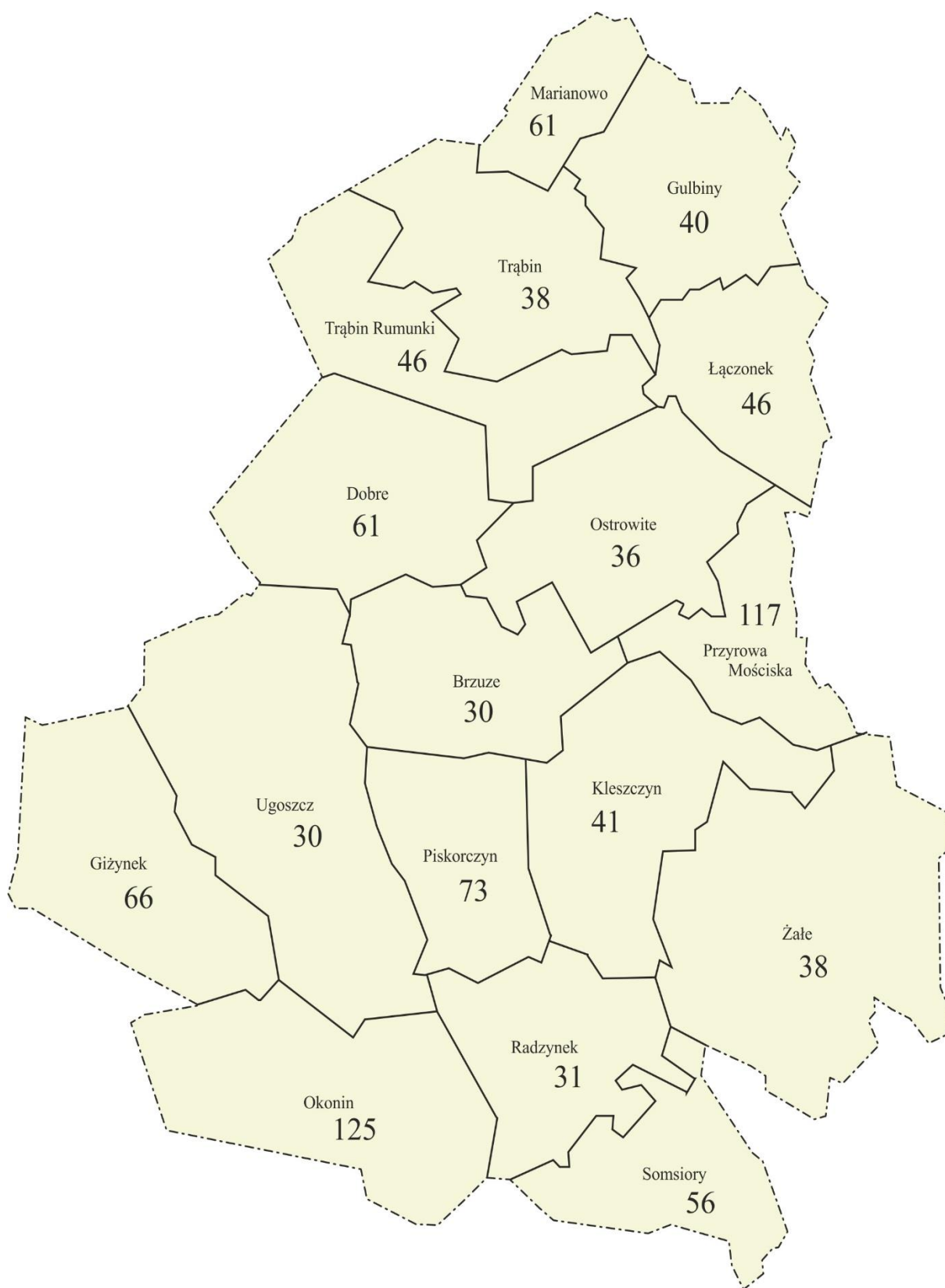
Rys. 32. Sprzedaż wody w latach 1999-2021 [m³]

Rys. 33. Sprzedaż wody w miejscowościach gminy Brzuze [m³] wg stanu na 31 grudnia 2021 r

Rys. 34. Ilość gospodarstw odbierających wodę wg stanu na 31 grudnia 2021 r.

Rys. 35. Zużycie wody w miejscowościach gminy Brzuze [m³] w przeliczeniu na jednego mieszkańca w 2021 r.

Taryfy za wodę

Cena wody wynika z kalkulacji przedsiębiorstwa wodociągowego w oparciu o przepisy Ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2018 r. poz. 2268) oraz Rozporządzenia Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi śródlądowej z dnia 27 lutego 2018 r. Przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne ustala niezbędne przychody na podstawie kosztów w okresie obrotowym poprzedzającym wprowadzenie nowej taryfy na potrzeby obliczenia cen i stawek opłat planowanych na 3 lata obowiązywania taryfy, uwzględniając w szczególności:

1. Koszty eksploatacji i utrzymania ponoszone w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę, w tym:
 - a. amortyzację lub odpisy umorzeniowe ustalone zgodnie z przepisami o rachunkowości od wartości początkowej środków trwałych metodą liniową niezależnie od źródeł ich finansowania,
 - b. opłaty za korzystanie ze środowiska,
 - c. opłaty za usługi wodne,
2. Podatki i opłaty niezależne od przedsiębiorstwa,
3. Koszty zakupionej przez siebie wody lub wprowadzania ścieków do urządzeń kanalizacyjnych niebędących w jego posiadaniu,
4. Rezerwy na należności nieregularne.

Przy rozliczeniach za dostarczoną wodę na terenie gminy Brzuze obowiązuje taryfa dwuczłonowa, jednolita składająca się z ceny za pobraną wodę oraz stawki opłaty abonamentowej. Cena za dostarczoną wodę jest jednakowa dla wszystkich odbiorców, nie występuje zróżnicowanie cenowe: opłata abonamentowa 2 zł netto (2,16 z VAT), 1 m³ dostarczonej wody 2,32 netto (2,51 z VAT).

Wzrastające zapotrzebowanie na wodę pitną rodzi potrzebę rozbudowy i modernizacji zarówno stacji uzdatniania jak też sieci wodociągowej. Gruntownej przebudowy wymaga w pierwszej kolejności SUW w Trąbinie, konieczna jest również rozbudowa stacji w Ostrowitem i Ugoszczu.

Gospodarka ściekowa

W sierpniu 2021 r. Gmina Brzuze przejęła nieodpłatnie od KSC osiedlową oczyszczalnię ścieków w Ostrowitem, a od 1 października samorząd eksploatuje pozyskany obiekt. Obecnie na terenie gminy Brzuze działają dwie gminne oczyszczalnie ścieków: w Ugoszczu oraz w Ostrowitem.

Taryfy za ścieki

Cena ścieków wynika z kalkulacji Urzędu Gminy Brzuze w oparciu o przepisy Ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2018 r. poz. 2268) oraz Rozporządzenia Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi śródlądowej z dnia 27 lutego 2018 r. Urząd Gminy Brzuze ustala niezbędne przychody na podstawie kosztów w okresie obrotowym poprzedzającym wprowadzenie nowej taryfy na potrzeby obliczenia cen i stawek opłat planowanych na 3 lata obowiązywania taryfy, uwzględniając w szczególności:

1. Koszty eksploatacji i utrzymania ponoszone w zakresie zbiorowego odprowadzania ścieków, w tym:
 - a) amortyzację lub odpisy umorzeniowe ustalone zgodnie z przepisami o rachunkowości od wartości początkowej środków trwałych metodą liniową niezależnie od źródeł ich finansowania,
 - b) opłaty za korzystanie ze środowiska,
 - c) opłaty za usługi wodne,
2. podatki i opłaty niezależne od przedsiębiorstwa,
3. koszty zakupionej przez siebie wody lub wprowadzania ścieków do urządzeń kanalizacyjnych niebędących w jego posiadaniu,
4. rezerwy na należności nieregularne.

Przy rozliczeniach za odprowadzanie ścieków na terenie gminy Brzuze obowiązuje taryfa jednoczłonowa. Cena za odprowadzanie ścieków jest jednakowa dla wszystkich odbiorców, nie występuje zróżnicowanie cenowe: 1 m³ odprowadzanych ścieków 4,66 netto (5,03 z VAT).

Rozbudowa sieci kanalizacyjnej

W lipcu 2017 roku Gmina Brzuze podpisała umowę o dofinansowanie zadania na rozbudowę sieci kanalizacji sanitarnej w gminie Brzuze, w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, na operacje typu „Gospodarka wodno-ściekowa”. W 2019 roku zrealizowano pierwszy etap inwestycji, obejmujący rozbudowę sieci kanalizacyjnej na odcinku powyżej 1 km, budowę 13 przyłączy do zabudowań oraz budowę przepompowni ścieków. Inwestycję zrealizowano w miejscowości Mościska oraz Ostrowite. Całkowita wartość I etapu wyniosła 453 390,44 zł, w tym dofinansowanie 233 397,00 zł. W 2020 r. budowa została zakończona. W 2021 r. prowadzono remonty sieci i przepompowni wybudowanych we wcześniejszym okresie.

4.4. Budowa dróg, chodników i ścieżek rowerowych

4.4.1. Drogi

W skład sieci drogowej wchodzi drogi wojewódzkie, powiatowe, gminne i dojazdowe o łącznej szacunkowej długości 228,91 km. Na infrastrukturę drogową składają się 2 drogi wojewódzkie, 7 powiatowych i 22 gminnych wyodrębnionych w poniższej tabeli.

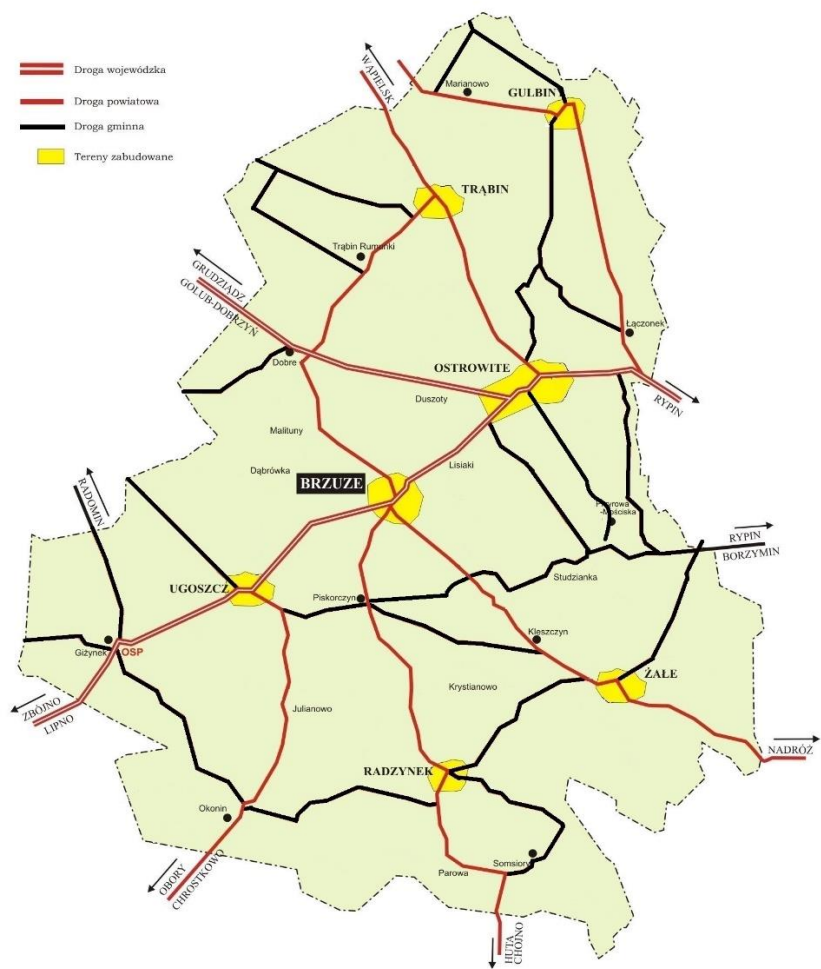
Tab. 22. Zestawienie dróg wg kategorii

Lp.	Numer drogi	Nazwa drogi	Zarządca drogi	Długość drogi na terenie gminy [km]
1.	556	Ostrowite-Zbójno	Rejon Dróg Wojewódzkich w Toruniu	8,141
2.	534	Grudziądz-Rypin	Rejon Dróg Wojewódzkich w Wąbrzeźnie	5,981
3.	2120	Radomin-Ruszkowo-Gulbiny-Cetki	Zarząd Dróg Powiatowych w Rypinie	6,426
4.	2204	Radziki Duże-Wąpielsk-Ruszkowo-Ostrowite	Zarząd Dróg Powiatowych w Rypinie	4,493
5.	2207	Trąbin-Dobre-Brzuze	Zarząd Dróg Powiatowych w Rypinie	5,704
6.	2211	Brzuze-Nadróż	Zarząd Dróg Powiatowych w Rypinie	7,338
7.	2212	Brzuze-Huta Chojno	Zarząd Dróg Powiatowych w Rypinie	7,808
8.	2213	Ugoszcz-Obory	Zarząd Dróg Powiatowych w Rypinie	4,31
9.	2130	Kobrzyniec-Dulsk	Zarząd Dróg Powiatowych w Rypinie	1,192
10.	120201C	Marianowo-Gulbiny	Urząd Gminy Brzuze	2,9
11.	120202C	Gulbiny-Łązonek	Urząd Gminy Brzuze	3,918
12.	120203C	Łązonek-Ostrowite	Urząd Gminy Brzuze	1,6
13.	120204C	Trąbin-Radomin	Urząd Gminy Brzuze	2,5
14.	120205C	Radzynek-Somsiory	Urząd Gminy Brzuze	1,8
15.	120206C	Żałe-Radzynek	Urząd Gminy Brzuze	2,5
16.	120207C	Somsiory-Somsiory	Urząd Gminy Brzuze	1,12
17.	120208C	Giżynek-Ruże	Urząd Gminy Brzuze	1,3
18.	120209C	Przyrowa-Przyrowa	Urząd Gminy Brzuze	2,9
19.	120210C	Giżynek-Piórkowo	Urząd Gminy Brzuze	1,6
20.	120211C	Studzianka-Kleszczyn	Urząd Gminy Brzuze	2,5
21.	120212C	Ostrowite-Studzianka	Urząd Gminy Brzuze	3
22.	120213C	Borzymin-Żałe	Urząd Gminy Brzuze	2,44
23.	120214C	Dobre-Piórkowo	Urząd Gminy Brzuze	1,74
24.	120215C	Żałe-Piskorczyń	Urząd Gminy Brzuze	2,5
25.	120216C	Giżynek - Okonin	Urząd Gminy Brzuze	3,2
26.	120217C	Piórkowo-Ugoszcz	Urząd Gminy Brzuze	2,2
27.	120218C	Piskorczyń-Ugoszcz	Urząd Gminy Brzuze	1,3
28.	120219C	Radzynek-Okonin	Urząd Gminy Brzuze	3,1
29.	120220C	Studzianka-Przyrowa	Urząd Gminy Brzuze	1,1
30.	120221C	Trąbin Rumunki-Trąbin Rumunki	Urząd Gminy Brzuze	2,44
31.	120222C	Ostrowite - Mościska	Urząd Gminy Brzuze	2,791

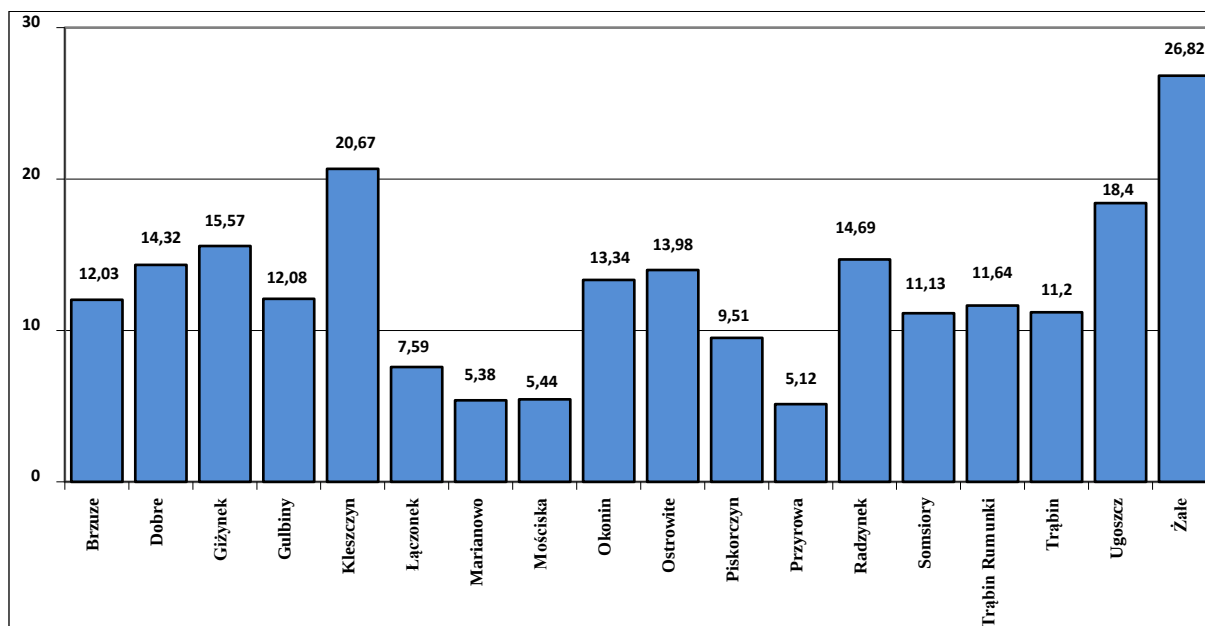

Tab. 23. Długość dróg w poszczególnych kategoriach

Lp.	Kategoria dróg	Długość na terenie gminy [km]
1.	wojewódzkie	14,12
2.	powiatowe	37,27
3.	gminne	50,45
4.	dojazdowe	127,07

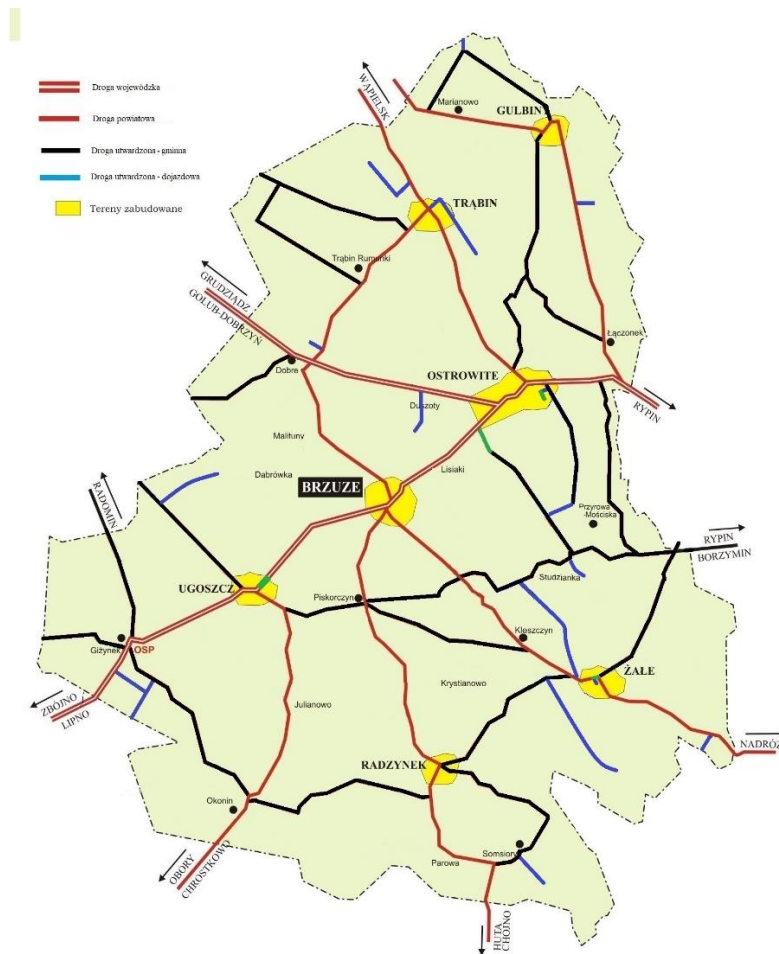

Rys. 36. Położenie dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych

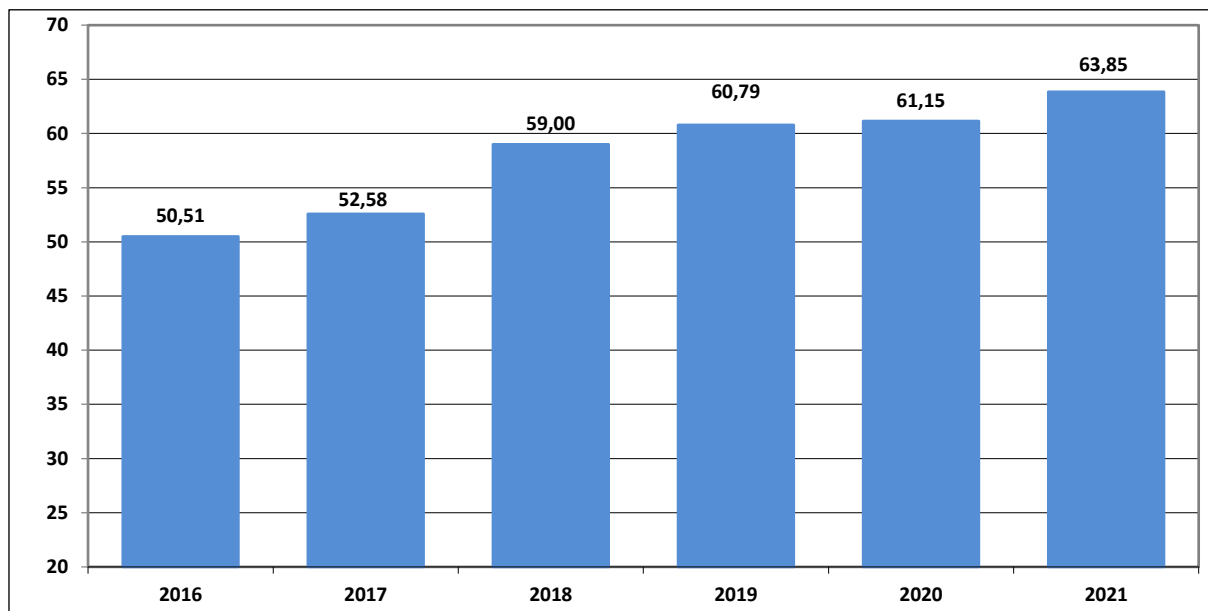
Rys. 37. Długość dróg wszystkich kategorii w miejscowościach gminy Brzeze

Miejscowościami mającymi największą długość dróg są Kleszczyn i Żale. Natomiast najmniej dróg znajduje się na terenie miejscowości Przyrowa, Marianowo i Mościska.

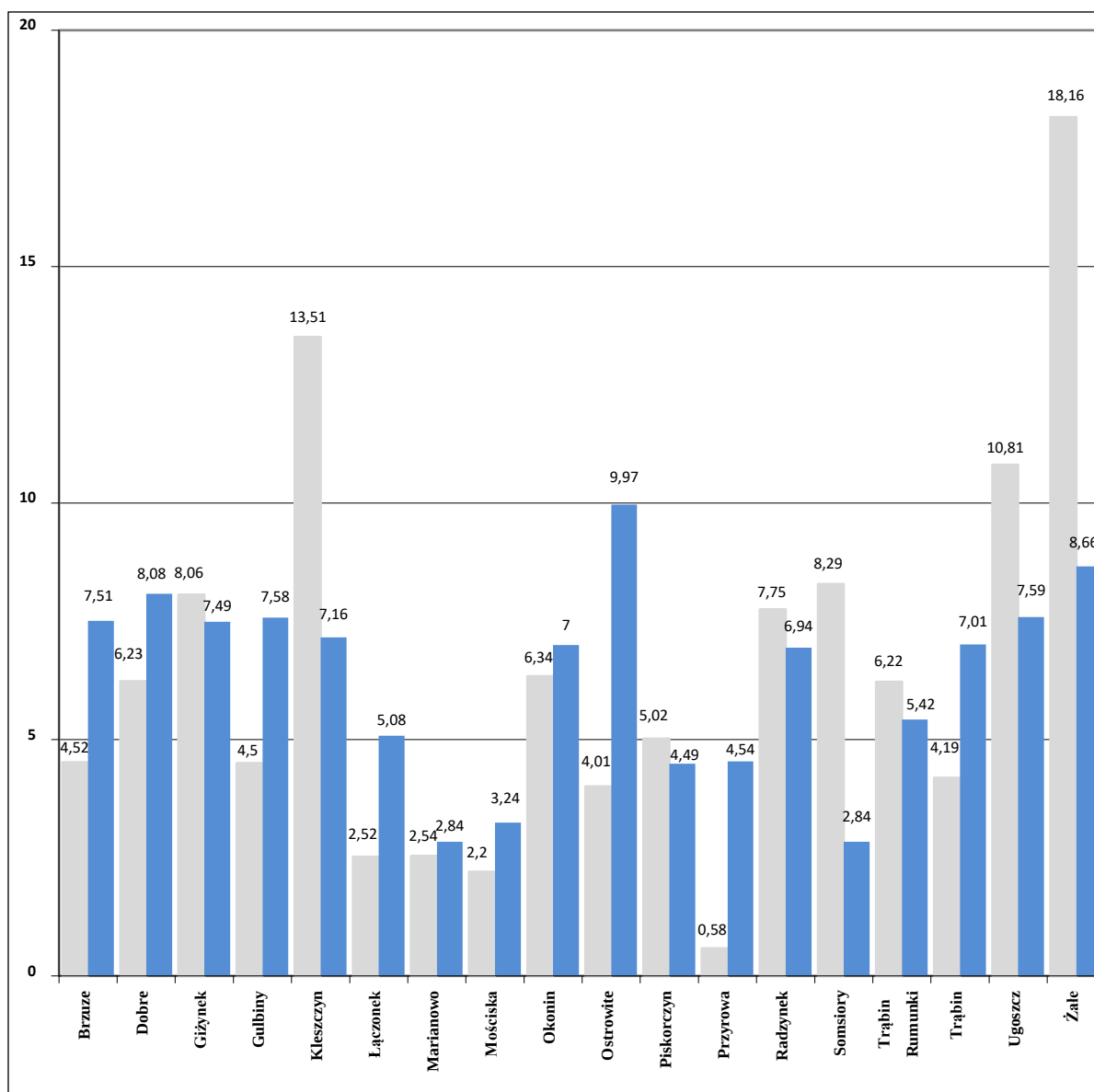

Rys. 38. Drogi utwardzone w gminie Brzuze

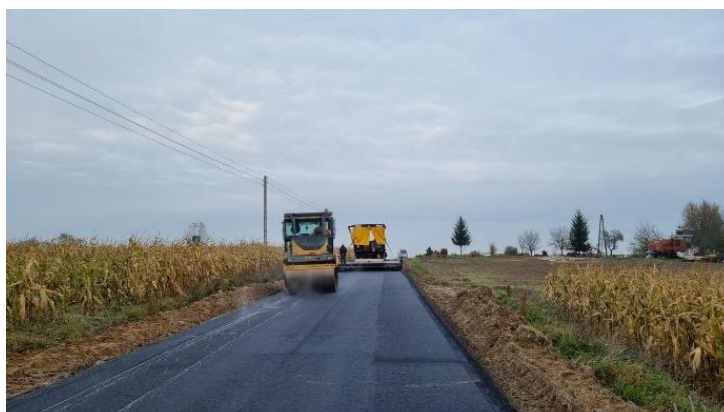
Rys. 39. Drogi utwardzone w latach 2016-2021

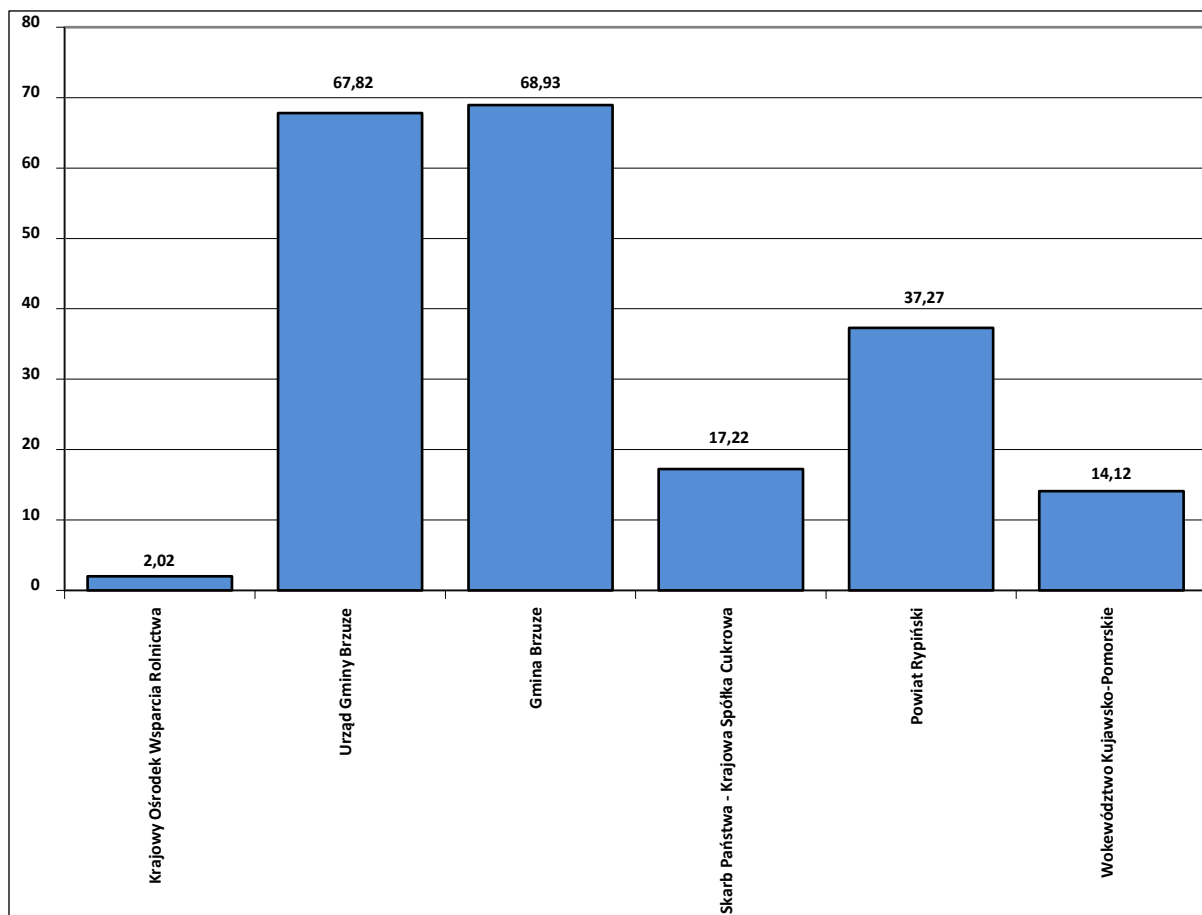

Rys. 40. Porównanie długości dróg utwardzonych i nieutwardzonych w miejscowościach gminy Brzuze

Największą długość dróg utwardzonych ma Ostrowite (9,97 km) oraz Żale (8,66 km), które posiada również w porównaniu z innymi miejscowościami najwięcej dróg nieutwardzonych (18,16 km). Na drugim miejscu pod względem dróg nieutwardzonych jest miejscowość Kleszczyn (13,51 km).

Dobłą proporcją dróg utwardzonych do nieutwardzonych obserwujemy w miejscowościach Marianowo (utwardzone – 2,84 km, nieutwardzone – 2,54 km) i Mościska (utwardzone – 3,24 km, nieutwardzone – 2,20 km). Natomiast najmniej dróg nieutwardzonych znajduje się w miejscowości Przyrowa, mają one 0,58 km długości.

Rys. 41. Długość dróg wg własności [km]

Gmina Brzuze jest właścicielem około 68,93 km dróg, natomiast około 67,82 km dróg znajduje się we władaniu Urzędu Gminy. Województwo Kujawsko-Pomorskie na terenie gminy Brzuze posiada 14,12 km dróg natomiast Powiat Rypiński jest właścicielem łącznej długości dróg 37,27 km, a Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa jest właścicielem 2,02 km dróg.

W 2021 roku Gmina Brzuze udzieliła pomocy finansowej Powiatowi Rypińskiemu w formie dotacji celowej na realizację zadań związanych z przebudową drogi powiatowej w Piskorzynie

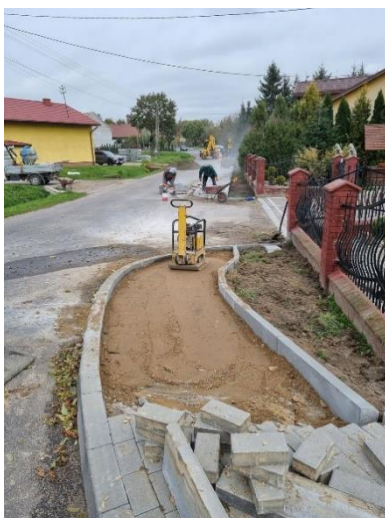
Tab. 24. Inwestycje drogowe w 2021 r.

Lp.	Nazwa zadania	Wartość [zł]	Opis
1.	Przebudowa drogi Piskorzyn – Kleszczyn	Całkowity koszt: 1 632 202,93 zł • środki z RFRD: 891 037,00 zł • środki z RFIL: 300 000,00 zł • środki z budżetu gminy: 441 165,93 zł	Wykonano nawierzchnię z betonu asfaltowego na długości 1586,60 km, skrzyżowania, pobocza gruntowe, zjazd.
2.	Przebudowa drogi gminnej nr 120209C Przyrowa – Przyrowa	Całkowity koszt: 61,70 zł	Rozpoczęto przygotowanie dokumentacji projektowej.
3.	Przebudowa drogi gminnej nr 120211C Studzianka – Kleszczyn – I i II etap	Całkowity koszt: 15 990,00 zł	Wykonanie dokumentacji projektowej dla I etapu.
4.	Przebudowa drogi Radzynek–Somsiory	Całkowity koszt: 518 860,13 zł • środki z budżetu Województwa Kujawsko-Pomorskiego: 122 400,00 zł • środki z budżetu gminy: 390 960,41 zł • środki z funduszu sołeckiego: 5 499,72 zł	Wykonano warstwę bitumiczną wraz z podbudową na odcinku 0,680 km
5.	Przebudowa drogi Giżynek Kolonia	Całkowity koszt: 39 182,00 zł	Wykonanie dokumentacji projektowej oraz akt notarialny. Złożono wniosek o dofinansowanie w ramach RFRD.
6.	Przebudowa drogi Gulbiny - Marianowo	Koszt całkowity: 33 000,00 zł	Wykonanie dokumentacji projektowej.

7.	Przebudowa drogi Okonin - Parowa	Całkowity koszt: 8 786,80 zł	Wykonanie dokumentacji projektowej.
8.	Przebudowa drogi Marianowo – Ruszkowo	Całkowity koszt: 68 218,53 zł • środki w ramach Rządowego Funduszu Rozwoju Dróg: 27 498,00 zł • środki z budżetu gminy: 40 720,53 zł	Wykonano nawierzchnię z emulsji asfaltowej i grysów kamiennych na długości 0,175 km w istniejącym pasie drogowym.
9.	Przebudowa drogi Trąbin Rumunki - Buczyna	Całkowity koszt: 15 444,00 zł	Wykonanie dokumentacji projektowej.
10.	Przebudowa drogi dojazdowej w Żałem (dz. nr 22) - dokumentacja	Całkowity koszt: 10 000,00 zł w tym z funduszu sołeckiego: 5 000,00 zł	Wykonanie dokumentacji projektowej.
11.	Przebudowa drogi dojazdowej w Żałe - Głęboćek - dokumentacja	Całkowity koszt: 10 000,00 zł w tym z funduszu sołeckiego: 5 000,00 zł	Wykonanie dokumentacji projektowej.
12.	Budowa chodnika w miejscowości Brzuze wzdłuż łącznika dróg	Całkowity koszt: 15 723,00 zł w tym z funduszu sołeckiego: 15 723,00 zł	Zakup materiałów oraz wykonanie chodnika o długości 55 m i szerokości 1,5 m.
13.	Budowa ścieżki rowerowej w miejscowości Ostrowite	Całkowity koszt: 232 181,84 zł • środki z EFFROW: 31 812,00 zł • środki z FIL: 190 472,99 zł • środki z budżetu gminy: 9 896,85 zł	Wykonano 0,601 km ścieżki rowerowej z betonu asfaltowego o szerokości 2,5 m na podbudowie tłuczniowej.
14.	Rozbudowa oświetlenia ulicznego na terenie sołectwa Ugoszcz	Całkowity koszt: 2 080,00 zł w tym z funduszu sołeckiego: 2 080,00 zł	Zakup materiałów do budowy oświetlenia
15.	Budowa nowych punktów oświetlenia ulicznego na terenie sołectwa Łączonek – I etap	Poniesione koszty: 5 781,00 zł w tym z funduszu sołeckiego: 5 781,00 zł	Wykonanie dokumentacji projektowej
16.	Budowa oświetlenia ulicznego w sołectwie Brzuze – kontynuacja zadania inwestycyjnego	Poniesione koszty: 5 302,51 zł w tym z funduszu sołeckiego: 5 302,51 zł	Zakup opraw oświetleniowych
17.	Budowa oświetlenia ulicznego na terenie gminy Brzuze	Poniesione koszty: 32 134,10 zł	Wykonanie dokumentacji projektowej. Wykonanie oświetlenia ulicznego.

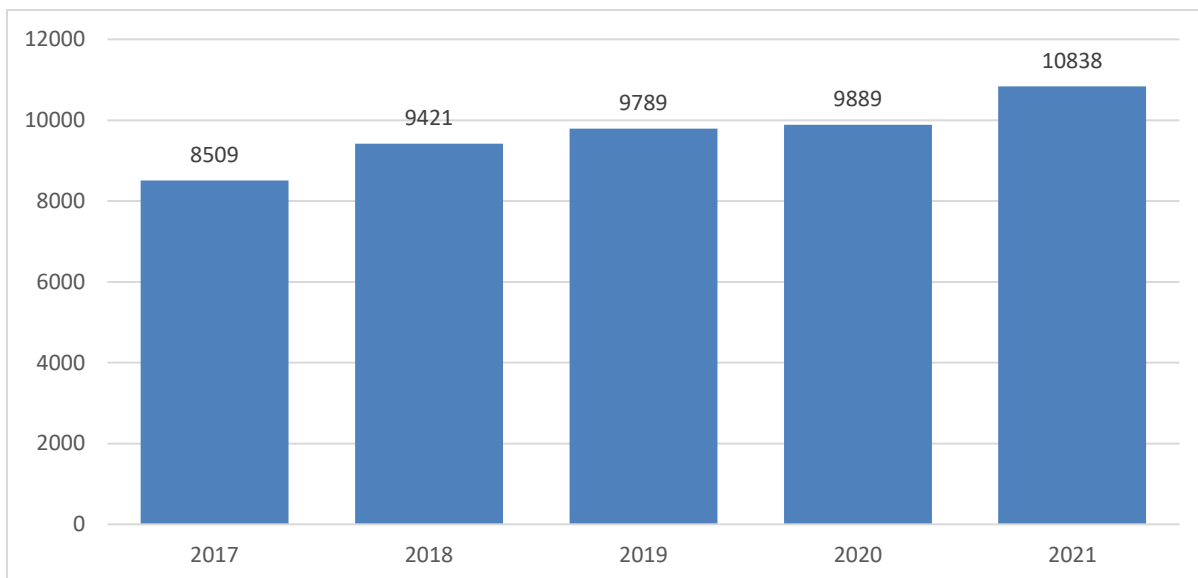

4.4.2. Chodniki

Podjęto przygotowania do wykonania chodnika przy drodze wojewódzkiej Rypin–Grudziądz na odcinku od zatoki autobusowej do stacji benzynowej w miejscowości Ostrowite oraz przy drodze powiatowej Brzuze-Nadróż w miejscowości Żałe na odcinku 220 m (w kierunku Agronomówki). Wykonane zostały trzy odcinki chodników przy drogach gminnych: w Brzuzem, Kleszczynie i Piskorzynie oraz przy drodze powiatowej w Piskorzynie.

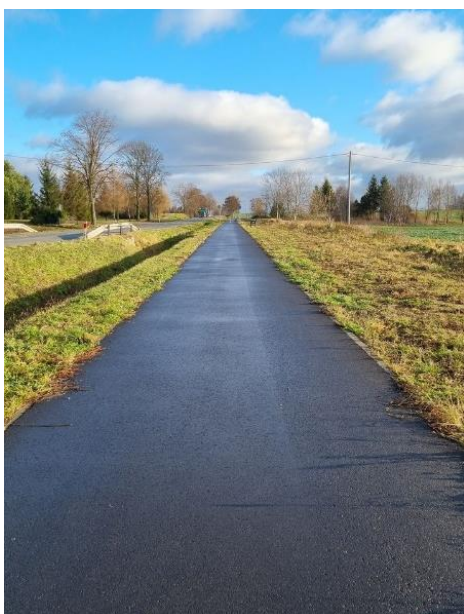

Rys. 42. Długość chodników w latach 2017-2021 [m]

4.4.3. Ścieżki rowerowe

W 2021 roku Gmina Brzuze zrealizowała odcinek ścieżki rowerowej o długości 600 m na terenie pokolejkowym w Duszotach. W 2021 roku Gmina Brzuze udzieliła także pomocy finansowej Gminie Rypin w formie dotacji celowej na realizację zadania związanego z budową ciągu pieszo-rowerowego wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 534 od miejscowości Ostrowite do skrzyżowania z ulicą Kościuszki w Rypinie: Rozpoczęte zostało przygotowanie dokumentacji projektowej. Trwały również prace projektowe na kolejne odcinki ścieżek na terenach należących do Gminy Brzuze z Ostrowitego w kierunku Dobrego oraz z Ostrowitego w kierunku Brzuzego. W 2021 r. samorząd gminy pozyskał trzy działki położone w Ostrowitem z przeznaczeniem na rozwój sieci ścieżek rowerowych.

4.4.4. Oświetlenie drogowe

W 2021 r. realizowane były inwestycje w zakresie rozbudowy oświetlenia dróg. Do najważniejszych inwestycji należała budowa nowych punktów oświetleniowych w Ostrowitem wzdłuż nowego skweru nad jeziorem. Ponadto przygotowane zostały dokumenty na budowę oświetlenia m.in. w Łączonku i Brzuzem oraz w innych miejscowościach. W 2022 r. prace są kontynuowane.

4.5. Obiekty kubaturowe i tereny gminne

Tab. 25. Obiekty kubaturowe i tereny – inwestycje w 2021 r.

Lp.	Nazwa	Wartość [zł]	Opis
1.	Budowa garażu przy strażnicy OSP Giżynek wraz z podjazdem	Poniesione koszty: 8 670,38 zł	Wykonanie dokumentacji odbiorowej inwestycji.
2.	Budowa PSZOK gminy Brzuzę w Ostrowitem	Poniesione koszty: 7 264,51 zł	Zakup materiałów do remontu. Wykonanie dokumentacji budowy instalacji elektrycznej. Zakup wanny wychwytowej oraz wózka paletowego z wagą.
3.	Dobudowa sali wielofunkcyjnej w Ugoszczu	Poniesione koszty: 1 160 478,28 zł • środki z budżetu Województwa Kujawsko-Pomorskiego: 500 000,00 zł • środki z FRKF: 580 000,00 zł • środki z budżetu gminy: 80 478,28 zł	Podpisano umowę na dofinansowanie: z Województwem Kujawsko-Pomorskim w wysokości 500 000,00 zł Przewidywana wartości inwestycji 4 336 067,00 zł . Wykonano roboty budowlane m.in. ściany i słupy podziemia i nadziemia, strop nad parterem i piętrem, dach, ścianki działowe oraz roboty sanitarne i elektryczne.
4.	Rozbudowa z przebudową części budynku Szkoły Podstawowej w Ostrowitem dla potrzeb przedszkola – I i II etap	Całkowity koszt I etapu: 499 920,00 zł • środki z RPO: 360 000,00 zł • środki z budżetu gminy (FIL): 139 920,00 zł	W ramach etapu I wykonano część przedszkolną na parterze SP Ostrowite, wydzielono rozdzielnie do posiłków, pokoje administracyjne, wykonano 2 sale zajęć z sanitariatami, szatnię, WC dla osób niepełnosprawnych oraz podjazd dla niepełnosprawnych. Do zrealizowania pozostał II etap inwestycji.
5.	Punkt Gospodarki Komunalnej „Kółko” w Ostrowitem	Poniesione koszty: 19 769,34 zł	Wykonanie dokumentacji projektowej dla 5 wiat oraz zakup materiałów do ich wykonania.
6.	Baza Gospodarcza Gminy Brzuzę „Parowozownia” w Ostrowitem	Poniesione koszty: 37 359,04 zł	Zakupiono materiały do remontu oraz kostkę do utwardzenia placu. Wykonano usługę piaskowania ścian ceglanych.

7.	Budowa garażu przy strażnicy OSP Dobre	Poniesione koszty: 73 959,37 zł	Zakup materiałów, bramy oraz wykonanie prac wykończeniowych.
8.	Przebudowa i modernizacja świetlicy wiejskiej w Żałem	Poniesione koszty: 34 000,00 zł	Wykonanie dokumentacji projektowej.
9.	Budowa świetlicy wiejskiej w Trąbinie Rumunkach wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną	Poniesione koszty: 12 000,00 zł	Wykonanie dokumentacji projektowej.
10.	Rewitalizacja Parowozowni, pozostałych obiektów oraz obszarów zdegradowanych i przemysłowych po Cukrowni Ostrowite	Poniesione koszty: 242 697,90 zł	Otrzymano promesę wstępną dotyczącą dofinansowania inwestycji z Programu Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych na kwotę 4.250.000,00 zł
11.	Utwardzenie działki gminnej w sołectwie Radzynek	Poniesione koszty: 7 999,92 zł w tym z funduszu sołeckiego: 7 999,92 zł	Zakup materiałów (kamień do podbudowy).
12.	Zagospodarowanie przestrzeni publicznej w miejscowości Brzuze	Nie poniesiono wydatków	Podpisano umowę z Samorządem Województwa Kujawsko-Pomorskiego na dofinansowanie z EFRROW w ramach PROW na lata 2014-2020.
13.	Budowa nowych i przebudowa istniejących elementów infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej na terenie Gminy Brzuze. W ramach zadania: 1. Budowa świetlicy w Kleszczynie – II etap, 2. Przebudowa pomostu w Brzuzem. 3. Budowa nowego placu zabaw w Ostrowitem. 4. Budowa placu zabaw w Okoninie. 5. Przebudowa placu zabaw w Ostrowitem. 6. Przebudowa placu zabaw w Ugoszczu. 7. Przebudowa placu zabaw w Żałem. 8. Budowa siłowni zewnętrznej w Trąbinie 9. Przebudowa siłowni zewnętrznej w Ugoszczu. 10. Budowa wiaty w Ugoszczu	Całkowity koszt: 479 354,59 zł • środki z PROW: 305 011,00 zł • środki z budżetu gminy: 174 343,59 zł	Zamontowane urządzenia zabawowe na placach zabaw oraz urządzenia siłowni zewnętrznych, wykonano wiatę o konstrukcji drewnianej pokrytą blachodachówką, pomost o konstrukcji drewnianej w kształcie litery U, w świetlicy w Kleszczynie wykonano roboty budowlane, sanitarne i elektryczne, stolarkę okienną i drzwiową, utwardzono teren przed świetlicą.
14.	Dostosowanie Domu Kultury w Ostrowitem do działań społecznych wraz z zagospodarowaniem terenu	Całkowity koszt: 1 446 750,92 zł • środki z RPO: 1 374 413,37 zł • środki z budżetu gminy: 72 337,55 zł	Wykonano m.in. stolarkę okienną i drzwiową, ścianki działowe, wydzielono szatnię, sufit podwieszany, dach, scenę, kurtynę położono parkiet, wykonano instalację elektryczną i nagłośnieniową, ocieplenie ścian zewnętrznych, podjazd dla niepełnosprawnych, schody zewnętrzne oraz utwardzono teren.
15.	Modernizacja i wyposażenie świetlicy w Brzuzem wraz z zagospodarowaniem terenu	Poniesione koszty: 182 445,86 zł	Rozpoczęto postępowanie przetargowe. Wykonano utwardzenie terenu kostką brukową oraz przebudowę klombu. Zakupiono: aktywną kolumna głośnikową, statyw kolumnowy, kabel mikrofonowy, mikser, przewód XLR odbiornik - mikser, podwójny odbiornik mikrofonowy, mikrofon bezprzewodowy ręczny, mikrofon + statyw mobilny. Rozliczono inwestycję z inspektorem nadzoru.

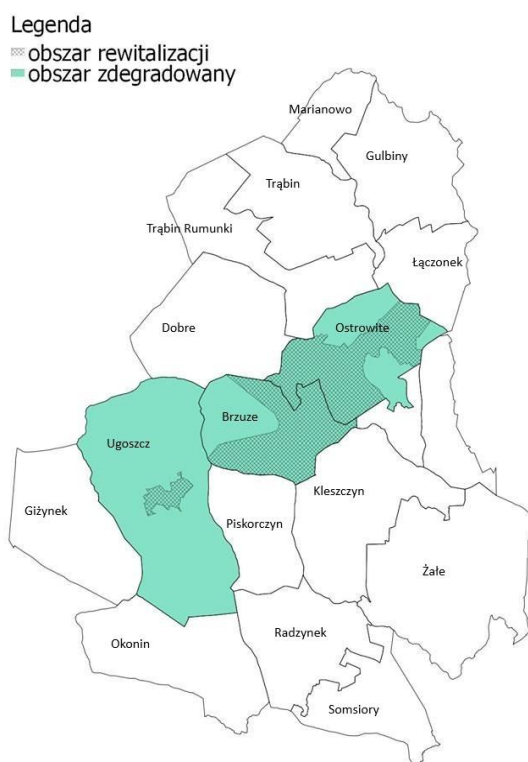
16.	Remont świetlicy wiejskiej w Dobrem	Poniesione koszty: 16 760,55 zł w tym z funduszu sołeckiego: 16 760,55 zł	Zakup materiałów do remontu oraz wyposażenia
17.	Remont świetlicy wiejskiej w Gulbinach	Poniesione koszty: 4 987,13 zł w tym z funduszu sołeckiego: 4 987,13 zł	Zakup materiałów do remontu
18.	Remont świetlicy wiejskiej w Marianowie	Poniesione koszty: 2 480,00 zł w tym z funduszu sołeckiego: 2 480,00 zł	Położono 40 m ² płytek
19.	Rozbudowa oświetlenia na działce gminnej w miejscowości Ostrowite (zakup materiałów)	Poniesione koszty: 13 294,61 zł w tym z funduszu sołeckiego: 13 294,61 zł	Zakup materiałów do budowy
20.	Modernizacja oraz doposażenie świetlicy wiejskiej w Okoninie	Poniesione koszty: 10 599,54 zł w tym z funduszu sołeckiego: 10 599,54 zł	Zakup kuchenki mikrofalowej, materiałów do remontu oraz usługi remontowej.
21.	Modernizacja świetlicy oraz zagospodarowanie terenu wokół świetlic wiejskiej w Piskorczyne (zakup materiałów)	Poniesione koszty: 4 901,02 zł w tym z funduszu sołeckiego: 4 901,02 zł	Zakup materiałów do remontu i kostki do zagospodarowania terenu
22.	Modernizacja świetlicy oraz zagospodarowanie terenu wokół świetlicy wiejskiej w Przyrowie	Poniesione koszty: 9 212,38 zł w tym z funduszu sołeckiego: 9 212,38 zł	Zakupiono materiały do rozbudowy świetlicy oraz wykonano prace na terenie wokół
23.	Zagospodarowanie działki przy świetlicy w Żałem (zakup materiałów)	Poniesione koszty: 6 348,54 zł w tym z funduszu sołeckiego: 6 348,54 zł	Zakup materiałów do zagospodarowania działki (pustaki, kostka brukowa)
24.	Remont świetlicy wiejskiej w Żałem	Poniesione koszty: 2 928,77 zł w tym z funduszu sołeckiego: 2 928,77 zł	Zakup materiałów do remontu oraz wymiana starej instalacji elektrycznej
25.	Wyposażenie świetlicy wiejskiej w miejscowości Żałe	Nie poniesiono wydatków	Złożono wniosek o dofinansowanie w ramach PROW do Urzędu Marszałkowskiego w Toruniu

4.6. Rewitalizacja

Gmina Brzuze posiada „Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Brzuze na lat 2017-2023” przyjęty uchwałą Rady Gminy Brzuze nr XI/83/2019 z dnia 30 grudnia 2019 roku. Program ma na celu wyprowadzenie ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych gminy, tj. sołectwo Brzuze, Ostrowite oraz Ugoszcz, poprzez realizację projektów, które wpłyną na poprawę jakości życia mieszkańców gminy, zwiększenie kompetencji mieszkańców obszaru rewitalizacji, a tym samym zwiększenie przedsiębiorczości na terenie gminy oraz wzrost atrakcyjności przestrzeni publicznej w gminie. Obszar ten cechuje się znacznym potencjałem rozwojowym. Obszar rewitalizacji na terenie gminy Brzuze zajmuje powierzchnię 10,55 km², co stanowi 12,32% powierzchni gminy i jest zamieszkały przez 1592 osoby co stanowi 29,03 % mieszkańców gminy Brzuze. W 2021 r. zrealizowano dwie inwestycje znajdujące się na głównej liście projektów rewitalizacyjnych na obszarze rewitalizacyjnym tj. wyremontowano dom kultury w Ostrowitem, a także utwardzono teren wokół niego, którego całkowita wartość wyniosła 1 446 750,92 zł oraz zmodernizowano świetlicę w Brzuzem wraz zagospodarowaniem terenu i wyposażeniem za wartość 176 025,87 zł. Dofinansowanie w/w przedsięwzięć wyniosło 95%. Ponadto w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji przewidziano realizację projektów społecznych m.in. kluby młodzieżowe, aktywizację społeczno-zawodową oraz inne rozwiązania w zakresie organizowania społeczności lokalnej i animacji (aktywizację osób starszych), na które podpisano umowy o dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach RPO WK-P na lata 2014-2020.

Rys. 43. Obszar rewitalizacji na terenie gminy Brzuze

4.7. Gospodarka przestrzenna

Kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej na terenie gminy należy do zadań własnych gminy. Podstawowym dokumentem planistycznym na poziomie lokalnym służącym do ich realizacji jest studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

Dokument ten stanowi akt kierownictwa wewnętrznego, a jego ustalenia dają wytyczne dla władz gminy przy realizacji polityki przestrzennej. Planowanie przestrzenne jest procesem ciągłym, a to oznacza konieczność okresowej oceny przyjętych celów w rozwoju i kierunków polityki przestrzennej pod kątem zmieniających się w czasie uwarunkowań, potrzeb i analiz zmian w zagospodarowaniu przestrzennym. Obecnie trwa sporządzanie aktualizacji studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego dla Gminy Brzuze.

Tab. 26. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Lp.	Nazwa	Nr uchwały	Data zatwierdzenia
1.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dotyczącego wprowadzenia funkcji wypoczynkowo – rekreacyjnej z rehabilitacyjną na terenach rolnych we wsi Somsioły nad jeziorem Żalskim	Uchwała Nr XXII/98/2000 Rady Gminy Brzuze	14 listopada 2000 r.
2.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dotyczącego wprowadzenia funkcji wypoczynkowo – rekreacyjnej z rehabilitacyjną na terenach rolnych we wsi Ostrowite nad jeziorem Ostrowickim	Uchwała nr XXVII/122/2001 Rady Gminy Brzuze	27 kwietnia 2001 r.
3.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dotyczącego wprowadzenia funkcji wypoczynkowo – rekreacyjnej na terenach rolnych we wsi Łączonek położonych nad jeziorem Trąbskim i małym jeziorem Łączonek – działki o numerach ewidencyjnych 12/1, 13/1	Uchwała nr XXXII/138/2001 Rady Gminy Brzuze	8 listopada 2001 r.
4.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Brzuze dla wybranego obszaru dotyczących przywrócenia funkcji produkcji rolnej dla obszaru położonego we wsi Ostrowite w obowiązującym miejscowym planie przeznaczonego pod usługi oświaty symbol 23 UO.	Uchwała nr V/28/2003 Rada Gminy Brzuze	18 lutego 2003 r.
5.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Brzuze dla wybranych obszarów dotyczących: 1. Przeznaczenia gruntów rolnych na cele funkcji wypoczynkowo – rekreacyjnej, działka położona w obrębie wsi Brzuze nad jeziorem Brzuskim, 2. przeznaczenia gruntów rolnych na cele funkcji usług sportowo – rekreacyjnych, działka położona w obrębie wsi Ugończ	Uchwała nr V/29/2003 Rady Gminy Brzuze	18 lutego 2003 r.
6.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Brzuze w zakresie obejmującym wybrane obszary: obszar nr 1 – wieś Łączonek (działki nr 14/2, 14/3, 14/4, 14/5, 14/6), obszar nr 2 – wieś Łączonek (działki nr 107/1, 107/2, 107/3, 107/4, 107/5), obszar nr 3 – wieś Gulbiny (działki nr 240/2, 240/3, 240/6, 240/7, 240/11, 240/12, 240/13, 240/14, 240/16, 240/19, 240/20, 240/21, 240/22), obszar nr 4 – wieś Gulbiny (działki nr 2/4, 2/5, 2/6, 2/7, 2/8, 2/10, 2/12, 2/13, 2/14), obszar nr 5 – wieś Ostrowite (działka nr 236), obszar nr 6 – wieś Radzynek (działki nr 73/10, 73/11)	Uchwała nr IX/ 49/07 Rady Gminy Brzuze	24 lipca 2007 r.

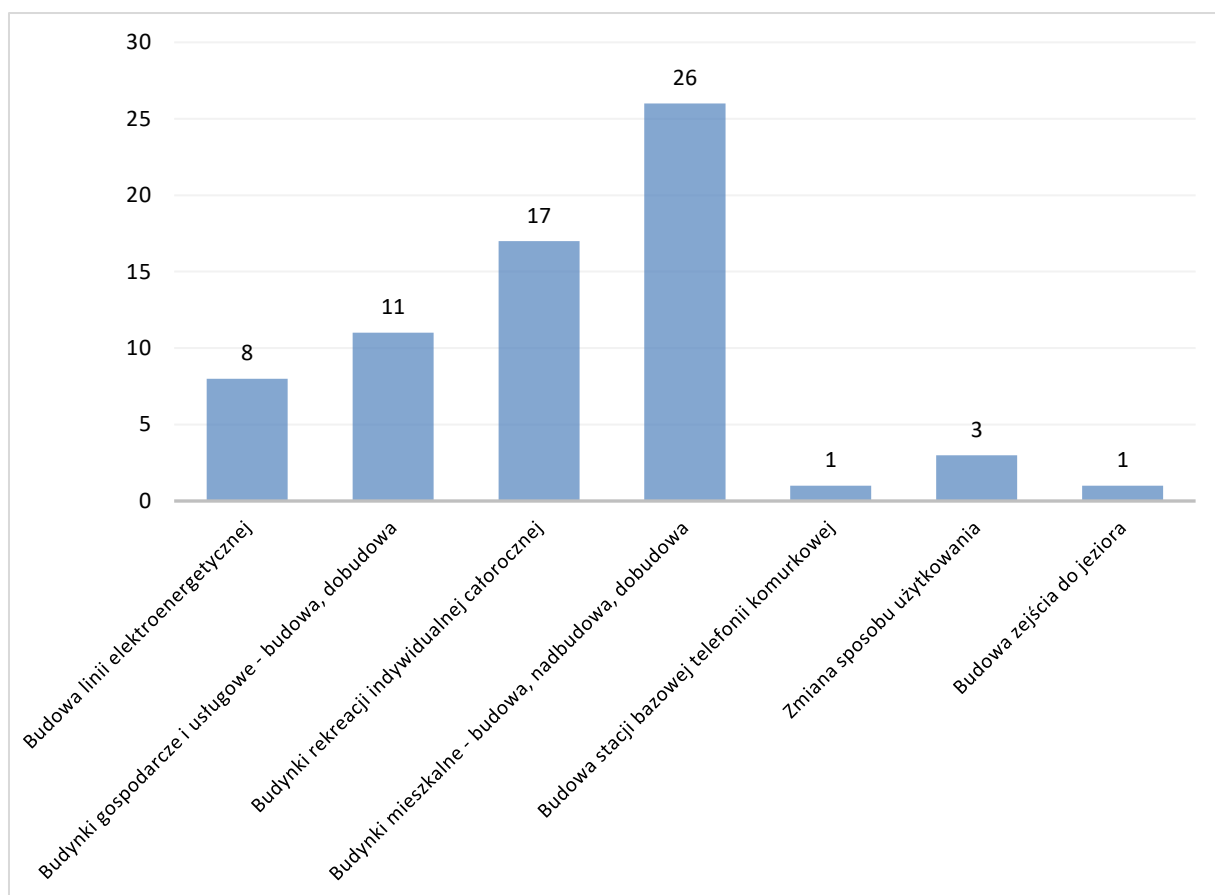
Na mocy art. 67 ust. 1 ustawy z dnia 07.07.1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 15 z 1999 r. poz. 139 z późn. zm.) z dniem 1 stycznia 2004 r. utracił moc prawną dotychczasowy miejscowy ogólny plan zagospodarowania przestrzennego gminy Brzuze zatwierdzony Uchwałą Nr XVIII/76/87 Gminnej Rady Narodowej w Brzuzem z dnia 29.12.1987 r. (Dz. Urz. woj. wrocławskiego nr 12 poz. 151 z dnia 30.12.1987 r.). W związku z powyższym określenie sposobu zagospodarowania i warunków zabudowy terenu następuje w drodze decyzji o warunkach zabudowy, natomiast inwestycje w zakresie celu publicznego określa się w drodze decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego. W 2021 r. Gmina Brzuze wydała łącznie 121 decyzji administracyjnych w sprawie ustalenia zasad zagospodarowania i zabudowy z przeznaczeniem pod zabudowę mieszkaniową, rekreacyjną, usługową, gospodarczą, magazynową i zagrodową oraz 27 decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego.

Na terenie gminy w 2021 r. nadano 34 numery porządkowe dla nowo wybudowanych budynków.

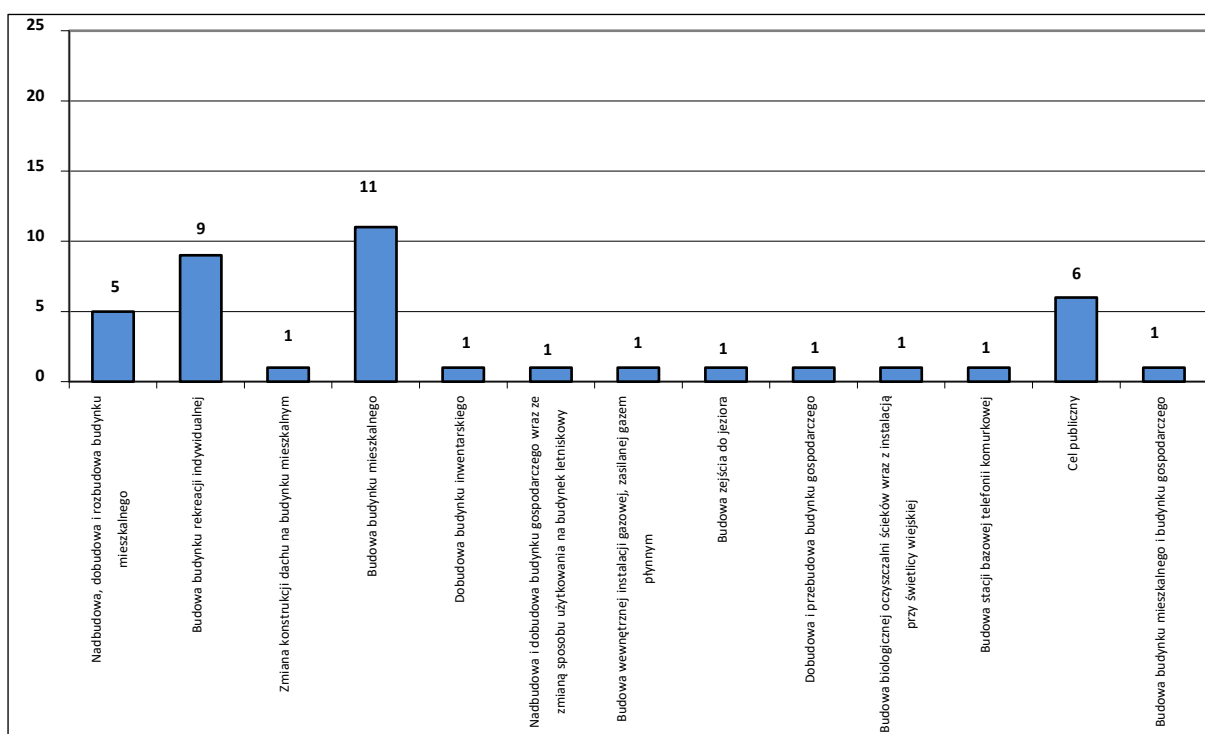
Tab. 27. Decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego z 2021 r.

1.	Budowa linii kablowej nn 0,4 kV, na działkach o numerach ewidencyjnych: 72/18, 72/44, 72/45, 72/47, 72/50, 72/48, 72/46 obręb ewidencyjny Radzynek. Decyzja prawomocna.
2.	Budowa linii kablowej oświetlenia drogowego/ulicznego na działkach o numerach ewidencyjnych: 41, 26/5, 27/2, 27/3, 27/4 obręb ewidencyjny Ostrowite. Decyzja prawomocna.

3.	Budowa linii kablowej oświetlenia drogowego na działkach o numerach ewidencyjnych: 47, 75/1, 76, 77, 78 obręb ewidencyjny Łązonek. Decyzja prawomocna.
4.	Budowa linii kablowej oświetlenia drogowego/terenu na działkach o numerach ewidencyjnych: 283, 302, 303/2, 303/1, 77, 278/22, 278/26, 278/25, 278/18 obręb ewidencyjny Ostrowite. Decyzja prawomocna.
5.	Budowa linii kablowej nn 0,4 kV na działkach o numerach ewidencyjnych: 137/5, 137/6, 137/8, 140/10, 140/11, 140/12, 140/9, 140/5, 130, 139/4, 140/3 obręb ewidencyjny Brzuze. Decyzja prawomocna.
6.	Przebudowa linii napowietrznej nn 0,4 kV, budowa linii napowietrznej nn 0,4 kV i przyłącza kablowego nn 0,4 kV na działkach o numerach ewidencyjnych: 195/11, 77, 30/1, 229/7, 153/1, 152/3 obręb ewidencyjny Ostrowite. Decyzja prawomocna.
7.	Budowa linii kablowych nn-0,4 kV na działce o numerze ewidencyjnym 10 obręb ewidencyjny Żałe. Decyzja prawomocna.
8.	Rozbudowa budynku świetlicy w Ugoszczu, na działce o numerze ewidencyjnym 73/1 obręb ewidencyjny Ugoszcz. Decyzja prawomocna.
9.	Przebudowa budynku urzędu gminy wraz z rozbudową schodów zewnętrznych, na działce o numerze ewidencyjnym 99/4 obręb ewidencyjny Brzuze. Decyzja prawomocna.
10.	Rozbudowa budynku szkoły, na działce o numerze ewidencyjnym 132/4 obręb ewidencyjny Trąbin. Decyzja prawomocna.
11.	Budowa linii kablowych nn 0,4 kV na działkach o numerach ewidencyjnych: 83/12, 84/12, 111, 83/20, 83/22, 83/24, 83/26, 83/27, 83/28, 83/29, 83/30, 83/31, 83/32 obręb ewidencyjny Łązonek. Decyzja prawomocna.
12.	Budowa linii kablowej oświetlenia terenu na działkach o numerach ewidencyjnych: 195/9, 195/11, 228, 287/2 obręb ewidencyjny Ostrowite. Decyzja prawomocna.
13.	Budowa linii kablowej oświetlenia terenu z doświetleniem przejść dla pieszych, na działkach o numerach ewidencyjnych: 449/1, 563/3, 430, 183, 187/3, 187/1, 637/1, 563/2, 188, 192 obręb ewidencyjny Żałe. Decyzja prawomocna.
14.	Budowa linii kablowej oświetlenia terenu i doświetlenia przejść dla pieszych, na działkach o numerach ewidencyjnych: 161/1, 82, 65/2, 21/2 obręb ewidencyjny Dobre. Decyzja prawomocna.
15.	Budowa linii kablowej oświetlenia terenu, na działkach o numerach ewidencyjnych: 99/2, 99/4, 96/5, 100/2, 100/9, 100/26 obręb ewidencyjny Brzuze. Decyzja prawomocna.
16.	Budowa linii kablowej oświetlenia terenu z doświetleniem przejść dla pieszych, na działkach o numerach ewidencyjnych: 58/1, 77/1, 82/6, 82/5, 78, 76, 66/3, 66/1, 58/2 obręb ewidencyjny Radzynek. Decyzja prawomocna.
17.	Budowa przydrożnego witacza, na działce o numerze ewidencyjnym 161/1 obręb ewidencyjny Dobre. Decyzja prawomocna
18.	Budowa linii kablowej nn-0,4 kV na działkach o numerach ewidencyjnych: 76, 174, 92/5, 181/1, 181/2, 181/3, 181/4, 181/5, 181/6, 181/7 i 181/8 obręb ewidencyjny Brzuze. Decyzja prawomocna.
19.	Budowa linii kablowej, na działkach o numerach ewidencyjnych: 125,122, 124/29, 124/28, 124/5, 124/6, 124/7, 124/8, 124/9, 124/10, 124/11, 124/12, 124/13, 124/14, 124/15, 124/16, 124/17, 124/18, 124/19, 124/20, 124/21, 124/22, 124/23, 124/24, 124/25 obręb ewidencyjny Trąbin Rumunki, na działkach o numerach ewidencyjnych: 10, 12/2, 13/21, 14/12, 13/9, 15 obręb ewidencyjny Łązonek oraz na działkach o numerach ewidencyjnych: 18, 119/2, 119/3, 119/4, 119/5, 119/6, 119/7, 119/8, 119/9 Obręb ewidencyjny Ostrowite. Decyzja umarzająca.
20.	Budowa drogi pieszo-rowerowej na terenie przemysłowym po Cukrowni Ostrowite, na części działki o numerze ewidencyjnym 215/2, obręb ewidencyjny Dobre. Decyzja prawomocna.
21.	Budowa drogi na terenie przemysłowym po Cukrowni Ostrowite, na działce o numerze ewidencyjnym 12/2 obręb ewidencyjny Brzuze. Decyzja prawomocna.
22.	Budowa linii kablowej nn-0,4 kV, na działkach o numerach ewidencyjnych: 198/3, 201/1, 216/4, 216/5, 234/10, 235, 666/2, 234/11, 648/2, 648/13, 648/11, 648/8, 648/1 obręb ewidencyjny Żałe. Decyzja umarzająca.
23.	Budowa linii kablowej oświetlenia terenu, na działkach o numerach ewidencyjnych: 228, 194/43, 194/44, 194/26, 194/27 obręb ewidencyjny Ostrowite. Decyzja prawomocna.
24.	Budowa linii kablowej oświetlenia terenu, na działkach o numerach ewidencyjnych: 194/7, 194/35, 190 obręb ewidencyjny Ostrowite. Decyzja prawomocna.
25.	Budowa linii kablowej oświetlenia terenu, na działkach o numerach ewidencyjnych: 75/36, 75/30, 75/29, 75/28, 75/27, 75/26, 75/25 obręb ewidencyjny Ostrowite. Decyzja prawomocna.
26.	Budowa linii kablowej oświetlenia terenu, na działkach o numerach ewidencyjnych: 194/10, 194/44 obręb ewidencyjny Ostrowite. Decyzja prawomocna.
27.	Budowa sieci elektroenergetycznej nn 0,4 kV wraz z szafkami pomiarowymi, na działkach o numerach ewidencyjnych: 722/17, 536, 721/2, 721/1, 716/10, 716/4, 716/5, 716/6, 716/7, 716/8, 716/11, 716/12, 723/1, 539, 722/8, 722/9 obręb ewidencyjny Żałe. Decyzja prawomocna.
28.	Budowa drogi pieszo-rowerowej na terenie przemysłowym po Cukrowni Ostrowite, na działce o numerze ewidencyjnym 75/36, obręb Ostrowite.

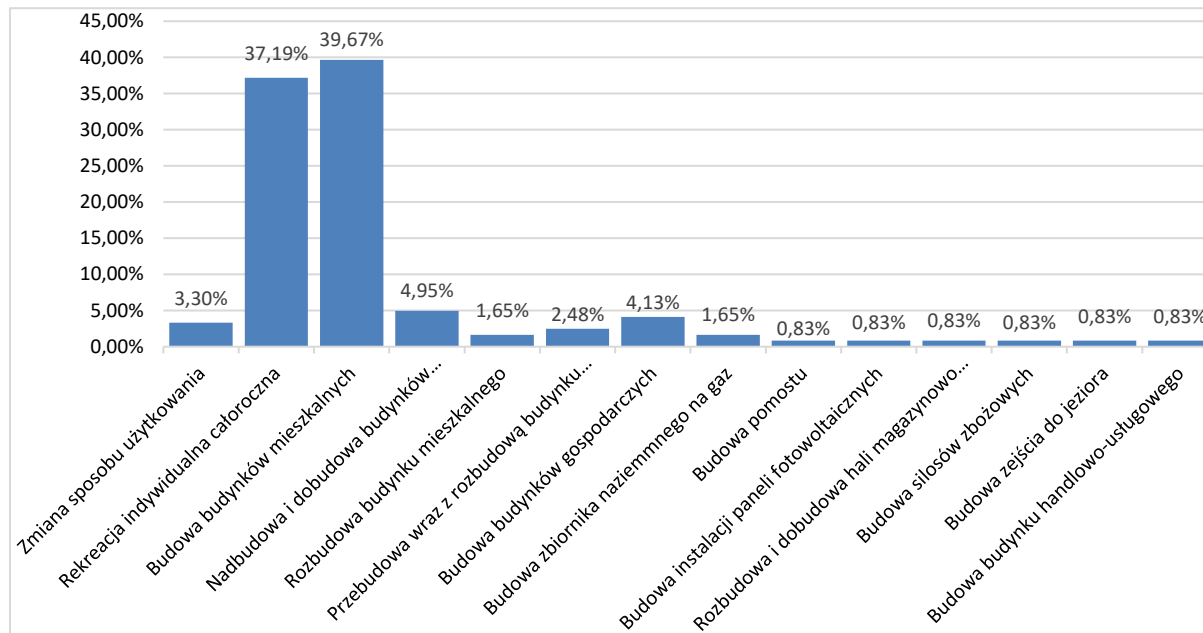
Rys. 44. Pozwolenia na budowę wydane w 2021 r.

Rys. 45. Zawiadomienia o zakończeniu budowy w 2021 r.

Tab. 28. Decyzje o warunkach zabudowy wydane w 2021 r.

Decyzje o warunkach zabudowy (typy zabudowy)	Liczba wniosków	Udział procentowy
Zmiana sposobu użytkowania	4	3,30%
Rekreacja indywidualna całoroczna	45	37,19%
Budowa budynków mieszkalnych	48	39,67%
Nadbudowa i dobudowa budynków mieszkalnych	6	4,95%
Rozbudowa budynku mieszkalnego	2	1,65%
Przebudowa wraz z rozbudową budynku mieszkalnego	3	2,48%
Budowa budynków gospodarczych	5	4,13%
Budowa zbiornika naziemnego na gaz	2	1,65%
Budowa pomostu	1	0,83%
Budowa instalacji paneli fotowoltaicznych	1	0,83%
Rozbudowa i dobudowa hali magazynowo produkcyjnej	1	0,83%
Budowa silosów zbożowych	1	0,83 %
Budowa zejścia do jeziora	1	0,83%
Budowa budynku handlowo-usługowego	1	0,83%
SUMA	121	100%

Rys. 46. Udział procentowy typów zabudowy w wydanych w 2021 r. decyzjach o warunkach zabudowy

4.8. Ochrona przyrody

4.8.1. Formy ochrony przyrody

Wg Ustawy o ochronie przyrody z 2004 roku: „Pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody ożywionej i nieożywionej lub ich skupienia o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głazy narzutowe oraz jaskinie”. Na terenie Gminy Brzuze w 2021 r. znajdowało się 31 pomników przyrody ożywionej. Są to drzewa, które ze względu na swój wiek oraz rozmiar są chronione. Gmina ustanowiła również 1 pomnik przyrody nieożywionej w postaci głazu narzutowego. W stosunku do uznanych pomników przyrody zabrania się: niszczenia, uszkodzenia lub przekształcania obiektu, umieszczania tablic reklamowych.

Spośród ustanowionych pomników 19 znajduje się na terenach Lasów Państwowych, jeden w parku DPS Ugoszcz, trzy na działkach gminnych, a dziewięć jest własnością prywatną. Cztery pomniki przyrody chronione są również na podstawie ustawy o ochronie zabytków. Są to: Jesion Fryderyk w Ugoszczu, Dąb Chopin w Gulbinach oraz dwa białodrzewy w Ostrowitem. W 2021 r. prowadzone były działania edukacyjne, promocyjne i monitoring.

Tab. 29. Pomniki przyrody w gminie Brzuze

Pomniki przyrody ożywionej				
Lp.	Przypisana nazwa	Gatunek	Miejscowość	Ilość
1.	Jesion Fryderyk	Jesion wyniosły	Ugoszcz	1
2.	Lipy Cecylii	Lipa drobnolistna	Trąbin Rumunki	4
3.	Topola Dziadka Jasia	Topola szara	Brzuze	1
4.	Lipa Jutrzenka	Lipa drobnolistna	Żałe	1
5.	Pan Tadeusz	Kasztanowiec zwyczajny	Mościska	1
6.	Kasztanowiec Tomek	Kasztanowiec zwyczajny	Dobre	1
7.	Dąb Chopin	Dąb bezszypułkowy	Gulbiny	1
8.	Białodrzewy Ostrowickie	Topola biała	Ostrowite	2
9.	Buki Trąbińskie	Buk zwyczajny	Trąbin Rumunki	18
10.	Dąb Ugoski	Dąb bezszypułkowy	Ugoszcz	1
Pomnik przyrody nieożywionej				
1.	Głaz narzutowy	Różowy granit grubokrystaliczny	Trąbin	1

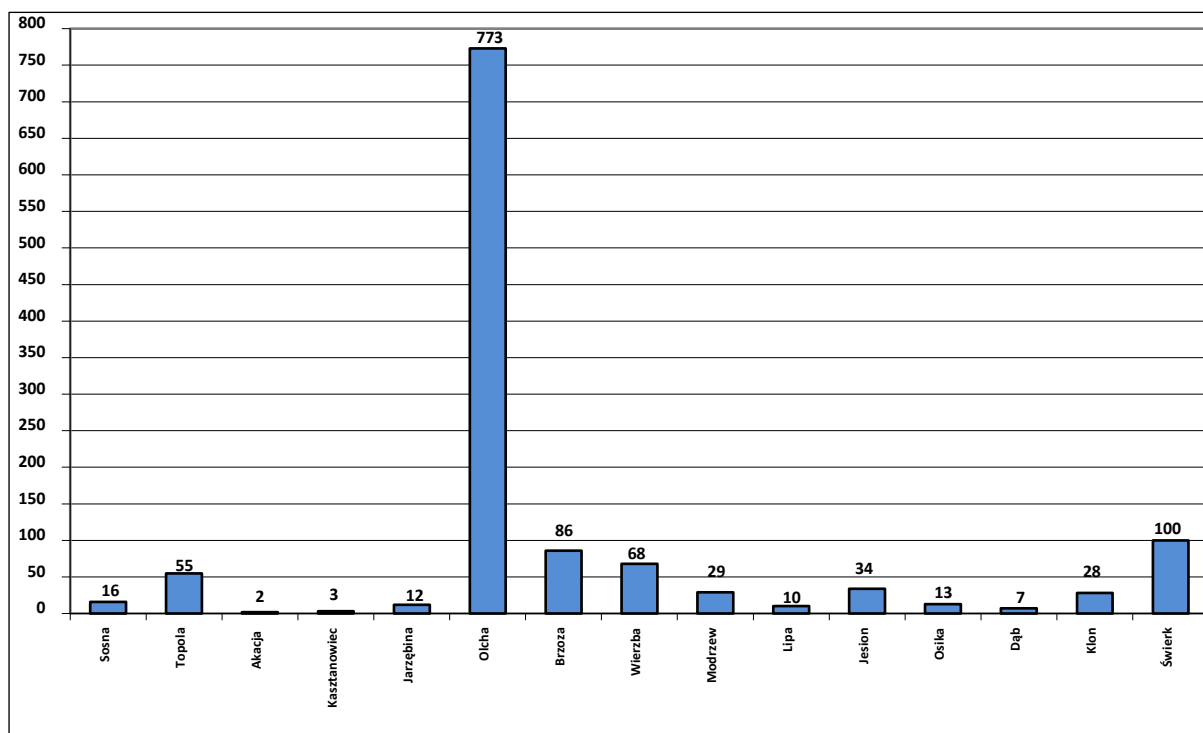

Rys. 47. Formy ochrony przyrody w gminie Brzuze

4.8.2. Wycinka drzew

Zadrzewienia śródpolne i przyzagrodowe odgrywają ważną rolę środowiskową, w dużym stopniu decydują też o atrakcyjności krajobrazowej gminy. Zgodnie z obowiązującą ustawą o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. wycinki drzew można dokonać pod warunkiem zgłoszenia zamiaru wycinki w gminie. Po dokonaniu zgłoszenia zamiaru usunięcia drzew, organ przyjmujący zgłoszenia ma obowiązek dokonania oględzin drzew, które są przeznaczone do wycinki w terminie 21 dni od dnia wpływu zgłoszenia. Podczas oględzin sporządza się protokół, ustala się gatunek drzewa i obwód pnia, który mierzony jest na wysokości 5 cm. Po dokonaniu oględzin urząd w terminie 14 dni od dnia oględzin może, w drodze decyzji administracyjnej, wnieść sprzeciw. Usunięcie drzew może następować przez 6 miesięcy od przeprowadzonych oględzin, po upływie tego czasu w przypadku nieusunięcia drzewa konieczne jest ponowne dokonanie zgłoszenia.

W 2021 r. do urzędu gminy wpłynęło 105 zgłoszeń zamiaru usunięcia drzew oraz 8 wniosków o wydanie zezwolenia na wycinkę, łącznie na 1295 szt. drzew do usunięcia. Gmina wniosła w drodze decyzji administracyjnej 8 sprzeciwów na usunięcie 70 szt. drzew.

Rys. 48. Wnioski na wycinkę poszczególnych gatunków drzew w 2021 r.

4.9. Kultura

4.9.1. Biblioteki

Gminna Biblioteka Publiczna w Brzuzem z siedzibą w Ostrowitem jest samorządową instytucją kultury, która realizuje zadania własne gminy w dziedzinie prowadzenia działalności kulturalnej. Została powołana uchwałą Rady Gminy Brzuze z dnia 27 kwietnia 2006 roku nr XXXVIII/153/06.

1. Struktura bibliotek

- Gminna Biblioteka Publiczna w Brzuzem z/s w Ostrowitem
- Filia Publiczno-Szkolna w Trąbinie (połączona uchwałą Rady Gminy Brzuze z dnia 25 lipca 1997 roku nr XXIV/132/97)
- Filia Publiczna w Ugoszczu

2. Księgozbiór

Tab. 30. Stan księgozbioru w 2021 r.

Biblioteki	Stan na 31.12.2020 r.	Przybyło			Ubyło	Stan na 31.12.2021 r.	Audiobooki
		ogółem	w tym z zakupu	podręczniki			
Ostrowite	13785	630	630	0	0	14415	5
Trąbin	9299	960	112	848	959	9300	14

Ugoszcz	7238	135	135	0	0	7373	0
Razem	30322	1725	877	848	959	31088	19

Do księgozbioru biblioteki zakupiono łącznie 877 woluminów za kwotę 23.000 zł:

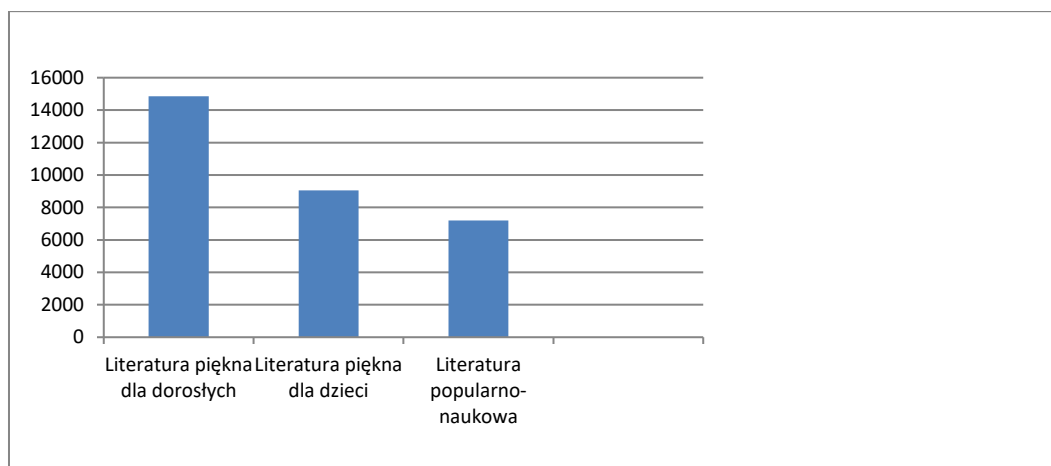
- a. ze środków własnych biblioteki zakupiono 566 woluminów za kwotę 15.000 zł
 - literatura piękna dla dorosłych – 388
 - literatura piękna dla dzieci – 137
 - literatura popularno- naukowa – 41
- b. ze środków MKiDN z programu „Narodowy program rozwoju czytelnictwa” zakupiono 311 woluminów za kwotę 8.000 zł
 - literatura piękna dla dorosłych – 188
 - literatura piękna dla dzieci – 108
 - literatura popularno-naukowa – 15

Stan księgozbioru bibliotek publicznych gm. Brzuze na dzień 31.12.2021 r. wynosił 31.107 woluminów, w przeliczeniu na jednego mieszkańca gminy wyniósł 5,9 wolumina.

Księgozbiór opracowany komputerowo (katalog on-line) - 12065 woluminów.

W zbiorach bibliotek publicznych znajduje się księgozbiór z dużą czcionką – 53 woluminy.

Do filii publiczno- szkolnej przyjęto 846 woluminów podręczników.

Rys. 49. Struktura księgozbioru w bibliotece publicznej

3. Czytelnicy

Tab. 31. Czytelnicy

Biblioteka	Rok 2020	Rok 2021
Ostrowite	224	226
Trąbin	118	118
Ugoszcz	102	107
Żałe	11	likwidacja
Razem	455	451

4. Wypożyczenia

- a. W 2021 roku wypożyczono na zewnątrz bibliotek 8811 woluminów
 - Ostrowite – 5297
 - Trąbin – 2431
 - Ugoszcz – 1083
- b. Na miejscu w bibliotekach udostępniono 615 woluminów:
 - Ostrowite – 174
 - Trąbin – 172
 - Ugoszcz – 269

5. Odwiedziny w bibliotece

- a. W 2021 r. w bibliotekach zarejestrowano łącznie w czytelnicy i wypożyczalni 4166 użytkowników:

- Ostrowite – 1780
- Trąbin – 1404
- Ugoszcz – 982

6. Działalność kulturalna

W 2021 roku biblioteki zorganizowały: lekcje biblioteczne, zwiedzanie biblioteki, zajęcia świetlicowe, w których łącznie uczestniczyły 74 osoby. Biblioteka uczestniczyła w gminnych dożynkach, na które wykonała wystawę z bieżącej działalności. W bibliotekach były również wykonywane wystawy i gazetki okolicznościowe.

W 2021 r. biblioteka realizowała projekty:

- „Mała książka wielki człowiek” - projekt jest przeznaczony dla dzieci w wieku od 3 do 6 lat
- „Sieć na kulturę” - projekt ten jest skierowany dla dzieci i młodzieży w wieku 10-18 lat (II etap projektu z udziałem dzieci i młodzieży)

Biblioteka realizowała usługę „Książka na telefon dla osób starszych i niepełnosprawnych”.

4.9.2. Gminna Kolekcja Dóbr Kultury

Obowiązkiem samorządu gminy jest troska o zachowanie tradycji, dziedzictwa duchowego i materialnego. Jednym ze sposobów na ocalenie od zapomnienia tego, co należy do przeszłości, jest tworzona od 1999 r. Gminna Kolekcja Dóbr Kultury. Ekspozyty zgromadzone zostały w kilku obiektach rozmieszczonych na obszarze gminy, m.in. w Ugoszczu, Żałem i Brzuzem. Są to głównie przedmioty codziennego użytku, maszyny i urządzenia. Do największych obiektów należy lokomotywa wąskotorowa i wagoniki. Zbiory corocznie uzupełniane są o pozyskane zabytki.

W 2019 r. udało się pozyskać niszczącą od kilku lat, zabudowaną nieruchomość gruntową o powierzchni 0,6264 ha. Działka była częścią Cukrowni Ostrowite, podobnie jak budynek o powierzchni ponad 600 m², w którym mieściła się parowozownia kolejki wąskotorowej i stolarnia zakładowa. Wyremontowany obiekt wraz z działką wykorzystany będzie m.in. do ekspozycji zbiorów Gminnej Kolekcji Dóbr Kultury w Brzuzem. W 2020 roku gmina pozyskała do kolekcji nowe ekspozyty, np. snopowiązałkę, a także przygotowała torowisko do ustawienia lokomotywy wąskotorowej. W 2021 r. kontynuowane były przygotowania miejsca ekspozycji zbiorów.

4.9.3. Prace konserwatorskie, ochrona zabytków

Konieczne jest zabezpieczenie niektórych zabytków, które z różnych przyczyn nie są należycie zadbane przez właścicieli. Przed podjęciem prac remontowych i zabezpieczających wskazane są konsultacje i uzgodnienia z administracją gminy oraz wojewódzkim konserwatorem zabytków. Może to zapobiec utracie unikalnych cech historycznych obiektu. Obiekty zabytkowe będące w opiece wsi, np. figurki przydrożne wymagają opieki oraz remontów, które nie doprowadzą do utraty historycznych walorów obiektu. W 2021 roku Wojewódzki Konserwator Zabytków włączył do wojewódzkiej ewidencji zabytków karty ewidencyjne obiektów nieruchomych niewpisanych do rejestru zabytków tj. obiekty kultu religijnego – przydrożne figurki i krzyże.

Parowozownia w Ostrowitem

W 2021 r. kontynuowane były prace zabezpieczające obiekt parowozowni z zespołu fabrycznego Cukrowni Ostrowite, wpisany do wojewódzkiej ewidencji zabytków. Niszczący od likwidacji cukrowni obiekt został zakupiony przez Gminę Brzuze w 2019 r. po kilkuletnich staraniach. W styczniu 2020 r. Gmina Brzuze wystąpiła do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków we Włocławku z wnioskiem w sprawie wydania wytycznych konserwatorskich dla planowanych prac remontowych i adaptacyjnych budynku parowozowni. Zgodnie ze stanowiskiem konserwatorskim, w roku 2020 zabezpieczono wymagający pilnej interwencji dach i pokryto go blachą w rąbek, a w celu osuszenia budynku skuto tynki. Teren jest sukcesywnie porządkowany i przystosowywany do potrzeb gminy. W 2020 r. rozpoczęto przebudowę drogi dojazdowej oraz dróg manewrowych, a w 2021 r. oczyszczono i zakonserwowano część ścian wewnętrznych oraz przygotowano projekt remontu obiektu. Wszelkie prace remontowe i adaptacyjne budynku, prowadzone przez Gminę Brzuze mają na celu zachowanie historycznych i architektonicznych wartości zabytkowej parowozowni.

Park w Gulbinach

W 2020 roku rozpoczęły się prace zmierzające do rewitalizacji wpisanego do rejestru zabytków parku w Gulbinach. Po uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków we Włocławku. Pierwsze działania polegały na usunięciu samosiewów oraz uporządkowaniu terenu parku. Obecnie samorząd gminy czyni starania, by park był bardziej dostępny w celach edukacyjnych i rekreacyjnych. W tym celu w 2021 r. zakupiony został teren o powierzchni ok. 2,2 ha przylegający do parku, który w przyszłości będzie przeznaczony na cele rekreacyjne i kulturalne.

Grodzisko w Mościskach

Rozpoczęły się prace archeologiczne na pozostałości po grodzisku w Mościskach. W odpowiedzi na złożony przez Gminę Brzuze wniosek, w lipcu 2021 r. Wojewódzki Konserwator Zabytków we Włocławku wydał pozwolenie na rozpoczęcie prac zgodnie z opracowanym programem prowadzenia badań archeologicznych. W pierwszym etapie teren grodu oraz podgrodzia został oczyszczony z zakrzaczeń. Dzięki temu rozpoznana została rzeźba terenu oraz wykonano plan warstwicowy założenia. Kolejne działania prowadzone będą zgodnie z ustalonym harmonogramem.

4.9.4. Obiekty kultury

W 2021 roku przeprowadzony został remont domu kultury w Ostrowitem, zakupione też zostało częściowe wyposażenie. Dalsze wyposażenie obiektu oraz uruchomienie działalności przewidziane jest na 2022 r.

W tym samym roku do użytku oddana została nowa świetlica w Kleszczynie. Po uzupełnieniu jej wyposażenia, zostanie przekazana do użytkowania również w 2022 r.

4.10. Rekreacja, sport i turystyka

Realizacja zadań w zakresie rekreacji, sportu i turystyki należały do najważniejszych kierunków działalności gminy w 2021 r. Po pomyślnym roku 2020, kiedy Gmina Brzuze powiększyła bazę sportową o urządzenia do ćwiczeń w plenerze oraz rozpoczęła budowę sali gimnastycznej w Ugoszczu, również w 2021 r. kontynuowana była budowa nowego obiektu sportowego oraz zamontowane zostały nowe urządzenia na placach zabaw, m.in. na nowym obiekcie przeznaczonym dla dzieci przedszkolnych w Ostrowitem. Ponadto zakupiona została działka w sąsiedztwie SP Ostrowite o powierzchni ok. 0,74 ha z przeznaczeniem na rozwój obiektów sportowych.

Oddano również do użytku nowe tereny rekreacyjne, m.in. skwer z fontanną w Ostrowitem oraz skwer przy świetlicy w Kleszczynie. Rok 2021 to również prywatne inwestycje w rekreację i turystykę, m.in. budowa boiska do swingolfa w Mościskach, którego otwarcie nastąpi w czerwcu 2022 r, oraz rozpoczęcie budowy kompleksu hotelowego w Ugoszczu., którego ukończenie planowane jest na 2023 r.

Tab.32. Pomosty rekreacyjne i kąpielowe będące własnością gminy

Lp.	Miejscowość	Położenie
1	Brzuze	Jezioro Brzuskie
2	Gulbiny	Jezioro Długie
3	Ostrowite	Jezioro Ostrowickie
4	Trąbin	Jezioro Trąbińskie
5	Trąbin	Staw
6	Żałe	Jezioro Kopiec

4.11. Polityka społeczna

Polityka społeczna ma na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Organy administracji rządowej i samorządowej współpracują w tym zakresie na zasadzie partnerstwa z organizacjami społecznymi i pozarządowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi. Wspiera osoby i rodziny w wysiłkach, zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Jej głównym zadaniem jest zapobieganie wykluczeniu społecznemu poprzez podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielniania osób i rodzin oraz ich integrację ze środowiskiem.

Polityka społeczna w Gminie Brzuze skupia się na zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych, w celu wyrównania szans oraz podnoszenia poziomu życia mieszkańców. Organem administracji samorządowej realizującym zadania polityki społecznej Państwa jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, który realizuje pomoc w następujący sposób:

1. Realizacja ustawy o pomocy społecznej
 - wypłata świadczeń pieniężnych w ramach pomocy społecznej: zasiłki stałe, zasiłki okresowe, zasiłki celowe,
 - realizacja świadczeń w naturze, tj. opała, artykuły żywnościowe, paczki świąteczne, spotkania okolicznościowe osób samotnych (pikniki seniora, spotkania wigilijne i noworoczne), pomoc w zakupie sprzętu domowego, drobne prace remontowe, dożywianie dzieci i osób starszych,
 - usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
 - pobyt w domach pomocy społecznej,
 - wsparcie asystenta rodziny,
 - poradnictwo i interwencja w rodzinach, w których występują dysfunkcje, tj. przeciwdziałanie przemocy domowej (Zespół Interdyscyplinarny), szeroko rozumiana praca socjalna prowadzona przez pracowników GOPSu,
2. System zabezpieczenia społecznego – wypłata świadczeń pieniężnych
 - świadczenia rodzinne, w tym zasiłki rodzinne oraz dodatki do zasiłków rodzinnych, zasiłki pielęgnacyjne, świadczenia pielęgnacyjne, specjalne zasiłki opiekuńcze, zasiłki dla opiekuna, jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka, świadczenie rodzicielskie,
 - świadczenia wychowawcze „Rodzina 500+”,
 - fundusz alimentacyjny,
 - dodatki mieszkaniowe i energetyczne,
 - realizacja ustawy „Za życiem”,
3. Pozostała działalność GOPS – realizacja programów
 - Karta Dużej Rodziny,
 - Gminny Program Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Narkotykowych,
 - Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej
 - Wspieraj Seniora
 - Kujawsko-Pomorska Teleopieka
 - Narodowy Program Szczepień przeciw SAR-COV – 2
 - Taksówka społeczna w gminie Brzuze

W gminie Brzuze środki finansowe wydatkowane na zadania z zakresu polityki społecznej wyniosły w 2021 roku 9.905.022 zł. Poziom wydatków w stosunku do roku poprzedniego zmalał o 126.747 zł. (co stanowi 1,26%).

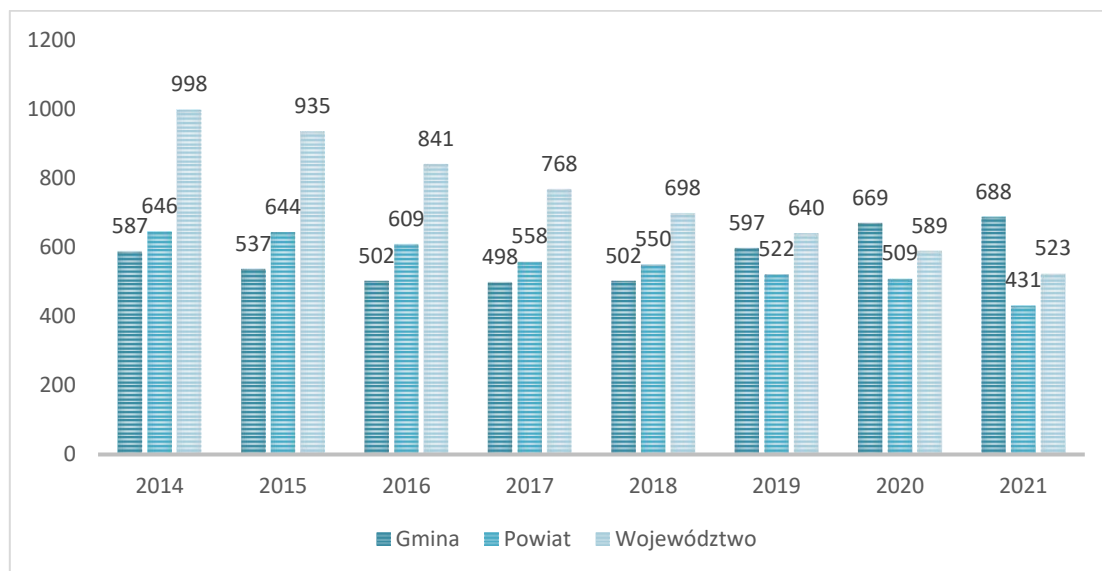
- W dziale 855 – Rodzina wydatkowano 8.166.391 zł. co stanowi 82,45 % ogólnych wydatków w zakresie polityki społecznej, w tym świadczenia wypłacane w ramach systemu zabezpieczenia społecznego.
- W dziale 852 - Pomoc społeczna wydatkowano 958.290 zł, co stanowi 9,68 % ogólnych wydatków w zakresie polityki społecznej, w tym zasiłki stałe, zasiłki okresowe i celowe, dożywianie dzieci w szkole i osób starszych, usługi opiekuńcze, pokrycie kosztów utrzymania 3 osób w domach pomocy społecznej.
- W dziale 851 - Ochrona zdrowia wydatkowano 56.524 zł, co stanowi 0,57 % ogólnych wydatków w zakresie polityki społecznej, tj. realizacja Gminnego Programu Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Narkotykowych.

4.11.1 Realizacja ustawy o pomocy społecznej

W gminie Brzuze w 2021 roku z pomocy materialnej i usługowej świadczonej na podstawie ustawy o pomocy społecznej skorzystało łącznie 675 rodzin, które otrzymały pomoc na podstawie wydanej decyzji. W 2021 roku przeprowadzono wywiad środowiskowy z 688 osobami, którym udzielono pomocy i wsparcia. W stosunku do 2020 roku liczba ta zwiększyła się o 19 osób. Poniżej zaprezentowano w formie graficznej i tabelarycznej szczegółowe dane dotyczące liczby rodzin i osób korzystających z pomocy społecznej w podziale na wiek i płeć, wskaźnik deprywacji lokalnej, liczby długotrwale korzystających z pomocy społecznej w podziale na płeć i grupy wiekowe, liczby rodzin i osób korzystających ze świadczeń pieniężnych i niepieniężnych, liczby osób korzystających z usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych, wskaźniki pracy socjalnej.

Tab. 33. Osoby korzystające ze świadczeń na podstawie wydanych decyzji, na tle „średniej” z powiatu i województwa (średnia stanowi iloraz osób korzystających ze świadczeń w ramach pomocy społecznej i liczby jednostek samorządu terytorialnego, na terenie powiatu rypińskiego i województwa kujawsko-pomorskiego)

Rok	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Gmina	587	537	502	498	502	597	669	688
Powiat	646	644	609	558	550	522	509	431
Województwo	998	935	841	768	698	640	589	523

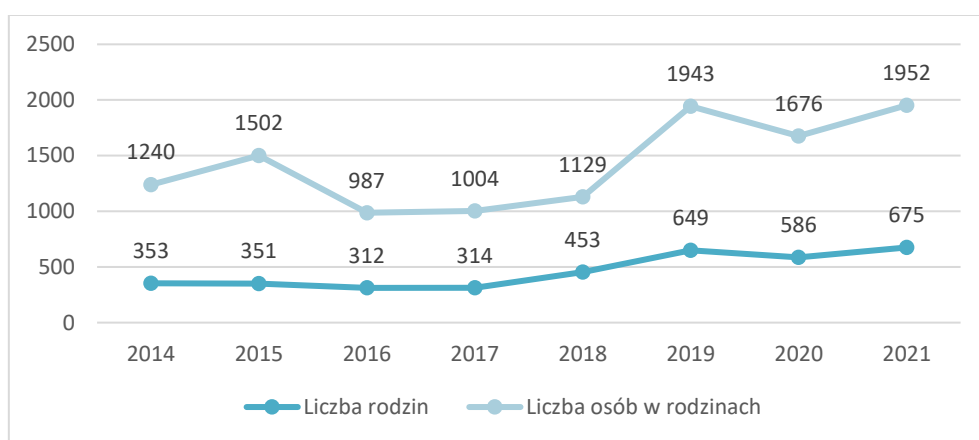

Rys. 50. Osoby korzystające ze świadczeń na podstawie wydanych decyzji, na tle „średniej” z powiatu i województwa

Rodzina jest podstawową komórką społeczną, która ma na celu zapewnienie bezpieczeństwa emocjonalnego jak również jest naturalnym środowiskiem wychowawczym, w którym główny element stanowią interakcje zachodzące między jej członkami. Dlatego jeśli w funkcjonowaniu rodziny pojawiają się dysfunkcje, instytucje i służby zobligowane do wspierania rodziny zobowiązane są do podjęcia na jej rzecz określonych działań. Poniżej przedstawiono liczbę osób i rodzin, korzystających ze wsparcia w ramach pracy socjalnej i świadczeń z pomocy społecznej, na podstawie ustawy o pomocy społecznej, w gminie Brzuze.

Tab. 34. Rodziny i osoby w rodzinach, którym udzielono wsparcia w ramach ustawy o pomocy społecznej

Rok	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
2014	353	1240
2015	351	1502
2016	312	987
2017	314	1004
2018	453	1129
2019	649	1943
2020	586	1676
2021	675	1952

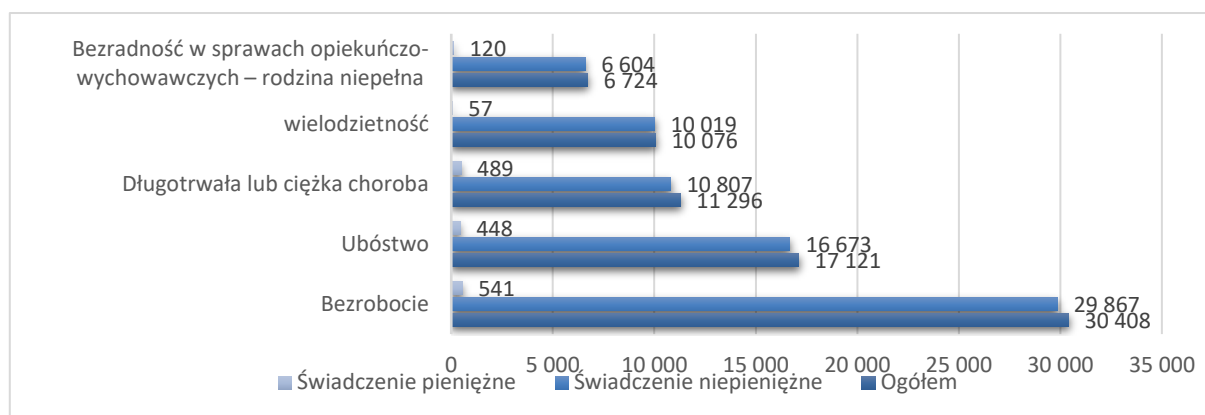

Rys. 51. Rodziny i osoby korzystające ze wsparcia w ramach ustawy o pomocy społecznej

Na podstawie art. 7 ustawy o pomocy społecznej, prawo do pomocy przysługuje w szczególności z powodu: ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, bezrobocia, niepełnosprawności, długotrwałej lub ciężkiej choroby, przemocy w rodzinie, potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi, potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, zdarzenie losowe i klęska żywiołowa, trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego.

Tab. 35. Główne powody przyznania świadczeń w ramach pomocy społecznej w 2021 r.

Powód przyznania	Ogółem	Liczba świadczeń	
		Świadczenia niepieniężne	Świadczenia pieniężne
Bezrobocie	30 408	29 867	541
Ubóstwo	17 121	16 673	448
Długotrwała lub ciężka choroba	11 296	10 807	489
wielodzietność	10 076	10 019	57
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych – rodzina niepełna	6 724	6 604	120

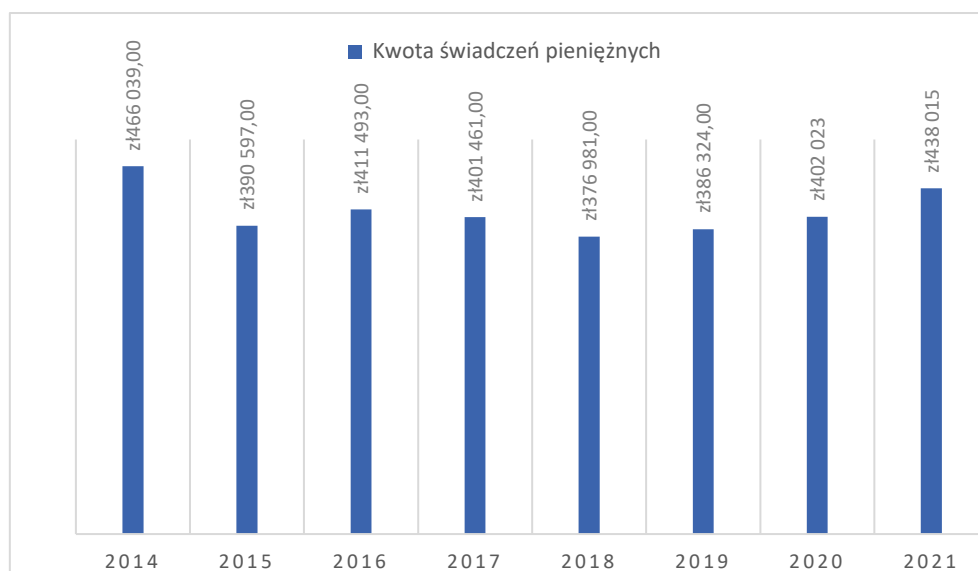
Rys. 52. Przyczyny korzystania ze świadczeń

Świadczenia pieniężne i niepieniężne

Prawo do ubiegania się o przyznanie świadczeń w ramach ustawy o pomocy społecznej przysługuje osobom samotnym, których dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej, tj. 701 zł miesięcznie, oraz rodzinom, u których dochód nie przekracza 528 zł na osobę w rodzinie miesięcznie. Poniżej zaprezentowano w formie tabelarycznej dane dotyczące kosztu świadczeń oraz wypłaty świadczeń pieniężnych, w tym koszt składek zdrowotnych oraz pomoc rzeczowa.

Tab. 36. Koszt świadczeń z pomocy społecznej

Rok	Koszt świadczeń w zł
2014	466.039
2015	390.597
2016	411.493
2017	401.461
2018	376.981
2019	386.324
2020	402.023
2021	438.015

Rys. 53. Świadczenia pieniężne z pomocy społecznej

Osoby z orzeczeniem o umiarkowanym i znacznym stopniu niepełnosprawności oraz osoby powyżej 60 i 65 roku życia, w przypadku braku dochodu lub posiadające dochód niższy od ustawowego kryterium dochodowego dla osoby samotnie gospodarującej lub pozostającej w rodzinie, w której dochód na osobę nie przekracza kryterium dochodowego, ma prawo ubiegać się o zasiłek stały, na czas nieokreślony lub zgodny z terminem ważności orzeczenia o stopniu niepełnosprawności. Od kwoty wypłaconego zasiłku stałego odprowadza się składkę ubezpieczenia zdrowotnego.

Tab. 37. Wypłata zasiłków stałych

ROK	Liczba rodzin	Kwota świadczeń w zł
2017	39	191.452
2018	42	202.819
2019	38	203.650
2020	35	209.808
2021	37	210.119

W przypadku wystąpienia trudnej sytuacji życiowej, osoby i rodziny z terenu gminy Brzuze mają prawo skorzystać ze wsparcia pieniężnego w ramach pomocy społecznej w postaci zasiłku celowego, specjalnego zasiłku celowego oraz świadczenia pieniężnego na zakup posiłku lub żywności z programu „Posiłek w szkole i w domu”. Przedstawione poniżej dane w formie tabelarycznej, uwzględniają trend wzrostu liczby osób i rodzin korzystających z tej formy wsparcia.

Tab. 38. Wypłata zasiłków celowych

Rok	Liczba rodzin	Kwota świadczeń [zł]
2017	131	73.794
2018	133	79.142
2019	133	85.542
2020	254	149.554
2021	199	103.025

Osoby i rodziny, których dochód nie przekracza kryterium dochodowego, pozostające w trudnej sytuacji materialnej, mają prawo ubiegać się o przyznanie zasiłku okresowego. Na terenie gminy Brzuze widoczny jest trend spadku liczby rodzin korzystających ze wsparcia w postaci zasiłków okresowych.

Tab. 39. Wypłata zasiłków okresowych

Rok	Liczba rodzin	Kwota świadczeń [zł]
2017	86	150.293
2018	75	107.885
2019	65	106.609
2020	75	112.122
2021	63	85.020

Gmina Brzuze oferuje usługi opiekuńcze, które stanowią jedną z form pomocy udzielanej w ramach systemu wsparcia socjalnego. Z usług mogą korzystać osoby z niepełnosprawnościami, a także osoby chore krótkoterminowo lub przewlekle, osoby starsze i osoby samotne, jeśli potrzebują na co dzień pomocy innych osób, a nie mogą jej uzyskać od osób, które wspólnie z nią mieszkają (np. równie chory współmałżonek) i innych członków rodziny, tzw. wstępnych i zstępnych, czyli dzieci, wnuków, sióstr, braci, dalszej rodziny.

W gminie Brzuze zatrudniona jest jedna opiekunka środowiskowa w pełnym wymiarze godzin pracy. Liczba osób potrzebujących pomocy powoduje konieczność zatrudnienia osób bezrobotnych z kwalifikacjami opiekunki w formie stażu.

Tab. 40. Osoby korzystające z usług opiekuńczych

Rok	Liczba osób
2014	9
2015	11
2016	12
2017	16
2018	17
2019	20
2020	19
2021	19

Nowymi formami wsparcia i pomocy zaadresowanymi do znaczącej grupy mieszkańców gminy Brzuze, jakimi są osoby dotknięte długotrwałą chorobą i niepełnosprawnością, jest możliwość korzystania ze specjalistycznych usług opiekuńczych. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi, Gmina Brzuze pozyskuje środki finansowe w ramach zadań zleconych, na świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych, w ramach których wsparcie prowadzą: logopeda, pedagog, fizjoterapeuta oraz pracownik socjalny.

Tab. 41. Osoby korzystające ze wsparcia w ramach specjalistycznych usług opiekuńczych

Rok	Liczba osób
2016	8
2017	8
2018	8
2019	10
2020	11
2021	11

Dożywianie dzieci oraz osób starszych

Gmina Brzuze, oprócz wsparcia rodzin w ramach świadczeń pieniężnych, prowadzi również dożywianie w szkołach podstawowych na terenie gminy oraz dożywia dzieci, uczęszczające do szkół podstawowych poza teren gminy, w przypadku gdy dochód rodziny nie

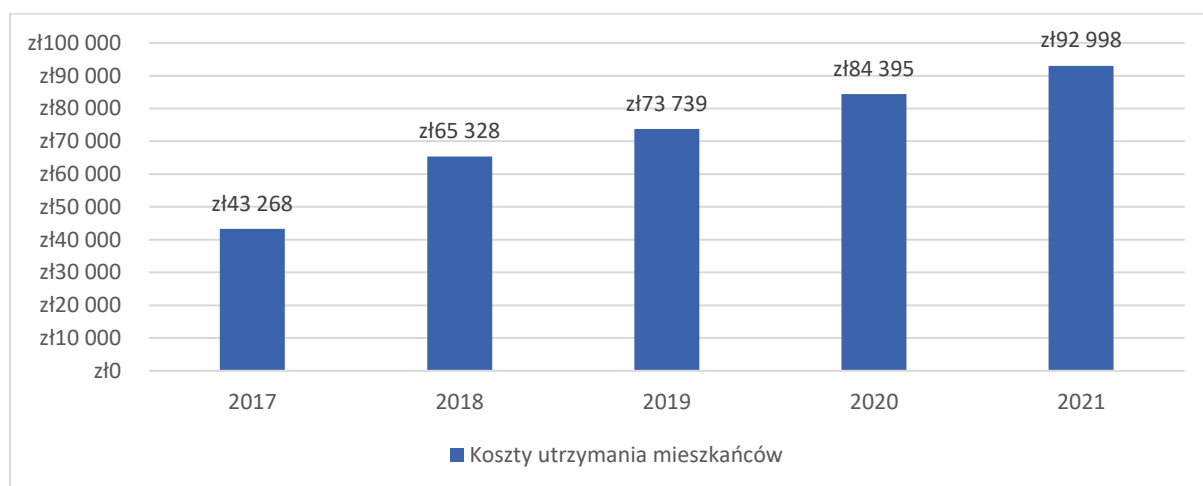
przekracza kryteriów dochodowych określonych w ustawie o pomocy społecznej. W 2021 roku Gmina Brzuze w ramach dotacji z budżetu państwa, dożywianych było 218 osób, w tym 208 dzieci. Nastąpiło zmniejszenie liczby osób korzystających z tej formy wsparcia względem roku 2020 o 85 osób. Ponadto w 2021 roku gmina Brzuze dożywiała ze środków własnych 323 dzieci w szkołach na terenie gminy. W 2021 roku Rada Gminy Brzuze podjęła uchwałę w sprawie przyjęcia programu oślonowego, który określa zasady dożywiania uczniów w szkole i wprowadza dopłaty do każdego posiłku, gdy dochód rodziny przekracza kryteria dochodowe określone na podstawie ustawy o pomocy społecznej. W związku z powyższym 208 dzieci korzysta z posiłków nieodpłatnie, natomiast 323 dzieci zobowiązanych jest do ponoszenia dopłaty za każdy zjedzony posiłek.

Pobyt w domach pomocy społecznej

Pomoc społeczna to nie tylko wsparcie finansowe osób i rodzin potrzebujących pomocy, ale także pomoc instytucjonalna, świadczona przez wyspecjalizowane placówki. Gmina Brzuze pokrywa część kosztów pobytu trzech mieszkańców gminy, którzy z uwagi na trudną sytuację zdrowotną i opiekuńczą, przebywają w domach pomocy społecznej w Wąbrzeźnie oraz Kutnie.

Tab. 42. Odpłatność Gminy za pobyt w domach pomocy społecznej

Rok	Liczba osób	Koszty utrzymania [zł]
2017	2	43.268
2018	2	65.328
2019	3	73.739
2020	3	84.395
2021	3	92.998

Rys. 54. Odpłatność Gminy za pobyt w domach pomocy społecznej

Wsparcie asystenta rodziny

Jednym z kolejnych zadań Ośrodka Pomocy w ramach pracy socjalnej jest realizacja ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Ustawa obliguje do podjęcia oraz realizacji Gminnego Programu Wspierania Rodzin w Gminie Brzuze. W ramach realizacji Programu od 2013 roku w gminie Brzuze pracuje asystent rodziny, który w 2021 roku obejmował swoim wsparciem łącznie 12 rodzin. Celem pracy asystenta rodziny jest osiągnięcie przez rodzinę podstawowego poziomu stabilizacji życiowej, która umożliwi jej wychowanie dzieci. Jego głównym zadaniem jest niedopuszczenie do oddzielenia dzieci od rodziny oraz podjęcie działań zmierzających do zażegnania kryzysu w rodzinie.

W gminie Brzuze mieszkają 44 rodziny, w tym 160 osób z problemami opiekuńczo-wychowawczymi, których sytuacja na bieżąco jest monitorowana pod kątem sprawowania opieki nad dziećmi. Przyczyny trudności tych rodzin wynikają przeważnie z niskich kompetencji wychowawczych, eurosieroctwa, rozbicia rodziny, przemocy, uzależnień, chorób psychicznych i bezrobocia.

Tab. 43. Rodziny objęte wsparciem asystenta

Rok	Liczba rodzin
2017	13

2018	13
2019	16
2020	14
2021	12

Zespół Interdyscyplinarny

Ważnym elementem oddziaływania na rodzinę, w której dochodziło do przemocy domowej, były działania podejmowane przez Zespół Interdyscyplinarny, w oparciu o ustawę o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie. W skład zespołu wchodzi pracownicy ośrodka pomocy, funkcjonariusz policji, dyrektor szkoły, pedagog szkolny. W 2021 roku w gminie Brzuze prowadzonych było 5 procedur „Niebieska Karta”. Sprawcy przemocy domowej skierowani zostali do udziału w programie korekcyjno-edukacyjnym dla sprawców przemocy. Natomiast w 2020 roku prowadzonych było 11 procedur „Niebieska Karta”.

Gmina Brzuze na podstawie porozumienia ze starostwem powiatowym współfinansuje utrzymanie mieszkania interwencji kryzysowej dla ofiar przemocy domowej. Ponadto o formach wsparcia i miejscach pomocy dla osób przeżywających trudności, wynikające z przemocy w rodzinie, udzielane są informacje w materiałach promocyjnych, które rozdawane są mieszkańcom gminy podczas różnych spotkań, jak również w szkołach i ośrodkach zdrowia.

4.11.2. System zabezpieczenia społecznego

Osoby i rodziny z terenu gminy Brzuze korzystają ze wsparcia systemu zabezpieczenia społecznego. System opiera się na wypłacie świadczeń pieniężnych, które stanowią wsparcie finansowe dla osób i rodzin.

Ustawa o świadczeniach rodzinnych gwarantuje wypłatę zasiłków rodzinnych z dodatkami, jak również możliwość pobierania świadczeń opiekuńczych z tytułu niepełnosprawności, w postaci zasiłku pielęgnacyjnego, świadczenia pielęgnacyjnego oraz specjalnego zasiłku opiekuńczego. Prawo do ubiegania się o przyznanie zasiłku rodzinnego z dodatkami oraz specjalnego zasiłku opiekuńczego, przysługuje osobom i rodzinom, których dochód na osobę w rodzinie miesięcznie nie przekracza 674 zł oraz 764 zł w przypadku rodzin, w których znajduje się osoba niepełnosprawna. Świadczenie pielęgnacyjne oraz zasiłek pielęgnacyjny przysługuje osobom niepełnosprawnym i ich opiekunom bez względu na dochód rodziny.

Poniżej zamieszczone dane tabelaryczne prezentują spadkowy trend korzystania przez rodziny ze wsparcia pieniężnego w postaci zasiłków rodzinnych, jednakże widoczny jest wzrost kosztów wypłaty świadczeń opiekuńczych, który bezpośrednio wynika z sukcesywnego podnoszenia wysokości świadczenia pielęgnacyjnego, jak również zwiększenia liczby osób, które rezygnują z zatrudnienia celu świadczenia całkowitej opieki nad dzieckiem niepełnosprawnym lub osobą zależną niepełnosprawną w stopniu znacznym, niezdolną do samodzielnej egzystencji.

Tab. 44. Zasiłki rodzinne wraz z dodatkami wypłacane w gminie Brzuze

Rok	Suma zasiłków rodzinnych [zł]	Liczba rodzin
2014	1.101.612	325
2015	1.009.080	286
2016	1.115.244	292
2017	1.085.253	266
2018	1.049.363	260
2019	938.359	231
2020	903.379	206
2021	792.624	179

Tab. 45. Kwota świadczeń pieniężnych opiekuńczych i pielęgnacyjnych wypłacanych w gminie Brzuze

Rodzaj świadczenia	2017	2018	2019	2020	2021
Zasiłek pielęgnacyjny w zł	243.882	243.169	306.003	353.914	364.338
Świadczenie pielęgnacyjne w zł	441.620	409.510	410.155	542.682	637.958

Specjalny zasiłek opiekuńczy w zł	101.350	100232	123.086	103.740	74.600
--	---------	--------	---------	---------	--------

Samotni rodzice, którzy pozostają w trudnej sytuacji materialnej, z uwagi na niepłacenie alimentów na dziecko, zasądzonych przez sąd od drugiego rodzica, mogą skorzystać ze wsparcia w postaci funduszu alimentacyjnego. Wypłata świadczenia odbywa się na podstawie ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów.

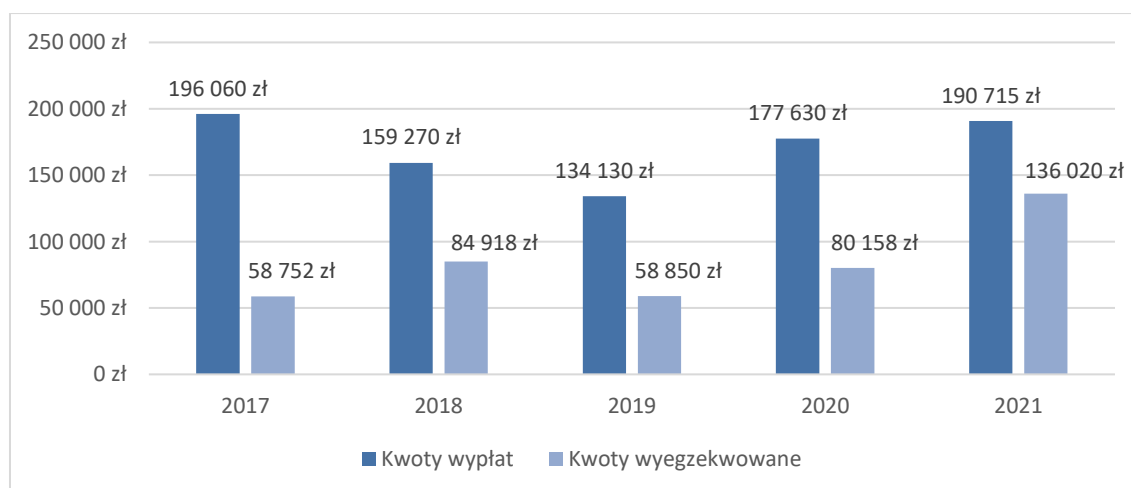
Tab. 46. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego wypłacane w gminie Brzuze

Rok	Wydatki w zł	Liczba rodzin
2014	202.551	52
2015	187.817	46
2016	198.500	51
2017	196.060	49
2018	159.270	41
2019	134.130	33
2020	177.630	41
2021	190.715	43

Świadczenia pieniężne z funduszu alimentacyjnego, wypłacane rodzicom z dziećmi, podlegają ściągnięciu od rodzica objętego obowiązkiem alimentacyjnym, przez organy samorządowe i państwowe na podstawie ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz kodeksu karnego. Ściągalność alimentów w gminie Brzuze w latach 2017-2021 prezentowała się następująco.

Tab. 47. Kwoty wyegzekwowane od dłużników alimentacyjnych

Rok	Kwoty wyegzekwowane [zł]
2017	58.752
2018	84.918
2019	58.850
2020	80.158
2021	136.020

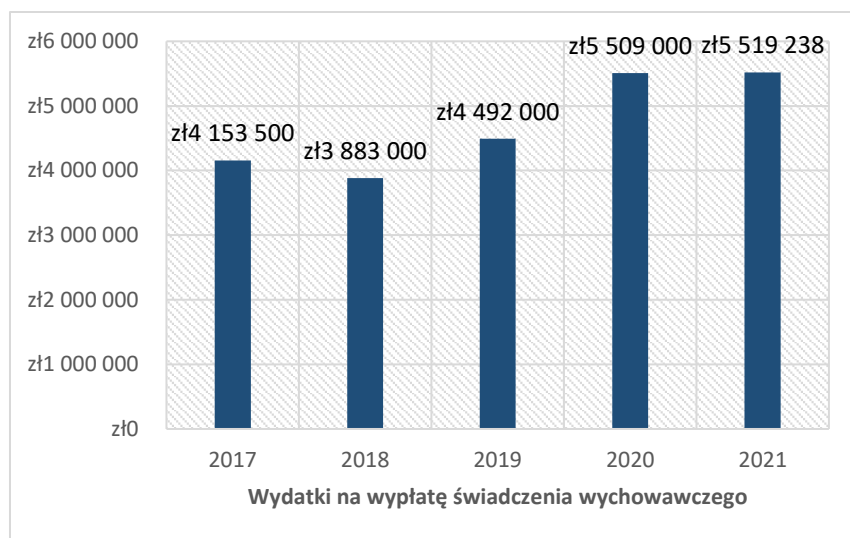

Rys. 55. Porównanie kwot wypłaconych z funduszu alimentacyjnego względem kwot wyegzekwowanych od dłużników alimentacyjnych

Rodziny i samotni rodzice, którzy wychowują dzieci do 18 roku życia pobierają świadczenie wychowawcze w ramach programu Rodzina 500+. Świadczenie wypłacane jest bez względu na dochód rodziny. Poniżej zaprezentowane wydatki na wypłatę świadczenia wychowawczego w latach 2017-2021.

Tab. 48. Świadczenie wychowawcze

Rok	Wydatki [zł]
2017	4.153.500
2018	3.883.000
2019	4.492.000
2020	5.509.000
2021	5.519.238

Rys. 56. Świadczenia wychowawcze wypłacane w gminie Brzuzeh

Osoby i rodziny mają prawo ubiegać się o przyznanie prawa do dodatku mieszkaniowego. Wysokość świadczenia jest uzależniona od powierzchni użytkowej zajmowanego mieszkania oraz kryterium dochodowego, określonego na podstawie ustawy o dodatkach mieszkaniowych. Osoby uprawnione do ww. świadczenia miały prawo ubiegać się o dodatek energetyczny na podstawie ustawy Prawo energetyczne.

Tab. 49. Dodatek mieszkaniowy i energetyczny w gminie Brzuzeh

	2017	2018	2019	2020	2021
Dodatki mieszkaniowe					
Liczba gospodarstw domowych	26	20	15	8	9
Kwota świadczeń w zł	31.174	19.865	11.856	9.404	7.896
Dodatki energetyczne					
Liczba gospodarstw domowych	16	11	6	1	2
Kwota świadczeń w zł	2.036	1.330	612	109	251

W 2016 roku weszła w życie ustawa o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”. Akt gwarantuje wypłatę jednorazowego świadczenia pieniężnego w wysokości 4.000 zł dla rodzin z dziećmi, z ciężkim i nieodwracalnym upośledzeniem albo nieuleczalną chorobą zagrażającą życiu, które powstały w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu. W gminie Brzuze wypłacono 3 świadczenia „za życiem”, 2 w 2019 roku oraz 1 w 2021.

4.11.3. Pozostała działalność GOPS

Działalność Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Brzuzem poza działalnością statutową, funkcjonuje w oparciu o liczne programy i projekty, w ramach których oferuje dodatkowe formy wsparcia dla mieszkańców gminy Brzuze.

Karta Dużej Rodziny

Gmina Brzuze realizuje program rządowy „Karta Dużej Rodziny”. W ramach Programu rodziny wielodzietne wychowujące co najmniej troje dzieci lub rodzice którzy mieli na utrzymaniu co najmniej troje dzieci, mają prawo ubiegać się o przyznanie Karty Dużej Rodziny, na podstawie której są upoważnieni do zniżek w cenie towarów i usług.

Tab. 50. Wydane Karty Dużej Rodziny

Rok	Liczba rodzin	Liczba osób
2014	24	129
2015	22	114
2016	12	65
2017	8	33
2018	13	67
2019	55	148
2020	15	36
2021	7	19

Realizacja Gminnego Programu Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Narkotykowych

Gmina Brzuze od kilku lat realizując programy przeciwdziałające uzależnieniom prowadzi punkt informacyjno-konsultacyjny, którego działalność finansowana jest ze środków pochodzących z opłat za zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych. Punkt funkcjonuje w oparciu o Gminny Program Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Osoby uzależnione i eksperymentujące z substancjami psychoaktywnymi, doświadczającymi przemocy domowej mogą skorzystać z pomocy w formie porad specjalistów i terapii. Prowadzone są warsztaty dla rodziców, podczas których rodzice otrzymują wiedzę na temat zagrożeń. Ponadto prowadzony jest Klub AA „OAZA”, w którym spotykają się osoby po ukończonym leczeniu odwykowym.

W 2020 roku specjaliści udzielili łącznie 340 porad dla 34 rodzin. Natomiast w 2021 roku udzielono łącznie 297 porad dla 38 rodzin. Jednym z wielu zadań realizowanych przez członków Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych jest kierowanie osób uzależnionych na leczenie odwykowe i terapię. W omawianym okresie Komisja przeprowadziła 47 rozmów motywujących.

Corocznie w ramach realizacji Gminnego Programu Rozwiązywania Problemów Alkoholowych organizowany był wypoczynek letni dla dzieci i młodzieży w formie półkolonii, w czterech świetlicach na terenie gminy, łącznie dla 80 dzieci z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym. Z uwagi na wprowadzenie na terenie całego kraju stanu epidemii SARS-COV 2, gmina Brzuze od 2020 roku nie prowadziła półkolonii dla dzieci. Ponadto od wielu lat Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, w ramach działań profilaktycznych, współpracuje w organizacji biegów sztafetowych oraz konkursów wiedzy pod nazwą Maraton Trzeźwości.

Asystent Osobisty Osób Niepełnosprawnych

Gmina Brzuze od 2020 roku realizuje program resortowy Ministra Rodziny i Polityki Społecznej pn. „Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej”. W ramach dofinansowania gmina otrzymuje środki finansowe na zatrudnienie asystenta oraz pokrycie kosztów współpracy z osobami niepełnosprawnymi, tj. bilety, środki ochrony osobistej.

W 2020 roku asystent świadczył pomoc dla 4 osób z orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. łączna kwota dofinansowania wyniosła 15.258,24 zł. W 2021 roku wsparciem objęto 5 osób z orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. łączny koszt programu w tym roku wyniósł 35.858,82 zł.

Wspieraj Seniora

W latach 2020-2021 Gmina Brzuze realizowała program „Wspieraj Seniora”. W ramach dofinansowania z Solidarnościowego Korpusu Wsparcia Seniorów pozyskano środki w kwocie 13.268,00 zł w 2020 roku oraz w kwocie 39.809,60 zł w roku 2021. Z dotacji pokryto koszty

zatrudnienia dla opiekunki, która świadczyła usługi opiekuńcze dla osób starszych i wymagających wsparcia, w związku z wprowadzeniem na terenie kraju stanu epidemii i kwarantanną ogólną. Zatrudniona opiekunka świadczyła wsparcie w postaci dostarczania zakupów, leków oraz w utrzymaniu domu w czystości. Łącznie objęto wsparciem 56 osób, w tym 46 osób starszych.

Kujawsko-Pomorska Teleopieka

W 2021 roku Gmina Brzuze przystąpiła do realizacji projektu pt. „Kujawsko-Pomorska Teleopieka”, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Głównym założeniem projektu jest wsparcie dla osób starszych, chorych przewlekle i samotnych, w ramach którego otrzymali urządzenie telekomunikacyjne, bezpośrednio monitorujące stan zdrowia osoby noszącej i zapewniające łączność z Telecentrum. W przypadku zagrożenia życia urządzenie powiadamia stosowne służby ratunkowe. W 2021 roku ze wsparcia skorzystało łącznie 9 osób. Korzystanie z usługi jest nieodpłatne. Od początku realizacji projektu koszty wyniosły łącznie 3.280,07 zł, w tym 2.206,66 zł stanowi wkład własny.

Szczepienia przeciw SARS-COV – 2

W 2021 roku Gmina Brzuze koordynowała działania związane z dowozem osób na szczepienia przeciw COVID-19. Z dowozów mogły skorzystać osoby starsze lub zależne, pozbawione możliwości samodzielnego dojazdu do miejsca szczepienia. Łącznie z transportu skorzystało 69 osób. Zadanie zostało dofinansowane w ramach Narodowego Programu Szczepień Ochronnych, w kwocie 28.500 zł.

Ponadto w Gminie zorganizowano 11 mobilnych punktów oraz szczepionkobus, który 21 września 2021 r. odwiedził trzy miejscowości: Trąbin, Radzynek i Brzuze. Łącznie zaszczepiło się 166 osób z terenu gminy Brzuze. Gmina zorganizowała pierwszy mobilny punkt w świetlicy w Brzuzem, w którym zaszczepiły się 44 osoby. Dziesięć Kół Gospodyń Wiejskich z terenu gminy Brzuze otrzymało dofinansowanie na realizację i promocję szczepień przeciw SARS-COV – 2 w łącznej kwocie 88.000 zł. Gmina Brzuze otrzymała i wydatkowała 10.000,00 zł na promocję i organizację punktu mobilnego szczepień. W ramach środków zakupiono sprzęt niezbędny do organizacji punktów oraz gadzety promujące akcję. W promocję oraz dowóz do punktów szczepień zaangażowały się również jednostki OSP, które otrzymały na ten cel środki.

W 2021 roku gmina została nagrodzona za zajęcie III miejsca w powiecie w ramach konkursu Rosnąca Odporność, dla gmin które osiągnęły najwyższy wzrost poziomu zaszczepienia swoich mieszkańców. Nagrodę – 250.000 zł, przekazaną przez wojewodę, będzie można wykorzystać na wydatki związane z przeciwdziałaniem COVID-19 i promocję szczepień w 2022.

Tab. 51. Osoby zaszczepione w mobilnych punktach organizowanych przez KGW

Data szczepień	Miejscowość	Ilość osób zaszczepionych
21 sierpnia 2021 r.	Żałe	11
28 sierpnia 2021 r.	Brzuze - dożynki	16
4 września 2021 r.	Gulbiny	8
4 września 2021 r.	Kleszczyn	4
11 września 2021 r.	Ugoszcz	16
18 września 2021 r.	Giżynek	38
19 września 2021 r.	Ostrowite Wieś, Ostrowite Kolonia	4
19 września 2021 r.	Dobre	7
25 września 2021 r.	Trąbin Rumunki	5
Łączna ilość osób zaszczepionych		109

Taksówka społeczna w gminie Brzuze

Taksówka społeczna w gminie Brzuze jest projektem wdrożonym w 2021 r. na podstawie umowy z PFRON. W ramach zadania zakupiony został 9-osobowy samochód z windą do transportu osób niepełnosprawnych. Pozyskane zostały również środki na zatrudnienie kierowcy i dyspozytora, na zakup paliwa oraz sprzętu biurowego. Łącznie z oferowanej przez gminę usługi transportowej door-to-door skorzystało 65 osób z potrzebą wsparcia w zakresie mobilności, w tym osoby starsze, niepełnosprawne. Główne kierunki wyjazdów to Bydgoszcz, Toruń, Włocławek, Rypin. Zrealizowano łącznie 401 kursów. Większość z nich wiąże się z leczeniem oraz aktywizacją zdrowotną. Koszty realizacji projektu w 2021 wyniosły 243.231,01 zł, w tym kwota 173.517,22 zł przeznaczona została na zakup środka transportu z windą.

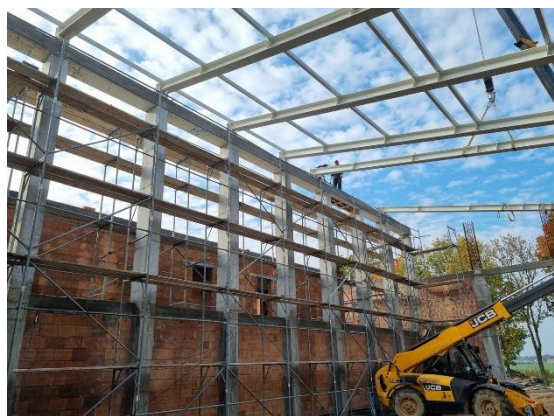
4.12. Edukacja

Prowadzenie szkół należy do najważniejszych zadań gminy. W Gminie Brzuze funkcjonują cztery szkoły podstawowe z oddziałami przedszkolnymi:

- Szkoła Podstawowa im. T. Kościuszki w Ostrowitem;
- Szkoła Podstawowa w Ugoszczu;
- Szkoła Podstawowa w Trąbinie;
- Szkoła Podstawowa w Radzynku.

Placówki oświatowe funkcjonują w budynkach będących własnością gminy, a przekazanych w trwały zarząd dyrektorom. Budynek szkolny spełnia podstawowe wymogi bezpieczeństwa oraz higieny nauki i pracy. Zaplecze lokalowe jest wystarczające, aby umożliwić wszystkim uczniom realizację podstawy programowej. Wszystkie szkoły podstawowe posiadają pracownie komputerowe i dostęp do sieci Internet. Rokrocznie dyrektorzy szkół zakupują oraz pozyskują w ramach różnych projektów środki na: wyposażenie pracowni, pomoce dydaktyczne, naukowe, sprzęt sportowy niezbędny do prowadzenia zajęć edukacyjnych, biblioteki oraz zaplecze kuchenne do przygotowywania posiłków.

Przy każdej szkole znajdują się boiska sportowe i place zabaw zapewniające uczniom bardzo dobre warunki w zakresie kultury fizycznej i rekreacji. W Ostrowitem znajduje się kompleks boisk *Orlik*.

umożliwi wgląd do sali wielofunkcyjnej.

Pozyskane zostało też kolejne dofinansowanie z budżetu województwa kujawsko-pomorskiego w wysokości 500.000 zł

Wszystkie szkoły mają do dyspozycji sale gimnastyczne, przy czym SP Ugoszcz posiada salę o niewystarczającej powierzchni. W związku z tym w grudniu 2020 r. samorząd gminy rozpoczął budowę nowej sali gimnastycznej. Budowa była kontynuowana w 2021 r. W skład nowego obiektu wchodzić będzie m.in. sala wielofunkcyjna, pomieszczenie administracyjne, pomieszczenia sanitarne, zespoły szatni wraz z łazienkami oraz przebieralniami, sale integracyjne oraz galeria, która

Kolejna ważna inwestycja gminna to przebudowa i rozbudowa części budynku Szkoły Podstawowej w Ostrowitem dla potrzeb utworzenia przedszkola samorządowego oraz wyposażenie w meble i sprzęt audiowizualny. Inwestycja podzielona jest na dwa etapy. Wykonawca odstąpił od realizacji drugiego etapu w związku ze znacznym wzrostem kosztów budowy. W związku z tym potrzebne są dodatkowe środki budżetowe w celu zakończenia inwestycji. W części obiektu SP Ostrowite realizowane były również prace związane z modernizacją sieci grzewczej w nowopowstającym przedszkolu oraz na dwóch kondygnacjach nad przedszkolem. Konieczna była również wymiana jednego z pieców. W celu umożliwienia rozwoju bazy sportowej przy ostrowickiej szkole samorząd

gminy zakupił sąsiadującą z boiskiem działkę o powierzchni 0.74 ha. W sierpniu 2021 r. samorząd gminy przyjął nieodpłatnie od KSC obiekt dawnego przedszkola.

Jesienią 2021 r. przy SP Radzynek wykonane było utwardzenie terenu z kostki brukowej, a dla SP Trąbin przygotowana została koncepcja rozbudowy obiektu o pomieszczenia dla oddziału przedszkolnego.

Zadania oświatowe realizowane przez Gminę Brzuze są finansowane z części oświatowej subwencji ogólnej oraz z dochodów własnych. Gmina występuje również o dofinansowanie zadań m.in. z rezerwy części oświatowej subwencji, z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020.

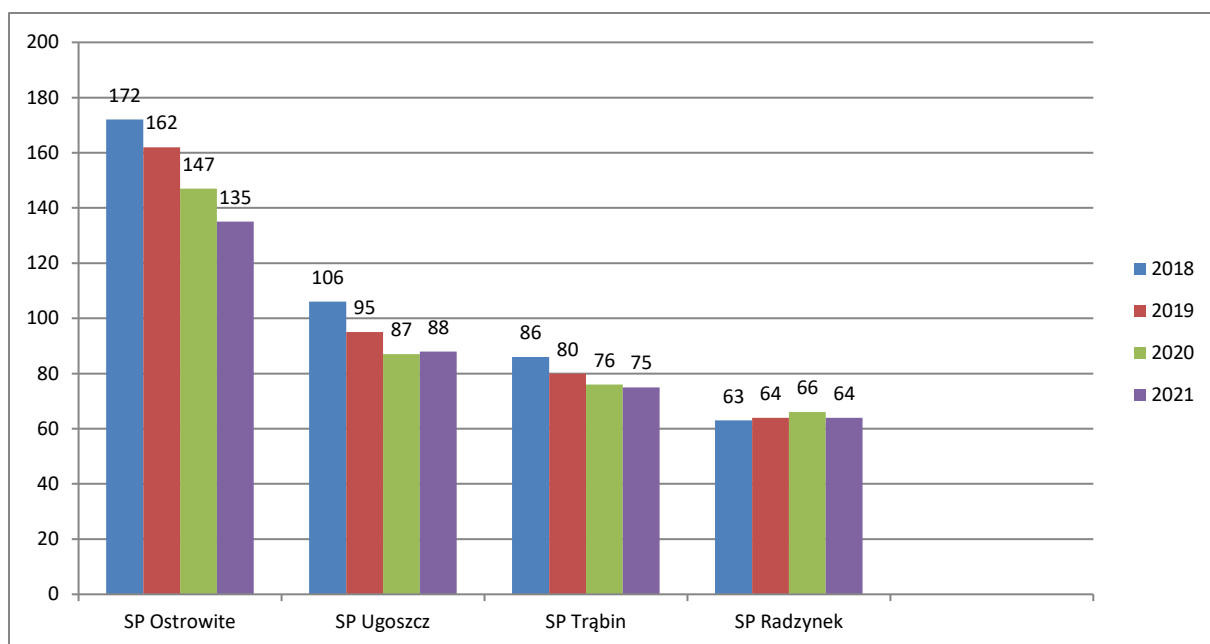
Tab. 52. Podstawowe dane dotyczące funkcjonowania szkół w 2021 r.

Szkoły	SP Ostrowite	SP Ugoszcz	SP Trąbin	SP Radzynek
Liczba uczniów	135	88	75	64
Liczba n-li w przeliczeniu na etaty	16,74	11,28	11,11	10,22
Budżet szkoły [zł]	2.542 279,41	1.465 784,12	1.254 240,09	1.258 142,44
Koszt utrzymania 1 ucznia [zł]	18.831,70	16.656,64	16.723,20	19.658,48

Średni miesięczny koszt utrzymania 1 ucznia waha się od 16,6 tys. zł w Ugoszczu do 19,6 tys. zł w Radzynku. Do jednej klasy uczęszczało średnio 11 uczniów. Najwięcej w szkole w Ostrowitem średnio 17 uczniów w klasie, najmniej w szkole w Radzynku 8 uczniów. Przy wszystkich szkołach funkcjonowały również oddziały przedszkolne.

Tab. 53. Dzieci uczęszczające do szkół w latach 2018-2021

Lp.	Nazwa szkoły	2018	2019	2020	2021
1	SP Ostrowite	172	162	147	135
2	SP Ugoszcz	106	95	87	88
3	SP Trąbin	86	80	76	75
4	SP Radzynek	63	64	66	64

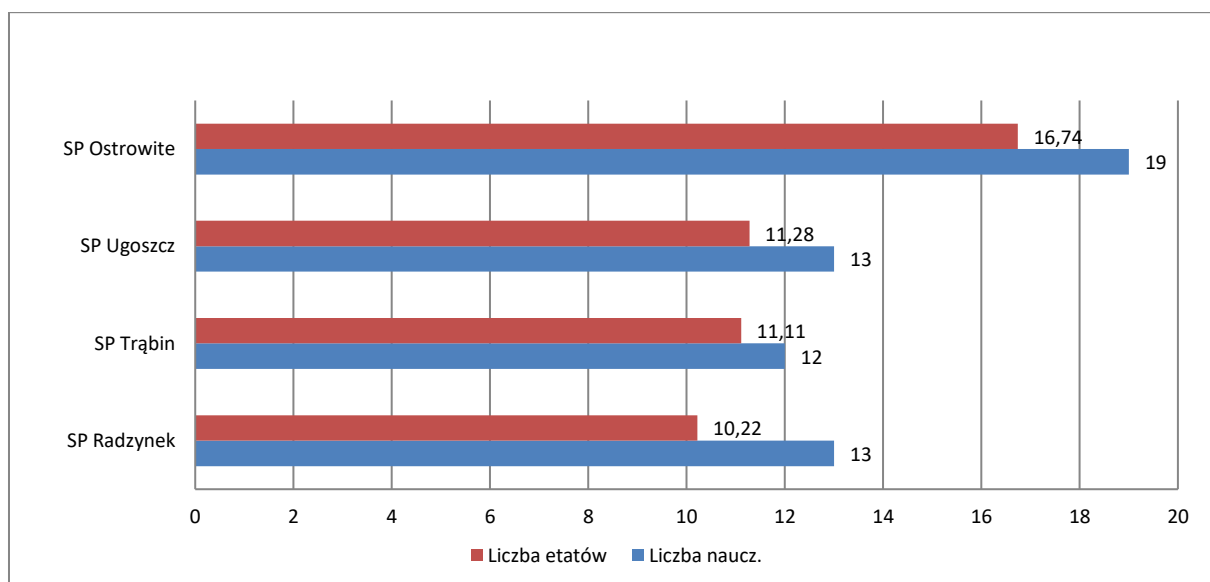

Rys. 57. Liczba uczniów w szkołach w latach 2018-2021

W poszczególnych szkołach zatrudnienie nauczycieli na dzień 31.12.2021 r. przedstawiało się następująco:

1. SP Ostrowite – 19 nauczycieli; w tym 16,74 etatów,
2. SP Ugoszcz – 13 nauczycieli; w tym 11,28 etatów,
3. SP Trąbin – 12 nauczycieli; w tym 11,11 etatów,
4. SP Radzynek – 13 nauczycieli; w tym 10,22 etatów.

Zatrudnienie obsługi i administracji szkół w placówkach oświatowych wyniosło 20,5 etatów, w tym: 3 etaty administracji i 17,50 etatów obsługi.

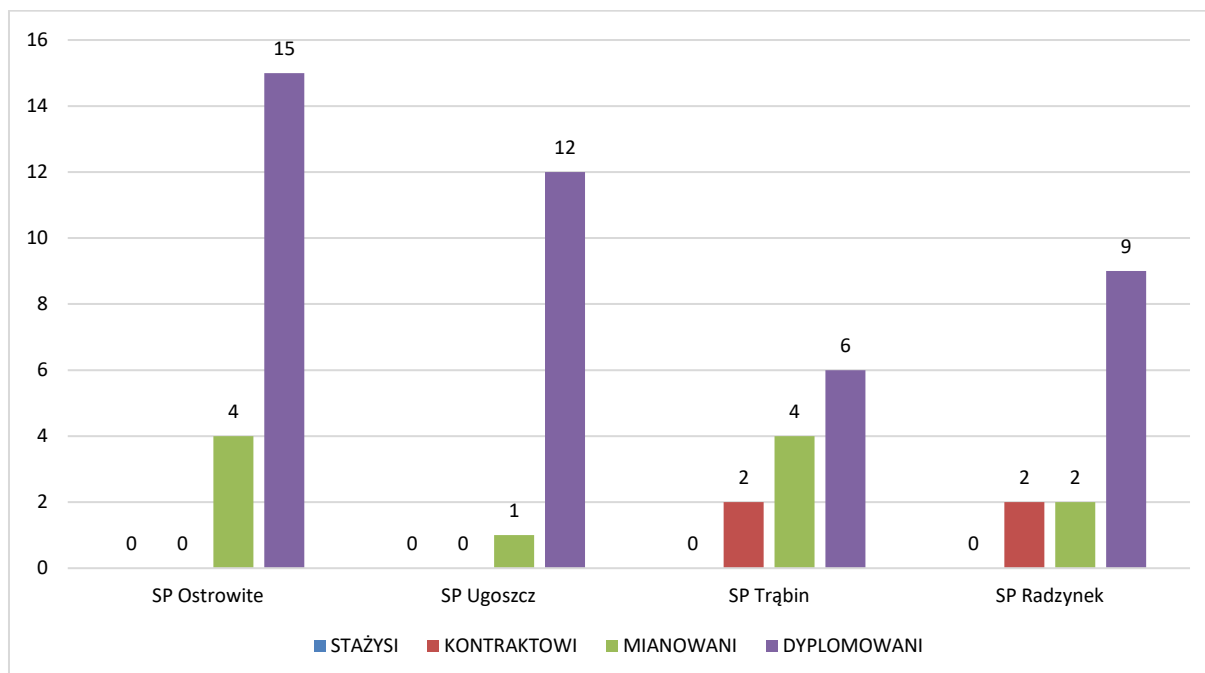

Rys. 58. Zatrudnienie nauczycieli w szkołach na dzień 31.12.2021 r.

Tab. 54. Zatrudnienie nauczycieli w szkołach wg grup awansu zawodowego na 31.12.2021 r.

Lp.	Nazwa szkoły	Stażyści	Kontraktowi	Mianowani	Dyplomowani
1	SP Ostrowite	0	0	4	15
2	SP Ugoszcz	0	0	1	12

3	SP Trąbin	0	2	4	6
4	SP Radzynek	0	2	2	9

Rys. 59. Zatrudnienie nauczycieli w szkołach na dzień 31.12.2021 r.

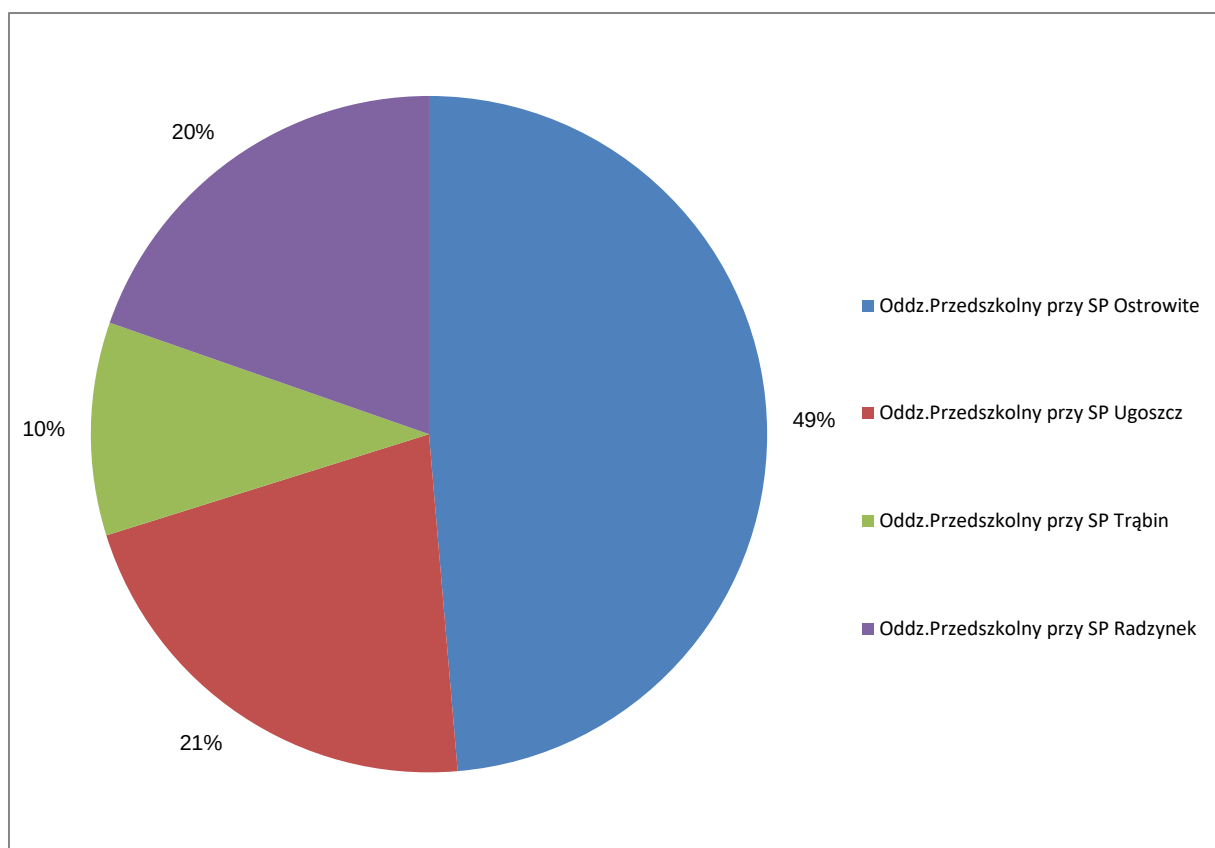
Zarządzanie oświatą na poziomie przedszkoli

Realizację wychowania przedszkolnego regulują przepisy ustawy z dnia 7 września 1991 roku o systemie oświaty. Wychowanie przedszkolne obejmuje dzieci od początku roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 3 lata, do końca roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 7 lat. W szczególnie uzasadnionych przypadkach wychowaniem przedszkolnym może zostać objęte dziecko, które ukończyło 2,5 roku. Gmina Brzuze realizuje proces wychowania przedszkolnego w oddziałach przedszkolnych znajdujących się w szkołach podstawowych.

Na terenie Gminy Brzuze w 2019 r. było 8 oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych z ogólną liczą 131 dzieci, w 2020 r. przy tej samej liczbie oddziałów uczęszczało 155 uczniów. W 2021 r. do 8 oddziałów przedszkolnych uczęszczało 168 dzieci. W oddziałach tych zatrudnionych jest 10 nauczycieli w pełnym wymiarze czasu pracy oraz 2,5 etatu obsługi.

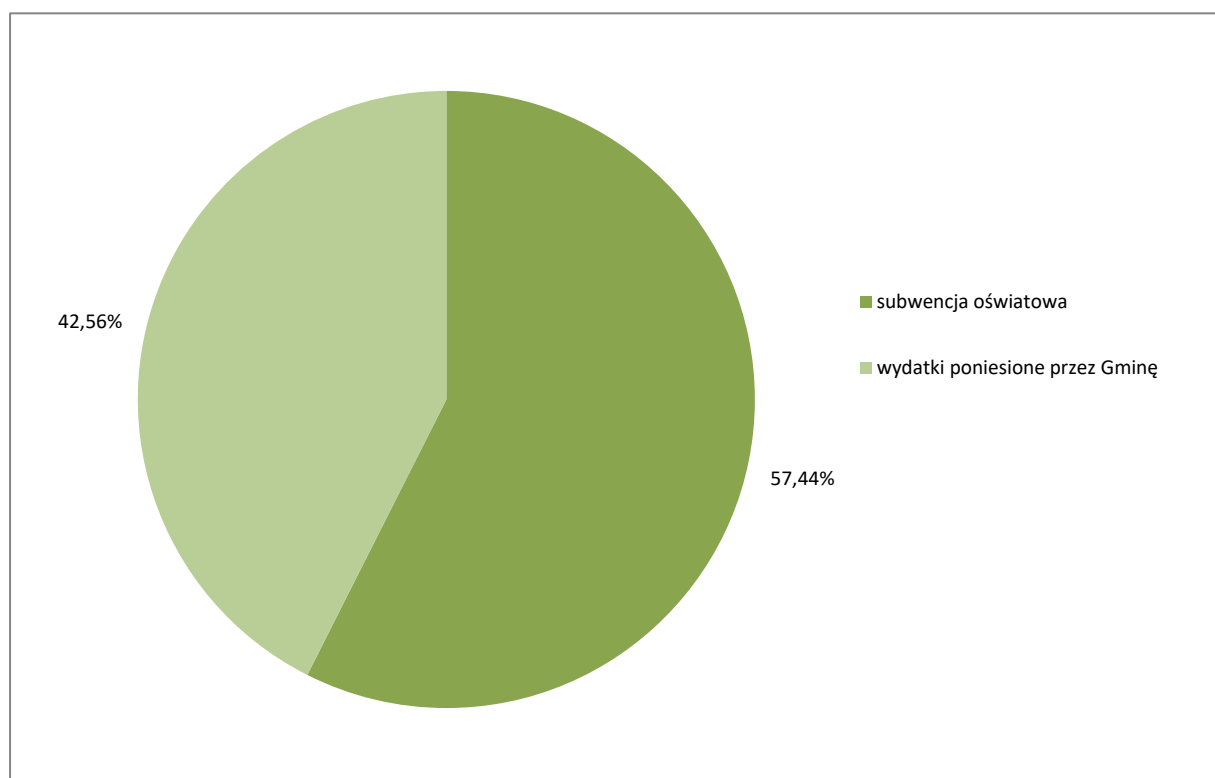
Tab. 55. Wydatki poniesione na oddziały przedszkolne w latach 2019-2021

Lp.	Nazwa jednostki oświatowej	Wydatki		
		2019	2020	2021
1	Oddziały Przedszkolne przy SP w Ostrowitem (3)	384.554,97	441.943,65	430.935,36
2	Oddziały Przedszkolne przy SP w Ugoszczu (2)	171.661,44	175. 658,19	190.591,09
3	Oddział Przedszkolny przy SP w Trąbinie (1)	69.179,81	74.476,70	90.204,96
4	Oddziały Przedszkolne przy SP w Radzynku (2)	133.196,91	143. 038,15	174.108,39
	Razem	758.593,13	835.116,69	885.839,80

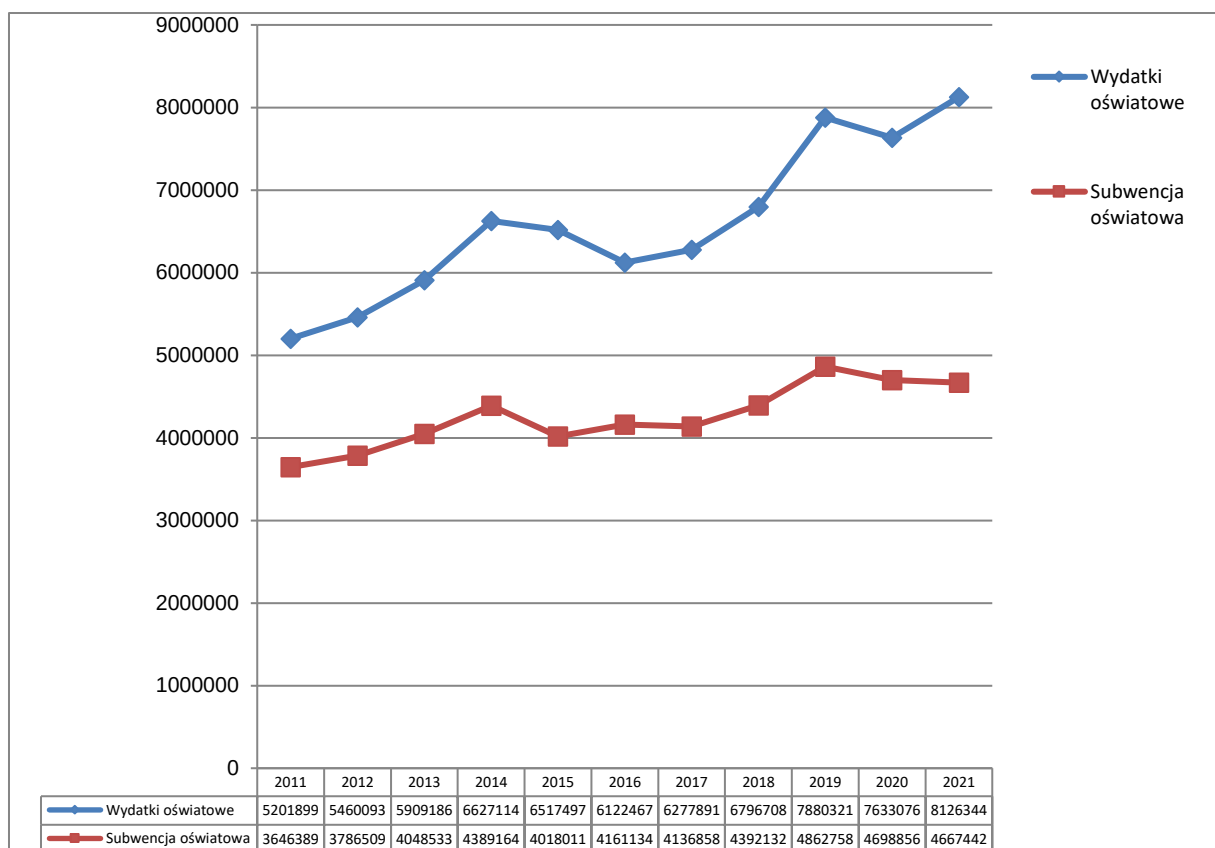

Rys. 60. Wydatki poniesione na oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych w 2021 r.

W roku 2021 wydatki Gminy Brzuze na oświatę wyniosły ogółem **8.126.343,53** zł. Wysokość subwencji oświatowej na zdania szkolne wyniosła **4.667.442,00** zł (57,44%). Wydatki gminy wyniosły **3.458.901,53** zł (42,56%).

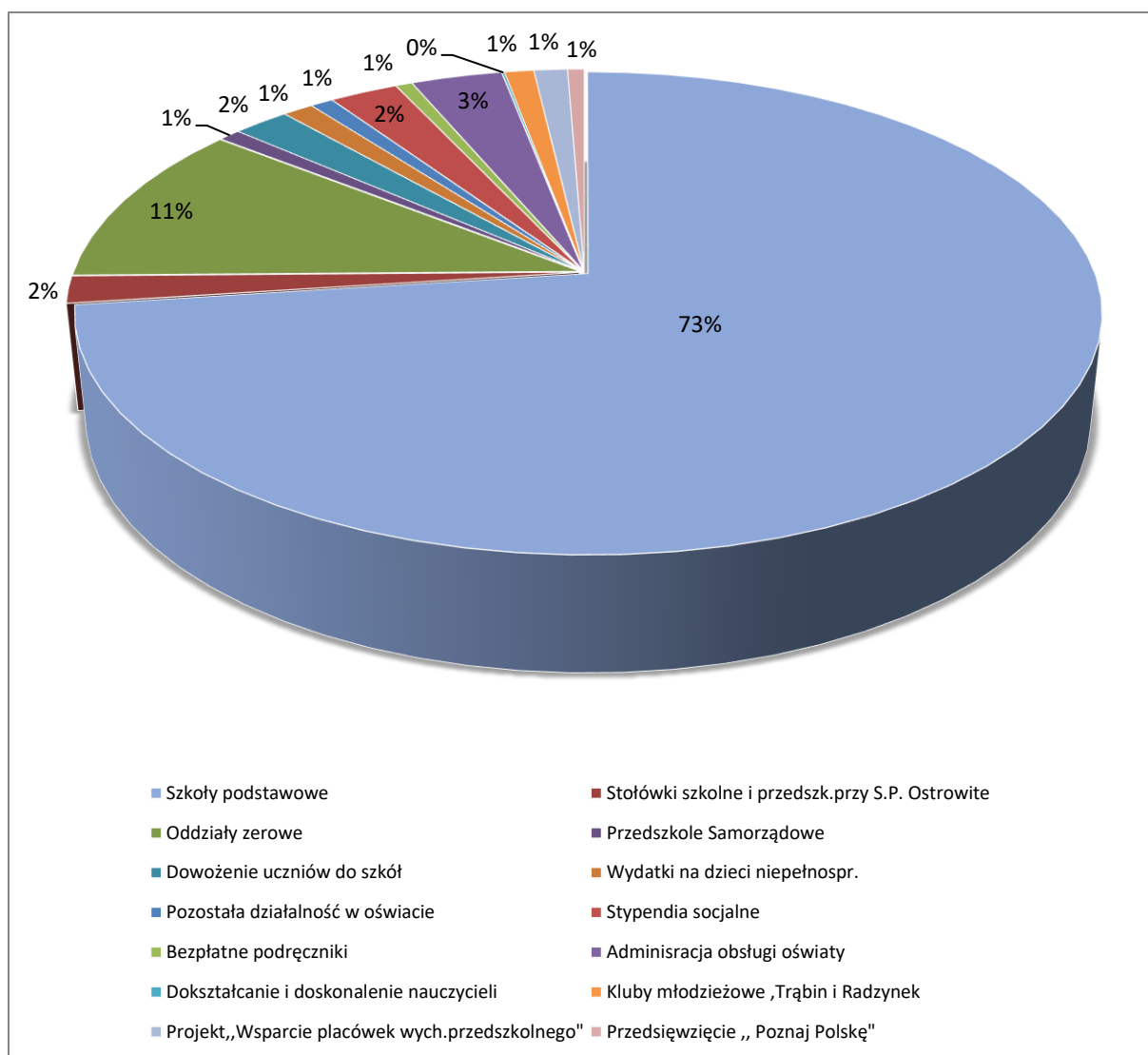
Rys. 61. Źródła pokrycia wydatków oświatowych w 2021 r.

Rys. 62. Udział subwencji oświatowej w wydatkach na oświatę w latach 2011-2021.

Wydatki Gminy Brzuze poniesione na oświatę w 2021 r. wyniosły **8.126.343,53** zł, w tym:

- a) Szkoły podstawowe - 5.926.570,66
- b) Stołówki szkolne i przedszkolne przy SP w Ostrowitem – 147.378,40
- c) Oddziały „O” przy szkołach podstawowych – 885.839,80
- d) Przedszkole Samorządowe w Ostrowitem – 66.054,77
- e) Dowożenie uczniów do szkół – 168.808,02
- f) Realizacji zadań wymagających stosowania specjalnej organizacji (dzieci z orzeczeniami o niepełnosprawności) - w szkołach podstawowych – 91.841,69
- g) Pozostała działalność w oświacie – 68.202,12
- h) Stypendia socjalne – 205.592,00
- i) Wyposażenie szkół w bezpłatne podręczniki – 48.896,10
- j) Wydatki na gminną administrację obsługi oświaty – 272.874,78
- k) Doksztalcanie i doskonalenie nauczycieli – 7.334,00
- l) Klub Młodzieżowy „Rodzynki w Radzynku” – 40.442,32
- ł) Klub Młodzieżowy „Artystyczne dusze z Trąbina” – 47.117,95
- m) Projekt „Wsparcie placówek wychowania przedszkolnego” – 100.000,00
- n) Przedsięwzięcie „Poznaj Polskę” – 49 390,92

Rys. 63. Struktura wydatków na oświatę w 2021 r.

Dofinansowanie kosztów kształcenia pracowników młodocianych w 2021 r.

Wykonując obowiązki w zakresie wsparcia pracodawców w szkoleniu młodocianych pracowników zamieszkałych na terenie gminy Brzuze w roku 2021 rozpatrywano wnioski pracodawców o zwrot kosztów kształcenia młodocianych uczniów, którzy ukończyli przygotowanie zawodowe i zdali egzamin czeladniczy lub egzamin potwierdzający uzyskanie kwalifikacji zawodowych. Na realizację ww. zadania gmina pozyskała środki z Funduszu Pracy. W 2021 roku naukę zawodu ukończyło (zdając egzamin czeladniczy) 4 młodocianych pracowników zamieszkałych na terenie gminy Brzuze. Z dofinansowania w wysokości 32.324,00 zł skorzystało 4 pracodawców, którzy wykształcili 4 młodocianych pracowników w zawodach: sprzedawca (1), mechanik pojazdów samochodowych (1), ślusarz (2).

Projekty i programy

Wsparcie placówek wychowania przedszkolnego na terenie Gminy Brzuze

Projekt był realizowany od 01 marca 2020 r. do 31 sierpnia 2021 r. Całkowita wartość projektu wyniosła 100.000 zł, a dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Społecznego - 85.000 zł. Wkład własny gminy stanowił 15% całkowitych kosztów kwalifikowalnych i wyniósł 15.000 zł. Głównym celem projektu było zwiększenie dostępności edukacji przedszkolnej dla 15 dzieci z terenu Gminy Brzuze, zajęcia dodatkowe dla 70 dzieci. W ramach zajęć dzieci uczestniczyły w zajęciach rozwijających kompetencje emocjonalno-społeczne, w tym: teatralne, taneczne, logopedyczne, korekcyjno-kompensacyjne.

Działaj z imPETem!

Uczniowie Szkoły Podstawowej w Ostrowitem uczestniczyli w programie „Działaj z imPETem!”, którego celem była edukacja właściwego, wielokrotnego wykorzystywania tworzyw sztucznych np. butelek, nakrętek PET. W ramach programu uczniowie mogli szeroko poznać problem prawidłowej segregacji odpadów opakowaniowych oraz ich recykling, a także wykorzystać butelki PET do przygotowania różnorodnych ozdób.

Kluby młodzieżowe

Klub młodzieżowy „Razem w przyszłość”

W Szkole Podstawowej w Ostrowitem i w Ugoszczu funkcjonuje klub młodzieżowy pn. „Razem w przyszłość”. Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, a jego realizacja odbywa się w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020 i stanowi element Projektu Grantowego „Wdrażanie Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność Lokalnej Grupy Działania "Stowarzyszenia Lokalnej Grupy Działania Gmin Dobrzyńskich Region Północ". Celem przedsięwzięcia jest aktywizacja społeczna 30 osób – dzieci i młodzieży w wieku 6/7 - 13 lat oraz ich bliskich.

Realizacja zadań w ramach Klubu prowadzi do aktywizacji społecznej dzieci i młodzieży w podanym przedziale wiekowym, zamieszkujących w Ugoszczu i w Ostrowitem. Zaplanowane i realizowane w czasie trwania projektu zagadnienia szeroko wpływają na rozwój kompetencji społecznych młodsze pokolenia: wielojęzyczności, rozszerzania umiejętności cyfrowych w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej, rozwijania sprawności sportowej, organizacji rekreacji itp. Wyrównanie szans edukacyjnych i społecznych dzieci to jeden z celów realizowanego projektu, ważnym aspektem tych działań jest także podniesienie wyników w nauce dzieci i młodzieży zagrożonych wykluczeniem społecznym, a także ograniczenie skali dysfunkcji rodzinnych. Dzieci uczestniczą w warsztatach z języka angielskiego, w zajęciach przyrodniczo-informatycznych, szachowych, fotograficznych, rekreacyjno- sportowych. Mają zapewnioną pomoc w odrabianiu lekcji, mogą brać udział w zaplanowanych wycieczkach, wyjazdach na basen, korzystają ze wsparcia pedagoga i socjoterapeuty.

Kluby młodzieżowe – „Artystyczne dusze z Trąbina ” i „Rodzynki w Radzynku”.

Od 1 września 2020 r. w szkołach podstawowych w Radzynku i Trąbinie funkcjonowały kluby młodzieżowe. W Trąbinie pod nazwą „Artystyczne dusze z Trąbina”, a w Radzynku „Rodzynki w Radzynku”. Całkowita wartość wydatków kwalifikowalnych projektów objętych grantami wyniosła: 105.165 (Trąbin – 52.561; Radzynek – 52.604). Środki z Europejskiego Funduszu Społecznego pozyskane na ten cel wyniosły w Trąbinie – 49.932,95, a w Radzynku 49.973,80 zł, jest to 95% kwoty całkowitych wydatków kwalifikowalnych. Wkład własny gminy wniesiony do projektów stanowił 5% wydatków kwalifikowalnych i wyniósł ogółem: 5.258,25 zł (Trąbin – 2.628,05; Radzynek – 2.630,20). Zadaniem klubu była aktywizacja społeczna dzieci i młodzieży w wieku od 6-7 do 18 roku życia, zamieszkujących obszar gminy Brzuze. Zaplanowane i realizowane w czasie trwania projektu zagadnienia wywarły wpływ na rozwój kompetencji społecznych: wielojęzyczności, rozszerzania umiejętności cyfrowych w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej. Wyrównanie szans edukacyjnych i społecznych dzieci to jeden z celów zrealizowanego projektu. Równie ważnym aspektem było podniesienie wyników w nauce dzieci i młodzieży (w wyżej wymienionym przedziale wiekowym), zagrożonych wykluczeniem społecznym a także ograniczenie skali dysfunkcji rodzinnych. Założenia projektowe uwzględniały także ograniczenie występowania zachowań ryzykownych młodzieży, wzmacnianie i rozwijanie ich zainteresowań jako alternatywy dla podejmowania niepożądanych społecznie postaw. Dzieci miały zapewnioną opiekę pedagoga i logopedy. Mogły również uczestniczyć w dodatkowych zajęciach taneczno-sportowych, zajęciach z języka angielskiego i z programowania. Na zajęciach z pedagogiem kształtowały wiarę we własne możliwości i rozbudzają chęć do działania. W ramach projektu odbywały się wycieczki. Dokonano zakupu laptopów i tabletów, sprzętu nagłaśniającego, strojów do tańca. Zakupiono również program komputerowy do nauki języka angielskiego. Projekt w Radzynku zakończył się 30 września 2021 r., a w Trąbinie dnia 31 października 2021 r.

Projekt matematyczny „mPotęga”

W ramach programu grantowego mPotęga organizowanego przez mBank, Szkoła Podstawowa w Ostrowitem pozyskała dofinansowanie w wysokości 4980 zł na projekt „Kto liczy, nie błądzi”. Dzięki temu od września do grudnia 2021 roku, w szkole zorganizowano dodatkowe zajęcia z matematyki. Projekt obejmował uczniów z klas IV-VI, którzy chcieli poszerzyć i wzbogacić swoją wiedzę z zakresu praktycznego zastosowania matematyki w życiu codziennym. Również Szkoła Podstawowa w Radzynku zakwalifikowała się do programu grantowego "mPotęga". Na projekt „Matematyczne rozgrywki" szkole udało się pozyskać 4.500 zł. Projekt skierowany był do 20 uczniów klas IV-VI zainteresowanych matematyką i grami logicznymi. Miał na celu między innymi poprawę relacji koleżeńskich oraz zacieśnienie więzi rodzinnych, poprzez wspólnie spędzony czas podczas grania w planszówki oraz ich tworzenie. Dodatkowo gry były doskonałym sposobem na powtórkę wiedzy matematycznej zawartej w wymaganiach podstawy programowej. Projekt był zakończony konkursem matematycznym „Matematyczne rozgrywki”.

Szkoła pamięta

To akcja Ministerstwa Edukacji i Nauki odbywająca się w okresie, w którym w sposób szczególny wspominamy zarówno naszych bliskich, jak i tych, którzy zapisali się w lokalnej historii. Uczniowie klasy 8 SP Ostrowite przygotowali mobilną gazetkę, w której prezentowali postać Eugeniusza Brzeskiego – w okresie międzywojennym nauczyciela wielu szkół, członka konspiracyjnej organizacji Młody Las, podczas II wojny światowej wywiezionego na roboty przymusowe do Niemiec, a od 1950 roku – kierownika szkoły w Ostrowitem i inicjatora powstania budynku, w którym dziś się uczymy.

Poznaj Polskę

Z przedsięwzięcia „Poznaj Polskę” skorzystały wszystkie szkoły podstawowe. Kwota dofinansowania wyniosła 50.008 zł, tj. 80% ze środków Ministerstwa Edukacji i Nauki, a wkład własny wyniósł – 12.503 zł. W ramach projektu „Poznaj Polskę” uczniowie Szkoły Podstawowej w Ostrowitem uczestniczyli w wycieczkach do Warszawy i do Torunia. Celem udziału w programie było poznanie naszego dziedzictwa narodowego i kulturowego, popularyzacja osiągnięć polskiej nauki oraz uatrakcyjnienie procesu dydaktycznego. W ramach realizacji zadań

uczniowie klas IV-VIII odwiedzili Centrum Nauki Kopernik, w którym to można było wsiąść na bcykl, położyć się na łożu pełnym wystających gwoździ, zaobserwować wirujące pod wpływem strumieni powietrza materiały, a także przejrzeć się lustrze kubistycznym, sprawdzić swoje reakcje na krzywej podłodze czy zajrzeć do wnętrza człowieka. Uczniowie zwiedzili także zamek królewski i starówkę. Wielu uczniów po raz pierwszy stanęło w prawdziwej sali królewskiej przy królewskim tronie. Uczniowie mieli okazję podziwiać niezwykłą kolekcję obrazów, arrasów i używanych mebli. Uczniowie dowiedzieli się m.in. dlaczego przed zamkiem stoi Kolumna Zygmunta III Wazy, dlaczego w Warszawie jest Krakowskie Przedmieście i na której ścianie, której świątyni zatrzymał się czołg- pułapka podczas Powstania Warszawskiego. Uczestnicy wycieczki odwiedzili również na Powązkach groby znaczących postaci, poznając zarys ich największych osiągnięć w dziedzinie: literatury, historii, polityki, filmu czy sportu. Mieli także okazję obserwować uroczyste złożenie kwiatów przed Grobem Nieznanego Żołnierza przez ambasadora Rwandy, zobaczyć Pałac Prezydencki, Pałac Kultury i Nauki czy podziwiać warszawskie wieżowce oraz doświadczyć tego, jak funkcjonuje przeciętny użytkownik ruchu drogowego w zakorkowanej stolicy. Na koniec 3- dniowej wycieczki uczniowie przenieśli się do Królewskiego Ogrodu Świąteł w Wilanowie, gdzie - ulegając magii świetlnej - zatarali się bez reszty w zachwycie nad niezwykłymi widokami płonących róż czy świecących różnymi kolorami w rytm grudniowej muzyki karuzeli i korytarzy. Natomiast uczniowie klas I-III uczestniczyli w wycieczce do Torunia. Przedsięwzięcie miało na celu uatrakcyjnienie zajęć poprzez umożliwienie dzieciom poznawania Polski, jej środowiska przyrodniczego, tradycji, zabytków kultury i historii oraz osiągnięć polskiej nauki. Z priorytetowych obszarów edukacyjnych wskazanych przez Ministra Edukacji i Nauki uczniowie odwiedzili: Dom Legend i Centrum Nowoczesności „Młyn wiedzy”. Uczniowie z klas I-III Szkoły Podstawowej w Radzynku, w ramach programu „Poznaj Polskę”, uczestniczyli w wycieczce do Muzeum Kanału Bydgoskiego oraz Muzeum Archeologicznego w Biskupinie. Głównym celem wyjazdu było poznawanie historii, kultury i tradycji różnych regionów Polski, poznanie zabytków związanych z początkami państwa polskiego. Wycieczka dostarczyła dzieciom wielu wrażeń i miłych emocji, szczególnie żywa lekcja historii w Muzeum bydgoskim, dzięki której uczniowie nabyli nowe wiadomości. Uczniowie do szkoły wrócili w doskonałych nastrojach, bogatsi o nowe doświadczenia. Dzieci klas IV-VIII Szkoły Podstawowej w Radzynku brały udział w wycieczce do Warszawy. Zasadniczym celem wyjazdu było poznanie stolicy naszego kraju: historii, tradycji, zabytków kultury i osiągnięć polskiej nauki. W programie wycieczki było zwiedzanie m.in.: Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, Muzeum Neonów, historycznego zespołu miasta z Traktem Królewskim oraz fragmentu muru getta warszawskiego Dzieci z kl. I-III szkoły Podstawowej w Ugoszczu zwiedzały Toruń a m.in. Planetarium, Centrum „Młyn Wiedzy”, Muzeum Toruńskiego Piernika a także Dom Legend Toruńskich. Uczniowie starsi tj. kl. IV-VIII uczestniczyli w wycieczce do Gdańska. Głównym celem zwiedzania była Bazylika Mariacka, Archikatedra Oliwska oraz Muzeum II wojny światowej. Uczniowie ze szkoły Podstawowej w Trąbinie z kl. I-III w ramach tego projektu brali udział w wycieczce do Torunia, gdzie zwiedzali Muzeum Narodowe -Galeria Faras, Centrum Pieniądza NBP oraz Centrum Nauki Kopernik. Starsi uczniowie ze Szkoły Podstawowej w Trąbinie na 3- dniowej wycieczce zwiedzali: Grunwald-pole bitwy; Gietrzwałd – miejsce objawienia Matki Bożej, a w Olsztynie – obserwatorium astronomiczne; kościół św. Jana Chrzciciela, Muzeum Warmii i Mazur oraz planetarium – seans edukacyjny prowadzony na żywo.

Laboratoria Przyszłości

Wszystkie szkoły otrzymały wsparcie finansowe w ramach **Laboratoriów Przyszłości** na ogólną kwotę 150 000 zł. Program ten jest inicjatywą edukacyjną realizowaną przez Ministerstwo Edukacji i Nauki we współpracy z Centrum GovTech w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów. Wspólną misją jest stworzenie nowoczesnej szkoły, w której zajęcia będą prowadzone w sposób ciekawy, angażujący uczniów oraz sprzyjający odkrywaniu ich talentów i rozwijaniu zainteresowań. Celem inicjatywy jest wsparcie wszystkich szkół podstawowych w budowaniu wśród uczniów kompetencji przyszłości z tzw. kierunków STEAM (nauka, technologia, inżynieria, sztuka oraz matematyka). Uczniowie będą mogli uczyć się poprzez eksperymentowanie i zdobywać w ten sposób praktyczne umiejętności. W ramach projektu szkoły zakupiły specjalistyczne urządzenia i materiały z zakresu robotyki oraz sprzęt audio – wideo. Dzięki programowi uczniowie będą mogli uczyć się poprzez eksperymentowanie, zdobywać nowe, praktyczne umiejętności oraz rozwijać swoje zainteresowania. Nowoczesne narzędzia uatrakcyjnią proces edukacyjny oraz pozwolą na zdobycie nowych, tzw. kompetencji przyszłości.

Lekcja Enter

Nauczanie zdalne poddało weryfikacji metody i formy nauki we współczesnej szkole. Okazało się, że zmiany w sposobie przekazywania wiedzy, doksztalcanie się i podnoszenie swoich kwalifikacji są istotnymi i pożądanymi elementami pracy nauczycieli. Z tego powodu czterech pedagogów Szkoły Podstawowej w Radzynku od stycznia 2021r. brało udział w szkoleniach „Lekcja: Enter”. To projekt edukacji cyfrowej skierowany do nauczycieli oraz kadry kierowniczej szkół podstawowych, w ramach którego prowadzone są szkolenia z doskonalenia kompetencji cyfrowych. Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej, a jego realizacja przewidziana jest na lata 2019-2023. Podczas szkolenia nauczyciele dowiedzieli się jak: wzmacniać kompetencje cyfrowe swoje i swoich uczniów, odpowiedzialnie, kreatywnie i bezpiecznie korzystać z nowych technologii, korzystać z aktywizujących metod nauczania, urozmaicić swoje lekcje i na stałe zmienić sposób ich prowadzenia, tworzyć własne treści cyfrowe.

#SuperKoderzy

SP Radzynek od września 2021 r. realizowała zajęcia w projekcie #SuperKoderzy w ramach ogólnopolskiego programu edukacyjnego Fundacji Orange, którego kluczowym elementem jest nauka programowania. W czasie trwania projektu uczniowie uczyli się programowania, podstaw robotyki i poznali świat nowych technologii nie tylko na informatyce, ale również na lekcjach przyrody, historii, języka polskiego, muzyki, matematyki czy języków obcych. Na projekt szkoła pozyskała 2500 zł do wykorzystania na zakup drukarki 3D oraz filamentów. Oprócz figur przestrzennych uczniom udało się wydrukować gwiazdki świąteczne, breloczki jako nagrody w konkursie MiniOlimpiady.

4.13. Ochrona przeciwpożarowa

Na terenie Gminy Brzuze funkcjonuje 7 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych (Dobre, Giżynek, Gulbiny, Okonin, Ostrowite, Trąbin, Żałe), pełniących podstawową rolę przeciwpożarową w lokalnym środowisku, w tym jedna jednostka OSP w Giżyńku, w Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym. W 2021 r. jednostki liczyły łącznie 158 członków. Druhowie z jednostek OSP realizują podstawowe zadania z zakresu zapobiegania i gaszenia pożarów. Coraz częściej ich działania związane są z ratownictwem technicznym i przedmedycznym podczas zdarzeń drogowych. Do udziału w akcjach ratowniczo-gaśniczych uprawnionych było 68 strażaków, w tym 66 mężczyzn i 2 kobiety.

Tab. 56. Zakres szkoleń w OSP

Zakres szkoleń	Liczba wyszkolonych w 2021 roku	Liczba wyszkolonych ogółem
Dowódca OSP	0	15
Naczelnik OSP	0	8
Strażak ratownik	5	68
Kierowca konserwator sprzętu ratowniczego	1	12
Z zakresu ratownictwa technicznego	5	32
Z zakresu ratownictwa chemicznego i ekologicznego	1	65
Z zakresu kwalifikowanej pierwszej pomocy	1	22
Z zakresu działań przeciwpowodziowych	1	10
Z zakresu ratownictwa wodnego	0	1
Sternicy motorowodni	2	3
Z zakresu współpracy z LPR	1	16
Z zakresu ratownictwa wysokościowego	1	8
Z zakresu ratownictwa poszukiwawczo- ratowniczego	0	1
Pilarze do drewna	1	28
Pilarze do stali i betonu	1	27

Tab. 57. Udział OSP z terenu Gminy Brzuze w zdarzeniach ratowniczych w 2021 r.

Rodzaj zdarzenia	Liczba wyjazdów do zdarzenia	Liczba ratowników	Liczba pojazdów
pożary	9	42	3
miejscowe zagrożenia	126	503	4
alarmy fałszywe	0	0	0
wyjazdy gospodarcze	10	50	3

Tab. 58. Liczba i rodzaj samochodów pożarniczych

Liczba samochodów pożarniczych	rodzaj			
	ciężkie	średnie	lekkie	specjalne
10	0	5	5	0

Gmina Brzuze w 2021 roku prowadziła działania w celu poprawy wyposażenia Ochotniczych Straży Pożarnych w specjalistyczny sprzęt ratunkowy, medyczny oraz ochrony własnej w celu prowadzenia akcji ratowniczych o wysokiej skuteczności i jakości. Działania te zwiększyły efektywność systemu ratownictwa oraz zarządzania kryzysem w wymiarze lokalnym i regionalnym. Przyczyniły się do poprawy bezpieczeństwa, koordynacji i skuteczności wspólnych interwencji na terenie gminy Brzuze i powiatu rypińskiego.

W remizach OSP prowadzone były prace remontowe. Dokończona została budowa garażu w Giżyńku oraz kontynuowane były prace budowlane w nowym garażu w Dobrem.

W sierpniu 2021 r. Gmina Brzuze pozyskała nieodpłatnie od KSC remizę strażacką w Ostrowitem i w okresie jesiennym rozpoczęło zostało przygotowanie dokumentacji technicznej remontu. Nieodpłatnie pozyskana została również działka w sąsiedztwie remizy w Gulbinach, co umożliwi rozbudowę obiektu.

5. Organizacje pozarządowe

Ustawa o działalności pożytku publicznego i wolontariacie określa zasady współpracy samorządu gminnego z organizacjami pozarządowymi, mającymi na celu zaspokajanie potrzeb lokalnej społeczności w każdej sferze działalności. Współdziałanie Gminy Brzuze z podmiotami trzeciego sektora odbywało się zgodnie z zasadami zawartymi w rocznym programie współpracy Gminy Brzuze z organizacjami pozarządowymi i podmiotami o których mowa w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. W 2021 r. w ramach otwartego konkursu ofert na wsparcie realizacji zadań publicznych organizacje pozarządowe, zrealizowały działania na łączną kwotę 17.777,57 zł. Wspieranie przez gminę organizacji pozarządowych prowadzone było także w formie pozafinansowej, która polegała na wymianie i przekazywaniu informacji organizacjom pozarządowym o planowanych szkoleniach, konkursach organizowanych przez różne instytucje, konsultacji projektów aktów prawa miejscowego, udzielaniu pomocy merytorycznej i technicznej przy sporządzaniu wniosków o dotacje, informowaniu o możliwościach pozyskiwania środków finansowych ze źródeł zewnętrznych oraz pomocy w nawiązywaniu kontaktów, współpracy podmiotów w skali regionalnej i ponadregionalnej. W 2021 roku Gmina Brzuze wspierała organizacje m.in. w zakresie doradztwa księgowego i rachunkowego. Niestety obostrzenia związane z występowaniem wirusa SARS-cov-2 znacząco ograniczyły możliwości działania tych organizacji. W 2021 r. utworzone zostało w Brzuzem nowe stowarzyszenie na rzecz osób niepełnosprawnych „Otwarte Serca”.

Organizacje pozarządowe z terenu gminy Brzuze

- *Stowarzyszenie Dobrzyniaczy,*
- *Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Brzuze,*
- *Stowarzyszenie na Rzecz Dzieci i Osób Niepełnosprawnych w gminie Brzuze,*
- *Gminny Klub Sportowy Pojezierze Brzuze,*
- *Ochotnicza Straż Pożarna Dobre,*
- *Ochotnicza Straż Pożarna Giżynek,*
- *Ochotnicza Straż Pożarna Gulbiny,*
- *Ochotnicza Straż Pożarna Okonin*
- *Ochotnicza Straż Pożarna Ostrowite,*
- *Ochotnicza Straż Pożarna Trąbin,*
- *Ochotnicza Straż Pożarna Żałe.*

Koła Gospodyń Wiejskich

KGW współpracują z samorządem gminnym, innymi organizacjami pozarządowymi oraz wiejskimi instytucjami. Od wielu lat funkcjonuje 17 kół gospodyń wiejskich oraz Gminna Rada KGW, zaś od grudnia 2018 r., 13 organizacji zarejestrowanych na podstawie nowych przepisów:

- KGW Brzuze,
- KGW w Dobrem,
- KGW Giżynek,
- KGW Gulbiny,
- KGW Kleszczynki,
- KGW Łączonek,
- KGW Ostrowite Kolonia,
- KGW Ostrowite Wieś,
- KGW Radzynek,
- KGW Trąbin,
- KGW Trąbin Rumunki,
- KGW Ugoszcz,
- KGW Żałe,

a także KGW nierejestrowane z Marianowa, Okonina, Piskorzyna, Przyrowy i Somsior.

Koła gospodyń z Brzuzego, Dobrego, Giżynka, Gulbin, Kleszczyna, Ostrowitego, Trąbina Rumunek, Ugoszcza i Żałego zorganizowały pikniki, w ramach Narodowego Programu Szczepień #SzczepimySię z KGW, promujące szczepienia przeciw Covid-19. W akcję aktywnie włączyli się i udzielili wsparcia organizacyjnego sołtysi, radni, druhowie z ochotniczych straży pożarnych oraz pracownicy Urzędu Gminy Brzuze.

Stowarzyszenie Dobrzyniaczy

Do głównych celów działalności *Stowarzyszenia Dobrzyniaczy* należą: ochrona przyrody i krajobrazu, popularyzacja działań na rzecz ochrony dziedzictwa naturalnego i kulturowego. W 2021 r. *Stowarzyszenie Dobrzyniaczy* zrealizowało dla mieszkańców gminy jeden projekt, na który została pozyskana dotacja w ramach otwartego konkursu ofert, ogłoszonego przez Kujawsko-Pomorski Urząd Marszałkowski: „Seniorzy z Brzuzego – dla świata pszczelego”. Przedsięwzięcie realizowane było w ramach działań samorządu województwa, podejmowanych na rzecz integracji i aktywizacji osób w wieku emerytalnym.

Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Brzuze

Organizacja powstała w 2008 roku, wśród celów statutowych ma m.in.: aktywizowanie i integrowanie środowiska lokalnego, wspieranie rozwoju kulturalnego, oświatowego, sportowego i turystyki, inicjowanie i wspieranie działań na rzecz profilaktyki i rozwiązywania problemów społecznych oraz działanie na rzecz rodzin, osób starszych, samotnych, niepełnosprawnych oraz znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej. Dzięki dofinansowaniu otrzymanemu w otwartych konkursach ofert z Urzędu Marszałkowskiego *Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Brzuze* zrealizowało w 2021 roku dwa projekty: „Wiek Seniora – Wigor Juniora” oraz „Maraton Trzeźwości – Brzuze 2021”. W ramach otwartego konkursu ofert, ogłoszonego przez Gminę Brzuze stowarzyszenie otrzymało kwotę 5.000 zł. Działania skierowane były do młodzieży szkolnej, seniorów i organizacji działających w gminie Brzuze.

Gminny Klub Sportowy Pojezierze Brzuze

Organizacja, która powstała w 2009 r. skupia amatorów i sympatyków sportu. W 2021 r. swoje działania klub realizował dzięki pracy własnej, wolontariatowi, wkładowi rzeczowemu oraz dotacji pozyskanej w ramach otwartego konkursu na zadania z zakresu sportu ogłoszonego przez Gminę Brzuze. Samorząd gminny wsparł realizację zadań z zakresu sportu kwotą 12.777,57 zł. W ramach projektu zrealizowane zostały dwa turnieje piłki plażowej siatkowej „Brzuze Sand Beach”, turniej tenisa stołowego i piłki nożnej oraz zajęcia w szkółce kolarskiej.

Klub Seniora *Przystań*

Klub Seniora *Przystań* powstały pod egidą *Stowarzyszenia Dobrzyńniacy* zrzesza prawie 70 członków. Skupia się na integracji i wsparciu aktywności osób starszych oraz umożliwieniu im ciekawego spędzania wolnego czasu, a także uczestniczy w realizowanych przez gminę oraz miejscowe stowarzyszenia projektach i wydarzeniach.

Seniorzy aktywnie uczestniczą też w życiu społecznym i kulturalnym gminy, prezentując podczas imprez swoje talenty wokalne czy aktorskie, m.in. podczas Dożynek Gminnych czy Pikniku Seniora. Życie Klubu uatrakcyjniamy również spotkania z okazji świąt i rocznic. Seniorzy przygotowali m.in. imprezę plenerową w czerwcu pn. „Wigilia świętego Jana”, a w grudniu spotkanie opłatkowe. Wystąpili również w programie artystycznym, związanym z obchodami święta Niepodległości oraz podczas gminnych dożynek.

6. Wydarzenia w 2021 r.

W Gminie Brzuze priorytetem przy organizacji wydarzeń kulturalnych i rekreacyjnych jest integracja mieszkańców, propagowanie aktywnego wypoczynku, promocja gminy i jej walorów krajobrazowych, dziedzictwa przyrodniczego, historycznego oraz kulturalnego, turystyki i rekreacji. W realizacji pełnego programu przeszkodziła pandemia, zrealizowano jednak część zaplanowanych działań.

Pikniki sołeckie - integracyjne imprezy plenerowe odbyły się w Brzuzem, Ostrowitem, Piskorczyńce, Somsiorach i Ugoszczu. W Brzuzem i Gulbinach zorganizowano noc świętojańską

Wiek Seniora – Wigor Juniora. Brzuze 2021 – autorski projekt gminy Brzuze dla seniorów, który realizowany był już po raz piętnasty. Mieszkańcy naszej gminy uczestniczyli w spotkaniach aktywizacyjnych, zajęciach rekreacyjnych i edukacyjnych. Projekt dofinansowany w ramach otwartego konkursu ofert, ze środków województwa kujawsko-pomorskiego

Siatkówka plażowa w Brzuzem – w sierpniu odbył się „Międzyzakładowy turniej siatkówki plażowej”, w którym uczestniczyli zawodnicy z gminy Brzuze oraz powiatu rypińskiego. Zawody zostały zorganizowane w ramach otwartego konkursu ofert na realizację przez Gminę Brzuze zadania publicznego w zakresie wspierania i upowszechniania kultury fizycznej i sportu

Dożynki Gminne – po raz dwudziesty drugi odbyły się dożynki gminne. Gospodarzem uroczystości było Brzuze, a w jego organizację aktywnie włączyli się członkowie koła gospodyń oraz mieszkańcy sołectwa Brzuze, a także pozostałe kgw, miejscowe stowarzyszenia, szkoły i gminne instytucje

Złote Gody – uroczystość wręczenia medali Prezydenta RP dziewięciu parom małżeńskim, świętującym Jubileusz 50-lecia pożycia

XXIV Maraton Trzeźwości – uczniowie wszystkich szkół podstawowych z terenu gminy uczestniczyli w biegach przełajowych, które odbyły się na boisku w Ugoszczu

Wyścig kolarski - wyścig o Puchar Wójta Gminy Brzuze, organizowany w ramach kolarskiej Ligi Uczniowskich Klubów Sportowych. Turniej zorganizowany został przez Gminny Klub Sportowy Pojezierze Brzuze we współpracy z TKK Pacific, Kujawsko-Pomorskim Związkiem Kolarskim w Toruniu, Kujawsko-Pomorskim Zrzeszeniem Ludowe Zespoły Sportowe w Toruniu, Szkołą Podstawową w Radzynku oraz Gminą Brzuze

Turniej piłki nożnej - na orliku przy Szkole Podstawowej w Ostrowitem, odbył się coroczny turniej piłki nożnej o Puchar Wójta Gminy Brzuze. Zorganizowany przez GKS Pojezierze Brzuze w ramach otwartego konkursu ofert w zakresie wspierania i upowszechniania kultury fizycznej i sportu

XII Gminny Konkurs Przyrodniczo-Ekologiczny – celem konkursu, organizowanego dla uczniów klas 5-8, jest m.in. zdobywanie i poszerzanie wiedzy przyrodniczej oraz ekologicznej. Zadanie zostało zrealizowane ze środków Gminy Brzuze oraz grantu pozyskanego z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu

Zawody w tenisie stołowym – Gminny Klub Sportowy Pojezierze Brzuze zorganizował turniej dla dzieci, młodzieży i dorosłych, w ramach otwartego konkursu ofert na realizację zadań w zakresie wspierania i upowszechniania kultury fizycznej i sportu w gminie Brzuze

Mikołajki dla dzieci i dorosłych z niepełnosprawnościami – świąteczne spotkanie dla dzieci i dorosłych z niepełnosprawnościami oraz ich rodziców

Spotkanie z Mistrzyniami – podsumowujące kolarski rok spotkanie z utalentowanymi młodymi kolarkami, mieszkankami naszej gminy. Uczestniczyli w nim również m.in. rodzice zawodniczek, trenerzy oraz przedstawiciele samorządu gminnego

„Gmina Brzuze-Aktywnie” – we wrześniu 2021 r. zakończyła się realizacja projektu społecznego, w którym uczestniczyło szesnastu mieszkańców naszej gminy. Gmina Brzuze otrzymała dofinansowanie na to przedsięwzięcie ze środków Unii Europejskiej – Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020, z programu pn. Wdrażanie Strategii Rozwoju Lokalnego kierowanego przez Społeczność Lokalnej Grupy Działania „Stowarzyszenie LGD Gmin Dobrzyńskich Region Północ”.

Łączny koszt projektu wyniósł 45.770,00, w tym pozyskane dofinansowanie w kwocie 43.481,50 zł. Wkład własny wyniósł 2.288,50 zł.

„Z Gminą Brzuze się nie nudzę” – w 2021 r. 20 mieszkańców gminy rozpoczęło zajęcia w ramach projektu, który oprócz aspektu edukacyjnego, ma na celu wzmocnienie integracji społeczności lokalnej i nabycie umiejętności aktywnego spędzania czasu. Całkowita wartość zadania wynosi 52.721,00 zł, w tym pozyskane dofinansowanie w kwocie 49.728,19 zł. Wkład własny wynosi 2.992,81 zł.

Gmina Brzuze otrzymała dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej – Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020, z programu pn. Wdrażanie Strategii Rozwoju Lokalnego kierowanego przez Społeczność Lokalnej Grupy Działania „Stowarzyszenie LGD Gmin Dobrzyńskich Region Północ”.

„Wykorzystaj swój potencjał - Aktywizacja społeczno-zawodowa w gminie Brzuze” – w listopadzie 2021 r. rozpoczęła się realizacja projektu, w którym uczestniczy dwudziestu mieszkańców Brzuzego, Ostrowitego i Ugoszcza. Celem zadania jest poprawa kompetencji społecznych i zdobycie kwalifikacji zawodowych przez osoby poszukujące pracy, bezrobotne lub bierne zawodowo.

Projekt Gminy Brzuze współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej – Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020, Oś priorytetowa 11 Rozwój lokalny kierowany przez społeczność, Działanie 11.1 Włączenie społeczne na obszarach objętych LSR. Przedsięwzięcie realizowane

pod egidą Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Gmin Dobrzyńskich Region Północ oraz Urzędu Marszałkowskiego w Toruniu. Całkowita wartość projektu wynosi 147.435,16 zł, z czego pozyskano dofinansowanie w kwocie 140.063 zł. Wkład własny wynosi 7.372,16 zł.